قومي ۽ ڀڳتي آکاڻيون

باغبان	١-٨-٠	ٻلو	٠-٩-٠
گلدستو	٢-٠-٠	ليلم	٠-٩-٠
ڀڳتي آکاڻيون	٢-٠-٠	وولگا کان گنگا	٠-٩-٠
ٽالسٽاءِ جون ٢١ آکاڻيون	١-٤-٠	ديوي	٠-٨-٠
چونڊ آکاڻيون	١-٤-٠	چنڊ تارا	٠-٨-٠
چرتر سينگار	٠-١٤-٠	سورهين سينگار	٠-٨-٠
جيوت جا ورق	٠-١٤-٠	رتن ڪاٽ	٠-٨-٠
ٽئگور جون آکاڻيون	٠-١٢-٠	ٻهاري ٻولڊون	٠-٨-٠
پاري	٠-١٠-٠	گلزار چمن	٠-٨-٠
ڪنول گل	٠-١٠-٠	گلابي ڦهارو	٠-٨-٠
جيون ڪلا	٠-٨-٠	انقلابي	٠-٦-٠
گلابي مکڙيون	٠-١٠-٠	هندو ناري	٠-٨-٠
سندر ڪهاڻيون	١-٠-٠	سلوچنا	٠-٨-٠
مالتي	٠-١٢-٠	ستي لڪشمي	٠-٨-٠
ديوي	٠-١٢-٠	چرواهه رما	٠-٨-٠
پريم سنديش	٠-١٠-٠	هندو ڪٽنب	٠-٨-٠
چوڙن وارو	٠-١٠-٠	هندو پتورت	٠-٨-٠
هولي	٠-١٢-٠	ٻڪريءَ جو سڌارو	٠-٦-٠
ٽون ڪانون	١-٠-٠	ٻاراڻيون ٻوليون	١-٤-٠
ڪملا	١-٠-٠	ٻاراڻيون آکاڻيون	٠-١٢-٠
سندري	١-٠-٠	خوشبوءِ	٠-١٢-٠
هندو مارشل لا	٠-١٢-٠	خوني حرص	٠-١٢-٠
راجپوت زندگي	١-٨-٠	راج ترڪي	٠-١٠-٠

ڪوڙومل سنڌي ساهتيه منڊل
سڌار سڀا، حيدرآباد سنڌ.

قوهي ۽ پنگتي ناول

عصمت	٢-٠-٠	ذکن پلمان سکه	٠-١٢-٠
ڏڪار	٢-٠-٠	تارن جو ايهاس .	١-٠-٠
واپس	١-[illegible]-٠	گنگا جل	١-٠-٠
مالهڻ	١-١٢-٠	دادا شمام	٠-١٢-٠
پاپ ۽ پاڪيزگي	٢-٨-٠	رام پياري	١-٠-٠
وڏ وا	٢-٠-٠	ايستلن	١-٠-٠
قيدي	١-٨-٠	مهاراڻي چندراولي	١-٠-٠
انصاف	١-١٢-٠	بيعا	١-٠-٠
سچ تان صدقي	١-١٢-٠	گنگا جو ڪندب	٠-١٢-٠
آشا	١-١٢-٠	موهني باني	٠-١٠-٠
لطيفا	٢-٠-٠	وير ڪماري	٠-٨-٠
اوملا	١-١٢-٠	قاسي	٠-١٠-٠
سالڪ جو سفر	١-٨-٠	زندگي (ناري)	٠-١٢-٠
شرميلا	٢-٤-٠	ان دانا	٠-٩-٠
شاعر	١-٤-٠	منوروما	٠-٨-٠
روهڻي	١-٠-٠	هيرو گلو	٠-١٢-٠
ڪشميري ڦول	٣-٠-٠	پاپي	٠-٨-٠
وصيت	١-٠-٠	روزان روز	٠-٨-٠
پرلوڪ ولب	١-٤-٠	پريم جي پياس	٠-١٢-٠
راجپوتي شان	١-٤-٠	مهاراجا ڏاهرسين	٠-١٢-٠
تارجون ڪنڪٹون	١-٤-٠	سچو متر	٠-١٠-٠
ريکا راڻي	١-٤-٠	ديش شيوڪ	٠-١٠-٠
ديش ڀڳت	٣-٠-٠	دکي هاري	١-٤-٠
شيواجي	٢-٨-٠		

ڪوڙومل سنڌي ساهتيه منڊل

سنڌار سيا، حيدرآباد سنڌ.

قومي ۽ ٻنگتي آکاڻيون

باغبان	١-٨-٠	ٻلو	٠-٩-٠
گلدستو	٢-٠-٠	ايلم	٠-٩-٠
ٻنگتي آکاڻيون	٢-٠-٠	وولگا کان گنگا	٠-٩-٠
ٽالسٽاءِ جون ٢١ آکاڻيون	١-٤-٠	ديوي	٠-٨-٠
چونڊ آکاڻيون	١-٤-٠	چنڊ تارا	٠-٨-٠
چرلو سمگلر	٠-١٤-٠	سورنهن سينگار	٠-٨-٠
جيوت جا ورق	٠-١٤-٠	رتن ڪانڊ	٠-٨-٠
ٽئگور جون آکاڻيون	٠-١٢-٠	ٻهاري ٻولڊون	٠-٨-٠
ٻانهي	٠-١٠-٠	گلزار چمن	٠-٨-٠
ڪنول گل	٠-١٠-٠	گلابي ڦهارو	٠-٨-٠
جيون ڪلا	٠-٨-٠	انقلابي	٠-٦-٠
گلابي مکڙيون	٠-١٠-٠	هندو ناري	٠-٨-٠
سندر ڪهاڻيون	١-٠-٠	سلوچنا	٠-٨-٠
مالتي	٠-١٢-٠	ستي لڪشمي	٠-٨-٠
ديوي	٠-١٢-٠	چرواهه رما	٠-٨-٠
پريم سنديش	٠-١٠-٠	هندو ڪٽنب	٠-٨-٠
چوڙين وارو	٠-١٠-٠	هندو پتيورت	٠-٨-٠
هولي	٠-١٢-٠	نگريءَ جو سڌارو	٠-٦-٠
نئون قانون	١-٠-٠	ٻاراڻيون ٻوليون	١-٤-٠
ڪملا	١-٠-٠	ٻاراڻيون آکاڻيون	٠-١٢-٠
سندري	١-٠-٠	خشبوءِ	٠-١٢-٠
هندو مارشل لا	٠-١٢-٠	خوني حرص	٠-١٢-٠
راجپوت زندگي	١-٨-٠	راڄ لرڪي	٠-١٠-٠

ڪوڙومل سنڌي ساهتيه منڊل
سدار سيا، حيدرآباد سنڌ.

۽ حڏهن هن جهو جو پيدايو لٿي او ؛ هو مري او ۽ هن ۾
ڪهڙو لتو باقي بچي ٿو؟ ۽ (ستگرکي) جواب ڏيڻ کپي:-

(٥) ته هن جي پيدائي ۽ بيماريءَ ڪري (اصلي لتو) ضعيف
لتو لٿي، هن سرير جي مرڻ ڪري هو مري لتو. هي حو
سچو لسو هن برهم پوريءَ ۾ آهي ۽ جنهن ۾ سب ڪامنائون
سمايل آهن، سوئي آلما آهي. پاپ کي وهسڻ، پيدائي کان
وهسڻ، موت کان وهسڻ، شوڪ کان وهسڻ، بک اڃ به
هنکي دک ڏيئي لٿي سگهي. هنجون ڪامنائون ۽ هنجا
سنڪلپ سچا آهن (پوريون ٿين ٿيون) جهڙيءَ طرح
راجا جي مچتا وارا ٿي پرجا کي سندس مرضيءَ موجب
سندن ملڪ يا زمينون ملن ٿيون.

(٦) اهڙيءَ طرح ڪرمن ڪري جيڪي حاصل لٿي ٿو سو
هميشه لاءِ نه آهي ٿهڙيءَ طرح آلما کان جيڪو اڻواقف
ٿي هن جهان مان وڃي ٿو تنهنجو به اهڙو حال لٿي ٿو؛
يعني نه هن جون ڪامنائون ۽ سنڪلپ هميشه لاءِ ڦل
دائڪ لٿا ٿين. پر جيڪو آلما کي ڄاڻي سرير ڇڏي ٿو،
تنهن جون سب ڪامنائون ۽ سنڪلپ ڦل دائڪ ٿين ٿا.
سري مولارام صاحب جو شبد مٿين وديائن کي بلڪل صاف
لفظن ۾ بيان ڪري ٿو. الهيءَ لاءِ هيٺ ڏلو وڃي ٿو:-

آتان جانان مري اهن   هر جڳهه اريوز هولجي

(١) گهٽ مٺ جنسي مها آڪاش ساري
مالهه ملما مارا لور هوئي

(٢) منصور لون سوري دا حڪم ڏيا
چرسؤلي اوپر منصور هولجي

(٣) چمتسن ايڪ اڪيد مولا
ناٿهن لڪمت ناٿهن دور هولجي   (سري مولارام)

اوم شانتيه!

(شڪا) هيءَ سکيا آتما کي وڏي ۾ وڏو ڪري ڏيکاري ٿي ته هردي ۾ هنکي ڪئن ٿي لهرائي.
(جواب) جي ڪنشبت پڏيءَ وارو هنکي پورڻ ۽ ستيہ منڍ ۾ لڳو اپو ڪري سکهي تہ پنهنجي دل ۾ هنجو ڌيان ڪري تہ هو جيتوڻيڪ منهنجي دل جي آڪاش ۾ آهي تڏهن بہ ساري سرشٽي ۾ وياپڪ آهي. اهڙي اپاس ڪري هنجو اپو ڪلندو.

چالدوگيہ اپنشد جي اٺين باب جي پهرئين ڪنڊ ۾ دهر ودياجي ٽالي سان بيان ڪيو ويو آهي جا هيٺ ڏني وڃي ٿي.

(١) هري اوم، هن برهم پوريءَ (سريرَ) ۾ ننڍي ڪنول جهڙو محلات آهي اهو ننڍو آڪاش آهي. ان جي اندر جيڪي آهي سو ڳولڻ يوڳيہ ۽ پوڇڻ يوڳيہ آهي. (دل جي صورت ڪنول گل جهڙي آهي. ڪونيون دل ۾ اينڌڙ ۽ دل مان ويندڙ ناڙيون آهن)

(٢) هن برهم پوريءَ ۾ ننڍي ڪنول گل جهڙو محلات آهي. اهو ننڍو آڪاش آهي. اهيءَ جي اندر ڇا آهي جو ڳولڻ يوڳ آهي ۽ پوڇڻ يوڳ آهي. (اهڙو سوال جيڪڏهن ڪو شش ڪري ته ان کي جواب ڏجي ته "اهو".

(٣) جيترو ٿي وڏو هي ٻاهريون آڪاش آهي، اوترو ئي وڏو هردي اندر آڪاش آهي هن ۾ ديوتائن جو لوڪ ۽ زمين، بنهي جي وچ لوڪ يعني مٿيون هيٺيون ۽ وچ وارا لوڪ سمايل آهن. ٻئي باه ۽ هوا، ٻئي سج ۽ چنڊ، ٻئي بجلي ۽ تارا جيڪي ڏسڻ ۾ اچي ٿو يا جيڪي غائب آهي، سيئي هن ۾ موجود آهن.

(٤) جيڪڏهن ڪو (شش) سوال ڪري ته جيڪڏهن هن برهم پوريءَ ۾ سڀ ڀت ۽ سڀ ڪامنائون سمايل آهن

(٣) هو منهنجي دل ۾ آهي. هو اَن، جَوَ، اَهُر ۽ ڏاري جي ٻج کان به هلڪو آهي. اهڙو روح مون منجهه آهي ۽ هن دنيا کان وڏو آهي، آڪاش کان وڏو آهي. آسمان کان وڏو آهي ۽ سڀني ديشن کان وڏو آهي. (سمجهاڻي: ٻه استان ڇيا ويا آهن، هڪ هردي آڪاش ٻيو ٻاهريون وياپڪ آڪاش)

(۴) سڀ ڪم ڪار هنجا آهن ۽ سڀ ڪامنائون هن جون آهن ۽ سڀ خوشبوئون هن جون آهن، سڀ رس هن جا آهن، سڀ کي ڍڪي ٿو، ٻي آواز ۽ بي گهبراهٽ آهي. هي منهنجي اندر ۾ آتما آهي اهوئي برهم آهي. مان هيءُ ديهه ڇڏي هنکي پهچندس. جنهنکي هي نشچو پڪو آهي، ۽ هن ۾ شڪ شهو ڪو نه اٿس، سو هن نشچي جو ڦل پائيندو. هي شانڊليه جو چوڻ آهي. شانڊليه جي (سمجهاڻي سڀ جاپ ڪندڙ مان خوشبوءِ لڪري ٿي. سڀ کي ڍڪي ٿو معنيٰ ته ڪلهس وستو هن ۾ سمايل آهن. شانت روپ آهي) مٿين شرتين مان هي ثابت ٿيو ته برهم پورڻ يا پرپور آهي، سڀڪنهن جي اندر ٻاهر آڪاش وانگر وياپڪ آهي. جڪو پرش وشين کان من کي روڪي شانت چت سان هنجو ڌيان ڪري ٿو ته اهڙوئي نشچو هنجو پڪو ٿي هنکي پرپور ۽ وياپڪ ڪري ٿو. وري جي ڦرلي ڪري ڦهلائي پاسي ٿو سو به اهوئي برهم آهي. هنجون خواهشون پوريون ٿين ٿيون يعني ڀي خواهش هولدي به جي ڪلپنا ڪري ٿو ته هنجي سڌ ٿئي ٿي. ۽ اهڙيءَ طرح صدق وارا هن مان سک پائين ٿا. هو وري شانت ۽ اچل به آهي. هو سوکم ۾ سوکم منهنجي هردي آڪاش ۾ آهي ته وري سڀني کان وڏو به آهي.

ڳنڍ اپاسنا جي گهرج آهي. انهيءَ طرح هو من کي ڌيان آڌار تي ٻاهري حقيقت ۾ قائم ڪن. هن مان معلوم ٿيندو ته رواجي جگياسو جيتوڻيڪ آتما جي خيالي ڄاڻ رکن ٿا، تڏهن به هنن کي آتما ۾ قائم ٿيڻ لاءِ اپاسنا جي درڪار آهي، جنهن ڪري اوم جي اپاسنا. اوم جي اپاسنا جو بيان هن کان اڳ ماڊوڪيه اپنشد موجب ڪيو ويو آهي. هنن شانڊليه ۽ دهر وديائن جو احوال ڏجي ٿو ته ڪيئن نه جگياسو پنهنجي ٻڌي، وديا، ويراڳ ۽ ابياس سان برهم گيان جو ڦل پوري طرح حاصل ڪري.

شانڊليه وديا ڇانديوگيه اپنشد جي ٽئين باب جي چوڏهين کنڊ ۾ ڏنل آهي. هنجو ترجمو سوليءَ سنڌيءَ ۾ ڏيڻ جي ڪوشش ڪئي وئي آهي.

(١) حقيقت ۾ هيءُ سڀ برهم آهي. هنمان سڀ ڪجهه پيدا ٿئي ٿو. ۽ هنن ۾ سڀ ڪجهه لئه ٿئي ٿو. سڀ ڪجهه هن جي آسري رهي ٿو. هن جو ڌيان شانت چت ۽ وشين کان هٽيل من سان ٿيڻ گهرجي. ماڻهو پنهنجي نشچي ڪري وڌي ٿو. جهڙو هو نشچو رکي ٿو تهڙو ئي ٿئي ٿو. انهيءَ لاءِ برهم جو پورو نشچو رکڻ گهرجي.

(٢) هن جو روپ من آهي. هنجو بت پراڻ آهن. رنگ هنجو روشني وارو آهي. سنڪلپ هنجو سچو آهي. هنجي آتما آڪاش آهي. سڀ ڪامنائون هنجون آهن. سڀ ڪار ڪم هنجا آهن. سڀ خوشبوئون هنجون آهن. ۽ سڀ رس هنجا آهن. سڀ کي ڍڪي ٿو. هو اڪي ڳالهائي ٿو ۽ اڪي گهبرائجي ٿو. (سمجهاڻي – هن سان ڌيان ڪجي ٿو. پراڻن سان جاپ ڪجي ٿو. آڪاش کي سواميءَ اڄ به چيو آهي اهڙي نشچي واري جا سنڪلپ ۽ ڪامنائون سڌ ٿين ٿيون.)

گل پنجويھون

ڇانڊوگيه اپنشد ۾ آيل ودياؤن

ڇانڊوگيه اپنشد ۾ برهم وديا ڀالس ڀالس جي اڪاوين لاءِ گهڻن نمونن ۾ بيان ڪيل آهي.

اداليڪ رشي سريسه ڪيتوڪيتوءَ کي تتوماسي مهاواڪيه جي وسيلي برهم وديا سٺي نموني ۾ بيان ڪئي آهي. هي اڳم بيان ڪيل آهي. شانڊليه وديا ۽ دهر وديا هن ڪتاب ۾ ڪجهن نمونن ۽ اپاسنا جي مدد سان گيان پرڪاش لئي. مهاواڪين وسيلي ادويسه آتما جي جاڻ وارو پرم گيه پائي ٿو جو هُن لاءِ نہ آهي ڪرم ڪندڙ ۽ نہ ڪرم. اوديا هيجي ناس لئي ٿي، ڪهن ڪري سارو وستار جو اوديا جو وچل آهي سو هن لاءِ اصليت نہ ٿو رکي. جڏهن اوديا رهي ٿي ناس ٿو ٿئي رکي سچي ٿوڙي رهي. اهڙيءَ طرح برهم ڪالي ادويسه ڪالي ادويسه آتما ۾ قائم لئي ٿو. گيان، مهاواڪين جي سروڻ منن ندياسن سان حاصل لئي ٿو. سروڻ الم جگياسن لاءِ آهي، جي سڀئي ساڌن سمپن آهن. ۽ پنهنجي اچيه شڪتيءَ ڪري ٿي پڙهڻ سان ئي سچي سکيا گرهڻ ڪن ٿا. مديم جگياسن ڪي، سه شاستر لکشڻا شڪتيءَ ڪري مهاواڪين جو ارٿ سمجهائون ٿا تہ جو ايشور ۽ جيو جي اپاڌي ۽ انهن ۾ عڪس جو ٿياڳ ڪري لڀ ڪُنسٿ ۽ برهم جي ايڪتا جو ويچار ڪري پالڪي آتم وولي ۾ قائم رکندا رهن. جي ڪنسٿ اڌڪاري آهن تن لاءِ ويچار سان

آهي، جو له سڀني جي اندر هن جي ذات آهي. مان اهو واسديو يا وس ۾ وياپڪ آهيان. مان اهو وس ۾ وياپڪ آهيان.

(شانتي پاٺ)

اوم ڀدرو ڪرڻيڀه اوم سوستي نه ايه
اوم شانتيه شانتيه شانتيه

معني- اوم ديوتائون مان ڪنن سان شڀ وچن ٻڌان......... اوم اسانکي لندوسمع رکه- اوم شانتيه شانتيه شانتيه.

كولثر ابهسه مهڏاوي گيان وگيان لتبرهه
هسالهو ڏالما ڙلا لهجهد كولثر شيشتا.
ي- وبد ٻڙهي، سياڻو ماڻهو گيان ۽ وگيان حاصل كري ٻوء
بوهم ٻالي كولثن كي جلدي لـو. جڻن سارين مان چاور
ڏار كري ٻوء ٻلال ڦٽو ڪجي او.
گـوام الهڪ ورڻانام كيارسه آهي ابڪ ورڻنا

(١٩) گـوام الهڪ ورڻانام كيارسه آهي ابڪ ورڻنا لستو گـوام لنا.
كِمر وس پهمتي كيالم لنک ولک هڪ بر كمر هڪ ولک وارو يعني
معني- گڻن جا الهڪ ولک آهن، بر كمر، بوهم گيان سان آهي ۽ ڻ
اجو آهي. كيالي ۽ جو كم، بوهم شاخائن سان.
جدا جدا (ليكن) وبدن حي وكيالم
لكوبم بولي بوني وستي

(٢٠) ڳهرلم لد بهي منتان بولمسه.
سـتـتـسر منتنهوابهم گيان سوووپ
معني- جڻن كير ۾ گهه لڪل آهي، لئن جوو جوو ۾ گيان سوووپ
آلما لڪل آهي. من رواي مالڏائي ۽ سان ولوڙي ولوڙي
هنكي كڍڻو آهي. معني لـه ڏيان ۽ ويچار سان ئي من
آلما كي الهو كري سگهندو.

(٢١) گيان لمترم سما دايـــ اڏربد وهرن وس بسرم
لشكلم لشچلم شانتم لـد ابرهـم اهمتي سورلم.
معني- جڻن كالهون كهي يكمه حي اكني پيدا ڪجي ئي، لئ
گيان رواي اكمن سان آلما ڏسجي او، حو آلما جڻن رهه
لشچل، اي بدل ۽ شانت روپ آهي. جڻن كالهون كهي
لهون، لئن من سان وري وري ويچار ڪجي. حمتر
حو الهو لئي.

(٢٢) ســرو بـوڙلـا ڏواســـم بـد بـوالميشو چـه وسـ
سروان گواهڪ لوبن لد سوهم واسد بوس لد سوهم واسديو
معني- سيهڻي جمو هن ۾ رهن ٿا ۽ سيئي جمون ۾ هن جو

معني- جئن دلي جي بئي هند ڪچڙ سان دلو تو ڪچي ۾ لـ سندس آڪاش، تئن جيو ڦري ٿو، ۾ لـ منجهس آلما.
(جنم مرڻ شرير ۾ آهي ۽ نہ آلما ۾.)

(١٤) گهٽ ۾ وود آڪارم پديمالم پُنهہ پُنهہ
لديگنمر نہ چہ جاناتي سم جاناتي چہ لتيمشهہ.

معني - جئن دلي ڪي پنهنجي ڀڄڻ جي خبر نہ ٿي رهي، تئن جيون کي بہ لـ ٿي رهي. پر لتيہ جو آلما آهي، اهو جيون جو ڀڄڻ جاڻي ٿو.

(١٥) شبد مايا ورتو لتيو تمسا يالتي پُشڪري
ڀنني تماسي چيڪتوم ايڪ ايوائو پشيتي.

معني - جئن نہ شبد روپي مايا هنڪي ۽ ڪي ٿي، تنهن ڪري جيو اگيانت رهي ٿو. جڏهن اهو مايا روپ اندارو دور ٿئي ٿو تہ ڀاڻ کي هڪ ئي هڪ ڏسي ٿو.

(١٦) شبد اڪيرم پرم برهم لسمن اکيئي يـد اکيرم
تدودوان اکيرم ڌيا ييد شري شانتي آلمنہ.

معني - پهرياڻين اوم شبد جو برهم روپ سان ڌيان ڪري. پوء اکر جو خيال ڪري، اکہ آلما جو ڌيان ڪري. اهڙي ڌيان سان شانتي پائيندو. (اوم جي اُپاسنا بن لوڪن سان چٽي ويٺي آهي. اپرمارٿ روپ مالراتن سان ۽ پرمارٿ روپ اماترا سان.)

(١٧) ڏوي وڏيي ويد توئي تہ شبد برهم ڀرم چہ يس
شبد برهمڻي نشاته پرم برهم اڌ گڇتي.

معني - ٻرايا شبد برهم ۽ اپرايا پرم برهم الهن بن طرحن سان برهم جو بيان ڪيو ويو آهي. جڏهن شبد برهم ڪم ٿئي ٿو تہ اکہ برهم جو اثيو ٿئي ٿو. (ڌيان ۽ گيان سان شبد کي اشبد ۾ لئہ ڪري جگياسو پرم پد پائي ٿو.)

(۸) ندیو امعکام نرو کلمم نرلجمر
لد برهما همتي گمالوا برهم سمهدیتي برو وم

معني- اهولي حصن رهمہ، گمان رهمہ، داغ رهمہ برهم آهي. اهڙي برهم کي جاڻي ناڻ بي بدل برهم لڪي لو.

(۹) لروڪلبر النعر چ همہ دوشنالمہ ور حتر
ابو مممر الادیر چ بج گمالوا امچمتي پلاهہ.

معني- برهم ڪبهن ۽ شڪ شبه کان رهمہ ۽ بربور آهي. هنکي عقل ۽ الومان لنا جاڻي سگهن. هنکي جاڻڻ لاءِ ڪبهن ڻابعيءَ جي گهرج ڻ آهي. هو الادي آهي. گمالي انھو جاڻي مڪمہ لڪي لو.

(۱۰) ڻ لروڏو ڻ چ الهتمر ڻ پڏو ڻ چ ساڌڪ
ڻ ممکمور ڻ ولي مڪمہ ایتیما برمارلتا.

معني- حقیقتہ ۾ برمارتھ (سچ) هي آهي ڻ ڻ آهي من هو ووڪڙ ۽ ڻ ڪجهہ شروع ڪرڻ، نہ سماڻو ڻ طالب، ڻ مڪتيءَ جي چاهنا رکندڙ ڻ چنل.

(۱۱) ایڪ ایوا آلما مستوبو جاگرتہ، سوپن، سشپتمو
ستان ترہہ ولتمتہ نسر جنم نہ ودیتي.

معني- هڪ اهڙو آلما، ٽنهي اوستائن یعني جاگرتہ، سوپن سکوپتہ ۾ هڪ وس آهي. اهولي گريا استان ۾ آهي. اهو جاڻي گمالي ووي حنم ڻ لو ولي.

(۱۲) ایڪ ایو هي بوتہ آلما بولي بولي وبوستہ
ایڪڌا، بهڌا چنمو دوشيتي حل چندروتہ.

معني- هڪ ئي وياپڪ آلما حمو حمو ۾ قالر آهي، جئن هڪ ئي چندرما پاڻيءَ ۾ گهڻا لي لو ڏسڻ ۾ اچي.

(۱۳) گهمڪ سوورام آڪاشر لمڻمالي گهمڪ بتا
گهٽو لمتي نہ آڪاشر لنا جمور لیوير.

معني – جنهن کي وشين لاءِ خواهش نه آهي تنهنکي مڪتيءَ جو حقدار چئي سگهجي ٿو. انهيءَ لاءِ ممکشوءَ کي من کي هميشه اِن خواهش رکڻ گهرجي.

(۴) اوستہ وشيا سنگہ نسيرُتہم مدو ھِرِدِ
يدا ايالہ آمنو پا دم تدا تتپرم پدم.

معني – جڏهن من کي اِن خواهش ڪري هردي ۾ روڪبو وڃي ٿو، تڏهن ماڻهو پنهنجو اصل پروڙي ٿو ۽ پرم پد پائي ٿو.

(۵) تاود يو ورودويہ ياوَدرِدِ گتہ کيہم
ايتج گيانہ چہ ڌيانم شيشو ليا پنچ وستره.

معني – من کي ايستائين روڪجي جيستائين هو دل ۾ قائم ٿئي. اهو گيان آهي اهو ڌيان آهي، باقي آهي بڪ بڪ ۽ وستار.

(٦) نئيو چنتيہ نہ چہ اچنتيہ نہ چنتيہ چنتيہ ايو تت
پکهپات وِرِ مُڪتہ برهم سپند يتي تدا.

معني – برهم کي خيال نٿو ڄاڻي سگهي. اڪي کي هيڪي خيال بنان ڄاڻي سگهبو. سچو تت خيال ۽ اخيال کان پري آهي. سچي تت کي تڏهين ڄاڻبو جڏهين خيال ازخود پکپات کان رهت ٿيندو. اهڙي من کي برهم روشن ڪري ٿو. مطلب ته جڏهن من اوانشا ۽ استک تي چدآڪاش ۾ قائم ٿيندو تڏهن اهڙي ڏيرج واري من ۾ برهم جي ڄاڻ پاڻهي ظاهر ٿيندي.

(۷) سوريج سنڌيہ يوگہ سودم
اسوريج او پاوين پا وو وا آپاوايشتي.

معني – اول اوم جو ماترائن سان ڌيان ڪجي ۽ پوءِ اماترا جو. اماترا جي ڌيان سان آپاوَ يا دوشيه پاوَ ڪم ٿيندو ۽ ڌيان ڪندڙ آتما جو انڀو ڪندو.

گل چوويهون

اهرٽ ٻيد و اپنشد

آئر ويد ۽ پنج ٻيدو اپنشد آهن، لن ۾ امرت ٻيدو اپنشد، ويدانت جو سار سولي ۽ زوردار زبان ۾ اوري ۾ بيان ڪري ٿو. ٻڌندڙن کي اجائو هڪ ڪوڙي ۽ خيال ڪانڌي دوڙائڻو د ٿو پوي. ۽ پڙهندڙ سوڌي لمولي ۾ حقيقت حاصل ڪري لئي لي. الهيءَ ڪري واجبي سمجهان ٿو نه هيءَ ساري جو سارو اپنشد ١ سوليءَ ٻوليءَ ۾ ٻڌندڙن جي اڳيان رکان. شرلن جي اولي ۽ اهڙي آهي جو سولائيءَ سان سمجهي سگهجي ٿي.

(١) منو هي ڏوِ وڌم ٻووڪتر شڌم چ اسڌم چ
اشڌم ڪام سنڪلپم شڌم ڪام وور جتم .

معني- من ٻن طرح سان جهو وٺو آهي- اولو ۽ اٻولو.
ڪامنائن ڪرڻ وارو من اٻولو آهي- ڪامنائن وهت من
ٻولو آهي.

(٢) من ايو منشيانام ڪارڻم ٻنڌ موڪشيوهه
ٻنڌاي وشيه آسڪتم مڪتم لروشيم سمرتم.

معني- اهڙيءَ طرح من ماڻهن جي ٻنڌ ۽ موڪش جو ڪارڻ لئي ٿو.
وشين ۾ ٻرلتي رکندڙ من ٻنڌ جو ڪارڻ، الهن وشين ۾
کان پري من موڪش جو ڪارڻ چون ٿا.

(٣) يتو لروشيه سياسيه منسو مڪتسر شيتي
اتو لروشيه لتيم منه ڪاريسم موڪشيتا،

پورهي ۾ گيان ۽ ڀڪتي ٻنهي جي ڪهڙ آهي، عشق ۽ عقل ۾. (پرماڻ)

”عشق عقل آهن، ٻئي ٻر پکيءَ جا؛
اڏڻي جي آڪاس ۾، گر گم ٿيڇانين؛
دوسن سارو سروپ جنو، لنو سا لڳائين؛
مست متانين، سامي سڀ اندر جي.
(سوامي)

معني - سڀني دوار بند ڪري مــن کي هردي ۾ وجهي، پراڻن
ڪــي دسوين دوار پهچائي آلما سان هڪ لجي.

(٢) "پرش ســ پرہ پــارٿ ڀڪتيا ليمتو لنيا
يسيا لنہ ستاني ڀوتاني يمن سروم ادم لتم."
(ڀڳوت گيتا ٨ اڌياءِ شلوڪ ٢٢)

معني - اهو پرم پرش آهــي، اي پرٿا جا پٽ، جنهن ۾ سڀ جيو
رهن ٿــا ۽ هــو سڀني جــو آڌار آهــي. هو هڪ سربکي
ڏيان سان حاصل ٿئي ٿو.

(٣) "ايشور هــ سرو ڀوتا نام هرديه ديشو ارجن لشٽتي
ڀرا مين سرو ڀــوتــانــي يتتر آرو ڙاپــيــ مايا"
(ڀڳوت گيتا ١٨ اڌياءِ شلوڪ ٦١)

معني - ايشور سڀني جيون جي دلين ۾ قــائم آهــي ۽ پنهنجيءَ
مايا ڪري سڀني جيون کــي هلائــي ٿــو. جئن تــ مايا
سنڪلپ ڪري هــردي ديش مان جيو جي ورلي ٻاهر
ڪڍي ڀٽڪائي ٿــي. تنهنڪري جيو لاءِ اهوئي چاڙهو
آهي تــ دل ۾ ڏيان ڪري، اندر ورلي ڪري مايــا
جي چنبي کــان ڇٽي ۽ هڪ سان هڪ ٿئي. من ورلي
اندر لــڏهن ٿيندي حڏهن ٻاڪي ستگر يا ايشور شرن ڪــو.

(٤) "تــمــيــو شــرڻــم گــڇــ ســرو ڀــاويــنــ ڀــارت
تــ پرسادات پرام شانتي ستانم پرا پيسي شاسوتم"
(ڀڳوت گيتا ١٨ اڌياءِ شلوڪ ٦٢)

معني - سڀ طــرح ٻاڪي منهنجي شــرڻ ۾ وجهي، اي ڀارت،
منهنجي رحــم جــو لائق ٿــيءُ ۽ پــرم شانتي جــو استان
حاصل ڪر.

اهڙيءَ پرم شانتيءَ ۾ شبد، سواس ۽ ڏيان جو ستان گر
ليندا. پر ڀرڙهو ڪهي.

سوهم جاپ اڄپنا هوءِ
روم روم ۾ سهه هردم هوءِ
سوهم ايشور ويد وکاڻي
هر جيو کو لڇڻي جاڻي
ايشور هي جيو الپکا
سوهم سر ۾ جان ويڪا"

(جپ صاحب رچيل سري گلاب داس)

"سسي کي سڃاڻ، جو اڇي ويو واو ۾؛
پڇي کو پنهنڪ سان، هي اندر جو اهڃاڻ؛
تان پوءِ ملي محبت ساڻ، توهاڻي ۾ هڪڙو ٿئي." (سوامي)

مٿيان پرماڻ پڙهي اسانکي ويچار ڪرڻ کپي ته ڏيان جون جايون جيئن لوڪ اسانکي جدا جدا لڳن. منهنجي راءِ ۾ اهي استان جدا نه آهن، پر هڪ وڏندڙ مرڪز جا نشان آهن. ڇاندوگيه اپنشد شروع کنو دهر وديا يا هردي آڪاش سان. سوامي ۽ ڀڳوت گيتا هنکي وڏايو ترڪٽيءَ تاءِ. سري شنڪر آچاريه هنکي وڏايو سواس تاءِ. وسشٽ ۾ ١٢ آڱر، ناسڪائن کان اڳتي ڏيان جو دائره وڏايو ويو، نه سواميءَ وري ناڀيءَ تائين ليس، نه سري گلاب داس وري روم روم ۾ پکڙيس. انهيءَ جي معني نه مٿان جگياسوءَ کي پرچيتا حقيقت جي حالات ۾ روڪ ٿئي. انهيءَ لاءِ پورڻتا ڏي هنکي وڏايو ويو آهي، جئن پوت آڪاش، چت آڪاش ۽ چد آڪاش پرم آڪاش سان هڪ ٿي وڃن ۽ جگياسو پوما پاڻ ۾ گم ٿئي.   پرماڻ

(١) "سرو ڏوارائي، سنجهيه منو هردي ڏرڌيه چ،
مرڌيو ڌ آيا تمن پراڻم سٿتو يڳوڳ ڌارنام"
(ڀڳوت گيتا اڌياءِ ٨ شلوڪ ١٢)

جي پاڙنا ڪالسراء، بيو ڪجهه به نه، من ۾ سعدس وهموار ۾ معلوم ٿئي.

سري وسشٽ ۾ هردي ديش ۾ سواسن ۾ ۱۲ آنگرن ٻاهر ٿانسن آڪاش جو ڌيان چيو آهي.

(پرماڻ) ٿرباٽ پرڪرڻ اڌياءِ ۲۱

”پهند واچ:- هي منيشور! پراڻ جو اپنا هي سو هردي ڪوٽ لي اپنا هي، اپڪر دوادش الڪل پريدس ٻاهر جاتا هي. تهان جاء ڪر استٿ هوتا هئ. لس اوراٽسي اپان روپ هوڪر اڌع هوتا هئ. سو انتر آتما هئ اوهرد يه وڪي آنڪر استٿ هوتا هئ...... اپان روپي چندرما جب پران روپي سوريه وڪي لين هوتا هئ تهان ساڌڪ لتو هئ، ان وڪي من سنس هتا، پهر شوڪ ڪوتهين پراپت هوتا ...... اور دوادش الڪل پرليمع جو آڪاش هئ ليستي اپان روپي چندرما اپڪر هرد يه وڪي پران روپي سوريه ۾ لين هوتا هئ. اور سوريه پاڙ ڪو جب لڳ اهين پراپت هوتا لسڪي مڌيه پاڙ اوستا وڪي جسڪا من لڳا هئ، سو پرم پد ڪو پراپت هوتا هئ. پران اپان ڪي انتر جو شانت روپ آتم لتو هئ تس وڪبي جب استٿ هوتا هئ تب تهاتهان اهين هوتا.“ ۱۲ الگر ٻاهر ٻاهريون ڪمڪ، هردي آڪاش ۾ اندريون ڪمڪ. اهي سعديون آتما جي ڌيان ۾ مددگار آهن.

سواميءَ تاپيءَ ڪان اپجل سواسن ۾ سعدن تاسڪاٿن رستي اندر اچڻ جو اولڪار سان ڌيان ڌسو آهي، جنهن مٿي چيو ويو آهي.

سري گلاب داس ۾ سواميءَ سوهم شبد جو اهڙي طرح اچارڻ لاءِ چيو آهي جنهن روم روم ۾ اهو پکڙجي وڃي، (پرماڻ)

”سوهم سوهم هوت پرالسي
ڪرمل لاالڪر پيد پچالي

ناڙو	استان	ڪنول جو رنگ ۽ پتا
(٤) اناهت چڪر	هردي ديش	ٻارهن پتن وارو سولي رنگ وارو ڪنول
(٥) وشڌ چڪر	ڪنٺ ديش	سورهن پتن وارو دونهي رنگ وارو ڪنول
(٦) آگيا چڪر	ڀروئن جي وچ ترڪٽي	ٻن پتن وارو چندر جهڙو ڪنول
(٧) دسوم دوار	تارون	هڪ هزار پتن وارو سفيد ڪنول.

چاندوگيه اپنشد هردي آڪاش جو ڌيان ڏسي ٿو جنهن مٿي ڏيکاريو ويو آهي. ڀڳوت گيتا ۾ هڪ هنڌ سري ڪرشن ترڪٽي ڏسي آهي. (پرماڻ)

”پرياڻ ڪالي مـن ساچ ليـن ڀڪتيا يڪتو يوڳ بلين چئيو
ڀرو و مرڌ يئي پراڻ ماويشيه سمڪ سر تم پرم پرشم اپيمت د ويم“
گيتا اٺون ادياءِ شلوڪ ڏهون

(معني) پوڳي مرڻ وقت من جو ڌيان يوڳ جي طاقت ڪري
ساه سان ترڪٽي جي جاءِ لي رکي برهم لوڪ ڏي
وڃي ٿو، جنهن لوڪ ۾ پرم پرش جو گجهو استان آهي.
ترڪٽي استان سواميءَ به ڏسيو آهي.

”ورلو ڪو آهي جو گمسر جهان ۾،
جو مندرا پائي مرم جون سهج سگھي واٿي
ترويٽي آسر سمر ۾ گر گم امت تائين
تمت تلڪ لائي سامي جڙي سروپ ۾“ (سوامي)

سري شنڪر آچاريه سواس سان ڌيان ڏسيو آهي (پرماڻ)

”چت آد سرو پاويشو پرهم ترينو ياوتات
ترودڌه سرو ورتينام پراڻيام سڌ اچيتي“
(اپروکيه انڀوتي شلوڪ ١١٨)

(معني) پراڻيام چئجي پراڻن جي اهڙيءَ طرح ڪٽڻ کي جنهن برهم

(۲) اوم تتسٽ اڪرم برهم وياهرن مامر انوسمرن
يه پرياتي تيجن ديهم س ياتي پرماگتم"
(ڀڳوت گيتا اڌياءِ اٺون شلوڪ تيرهون)

(معني) اوم جو سمرڻ ڪري جو حو هو سه برهم کي ڄاڻائيندو. دگر مولڪي ياد ڪري جو هي ۽ سرير ڇڏي ٿو، اهو پرمگتي پائي ٿو. هت لفظ آواز جو ڌيان برهم روپ سان ڄاڻو ويو آهي.

(۳) "يد يد مر اسمن برهمپري دهرم پنڊريڪم ديشم
دهرو اسمن انتر آڪاش تسمن يد منتش تدنوشٽويم تدوا
جگيا ستويم الي".

(معني) هن برهم پوريءَ ۾ ننڍو ڪنول جو گل آهي جنهن ۾ ننڍو محلات آهي ۽ ان جي اندر ننڍو آڪاش آهي، انهن ۾ جيڪي آهي سو ڳولڻ ۽ پوڄڻ جوڳو آهي. هت دهر سوروپ جو ڌيان ڄاڻو ويو آهي.

مٿين ٽن پرمانن مان سڌ ٿيو ته برهم جو ڌيان پرم آڪاش روپ سان "سوهم" يا "اوم" اچاري ساهه سان ملائجي ٿو سوروپ، اوم ۽ سواس هڪ رس ٿي پورڻ لتو ڪرڻ ٿو. باقي جو هن وقت مورتن جو ڌيان، يا ٻين سڀ جو ڌيان يا ابو ڏ سڀ جو يا ٻين قسم جا ٻاورلي ڌيان ڏسڻ ۾ نا اچن، اهي ڌيان ڪنهن کي سچو ڦالدو نه ڏيئي سگهندا. ڌيان جا هند گهڻا ڏسڻ نا. هيٺ پوڪ ۾ ست اهڙا هنڌ ڏسيا ويا آهن.

ناڙو	استان	ڪنول جو رنگ ۽ پتا
(۱) مول آڌار	گد يا چڪر	چئن پتن وارو پيلو ڪنول
(۲) سواڌشٽان	لنگ جي پاڙ	ڇهن پتن وارو ڳاڙهو ڪنول
(۳) مڻي پورڪ	ناڀي ديش	ڏهن پتن وارو نيلو ڪنول

جهڙيءَ طرح لٺ و ٻار يا بلڪل وڏ و واڃا يا ٻرهمڻ وڏي آئيڊ کي پاڻي آرام ڪري ٿو، اهڙي طرح آرام ڪري ٿو.

(٢٠) جهڙيءَ طرح مڪڙي پاڻ سان لند ڪيڏي مٿي چڙهي ٿي، يا جئن باهه مان لنڊيون چڻگون اڪرن ٿيون، اهڙيءَ طرح آلما مان سيئي پراڻ، سڀ لوڪ، سڀ ديوتائون ۽ سڀ شيون اڪرن ٿيون. الهيءَ ڪري آلما کي ستيه جو ستيه ميچين ٿا. حقيقت ۾ پراڻ ستيه آهن، الهن جو آلما ستيه آهي. الهيءَ ستيه، جي ستيه کي جاڻڻ لاءِ ويچار جي ضرورت سوامي‌ءَ هيٺين شلوڪن ۾ ڇٽي آهي.

(١) ٻاريـن وسـن ٿا ٻـار، من ٻڌ واڻيءَ واڇ ڪون؛
هيڏي هوڏي هتڙا، مورک الڏ لـــ مـار؛
جي لوکي پياس ٻسڻ جي، ٿه سامـي ۆسٽ ويچار؛
لـــام پـــرم لـــوار، ٿه حاضر ڏسين هر کي.

(سچيءَ وسٽ جو ويچار درشيه کي ٻري ڪري الپو آلم ديدار ڪرائي ٿو.)

(٢) بـنـا گيان عـبـث، جتن ڪرن ٿا جوڳ جو؛
ٻچين ٿه ٻراڻون ڪـان، ڏيـو اڪـر جـو ڏس؛
جتي ڏينهن نه رات ڪو، لـڪـو سـورج سـس؛
ستهه الـيـٺـي رس، ٻـاليڻ ٻيانيءَ ري رسي.

(جگياسو گيان حاصل ڪري پنهنجي سوروپ ۾ گم ٿئي ٿو و لوڪڻ شالس سوروپ آهي.)

(٣) عجب اسـتـادي، سامي ڏسي ستگروءَ؛
ٻرجي لڏ و ٻالهنجو، الـيـٺـي گـهـر آدي؛
مٿي ويٺي من مون، غـمـــي ۽ شـــادي؛
گـکـن ۾ گـــادي، سامـي پاٽـي سر ليو.

(پنهنجي سوروپ جو ٻر ٻورٽا سان هڪ ٿيڻ.)

جاڻ طاقت اندر ڇڪجي ٿي، تڏهن ماڻهوءَ کي سنڀال ڇڏجي ٿو. اهيءَ وقت ٻڌڻ، ڏسڻ، سنگهڻ ۽ ڪن هلائڻ وارو من، سڀئي اندر ڇڪجي وڃن ٿا.

(جئين ٻاهريون وهنوار اندرين ۾ من جي وسيلي، سندس انتهه ڪرڻ ۾ جو آتما جو عڪس ٿئي ٿو، تنهنجي مدد سان ڪري سگهي ٿو. اهڙيءَ طرح وري سڀني ۾ ٻن ٻنهين اندرين سرشتي لاهي ان ۾ وهنوار ڪري ٿو. گهوريءَ ننڊ ۾ ٻاهريون توڙي اندريون وهنوار بند آهي. جئين ۾ ٽي الڳ لکڻ ٿا:- (١) ڪانشس ٿرکڻ آتما (٢) انتهه ڪرڻ (من، ٻڌي، چت، اهنڪار) (٣) انتهه ڪرڻ ۾ آتما جو عڪس يا ڇايا.)

ڪن شاسترن ۾ چئن انتهه ڪرڻ ٻدوان ۾ لکيا ويندا آهن، من ۽ چت ٻاڻ ۾ گڏ ۽ ٻڌي ۽ اهنڪار ٻاڻ ۾ گڏ. هيءَ مختصر سمجهاڻي شرڪن جي سمجهڻ ۾ مدد ڏيندي.

(١٨) جڏهن هي جيو سوان اوستا ۾ وڃي ٿو، تڏهن اهڙي هنجا اوڪ ٿين ٿا. ڪڏهن نه وڏو راجا والڪر ٿي پوي ٿو، ڪڏهن نه وري وڏو برهمڻ ٿئي ٿو. ڪڏهن اوچ نيچ جوٺيون ڀالي ٿو- جهڙيءَ طرح ڪو وڏو راجا ملڪن کي فتح ڪري پنهنجي مرضيءَ موجب سير ڪري ٿو، اهڙيءَ طرح هيءَ جيو پنهنجن اندرين کي قبضي ۾ آڻي پنهنجي بدن ۾ مرضيءَ موجب سير ڪري ٿو.

(١٩) جڏهن هيءَ جيو سکوپت ۾ وڃي ٿو تڏهن ڪجهه نه ٿو جاڻي ۽ هتان ناڙين ۾ جي ٢٠٠ ڪن آهن انهن ۾ واسو ڪري ٿو. هي ناڙيون دل مان نڪرن ٿيون ۽ ساري بدن ۾ ڦهليل آهن. انهن ۾ واسو ڪري آرام ڪري ٿو ۽

الهيءَ ڳالهه جو طالب آهين ته مان توکي برهم جي وديا ڏيندس. ائين چئي هنکي هٿ کان وٺي محلات ۾ ويو، جتي هڪڙو ماڻهو سمهيو پيو هو. سمهيل ماڻهوءَ کي هيٺ ڏنل نالن سان سڏ ڪيو ويو ته:-

هي وڏا! اڇي پوشاڪ وارا! اي سومراج! پر اهي سڏن ٻڌي به سمهيل ماڻهو ڪو نه اٿيو. پوءِ هنکي هٿ کان وٺي ڌوڏي آهستي آهستي جاڳايائين ته اٿي ويٺو. (جنڪ ته گارگيءَ پراڻن کي آتما سمجهو هو، تنهنلاءِ پراڻن جي نالي سان سمهيل پرش کي سڏ پيائين. جيتوڻيڪ پراڻ هليا پئي تڏهن به پراڻن، پراڻ وارا سڏ نه ٻڌا، تنهنجي معنيٰ ته پراڻ جڙ آهن، ۽ چيتن آتما ٿي نه سگهندا.)

(١٦) اجات شتروءَ چيو ته هي گارگيءَ ٻڌاءِ ته ٻڌيءَ وارو پرش ڪٿي هو، جڏهن هي ماڻهو گهريءَ ننڊ ۾ سمهيو پيو هو ۽ وري ڪٿان اٿي آيو. گارگيءَ جواب ڏئي نه سگهيو. (سمهيل ماڻهوءَ کي سندس نالي سان سڏ ڪبو آهي ته پنهنجو نالو ٻڌي اٿندو آهي. تنهنجي معنيٰ ته ٻڌيءَ وارو سمهيل جيو، ٻڌڻ ۽ آواز سمجهڻ جي ڄاڻ رکيئو. هو تنهن وقت جاڳرت وارن اندرين جي معرفت وهنوار ڪو نه ٿو ڪري. پر ڪنهن ٻئي هنڌ آرام ۾ آهي. اهڙي پرش کي وگيان مئه يعني ٻڌيءَ وارو چئجي ٿو. جاڳرت ۾ ٻڌي اندرين رستي وهنوار ڪري ٿي. پر سمهڻ مهل ٻئي ڪٿي ٿي آرام ڪري، جو اندريون ان وقت ڪم ڪو نه ٿيون ڪن)

(١٧) اجات شتروءَ چيو ته جڏهين وگيان مئه پرش سمهيو پيو هو ته پنهنجي ٻڌيءَ سان اندرين جي ڄاڻ کي چڪي هردي آڪاش ۾ وڃي سمهيو هو. جڏهن اندرين ۽ من جي

لو سو جوڙي وارو لڳي لو ۽ هيجا سالي هيڪان جدا لڳا لمن.
(طرف ، ڪنن ۽ دل جي هڪڙائي ڏيکاري ويئي آهي.)

(١٢) ڳارگم چهو ڻ چايا ۾ جو ٻرش آهي لنهنکي ٻرهم جاڻي اپاسنا ڪريان لو. اجامت شترو ۽ جواب ڏلس ته ڻ ڻ، اجايو دم ڻ هڻ. مان انکي موت سمجهي اپاسنا ڪريان لو. جو انجي اهڙيءَ طرح اپاسنا ڪري لو اهو هن دلما ۾ پوري وقت لائمن حتي لو. وقت کان اڳ هنجو موت ڻ لو لڳي.
(ياهوين چايا معنيٰ الذيرو، الدوين چايا معنيٰ اوديا.)

(١٣) ڳارگم چهو ڻ ٻڌيءَ ۾ جو ٻرش آهي لنهنکي ٻرهم جاڻي اپاسنا ڪريان لو. اجامت شترو ۽ جواب ڏلس ته ڻ ڻ، اجايو دم ڻ هڻ. مان هن کي ٻڌي وان ڪري اپاسنا ڪريان لو. جيڪو هنجي اهڙيءَ طرح اپاسنا ڪري لو سو ۽ سندس اولاد ٻڌيءَ وارا لمن لا. (ٻڌي ۽ ٻرها ٻئي هڪ آهن.)
ايترو ٻڌي ڳارگم ماٺ ڪئي.

(١٤) لنهن لـي اجامت شترو چمس ته لوکي ٻرهم باٻت ايتري جاڻ آهي يا ڪجهه وڌيڪ ۾؟ ڳارگم جواب ڏلو ڻ ايتري ئي جاڻ الر وڌيڪ ڻ آهي.
اجامت شترو ۽ لنهنتي چمس ڻ انهيءَ مان ٻرهم جي جاڻ لي ڻ سگهندي.
ڳارگم لنهنتي عرض ڪمس ڻ مولکي انهنجو شش ڪريو. (جو جو ٻهنجي گهٽ جاڻ جي ڪري اپمان لئس ۽ جاڻڻ جو لائق لمو.)

(١٥) اجامت شترو ۽ چهو ڻ اها ابتي ريت لمندي جو سو هميشه ٻرم ودپا جاڻڻ لاءِ ڪترياءَ جو شش لڳي. ٻر حتن ڻ لون

ٿو، لڳهنڪي پسند ٿي ملي ٿو ۽ اڻ پسند لڳهنڪي پسند لاءِ. هنجو اولاد پسنديءَ وارو پيدا ٿئي ٿو.

(پاڻي، ويريه ۽ دل جي هيڪڙائي ڏيکاري ويئي آهي. شرلي ۽ سمرلي ٻئي هن کي پسند ڪن ٿيون.)

(٩) گارڪمه چهو ته آرسيءَ پر جو پرش آهي لڳهنڪي پرهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاپت شتروءَ جواب ڏنس ته نه نه، اجاپو دم نه هڻ. مان هن کي صاف روشن يا چمڪندڙ سمجهي اپاسنا ڪريان ٿو. جيڪو اهڙيءَ طرح هنجي اپاسنا ڪري ٿو، اهو شان شوڪت وارو ٿئي ٿو. ۽ هنجو اولاد به شان شوڪت وارو ٿئي ٿو. ۽ جن سان گڏ وهنوار ڪري ٿو، تن سڀني کان وڌيڪ روشن يا شوڪت وارو نظر اچي ٿو.

(آئيني جي صفائي جي مشابهت، ستوگڻ جي صفائي ۽ دل سان ڪئي ويئي آهي.)

(١٠) گارگيه چهو ته هلندڙ جيو جي پٺيان جو آواز ٿيئو لڳهن پر جو پرش آهي لڳهنڪي پرهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاپت شتروءَ جواب ڏنس ته نه نه، اجاپو دم نه هڻ. مان هن کي پراڻ جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. جو اهڙيءَ طرح هن جي اپاسنا ڪري ٿو سو وقت کان اڳ نه ٿو مري. هن جا پراڻ وقت کان اڳ نه ٿا نڪرن.

(حيات شي هلندي نه آواز ٿيندو.)

(١١) گارگمه چهو ته طرفن پر جو پرش آهي لڳهنڪي پرهم جاڻي پوڄا ڪريان ٿو. اجاپت شتروءَ جواب ڏنس ته نه نه، اجاپو دم نه هڻ. مان هنجي جوڙ و ۽ ڌار نه ٿيندڙ سمجهي اپاسنا ڪريان ٿو. جيڪو هنجي اهڙيءَ طرح اپاسنا ڪري

ڪري ٿو. ننڍڪي گهڻو اولاد ۽ گهڻا جانور ٿين ٿا ۽ هنجي
هماليءَ ۾ هنجي اولاد جو ناس نه ٿو ٿئي.
(هتي هردي آڪاش ۽ ٻاهرين آڪاش ۾ پرش جي
هڪڙائي ڏيکاري وئي آهي. اپاڌي ڀاڱ ڪڍڻ کپي.)

(٦) گارگم چيو ته هوا ۾ جو پرش آهي ننڍڪي پرهم جاڻي
اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو چيو نه نه نه، اجابو دم
نه هڻ. مان هنکي اندر سمجهي اپاسنا ڪريان ٿو، جنهن
جي طاقت کي ڪير هٽائي نه ٿو سگهي، جنهن جي لشڪر
کي ڪو جيتي نٿو سگهي. جو هنجي اهڙي اپاسنا ڪري
ٿو اهو سڀني تي فتح پائي ٿو. انجي ڪڏهن به هار نٿي
ٿئي ۽ لڪين پائن کان ڪٿي ٿو.
(جنهن ڪ اندر سڀني ديوتائن ۾ وڏو آهي ۽ هوا طاقت
واري چيز آهي، ننڍڪري ٻئي هڪ آهن. هوا پران
جي رستي هردي ۾ پهچي ٿي.)

(٧) گارگم چيو ته اگنيءَ ۾ جو پرش آهي ننڍڪي پرهم جاڻي
اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اجابو
دم نه هڻ. مان هن کي سڀ جو ساڙيندڙ سمجهي اپاسنا
ڪريان ٿو. جيڪو هنجي اهڙيءَ اپاسنا ڪري ٿو سو ۽
سندس اولاد سڀ کي ساڙي ٿو.
(ساڙڻ جي معنيٰ نه هن تي ڪو به اثر نه ٿو سگهي.
اگني واڻيءَ رستي هرديءَ ۾ پهچي ٿي ۽ انهن جي
هڪڙائي آهي.)

(٨) گارگم چيو ته مان پاڻيءَ ۾ جو پرش آهي ننڍڪي پرهم
جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته
نه نه، اجابو دم نه هڻ. مان هن کي پسنديءَ وارو ڪري
اپاسنا ڪريان ٿو، جو هنجي اهڙيءَ طرح اپاسنا ڪري

(٣) گارگيه چيو ته مان چندرما ۾ جو پرش آهي تنهن کي برهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ۾ چيس ته نه نه، اهڙو دم نه هڻ. مان چندرما کي وڏو، اڇن ڪپڙن سان ڍڪيل ۽ سوم رس جو شاهه ڪري ميڃان ٿو. جيڪو هن جي اهڙيءَ طرح اپاسنا ڪري ٿو، اهڙي اپاسڪ جي گهر ۾ سوم رس روز بروز چڪجي ٿو ۽ اناج جي گهٽتائي نه ٿي ٿئي.

(پاڻي پراڻن کي آلو رکي ٿو ۽ خشڪ ٿيڻ کان بچائي ٿو. سوم رس سيئي وڻن، ٻوٽن ۽ سلن کي آلاڻ ڏيندي جا چندرما جي بخشش آهي. چندرما من جو ديوتا ڄاڻجي ٿو. جڏهن سڀ پرش ۽ اکين ۾ پرش هڪ ڪري ڪلجن تا لڏن چندرما ۾ پرش ۽ من ۾ پرش جي هيڪڙائي آهي. اسانکي اکين وانگر محدود نسان نظر اچي ڪري غيرمحدود جو ڌيان ڪرڻ کپي.)

(٤) گارگيه چيو ته مان بجليءَ ۾ جو پرش آهي تنهنکي برهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اجايو دم نه هڻ. مان بجليءَ جي تيجسويءَ ڪري اپاسنا ڪريان ٿو. جيڪو هنجي اهڙيءَ طرح اپاسنا ڪري ٿو، سو ۽ سندس اولاد تيجسوي ٿين ٿا.

(بجليءَ ۾ پرش ۽ چمڙيءَ ۾ پرش ۽ هردي ۾ پرش جي هيڪڙائي آهي.)

(٥) گارگيه چيو ته مان آڪاش ۾ جو پرش آهي تنهنکي برهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اجايو دم نه هڻ. مان هن کي پرپورڻ ۽ اچل ڪري اپاسنا ڪريان ٿو. جيڪو هن جي اهڙيءَ طرح اپاسنا

اپاسنا جو ڦرو ۽ ڦل سولائيءَ سان سمجهي سگهندا. الهيءَ ڪري
انهن شرڪن جو ترجمو ۽ سمجهاڻي هيٺ ڏني وڃي ٿي.

(١) هڪ ڀيرو ڳالهائو ۽ مغرور ٻالڪي برهمڻ جو پٽ گارگيه، ڪاشيءَ جي راجا اجاتشترو وٽ ويو ۽ چيائينس ته مان توکي برهم جو اپديش ڪندس. راجا جواب ۾ چيس ته جيڪر انهن ٻولن لاءِ ئي مان توکي هزار ڳئون دان ڪريان ٿو. جنڪ جنڪ چئي ماڻهو ڊوڙن ٿا. (جنڪ جمعوٽڪ پنهنجي ادارچسا ۽ برهم گيان جي بيان ڪرڻ لاءِ مشهور آهي پر تڏهن به مان فقط تنهنجي ٻولڻ لاءِ هزار ڳئون توکي دان ڪريان ٿو. تو ۾ سچيءَ طرح بيان ڪرڻ جي طاقت آهي يا نه اها ڳالهه نه پري ٿي.)

(٢) گارگيه چيو ته مان سورج ۾ جو پرش آهي انهي کي برهم سمجهي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اهڙو دم نه هڻ. حقيقت ۾ مان انکي سڀ کان اوچو، سڀ کان وڏو ۽ راجا ڄاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. جو اهڙي ڀاونا رکي انهي اپاسنا ڪري ٿو اهو سڀ کان اوچو، سڀ جو وڏو ۽ راجا ٿئي ٿو.

(سورج ۾ پرش ۽ ساڄيءَ اک ۾ پرش ساڳيا آهن. اهو اکين جي رستي هردي آڪاش ۾ پهچي ڪرتا ڀرکتا ٿئي ٿو. گارگيه جي غلطي اها هئي، جو سورج، جا اپاڌي آهي تنهنکي ۽ تنهن ۾ رهڻ واري پرش کي جدا جدا ٿو سمجهي. هڪ بي حد برهم ۾ اپاڌيون ۽ ڪلپنائون نام ۽ روپ جي ڪري سمجهڻ ٿيون. جيڪو محدود جي اپاسنا ڪندو سو محدود ڦل پائيندو. جيڪو ڀرپور برهم جي اپاسنا ڪندو سو بي حد ڦل پائيندو. اهڙيءَ طرح ٻين اپاسنائن ۾ به سمجهڻ کپي.)

(٣) گارگيه چيو ته مان چندرما ۾ جو پرش آهي تنهن کي برهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ۾ چيس ته نه نه، انهي ڳالهه کي ڇڏي ڏي. مان چندرما کي وڏو، اڇن ڪپڙن سان ڍڪيل ۽ سوم رس جو شاهه ڪري مڃان ٿو. جيڪو هن جي انهيءَ طرح اپاسنا ڪري ٿو، انهي اپاسڪ جي گهر ۾ سوم رس روز بروز پکجي ٿو ۽ اناج جي گهٽتائي نه ٿي ٿئي.

(پاڻي پراڻن کي آلو رکي ٿو ۽ خشڪ ٿيڻ کان بچائي ٿو. سوم رس سيني وڻن، اوڌن ۽ سلن کي آلاڻ ڏيندي جا چندرما جي بخشش آهي. چندرما مان جو ديوتا جاڳي ٿو. جنهن سج ۾ پرش ۽ اکين ۾ پرش هڪ ڪري ڄاڻجن ٿا تنهن چندرما ۾ پرش ۽ من ۾ پرش جي هيڪڙائي آهي. اسانکي اڳين واڱر محدود نشان نظر ايري ڪري غيرمحدود جو ڌيان ڪرڻ کپي.)

(٤) گارگيه چيو ته مان بجليءَ ۾ جو پرش آهي تنهنکي برهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اجايو دم نه هڻ. مان بجليءَ جي تيجسويءَ ڪري اپاسنا ڪريان ٿو. جيڪو هنجي انهيءَ طرح اپاسنا ڪري ٿو، سو ۽ سندس اولاد تيجسوي ٿين ٿا.

(بجليءَ ۾ پرش ۽ چمڙيءَ ۾ پرش ۽ هردي ۾ پرش جي هيڪڙائي آهي.)

(٥) گارگيه چيو ته مان آڪاش ۾ جو پرش آهي تنهنکي برهم جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اجايو دم نه هڻ. مان هن کي پرپورڻ ۽ اچل ڪري اپاسنا ڪريان ٿو. جيڪو هن جي انهيءَ طرح اپاسنا

اپاسنا جو تمر ۽ ٿل سولائيءَ سان سمجهي سگهندا. الهيءَ ڪري الهن شرلمن جو ترجمو ۽ سمجهاڻي هيٺ ڏني وڃي ٿي.

(١) هڪ ڀيري ٻالهاڪو ۽ مغرور ٻالاڪي برهمڻ جو پٽ گارگيہ، ڪاشيءَ جي راجا اجاتشترو وٽ ويو ۽ چيائينس ته مان توکي برهم جو اپديش ڪندس. راجا جواب ۾ چيس ته ڏکو الهن ڳالهه لاءِ ته مان توکي هزار گاڻيون دان ڪريان ٿو. جنڪ جنڪ چئي ماڻهو الڏي ڊوڙن ٿا. (جنڪ جمتوڙڪ پنهنجي ادارجمع ۽ برهم گيان جي بيان ڪرڻ لاءِ مشهور آهي ۽ لڏهن ۾ مان فقط متنمن پنهنجي چوڻ لاءِ هزار گاڻيون توکي دان ڪريان ٿو. تو ۾ سچيءَ طرح بيان ڪرڻ جي طاقت آهي يا نه اها ڳالهه نه پري ٿي.)

(٢) گارگيہ چيو ته مان سورج ۾ جو پرش آهي الهي کي برهم سمجهي اپاسنا ڪريان ٿو. اجاتشترو جواب ڏنس ته نه نه، اهايو دم نه هڻ. حقيقت ۾ مان الکي سڀ کان اوچو، سڀ کان وڏو ۽ راجا جاڻي اپاسنا ڪريان ٿو. جو اهڙي ڀاونا رکي الجي اپاسنا ڪري ٿو اهو سڀ کان اوچو، سڀ جو وڏو ۽ راجا ٿئي ٿو.

(سورج ۾ پرش ۽ ساڄيءَ اک ۾ پرش ساڳيا آهن. اهو اکمن جي رستي هردي آڪاش ۾ پهچي ڪري ڀوڳتا ٿئي ٿو. گارگيہ جي غلطي اها هئي، جو سورج، جا اپاڌي آهي لنهنکي ۽ لنهنرهڻ واري پرش کي جدا جدا ٿو سمجهي. هڪ بي حد برهم ۾ اپاڌيون ۽ ڪلپنائون نام ۽ روپ جي ڪري سمجهڻ ٿيون. جيڪو محدود جي اپاسنا ڪندو سو محدود ڦل پائيندو. جيڪو پورو برهم جي اپاسنا ڪندو سو بي حد ڦل پائيندو. اهڙيءَ طرح ٻين اپاسنائن ۾ به سمجهڻ کپي.)

ٻه آيو ۽ ڳولهي لڌو، پاڻ رسمن ۽ لوڪن کي گهٽ ڪري ڏيکاريو ۽ چڱن ڪرمن ڪرڻ ۽ ترشنا جي مارڻ لاءِ زور ڏنو. ڪن وقت هن ڌرم زور ورتو، ۽ سڀئي آهر مرد ۽ زالون جو پرچار وغيره لاءِ ڪڍ نڪتا، انهن پرچارن ڪري ۽ عالي ايشور جي گهٽ وچار سبب هن ڌرم جو زور گهٽيو ۽ ويدن ۽ پراڻن جو وچار وڌيو. ويدن ۾ رشين منين جا جو عالي خيال، ۽ وچار ۽ انهن جا آزمودا هوا، اُن ماڻهن جو ڌيان ڇڪيو ۽ هنن مان پوءِ ڇهه درشن لکيا. جنهن کان پوءِ سانکيه ۽ يوگ ۽ ويدانت مت وارن جو جدا جدا بيان ڪرڻ ۾ آيو.

اٽڪل ستين سو سال عيسوي صديءَ کان پوءِ سري گوڙپاد آچاريه ۽ جنهن کان پوءِ سري شنڪر آچاريه ويدانت جا اهم اصول خوب صاف ۽ سمجهه لائق ظاهر ڪيا.

سانکيه مت پرش ۽ پرڪرتيءَ جو پرچار ڪيو ته يوگ، من ۽ حواسن کي مارڻ ۽ نرو ڪلپ سماڌيءَ لاءِ زور ڏنو.

سري شنڪر آچاريه گيان مارگ ڏي ڌيان ڇڪايو ۽ ادويت برهم جو پرچار ڪيو جنهن ماڻهن ۾ چڱي جاڳرتا ڪئي.

مٿين احوال مان ڏسي سگهبو ته ڪيئن نه ويد سڀني هندو ڌرمن جي جدا جدا متن جي پاڙ آهن. پوءِ ديش ڪال ۽ اڌڪارين جي ڀيد ڪري ڪٿي جدا جدا رنگ ۽ روپ اختيار ڪيا اٿس. شروعات ۾ قدرت جي پوڄا، پوءِ ديوتائن جي، پوءِ اوتارن جي ڀڳتي هلي. وري فلسفيءَ ڏي ڌيان ڏنو ويو ۽ سانکيه، يوگ ۽ ويدانت جا رايا ۽ مت ماڻهن ۾ آيا. اپاسنا ۽ فلسفيءَ جو احوال برهداڻيڪ اپنشد جي ٻئي باب ۾ اجاتشترو ۽ گارگيه برهمڻ جي سنواد ۾ ڏاڍو سٺي نموني آيل آهي. هن مان پڙهندڙ اپاديءَ واري ۽ ٻي اپاديءَ واري

جو شاستر سري ڪرشن جي چرڻ ۾ سکيا سان پراڻو آهي.
سري ڪرشن ڀڳوت گيتا جو رچيندڙ آهي، جا مهاڀارت جو ڀاڱو آهي.

ڪنهن وقت الهيءَ اڌ ديوتا جي پوڄا "ترمورتي" ڪري ڪئي ويئي ۽ نه ڪنهن وقت اهي ٽيئي ديوتا جدا جدا اپاسيا ويا، يعني نه برهما اُپائيندڙ، وشنو رکيا ڪندڙ ۽ پالڻندڙ، ۽ شو چڱن برن ڪرمن جو ڦل ڏيندڙ. ترمورتيءَ جو ٻيو ڀمتيءَ جي پرسان "اپاڀفتا چرڻ" پراچ ٿانمن ڏسي سگهجي ٿو ۽ الي. ارڌ ناري شرير (اڌ مرد، اڌ استري = پرش ۽ پرڪرتي) ۾ لنگ راج (سرشٽيءَ جو پرگهٽ ٿيڻ) جا ٻيا ڏسي سگهجن ٿا.

هندستان جو سڀ کان وڌيڪ شو مهراج کي مڃيندڙ وارا اتر ۽ ڏکڻ ۾ آهن. اتر ۾ گنگا نديءَ جي منهن وٽ ڪيدرناٿ شو مهراج جو استان مشهور وڃي ٿو. ڏکڻ ۾ "شو شمو منيم" جو ٿالو گهڻو واپرائڻ ۾ اچي ٿو، ۽ گهڻائي شو مهراج جي پوڄا لاءِ مندر آهن.

سري ڪرشن کي وشنوءَ جو اوتار ليکجي ٿو. متّرا، بندرابن، ڪاٺياواڙ ۽ گجرات ۾ سري ڪرشن جي پوڄا گهڻي هلي ٿي. گجراتي استرين جا گربا جي، سري ڪرشن جي وڏائيءَ ۾ آهن، سي ڪنهن نه ٻسند ڪيا هوندا.

برهمپترا ندي ۽ برما ملڪ، برهما جي پوڄا وارا ملڪ هوا.
بنگال ۾ شڪتيءَ يا ديويءَ جي پوڄا جو گهڻو رواج آهي.
مٿيون ڏيکاري ٿو ته پرش ۽ پرڪرتي ٻئي مڃتا ۾ اچن ٿا.
ڌرم جي پالڻ ۾ لاهيون چاڙهيون آهن. ڪنهن وقت انسان آڪمر ۽ اُمنگ کان ڪم وٺن ٿا ته ڪڏهن پوڄا رکو ڏيکان ديکي ٿي ٿي پوي ۽ اي رسي ۽ ٽڪي ٿي لڳي ۽ ماڻهن جي وهٽي گهٽي ۾ ڪسي ٿي ٿي پوي. اهڙو زمانو هندستان

سنڌ ۾ خاص ڪري جن جو واپار پاڻيءَ آهي سي درياهه شاهه جي واڪاڻ ۾ ڀڄن ڳائيندا آهن ۽ لساروني (جمع) ڏيئن شراب ۽ ماس لٽا وانڊاليندا. ڳوٺن ۾ درياهه يا تلاءُ يا ڪنڌ جي ڪناري تي ڏيئا ٻارين ٿا ۽ لاڙين ٿا. گهڻا لهرن لڏيس ۽ ڇمڻ لئي آهن. (٢) ٻراوي‍ءَ کي مالا ڪري ڪولهي ٿو. (٣) واٻوءَ جي پتر هندو مان جي پوڄا جو ٻيٽيءَ پاسي گهڻو رواج آهي. (۴) ڪي ڇولي لهنڊڙ سج جو ڏيان ڪرائيندا آهن. سنڌيا ڪاپتريءَ جو پاڻ صبح ۽ شام جو سج جي سامهون ڪرڻ ۾ اچي ٿو. (٥) زالون چندرما کي ارگهه ڏيندڙيون آهن. (٦) اون ڪرهن جي اپاسنا شادي مراديءَ شبه موقعن لئي ڪرڻ ۾ اچي ٿي. (٧) اگني ۽ ۽ ڏني ٻارڻ مهل هينئر هٿ جوڙيا آهن. ڪو وقت اهڙو آيو جو اپاسنا ڪرائيندڙ براهمڻن جو من ايترو لڳ رهڻ رسمن ۽ يگيه جي پاهرين لهولن ۾ ڦاٿو جو ديوتائون ۾ ڪالهن وسري ويا ۽ چيس و چي دکشنا ۾ رهيو. ڌرم جو وچي پاهريون پولو رهيو ۽ اندر ڪاچي ويو. اهڙو ڌرم ڪير قبول ڪندو. تنهن ڪري سڪايلن دلين ۽ چاهه وارن مغزن کوجنا ڪئي ته ڪٿي وري ڌرم ۾ الساهه ڦوڪجي. ۽ ڌرم سان دل ۽ دماغ جي خوشي حاصل ڪجي.

عيسوي سال کان چوڏهن سو ورهيه اڳ پراڻن جو پرکهجڻ لڳو. هن زماني ۾ يڳتيءَ زور ورتو. ڀاڳوت ۽ مها ڀارت مکيه پراڻن مان آهن. سورج جيئڻ ته انسان کي گهڻو فيض رسائي ٿو، تنهن ڪري وشنوءَ جو نالو سج سان ملايو ويو.

وشنوءَ جي معنيٰ آهي، اهو جو وشو ۾ وياپڪ آهي. ڪن ڏيسن ۾ اهڙي وڏي پوڄه، ديوتا کي مِترُ (سهرديا يارو) جي نالي سان ڪوٺيندا هئا. هندستان ۾ وري اهڙي ديوتا کي ڀاڳ ۾ چوندا هوا ۽ الهيءَ لاءِ ته ڀاڳ ڏيڻ وارو هو معنيٰ ته خوش نصيب ڪرڻ وارو هو. ڀاڳ اکر مان ڀاڳوت لڪتو.

ڳل ٻاويهون

قدرت مان قادر ڏي يا اِڇاءِ شروع جي ڳارگيہ سان سنواد.

تاريخي طرح معلوم ٿيو آهي ته عيسوي سن کان اٽڪل چار هزار ورهيه اڳي ويدن جو ٺهڻ شروع ٿيو. رگ ويد چئني ويدن ۾ پهريون لکجڻ ۾ آيو. ويدن ۾ ٻه مکيه حصا آهن:-

(۱) منتر ڀاڳ. (۲) براهمڻ ڀاڳ.

منتر ڀاڳ ۾ گهڻو ڪري قدرت جي طاقتن جي پوڄا، يگن ۾ پوڄا جا وسنا ۽ ريتيون بيان ڪيون ويون آهن. براهمڻ ڀاڳ ۾ اپنشد اچي وڃن ٿا. آريه لوڪ جو هندستان ۾ گهڙيا ته منهن ويد ڪين ياد هوا ۽ جڏهن نه ششي، گرو کان ٻڌي شلوڪ ياد ڪندا هوا، تنهن ڪري انهن کي شرتيون چوڻ ۾ ايندو آهي.

انسان جي دل ۽ مغز پنهنجو ڪاج ڪن ٿا. دل کي ڪهي اُمنگ، پيار، وڏن لاءِ عزت ۽ وڏن جي مدد ۽ آسرو. مغز کي ڪهي روحاني ڳالهين جو ويچار. جڏهن انسان قدرت جا نظارا ڏٺا، تڏهن سندن دل کي خوشي ٿي ۽ نظارن کي وڏو ڪري پوڄيائون. سمجهيائون ته انهن ۾ ديو آهن. جن انهن کي طاقت ۽ خوبي بخشي آهي، تنهن ڪري ٿيون ۽ انهن جي ديوتائن جون پوڄائون ويدن ۾ گهڻو ڪري آيل آهن. هن وقت ٿائين ٻه هندن ۾ (۱) ورڻ يا پاڻيءَ جي پوڄا گهٽ ڏسڻ ۾ اچي ٿي.

ٻن ستائن جي ميڄڻ وارا چون ٿا تہ ٻھرين ستا آتما جي
آهي ۽ ٻي ستا يعني پرڪرتي ۽ جاڳرت واري وهنوارڪ
سپني جون اوستائون اهي وڃن ٽنهي جي اٿي ڏکو لسلي ماڻ
۽ وهمي آهن.

ٽن ستائن جي ميڄڻ وارا آتمڪ ستا سان گڏ ٻي وهنوارڪ
ستا (يعني تہ جڳت ۽ آهي ۽ ڪرمن ڪري جنم مرڻ لڳندو)
۽ ٽين ستا يعني پرتياشڪ (سپني جي يا وهمي هستي) ٻڌي
قبول ڪن ٿا. هاڻي ويچار ڪبو تہ ڏسبو تہ اهو سڀ پنهنجي گيان جي
پرپڪتا تي منحصر رکي ٿو. ستا حقيقت ۾ رڳي هڪ آهي پر
الهيءَ ستا جي ڀاس، ٽن ٽن اوستائن ۾ لسلي لڳي ٿي. ڏکو
پرمارٿڪ ستائي "استي" يا هئڻ آهي. الهيءَ "استيءَ" ڪي،
ٽي ڀاس ٿي سگهي ٿي. مايا ڪي ڀاس ٿي ڪين سگهندي.
وهنواري ماڻهو، وهنوارڪ ستا کي الڪار ڪري ڇڏڻ ساڌن
کي حاصل ڪري ٻڌو، جيڪي لڙهل سان اڀياسا ۽ گيان ڪري
واڌارو ڪري سگهي ٿو.

مختصر طرح ۽- جيڪي جي سپندن يا قرطي ڪري جاڳرت ۽ سوپن
لين ٿا ۽ جيڪي جي شالت ڪري سگهجن. ليڪن
جيڪي جي چد ۾ لڳي ٿوڻ سان ٽريا جي حالت
لڳي ٿي جاتي حقيقت آهي.

جو شاهه آهي، اهڙا جهڙو ديوتائن جو ڪاڄ ڪن ٿا. سڀڪنهن جا ٿُل پوءِ وري آسمان ڏي موٽن ٿا. آسمان کان هوا ڏي. هوا کان دونهي ڏي، دونهي کان بادلن ڏي، بادلن کان مينهن ڏي، مينهن کان اناج ڏي، اناج مان جيو پيدا ٿين ٿا.

(٨) جن جا چڱا ڪرم ڪيل آهن، تن کي اُتم جنمن ۾ جنم ملي ٿو- جهڙوڪ برهمڻ، کتري يا ويش ڪُلن ۾، جي نه ڪرم ڪندڙ آهن ۽ نه اپاسڪ پر جن جا ڪرم بڇڙا آهن سي ننڍ جونين ۾ جنم وٺن ٿا جهڙوڪ ڪتي، سوئر يا چنڊال جو.

(٩) جي چور آهن، شراب پيئن ٿا ۽ پنهنجي ڏڻيءَ جو حق نه ٿا وٺن، جن برهمڻ جو خون ڪيو آهي، جنهجي چال خراب آهي، سي ننڍن جونين جو جنم وري پائين ٿا ۽ اهڙيءَ طرح مٿيان لوڪ پُرجن نه ٿا. (هي ۽ ٻيون وستو ڪن اپنشدن ۾ هيئن چيل آهي ته جن جيون ۾ گيان پنا ٿين هنڌ اڳيان پر قابو ڪري سو سوڀان پر ٻهرين هنڌن ڪٿي نه ٿين) هن قسم وارن جيون جو جنم مرڻ لڳي ٿو. هنجو ساهه زور ڏيڻي ٻاهر نڪري ٿو.

(٣) پرتيڀاسڪ ستا يا وهمي هستي

هي اوستا سمهڻ جي آهي يا وهمي نمائش جي. مثلاً نوڙيءَ ۾ نانگ جي، ڏج ۾ پاڻيءَ جي، سپيءَ ۾ چانديءَ جي، يعني اهڙي هستي رڳو نسلڪي مالم آهي.

مطلب ته- هڪ ستا جي الڪڪار ڪرڻ وارا، رڳو آتمڪ هستي مڃين ٿا. هن جي خيال ۾ ٻيو ڪجهه نه پيدا ٿيو آهي ۽ نڪي نسلڪي ٿئي ٿو.

(٤) ”اي گولم مڙد حقيقت ۾ اکڙي آهي. واٽي اهڙون ڪاٺيون آهن. سواس اهڙو دونهون آهن. زبان اهڙو شعله آهي. اکيون اهڙون ڪوئلا آهن. ۽ ڪن اهڙون چڻڪون آهن.“ اهڙيءَ اگنيءَ ۾ ديوتائون اناج جون آهوتيون شرڌا سان وجهن ٿا ۽ انهن مان ويريه پيدا ٿئي ٿو.“

(٥) اي گولم زال حقيقت ۾ اگني آهي. انهيءَ اگنيءَ ۾ ديوتائون ويريه جي آهوتي وجهن ٿا. انهيءَ آهوتيءَ مان پرش پيدا ٿئي ٿو. هو پنهنجي حياتي آهر جئي ٿو. مرڻ بعد هنکي باه ۾ وجهن ٿا جتي باه (اگني) هنجي باهه آهي، اهڙون ڪاٺيون هنجون ڪاٺيون آهن. اهڙو دونهون هنجو دونهون آهي. اهڙو شعله هن جو شعله ٿئي ٿو. اهڙون چڻڪون هنجون چڻڪون ٿين ٿيون. هن ۾ ديوتائون مڙدي جي آهوتي ڏين ٿا انهن مان روشن پرش پيدا ٿئي ٿو.

(٦) جن کي مٿين ڄاڻ آهي، جي سنيه جي اپاسنا شرڌا ۽ تپ سان ڪن ٿا، اهي شعلي طرف وڃن ٿا. اتان ڏينهن ڏي، اتان سهائي پک ڏي، اتان ڇه ماهي اترائڻ اڌ سال ڏي، اتان سورج ڏي، سورج کان بجلي لوڪ ڏي، اتان جنهنجو مانس شرير نه آهي سو برهم لوڪ ۾ کيس وٺي وڃي ٿو. جتي بي انداز ورهيه رهي ٿو. (هن کي ديوياڻه رستو چئو وڃي ٿو.)

(٧) جي لوڪ، يگيه، دان، تپ ڪري واڌارو ڪن ٿا، سي دونهين طرف وڃن ٿا. دونهين کان رات ڏي، رات کان اندڙي پک ڏي، اندڙي پک کان ڇه ماهي دکشائڻ اڌ سال ڏي. انهيءَ کان پتر لوڪ ۽ پتر لوڪ کان آسمان ڏي، آسمان کان چندرما ڏي، جتي چندرما، سوم رس

شويتڪيتو انهن سوالن جا جواب نه ڏئي سگهيو ۽ وڃي پنهنجي پيءُ گوتم سان احوال ڪيائين. جنهن تي گوتم کي به اها خبر نه هئي تنهنڪري هو شش پاڻ سان راجا پرواهن کي وينتي ڪئي ته ڪرپا ڪري سمجهايو.

راجا پرواهن تنهن تي پاڻ ئي پنهنجن مٿين سوالن جا جواب ڏنا. جي جواب "پنج اگني اپاسنا" هيٺ ڏنا ويا آهن. ضروري شرطن جو ترجمو ڏجي ٿو.

(١) "اي گوتم! حقيقت ۾ اهو لوڪ اگني آهي. سورج انهيءَ جون ڪاٺيون آهن. سج جا ڪرڻا انجو دونهون آهي. ڏينهن هن جا شعله يا روشني آهن. چندرما انجا ڪوئلا آهي ۽ تارا انجون چڻگون آهن." هن اگنيءَ ۾ ديوتائون شردا سان آهوتيون وجهن ٿا ۽ انهن آهوتين مان "سوم رس" ٺهي ٿي. (ديوتائون معنيٰ گيان اندريون ۽ پڪمه ڪرڻ ۽ ڪرائڻ وارا، سوم جي رس اختيار ڪن ٿا.)

(٢) "اي گوتم پارجنيه حقيقت ۾ اگني آهي. هوا انجون ڪاٺيون آهن. بادل انجو دونهون آهن. بجلي انجي شعله يا روشني آهي. گجگوڙ انجا ڪوئلا آهي. بادلن جي رفتار انجون چڻگون آهن." (پارجنيه معنيٰ اندرُ) انهيءَ اگنيءَ ۾ ديوتائون سوم رس جون شردا سان آهوتيون وجهن ٿا ۽ انهن مان بادل ٺهن ٿا.

(٣) "اي گوتم هيءَ پرٿوي حقيقت ۾ اگني آهي. سال انجون ڪاٺيون آهن. آسمان انجو دونهون آهي. رات انجي شعله يا روشني آهي. طرف انجا ڪوئلا آهن. ۽ انترڪشيه (زمين ۽ آسمان جي وچ لوڪ) انجون چڻگون آهن." "ان اگنيءَ ۾ ديوتائون ٻرساتجون آهوتيون شردا سان وجهن ٿا، جنهن مان اَن پيدا ٿئي ٿو."

وڃن ٿا. ٻر ھن اسڪول ۾ جي اندر جو سوکم سريرُ آھي سو پنھنجن چڱن ۽ بڇڙن ڪمن جا سنسڪار ڪٺي ساھر لڪري ٿو. جي لشڪار چڱا ڪرم ڪيل اٿس ۽ اڀاسنا جو ٻل اٿس ته سھاڻيءَ وارڙي رستي ديو لوڪ ۾ وڃي ٿو. جي ڪرم گڏوگڏ اٿس ته مانش جنم وٺي ٿو. ٻر جي ڪرم خراب اٿس ته ليچ جوڻين ۾ جنم وٺي ٿو.

روز مره جو آزمود و ڏيکاريٿو ته ڪي ڪرم ھڪدم ڦل ڏين ٿا، مثلا وڻ جي ٽاري ڪپجڻ سان اوڏي مھل ٽي وڻ ڪان ڌار ٿئي ٿي. ڪي ڪرم دير ڪان پوءِ ڦل ڏين ٿا، مثلا ٻج مان وڻ ۽ ڦلن جو ٻيدا ٿيڻ. انھومان ڪري سکھو ته اھڙا ٻه ڪي ڪم ٽي سکھن ٿا جي ٻئي جنم ۾ جيوت جو ڪارڻ ٿي سکھندا ۽ سمجھي سکھبو ته ڇو ڪي غريب گھر ۾ ڪي شاھوڪار گھر ۾ جنم وٺن ٿا ۽ ڇو ڪي تندرست ۽ ڪي مريض جمن ٿا ۽ ڇو ڪي سياڻا ۽ ڪي ڪم عقل ٿين ٿا.

مٿي ڏنل مثالن مان سمجھي سکھبو ته مٿيون ھندن جو مت سولي ۽ سوڌي نموني ۾ ڪرم ۽ جنم مرڻ جو سنبنڌ ثابت ڪري ٿو. پڙھندڙ جي خاطريءَ واسطي اپنشدن مان ڪي شرليون ڏيڻ واجب سمجھان ٿو ته ھنن ڪي ھن اصول سمجھڻ ۾ مدد اچي. ھي شرليون برھدآرڻيڪ اپنشد مان آھن.

اُرُن رشيءَ جو ٻاٽو شويت ڪيتو پنچال ديس جي راجا پرواھن جي دربار ۾ ويو. راجا ھنڪان ھيٺيان پنج سوال پڇيا:-

(١)　مري، جيو ھن دنيا مان ڪاڏي وڃن ٿا؟

(٢)　اتان وري واپس ڪيئن ٿا موٽن؟

(٣)　ديوياڻ ۽ پتريانه رستا ڪٿي ٿا جدا ٿين؟

(٤)　ھتان جيو جتي وڃن ٿا، اھو ديس ڀرجي ڇو نه ٿو ٻوي؟

(٥)　پنجي آھوتي جي پاڻيءَ کي ”پرش“ ڇو ٿا چون؟

حاصل ڪندو، باقي جيڪي هن جهان ۾ ڏينهن رهيل هوندس سي پرالبڌ اوسار ڪاٽيندو.

ستيه جي اڀياسا وارو نشڪامي ستيه لوڪ ۾ پهچندو ۽ برهما جي ڪلپ تائين رهي وديه مڪت ٿيندو. ۽ سڪامي، ديوتائن جي پوڄا وارو پتري لوڪ ۾ پهچندو. پوءِ پوئي وري جنم وٺندو.

مرڻ کان پوءِ جيئو لاءِ ٻه رستا کليل آهن:- هڪ سهاليءَ وارو رستو، جنهن تان نشڪام وهمعه ڪرمن ۽ ستيه جي اڀياسا وارو ستيه لوڪ ۾ پهچندو. ٻيو جن جا سڪام ڪرم ڪيل آهن، سي ٻئي اونداهي رستي پتري لوڪ ۾ ويندا. ڪرمن جا پوءِ ڀوڳي وري همت ڪرڻ لا ۽ مٽش جو جنم وٺن لا. جي ٻاٽ سڌاريالون نه وري ۽ موقع ملڻ نه متي چڙهن. پر لعيد ڪرمن وارا ڪيم جوئنون پائن ٿا.

هن سرشٽيءَ ۾ ڪيئي نمونن رهن ٿيون. ... مڪه اُتي ڀاڱن ۾ ورهايون وڃن ٿيون. هڪڙيون جي مُردن کي پورين ٿيون ۽ ٻيون جي مُردن کي ساڙين ٿيون. پهرئين ڀاڱي ۾ ڪرستان، مسلمان ۽ يهودي اچن ٿا. هنن جو عقيدو آهي ته "قيامت" جي ڏينهن سڀ مُردا قبرن مان اٿندا ۽ پنهنجن ڪرمن آهر بهشت يا دوزخ ۾ وڃڻ جا لائق ٿيندا. جيڪڏهن قبرن ۾ پوريل مُردن جي حالت جاچبي ته ڏسبو ته ڪورڙن مهين ۾ سندن ماس ۽ چمڙي ناس ٿي وڃي ٿي ۽ هڏا به آهستي ڳرڻ لڳن ٿا. منهنجو آزمودو آهي ته هڪ يا ٻن صدين اندر هڏيون به چورڻ ٿي وڃن ٿيون. اهڙيءَ حالت ۾ مشڪل آهه جو ڪيترين صدين کان پوءِ اٿڻ ناممڪن ٿيو لڳي. ٻئي ڀاڱي ۾ ڪيترو ڳري هندو اچن ٿا. اهي مڃن ٿا ته مشڪل آهه جو ڪيترو ڀاڱو [illegible]ن ملي نه وڃي. باقي جيڪا رک ۽ هڏا درياءَ يا [illegible]ن ٿا سي به وقت آهر ڳري وڃن ٿا ۽ مٽي ۾ ملي

هيءَ حقيقت آهي. (سوال- اها حقيقت ڪير اڻيو ڪري سگهي ٿو؟)

(۲) ويس واڳ ٻڌ ڪروڙ ٽر منور ويد ٻارگيٿ
ٻرو ڪلپو هيٺ دوشٽ ٻر ٻنچو ابشامو اديه. (شلوڪ ۳۵)

معني- ٻيس ۽ دشمني، ڏپ ۽ ڪروڙ وهمت ويد جي ڄاڻڻ وارن سياڻن هن آتما کي وهمن ۽ ٽسلاٽن کان آجو هڪ اديت مڃيو آهي.

(۳) ٻرمالند سو روپ لون، لهمن لو ٻر ڏک لمش
اَج اوناشي ٻرهم چيت، جن آ لئزهيم ڪلمش
(وچار ساگر ترنگ ۴ شلوڪ ۳۲)

هيءَ اوستا الهن مهاپرشن جي آهي جي "حق" ۾ گم آهن. جنهن جو اديس ۾ اهڙو هڪو نشچو آهي جو ٻيءَ جي گم ۾ نٿي رهين. پنجين ڀومڪا ۾ جنهنکي اسنسڪتي به چئجي ٿو، گيانيءَ کي اهڙو فقط آتم ستا جو رهي ٿو. ٻاهريون وهنوار ڪندي به جو الٽر مک ورتيءَ سبب جڳ لاءِ سمهيل رهي ٿو. اهيءَ کان به وڌيڪ اوچي اوستا آهي پدارٿ ابڀاوني يا ڇهين ڀومڪا يا وهنوار ۾ سڪوپت واري. اجا اوچي ٽريا ستين ڀومڪا ليکجي ٿي ۾ اچي ٿي، جنهن ۾ ڏگي آتما جاڳرتا آهي. اهي برهم گيانين جا پرالبد آهن دوجا آهن. جوگين کان ستين تائين سيڻي جيون مڪت آهن.

(۲) وهنوارڪ ستا

هن مت موجب برهم آهي ۽ ستدس آسري مايا (مول اوديا) نه رهي ٿي جا به انادي آهي. اهيءَ ڪري برهم ۾ نام ۽ روپ وارو حڪمت الهت، استت ۽ لئه ٿئي ٿو. مول اوديا جي هڪ حصي کي جيو جي اوديا (تول اوديا) چئجي ٿو. جنهن نه هي

اناديءَ آھي، انھيءَ ڪري جيڪو بہ ڪرمن جو حوالو بہ اڪٿ آھن. انھيءَ حوالي کي ”سنچيت“ يا ڳڏ ڪيل ڪرم چئبو وڃي ٿو. انھن مان جي ڪرم ڦل ڏيڻ جا لائق ٿين ٿا تن کي ”پرالبڌ“ چئجي ٿو. پرالبڌ جنم مرڻ ۽ ھن حياتيءَ جو ڪارڻ آھي. ھن حياتيءَ ۾ جي نوان ڪرم ڪجن ٿا، سي وري اڳتي ڦل ڏيندا. انھيءَ ڪري انھن کي آگاھي ڪوٺجي ٿو.

وھيوار ڪرم ٻن قسمن جا آھن. ھڪڙا اھي جي شاسترن پٽاندڙ ڇيا ويا آھن وھيت ڪرم؛ ٻيا اھي جي شاسترن جي حڪم جي برخلاف يعني نشيڌ.

وھيت وري چئن ڀاڱن ۾ ورھايل آھن:-

(١) نتيہ جي روزمره ڪيا وڃن ٿا؛ جھڙوڪ سنان، سنڌيا وغيره.
(٢) نئميتڪ جي موقع پٽاندڙ ڪيا وڃن ٿا؛ مثال طور:— شراڌ وغيره.
(٣) ڪاميہ جي ڦل ملڻ جي ارادي سان ڪيا وڃن ٿا، مثلاً:- يگيہ ھون وغيره.
(۴) پراشچت جي ڪيل پاپن جي مٽائڻ لاءِ ڪجن ٿا؛ مثلاً:- اپواس، گنگا اشنان، نام جپڻ وغيره.

وھيت ڪرڻ سان پنج حاصل ٿئي ٿو ۽ پاپ جو ناس ٿئي ٿو. انھيءَ ڪري من نرمل ۽ صاف ٿيندو. وري جي انھن سان گڏ اپاسنا بہ شامل ھوندي تہ من استر بہ ٿيندو. نرمل ۽ صاف من ڪري ست ۽ اَست جو ڀيد سمجھي سگھبو. اھڙيءَ طرح آھستي آھستي اھڙي من واري پرش ۾ وويڪ وئراڳ شٽسمپتيءَ ۽ مموڪشتا جا گڻ ايندا ۽ وري جي اھي ڪم نشڪامنا سان ڪيا ھوندائين تہ گيان وٺڻ جو لائق ٿيندو، جي ڪامل ستگورو ملندس تہ گياني ٿي، ڪرمن ۽ انھن جي ڦل کي ساڙي مڪتي

هيءَ حقيقت آهي. (سوال- اها حقيقت ڪير اُلهو ڪري سگهي ٿو؟)

(٢) ويس واڳ پڻ ڪروڌ ۾ معمور ويد پارگيٺ
ڀڙ ڪلپ هيٺ دشٽ پر پنچو اپشامر ادويء. (شلوڪ ٣٥)

معني- پرپس ۽ دشمني، لوڀ ۽ ڪروڌ رهت ويد جي ڄاڻڻ وارن سماڻن هن آتما کي وهمن ۽ لسانن کان آجو هڪ ادويت مڃيو آهي.

(٣) پرمانند سو وسپ تون، تهن ٿو پر دک لمش
اَج اولاشي برهم چت، جن آ لٽ نهين ڪلمش
(وچار ساگر ترنگ ۴ شلوڪ ٣٢)

هيءَ اوستا انهن مهاپرشن جي آهي جي "حق" ۾ گم آهن. هنجو ادويت ۾ اهڙو پڪو نشچو آهي جو پنهنجي گم ۾ نه ٿي رهن. پنهنجيءَ پورڪا ۾ جهڙڪي اسسڪتي نه چئجي ٿو، ڪماليءَ کي اُلهو فقط آلرستا جو رهي ٿو. ٻاهريون وهنوار ڪندي نه هو الٽو مک ورليءَ سبب جڳ لـ سهمل رهي ٿو. الهيءَ کان نه وڌيڪ اوچي اوستا آهي پداوت الاولسي يا ڇهين پورڪا يا وهنوار ۾ سکويت واري. اجا اوچي درجا ستين پورڪا لمڪجڻ ۾ اچي ٿي، جنهن ۾ رڳي آتما جاڳرتا آهي. اهي برهم گيانين جا پرالبڌ آهر درجا آهن. چوٿين کان ستين تائين سيٽي جيون مڪت آهن.

(٢) وهنوارڪ ستا

هن متد موجب برهم آهي ۽ سدمس آسري مايا (مول اوديا) به رهي ٿي جا نه انادي آهي. الهيءَ ڪري برهم ۾ نام ۽ روپ وارو جڳت الهس، استت ۽ لٽ ٿئي ٿو. مول اوديا جي هڪ حصي کي جيو جي اوديا (تول اوديا) چئجي ٿو. جنن نه هي

ڳل ايڪيهون

ٽي ستائون يا هستيون.

ويدانت مت پرڪي ٽي ستائون، ڪي ٻه، ڪي هڪ قبول ڪن ٿا. جيڪي ٽي اڱيڪار ڪن ٿا سي هيٺيون آهن:-

(١) پرمارٿڪ ستا، (٢) وهنوارڪ ستا، (٣) پرتيڀاسڪ ستا.

جيڪي ٻه ستائون مڃين ٿا، اهي هي آهن:- (١) پرمارٿڪ. (٢) پرتيڀاسڪ. جيڪي هڪ ستا اڱيڪار ڪن ٿا، اها آهي پرمارٿڪ. سڀني جو مدار پرمارٿڪ تي آهي.

(١) پرمارٿڪ ستا يعني حقيقي يا آتمڪ هستي

هن مت وارا اڱيڪار ڪن ٿا ته آتما کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي. نه سنسار آهي نه جنم مرڻ آهي. جيڪي به وهنوار ۾ يا سپني ۾ ڀاسلي طور يا وهم طور يا خيالي طور معلوم ٿئي ٿو، سو اصليت ۾ نه ٿو رکي. هن مت جو حامي مشهور سري گوڙپادآچاريه آهي، جنهن جو مت "اجات واد" جي نالي سان پرسڌ آهي.

(١) نه نروڌو نه چه اُتپتي نه بڌو نه چه سادڪ
نه مُمُڪشيور نه وئي مُڪت اِتيشا پرمارٿتا. پرمارٿ.

(شلوڪ ٣٢ گوڙپاد ڪارڪ وئتٿي پرڪرڻ)

معني- نه ناس ٿئي، نه پيدائش، نه قائل، نه ڇٽڻ جي ڪوشش ڪندڙ، نه موکش جي چاهنا رکندڙ، نه ڇٽل.

آهر آهستي آهستي ڳوڙهو ۽ الدريون آلا ڏيکارين ٿيون. انهيءَ لاءِ هڪ شرليءَ کي انکي پهو ۽ هيکان اڳتي واريون ۽ ٻوءِ واريون شرليون نہ پڙهيون نہ سچي ڪماڻ حاصل نہ ٿيندي. ڪنهن کي هولڊ ڪمن چئجي نہ لون يڪدم مئٽرڪ يا بي-اي ۾ داخل ٿيءَ. ضرور هيٺين درجي کان مٿين درجي ۾ ماڻهوءَ کي درجي بدرجي پاس ڪبو. انهيءَ طرح سڀ سنگ هتي سکيا ۾ جگياسوءَ کي درجا پاس ڪرڻا آهن ۽ يڪدم نہ ڏيئي ڪڏلي چڙهي ڪو نہ سگهندو.

جنهن ڪمولهم اپنشد ۾ آهي ته "نه ڇه استي ويتا مهه ڇمه سد هم" مولڪي ڪم لئو چاڻي سگهي. مان اڪند چاڻ آهمان.

(٧) پت مه وارا آنند مه ڪوش جي اگمان جي چاڻ روپ "بر گمان گهن" کي آلما مڃين ٿا." "پذي سدسڪار" اگمان جي پڙدي سان ڍڪيل آهن ۽ وگمان جو ناس نه ٿيو آهي. جنهن د پڻي ۾ داڻا ناس نه ٿيا آهن ۽ ڍڪ ڪري ڍڪيل آهن، ۽ پنهنجو ڪم لئا ڏيئي سگهن. هي مالڊ وڪمه اپنشد جي همٿون شرتي لصديق ۾ ڏين ٿا "بر گمان گهن ايو آلند مئي". هن مه موجب آلما اچاڻ ۽ چاڻ ٻنهي سان شامل آهي. حقيقت ۾ آلما "چن مالر واهم سدا شو" (ڪموليم) چمتن ۽ سک روپ آهي. آلما اگيان ۽ پذيءَ سان شامل نه آهي. ٻر لبج چاڻ روپ ۽ سک روپ آهي.

(٨) ماڌيمڪ (ٻڌ مه جي شاخ) "شوُن" يعني "ڪجهه نه" کي آلما مڃين ٿا ۽ چالدوڪيه اپنشد جي شرتي شاهديءَ ۾ چون ٿا. "اسدايو يدم گر آسيت." ظاهر ٿيڻ کان اڳي هي سڀ اسٽ هو. هاڻي چالدوڪيه الهيءَ گمراهيءَ کي ڪڍڻ لاءِ ٻيءَ شرتيءَ ۾ ڏيکاري ٿو نه "سديو سومه ايدم گر آسيت." پيارا شروعات ۾ ڪو هئڻ هو ۽ الهيءَ کي وڌيڪ سپشٽ ڪرڻ لاءِ هيٺين ٻي شرتي آهي (چالدوڪيه مان)

(٩) "لت ستيم سه آلما". هي ست آهي هي آلما آهي. برهدا رٽيڪ اپنشد ۾ به آهي ته-

"الر اير آلما پُرش سُويجو ٿير پرتي"

جنهن اوسٿا ۾ پاڻ جوت سان ملي جوت ٿئي ٿو. هي ويدانت جو پورو اصول آهي، جو اسان سيني کي مڃڻ کپي. چڱيءَ طرح هي لو مه پڙهيا نه معلوم ٿيندو ته هڪ ٻئي مه، ٻئي کي ٿيون مت رد ڪري ٿو. شرتيون اڌڪاريءَ جي يوگيتا

ڏجي ته سمهڻ پرش جا پراڻ برابر هلن ٿا، پر اڳماٽ آهن جهڙن
اُجاٽ شترو هلي برهمڻ کي چيو ته ”ويد آتما کي سمجهه
آنند چون ٿا. پر اڳماٽ پراڻ آتما لي لتا سگهن.

(۴) چارواڪ جي من کي آتما ٿا سمجهن، سي لمترہ اپنشد
جي هملن شرايءِ کي ساک طور چون ٿا، ”الهو التو آتما منو
مئہ.“ ۽ چون ٿا ته من جي ڪرمشي اندرين ۽ پراڻ هلن ٿا ۽
جنهن جو من برابر نه آهي، انهيءَ جو وهنوار برابر هلي نٿو سگهي.
هن جي جواب ۾ چئجي ٿو ته منڊڪ اپنشد ۾ آهي. ”اپراڻو
هِم أمنہ شُبهہ“ هو لڪين پراڻ آهي، لڪي من آهي ۽ شُبهہ
يا پوتر آهي، لمتريہ اپنشد هڪ جي اندر پنج ڏيکارڻ سان
شرلمون چمون آهن ته جگهاسو جڻ جڻ سوکم درشٽيءَ سان
ڏسي لٿن لٿن هنکي وڏيڪ اندرون آتما ڏيکاريو وڃي. آتما
جي حقيقت ڪري معنيٰ آهي ”مان.“ جڻ سوکم درشٽي
لهندي، لٿن انهيءَ ”مان“ جو ۽ سوکم ڀاوَ انهوَ ڪري سگهو.
لمترہ اپنشد انهيءَ لمولي آتما کي وڏيڪ سوکم طرح ڏيکاري ٿو.

(۵) ٻڌ مت وارا مڃين ٿا ته ٻڌي يا وگيان من کي هلائي
ٿو ۽ ڪل ڪل ۾ ٿئون لئي ٿو. هن جي تصديق ۾ لمترہ اپنشد
جي شاهدي ڏين ٿا. ”الهو التو آتما وگيان مئہ“. سماڻو ماڻهو
وهنوار ۾ سوڌو هلي ٿو، من کي قالدي ۾ رکي ٿو پر آتما
اڪرتا آهي:-

”اسنہ ۽ آتما وشو روپو هِمہَ اڪرتا“

سوا سوالو اپنشد.

(۶) ٻرهاڪر ۽ تارڪ مت وارا (اجاڻ) آنند مئي ڪوش
کي آتما مڃين ٿا ۽ وري لمترہ اپنشد جي ساک ڏين ٿا. ”الهو
التر آتما آنند مئہ“. پر خيال ڪجي ته کوٽيءَ ننڊ ۾ ٻڌي اجاڻ
روپ آنند مئي ڪوش ۾ گم ٿئي ٿي پر آتما اجاڻ روپ نه آهي.

ٿو ٿئي. ويچار ڪهو ته اهڙيءَ ڪري بہ آتما ٿي نہ سگهندو. برهدارڻيڪ اپنشد ۾ هيٺين شرتي آهي.

”اسٿولم ان اڪندم اڪراد رگهم“

”آتما ٿلهو نہ آهي، سنهو نہ آهي، ڊگهو نہ آهي، ٺندرو نہ آهي.“ هيٺين شرتي صفا اکرن ۾ بہ جا لڇڻ ڏيکاري انهيءَ مت کي رد ڪري ٿي.

گرنٿ صاحب مان شاهدي:-

”جو ديسي سو سڪل بناسي، جئن بادل ڪي ڇايا.“

جئن نہ بہ ڏسڻ ۾ اچي ٿو تنهنجي ڪري ناسوان آهي. آتما کي سيڪو ناس کان رهت قبول ڪري ٿو.

(٢) چارواڪ، جي اندرين کي آتما سمجهن ٿا، سي چون ٿا تہ جي اندرين ڪم نہ ڪنديون تہ بہ جي ڪريا نہ رهندي. جنهن جون اکيون ڪم ڪيون ڪن سو ڏاٺڪي اندو ٿيو ڪوئي نہ مان اندو آهيان. هيٺين ڇاندوگيہ اپنشد جي شرتي تنهنجي مت کي سڌ ڪرڻ لاءِ ڏين ٿا.

”تي هہ پراڻ پرجا پتي پترم ايتمواچ.“

تہ اندريون تنهنجي پتا پرجا پتيءَ کي چوڻ لڳيون. اهڙن ماڻهن کي منڊڪ اپنشد جي شرتي ڏسڻ کپي:-

”اچڪشوہ، اشرولم، تد پاڻي اپادم.“

هو نہ اکيون نہ ڪن نہ هٿ نہ پير آهي. اندرين سان سمت لڳي نٿو سگهي.

(٣) چارواڪ جي پراڻن کي آتما ٿا سمجهن سي چون ٿا تہ جڏهن اندرين ۽ پراڻن جو جهڳڙو ٿيو تہ اسان ۾ الم ڪير آهي، تڏهن اندرين جي هڪ هڪ اکرڻ ٿي بہ جيئندو رهيو، پر جڏهن پراڻ نڪتا، تڏهن بہ ڪري پيو ۽ ساک ڏين ٿا تہ تيتريہ اپنشد ۾ شرتي آهي ”انيو انتر آتما پراڻ مئيہ“. هنڪي جواب

سمه پڪي آهي.” جڏهن سکمني صاحب جي ايڪهين اشٽپديءَ
ڏي هن جو ڌيان ڇڪايو ويو ته گولنالي ڪرڻ لڳو. اهڙيءَ
طرح هڪ جين پنڊت واري اهنسا تي زور ڏنو ۽ پر جو اهنسا تي
ڪجي تنهن جو جواب نه ڏئي سگهيو. جڏهن سوال ڪيو ويو
ته هندو سرشٽي اپانشار جي عقل ۽ رهبريءَ کان سواءِ ڪين
هلي سگهندي؟ ته جواب ڏنائين ته ”اها طاقت ۽ 'قدرت' جي
آهي.“ اهڙا ماڻهو نه پاڻ پنهنجو عقل هلائين ۽ نه ٻئي کي سمجهڻ
جي ڪوشش ڪن. اسان مان جيڪي وڌيڪ گياني تصنيف آهي
تن کي الهيءَ باري ۾ ڪجهه وڌيڪ ڪٿڻ کپي ۽ نه رڳو عقلي ماڻهن
لاءِ ڪتاب ظاهر ڪرڻ کپن پر عام ماڻهن لاءِ ۾. عملي ۽ سولي
نمولي ۾ آدرشي جماليءَ تي ڪتاب لکڻ کپن. ويدانتي اوچا سمه
چوڻ ۽ سمجهاڻ ۾ اهڙا ڏکيا نه آهن، جهڙا عمل ۾ آڻڻ ۾.
پاهران چئجي ته آتما هڪ آهي پر وهنوار ۾ هلڻ پيائي ۽
اهو اساڻي شان تي ٽڪو آهي. وايداڪ سار ۾ اپنشدن جون
شرليون ڏئي جدا جدا سمه صفائي سان ڏيکاريا ويا آهن ته
الهن ۾ ڪهڙي گهٽتائي آهي ۽ اصلي حقيقت ڪين آهي.
ٻالڪن جي سهولت لاءِ ان مان مدد ورتي وئي آهي.

(١) چارواڪن جو مت ته ”الهي ڪوش يا ٻئي تي آتما
آهي،“ الهي لاءِ تيتريه اپنشد جي هو هيٺين شرلي ساک طور
ڏين ٿا. ”س وا ايش پرشو الرسمهٔ“. هاڻي پڙهندڙ غور ڪندو ته
ڏسندو ته ان تي زور آڻي ٻئي جو خيال لهندو ۽ ٻئي جي اندر
جيڪي آهي تنهن ڏي ڌيان ڏئي سگهندو. الڪريڪيءَ ۾ الهيءَ
نمولي جي سمڪارڻ کي چئجي، ”جالل مان اڻ جالل ڏي وڃڻ“.
ويدن جو مت آهي ته آتما نه ڪالن ۾ آهي يعني ست آهي.
چيتن يا جاڻ روپ آهي ۽ آنند روپ آهي. ساهه وڃڻ تي
ٻيه لاس لئي ٿو. منجهس جاڻ ڪانه تي رهي ۽ دک روپ تي

هڪ ٻيري منهنجو لنوناولا وڃڻ ٿيو. ڏکڻ ۽ سندن وچ واديءَ جو سير مونهن جي معد ۾ ڏاڍو دلکش وڻندڙ لڳندو آهي. هڪ هنڌ هڪ ٽڪر جي پاسي تي ڳاڙهو رنگ لڳل نظر آيو. ڳوٺاڻي، جنهن اسانکي سير تي ڪرايو، چيو ته هيءَ "ديو" جي پوڄا جو هنڌ آهي. هڪ ٻئي همت واديءَ ۾ ڦٽو ڪمائين، ٻراڏي ڏي ڏيان ڇڪائي چيائين ته "اهو 'ديو' جو آواز آهي." لنڊڙو ڳوٺ ٻرسان هو، جنهن لوديون جهوپڙيون هيون ۽ ڪجهه چوپايو مال هو. هڪ چشمو به ٻرسان هو جنهن لاءِ سڀني کي عزت هئي. چيائين ته اسانجي ڳوٺ ۾ سُلوڪ آهي، چوري يا ٺڳي وغيره ڪانه هئي. هنن ڳوٺاڻن جي سادي سودي رهڻي هئي ۽ سادو سودو يقينو ۽ ڌرم هو ۽ سو گهڻن وڏن ڳوٺن ۽ ۽ شهرن جي ماڻهن کان رهڻي ڪهڻي ۽ وهنوار سٺو ۽ سچو هو. منهنجي هڪ دوست جنهنکي ساري هندستان جي وهنوار ۽ واپار جو آزمودو آهي، چيو ته "جڏهن دکن هندستان کان مٿي اتر ڏي هلجي، تڏهن ڏڏي ۾ سچائي گهٽ ڏسڻ ۾ ايندي. اهو سادو رهڻ جو لمولو ۽ سولو ڌرم سٺو، جو لمڪ ڪمن ۾ نه رکي ٿو."

جن ڪجهه شلوڪ پڙهي پڙهي هڪ مت کي پنهنجو الم خزانو سمجهيو آهي، انهن لاءِ واجبي ۽ ضروري آهي ته پنهنجي علم ۽ واقفيت جو مرڪز وڌائين ۽ وڌيڪ کان وڌيڪ الم شاستر نظر مان ڪڍي ۽ اوچن سڀ ٻرشن جي سنگت ڪري هندو ڌرم مان وڌيڪ اوچا آدرشي ڦل هٿ ڪري، پنهنجي جيوت سگهدائي ڪن.

ٿلهيءَ نظر سان جي هن وقت جي هندستان ۾ نظر ڦيرائبي ته ڪوه يا ٽلاءَ جي ڏيڍر وانگر پنهنجي نظر ڪوه وڌائڻ لاءِ تيار نه آهي. مثال طور هڪ دفعي هڪ خالصي چيو ته "اسان جو

گل ويهون

هندو ڌرم ۾ مت متانترن جي سمجهاڻي.

سري شنڪر آچاريه جي جيون چرتر چڱيءَ طرح پڙهي ۽ سمجهي پولندي ته ڪنهن نه هن اوچي ۾ اوچي ويدانت جي پرچار ڪرڻ واري، جدا جدا مت وارن سان ڳرمل ۽ ترڪسڪه لولسي بحث ڪري جهڙيون ڪرايون هن کي جدا جدا متن ۾ نظر آيون، سي ڪڍائي، هن متن کي پورو ۽ صاف ڪيو، پر هنن جو ناس نه ڪيو. هندو ڌرم جي اهائي اُم ڪها آهي ته جدا جدا متن کي جي اوچي پد کي پهچڻ لاءِ ڏاڪا آهن، ور نه ڪيو وڃي، پر انهن ۾ جا چڱائي آهي تنهن جو بيان ڪري منجهائي ڳهتائي ڪڍڻ جي صلاح ڏني وڃي. جيئن وڏي سري مدڀڳوت گيتا جو اپديش ڪيو ته ڏسڻ ۾ ايندو ته جڳياسوءَ جي ادڪار پٽ ڪري جدا جدا پاڻ کي اُم ڪري ڏيکاريو ويو آهي. مثال طور ڪڏهن ڪرم کي ته ڪڏهن نشڪام ڪرم کي، ڪڏهن يوگ کي، ڪڏهن سنياس کي، ڪڏهن گيان کي سرشٽ ڄاڻيو ويو آهي. حقيقت ۾ ته موافق جڳياسوءَ ڪيئي پهچي واڌاري آهي جهڙا سڪها اُم لڳي، اهيءَ لي هلي. اهڙي شڪا، گيتا جي هڪ شاگرد صاحب اڳيان عرض رکي هئي، صاحب جواب ۾ چيس ته هندن جو اُم شاستر هڪ ڏيگ وانگر آهي، جنهن مان پهچي اُتيءَ آهر شرڌالو جوڳو ڪاڍو ڪڍي ڪائي.

(۴) ايم آلما برهم- الهيءَ ۾ اَد يسس ايڪتا نه آهي، يعني جيئن لوڙيءَ ۾ لالڪ جي. چاڪاڻ ته اها ڪلپنا بن پدارٿن جي وچ ۾ آهي جي جدا جدا آهن. اهڙيءَ طرح چارئي مها واڪ جيو برهم جي اکنڊ ايڪتا ڏيکارين ٿا.

(ٽاڙاپڻ هري اپديش مان مدد ورتل.)

هي بيان خاص ڪري گيانين جي لاءِ ڏيکاريو ويو آهي ته ايڪتا لئي چڱو خاصو ويچار ڪري هڪ اکنڊ آڪار ورتي ۾ پريم لڳائين ۽ جيون مڪتيءَ جو لاڀ وٺن.

قائم رهي ٿو. اهڙيءَ ڪي ٿي ننڍپڻ کان چنجي ٿو. جيئن مکيءَ جي ڌارا سنئين ليڪ وانگر هيٺ ڪري ٿي، ٺهڙي طرح ٿي ڏيائيءَ جي وڏي هيٺ ڪپي. جهڙي اندر اڪنڊتا ٺهڙي ٻاهر اڪنڊتا ايترو ڪجي. ٿڏهين ٿي چئبو ته ايماس برابر آهي. مختصر طرح ته ويراڳ وچار ۽ ايماس جي مدد سان ٿي مها واڪين مان لاڀ حاصل ڪري سگهو.

هنن ۽ ٻين مها واڪين جو سوڪم وچار ٿي اڪنڊ ايڪتا جو ايترو ڪرائيندو. چار مها واڪيه الهيءَ لاءِ هيٺ ڏجن ٿا ته سوڪم درشٽيءَ سان پڙهڻ ۾ اچن.

(۱) پرگيانم آنندم برهم:- پرگيان جي معنيٰ "اصلي ڄاڻ" وٺڻ کپي ۽ نه "بدي". جيو ۽ ايشور جي ڄاڻ ۾ وشيشڻ ايڪتا نه آهي جو جو اها ٺهي ڳالهه وانگر خاصيت نه آهي. "پرگيان" ٻڌي جو اصلي سوروپ آهي.

(۲) اهم برهم اسمي. آتما ۽ برهم جي ڀاڳ سمان آڌ ڪرڻ آهي يا مُکه سمان اڌ ڪرڻ؟

جواب- "اهم" ساڪيءَ سان لڳي ٿو. ان جو ڀاڳ يا ڀاڳي نه ٿي قبول ڪري سگهجي. ڪاٺيون نه آهن جو هو جڏهين سڙن ٺڏهين باهه پيدا ٿئي. منهنجي برهم سان مُکه سمان اڌ ڪرڻ آهي، جيئن جل جي جل سان.

(۳) لعه لوم اسي- ٻعه ۽ لوم جي سنسرگ واڪيارٿ ايڪتا يا اڪنڊ واڪيارٿ ايڪتا آهي؟

جواب- سنسرگ يا الش الهي ايڪتا ٿڏهين چئجي جڏهين آتما برهم جو هٿ وانگر عضوو هجي پر اهين نه آهي. هنن جي اڪنڊ واڪيارٿ ايڪتا آهي جيئن گهٽ آڪاش ۽ مها آڪاش جي.

(٤) ايم آتما برھم- الهيءَ ۾ اَدِيسس ايڪتا نہ آهي، يعني جيئن لوڙيءَ ۾ تانگہ جي. چاڪاڻ تہ اها ڪلپنا ٻن پدارٿن جي وچم آهي جي جدا جدا آهن. اهڙيءَ طرح چارئي مها واڪ جِيو برھم جي اکنڊ ايڪتا ڏيکارين ٿا.

(تارابڪ هري اپديش مان مدد ورتل.)

هي بيان خاص ڪري گيانين جي لاءِ ڏيکاريو ويو آهي تہ ايڪتا لـي چڱو خاصو ويچار ڪري هڪ اکنڊ آڪار ورتـي ۾ پريس لڳائين ۽ جيون مڪتيءَ جو لاڀ وٺن.

ڪل]

”جهڙي لهڻي آووي لهڻي بيٺي گڏري
سري من صبر ڪي هجري.“

پٽ ري من صـبر ڪي هجري. آلها لي
اسان جو ڪم آهي آلها جو وبچار، آلها جو جاپ، آلها لي
ڪو. اهڙي الم طرح سان پهنجو وقت گذاريو ۽ پٽ حا ڏومز
ڪي پيا پالبا. ”پٽ ۾ لهڻ پرهم پوري آهي. هروبرو هنڪي
۽ ڪرڻ مان ڪهڙو فائدو. جڏهن مواڦق ڳالهيون بني اچن ۽
وبرو هنڪي ڏکڻي جو ۽ بوءِ سڙجي چو. پرمارٿ جي
روشنيءَ سان ڏسبو ۽ اسان ۾ ۽ آهي ڪاڻ ۽ لي ڪا بي ڪرياڻ
سمن شالمه روپ آهيون. دل کي الهيءَ اڪيد وولي ۾ اهڙو
حوڙجي جو بين چتواڻن جو وقت ني ۽ ملوس. جي ايهاس جي
وقت، مان شالمه روپ اڦر آهيان ۽ جڏهن الهيءَ اڦر مان ٿو
لي پرا جي صورت ولي وستار ڪريان ٿو تڏهن ۾ مون ۾ ڪا
هاڃي ڪا ۽ لي ٿئي. جي هوا لڳي ٿي يا مانده ۾ آهي ۽ هوا
۾ ڪو ٿمرو ڪو ۽ ٿو اچي. جڏهن ڪٿهن ڇمو آهي-
”پڏي الهمه جي جهلڪار- دو لن ٿار لڳي.“
متمن اوڏوت سان سواد جو احوال پڏاڻي سري ستگرن
ڪريا ڪري اسان ٻالڪن ڏي اشارو ڪري فرمايو ته لوڙي
لوهالڪي ايديش ۾ ڪمل هجي پر تڏهن ۾ ويراڳ ۾ ايهاس ڪان
سواءِ جيون مڪسه جو فائدو نه اسو حاصل ڪري سگهجي.
الهيءَ لي هڪ نقمر جو جواب پڏاپالون ۽ جڏهن هيڪان بچپالون
۽ لوڪي ڳلو ڪولهي ۽ ڇمانمن، دارم ڳالهي چار لرڪ
”سرمش پرهه لمستم لرڪ مولا لرڪ لرڪ.“
لرڪ دليا لرڪ عقبا
معنيٰ- منهنجي ڪلي ڪي چار پاسا چئن لرڪن جا آهن
(۱) لرڪ دليا (۲) لرڪ عقبا، (۳) لرڪ مولا، (۴)
لرڪ لرڪ.

يعني هن دنيا جو نرڪ، سرگ آد جو نرڪ، گسر پاو شش پاو، پالهرٽي ۽ داتار پڻي جو نرڪ ۽ خود نرڪ کان به آڄو آهيان يعني نه سرو پراور يا پورن آهيان. نه ڪجھ گرهڻ ۽ نه ڪجھ ليا ڳ.

آخر بن ڏاڪو آهي سرو پراورنا تي وڃڻ يعني نه نه ڪنهن کان خالي، نه ڪو ڪالش خالي.

هن لي درو پڪس ۽ وشنوء جي وارتا ٻڌائڻ به واجب آهي. درو جڏهين راجاڻي گهر ڇڏي ٻن روانو ٿيو ته هنکي وياڪل ڏسي نارد رشيء چيو ته "دروُ! وشنو مهراج جو ڌيان ڪر ته هو تنهنجي سهائتا ڪري ۽ سڄو سک بخشي." دروُ انين ڌيان ۾ لڳو رهيو ۽ وشنو مهراج هنکي سڄو اپاس ڏنو. جڏهين جڏهين وشنو مهراج هن وٽ ايندو هو ته ڏسان نه هن ڪترو واڌارو ڪيو آهي، تڏهين تڏهين موڪلائڻ وقت دروء کي دڪ ٿيندو هو. پوئين پيري جڏهين وشنو مهراج موڪلايو ته دروء چيو ته "پڙيو! توهان ۾ اڇڻ وڃڻ ڪو نه آهي. توهان حاضران حضور آهيو." وشنو مهراج اهي اکر ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چيائينس ته درو الهيء وقت لاء ته مان سڪيس پئي ته اون ڪڏهين پورنتا اپيو ڪندين.

جڏهين من کي وشين کان ويراڳ ايندو تڏهين ٿي اندر رستو ٿيندو س. اها جڪ جڪ بند ٿي ته شانت سوير روپ جو پاٽني اهڙو اثر ٿيندو جو اندر پاهر هن کان سواء پيو ڪي به نظر نه ايندو. اهڙي ٿبي ڏيٺي پل پل عميق مان اُچا موتي ليندا جي اسان جو عقيدو پڪو ٻه ڪندا ۽ وڻڪار جي ٻه واقفي ڏيندا. ٻه ٿي ساه ڪنيا تنهن ۾ ڇا حاصل ٿيندو. اپاس اهڙو هجي جيئن سري ڪرشن گيتا ۾ چيو آهي ته جيئن شانت هوا ۾ جوت جو اکنڊ ٻروڻ لڳي ٿو، ليئن اسئمه ڌيان وارو آتما ۾

جو پڙهڻ ۽ شنڪائون لورت ڪرائڻ گهرجن آهن. ايڪتا لاءِ مها واڪين ۾ محڪم ٿيڻ ضروري آهي. هيئن ڪيهن سس پرش جهو آهي ته دولهن ڪي ڏوڪيندو ٿي رهجي ۽ ڪوئلا ڳاڙها رهن ۽ لوه مان موافق شيءِ تيار ڪجي.

ڪنشت ڪيماسوءِ ڪي وڏي محنت جي گهرج آهي. هن ۾ عقل زور آهي. سولائيءَ سان سوالن جا جواب الڪڪار نه ٿو ڪري. هن لاءِ ويچار سان گڏ لڪي ۽ گهڻي وقت لاءِ هلندڙ ابهاس جي گهرج آهي. جهڙي طرح ڏاڪو هڪ هڪ ڪري مٿي ۾ وڃهي ٿوءِ ڪڙو اُٺجي لو تهڙيءَ طرح ابهاس ۽ ويچار سان اوت پروت اکند آڪار ورتي حاصل ڪجي ٿي. هن ڳالهه ڪي سمجهائڻ لاءِ سري ستگرن جي هڪ اوڏوت سان جا ملاقات ۽ ڳالهائڻ ٿيو اهو ڏيڻ واجب آهي.

هڪ وقت صاحب جو رهڻ لالڪ روڙي ۾ ٻاٿولي وٽ ٿيو. سنڌن سامهون ڪجهه پري هڪ اوڏوت به رهيو پيو هو. ڪو شاهوڪار هُن وٽ رسوئي کڻائي آيو پر اوڏوت کائڻ جي نه ڪئي. شاهوڪار جي همڏاهن هوڏاهن نهارڻ تي ڪمس صاحب نظر آيا ۽ انهن لاءِ به رسوئي گهرايائين ۽ ٻنهي کي پرساد ڪرايائين. هڪ اڌ رات جو اوڏوت صاحب جي ويجهو آيو ۽ چيائين ته ڪجهه ڳالهائيندا. صاحب فرمايو ته توهين ٻنهجي اوستا تي ڪجهه ڳالهايو، پوءِ اهڙي مطلب سان اسين به ڳالهايون. هن ٻنهنجو بقمو ويراڳ شڪ جو همنيون شلوڪ چئي ظاهر ڪيو.

”شانت پرڪاش سوروپ پرت تمو سرو دا هوءِ
سوشت استت تنہ ڪموت ٻن وَتَشِين ٻاسڪ سوءِ.“

معني- منهنجو سو روپ شانت آهي. آها شانت پرڪاش روپ آهي. مايا ۾ جي پيدا، قائم ۽ لئي جون خرابيون

آهن ٿا ڪان نيارو آهي. سورج ۽ چندرما هن جي
پرڪاش ڪري روشن ٿين ٿا. صاحبن کي اهو
جواب بلڪل وڻيو ۽ ڳالهائڻ لاءِ تيار ٿيا ۽ چيائونس تہ
جيڪي پڇندين انهيءَ جو جواب وڏي خوشيءَ سان
توکي ڏيندا سين.

اوڌوت چيو تہ منهنجي من کي شانتي نہ آهي. ڪير اٿم
تہ گرم ڪپڙو نہ پايان ۽ باهہ اڳيان ڪاڻ ٻاريان، ٻيو جي ڪو باهہ
ٻاري يا گرم ڪپڙو آڻي تہ ڪپڙو واپس ڏيان ۽ باهہ ٻارڻ نہ ڏيان.
پر وري انهيءَ ڪري دل کي آرام بہ نہ اچي ۽ چوان تہ ائين ڇو
ڪيم. اندر ۾ پيو جهيڙو هلي. صاحبن هيڪي چيو تہ ويچار سان
دل کي همت رکجي ۽ پاڻ کي اجايو تنگ نہ ڪجي ۽ مٿس ڏجيس.
پوءِ هيٺيون مثال ڏنائونس.

"هڪ غريب جوڙو ڪنهن هنڌ ننڍي گهر ۾ رهندو هو.
سارو ڏينهن هنن ڪو نہ کاڌو هو. مٿان اڌ رات ٿي وئي. هڪ
چور ڪاٺ هٽي ان گهر ۾ گهڙيو ۽ استريءَ کي پنهنجي پتيءَ کي
چوندو ٻڌائين تہ پتي مونکي افسوس آهي جو توهان اڄان ڪولہ
کاڌو آهي. اهو ٻڌي چور کي قياس پيو ۽ ٻاهر نڪري پر سان
وهاڻو پٽي ٿيو اٿي آيو. ٻاڪي ضرور سڏائي ديگ وراهيندڙن
کي چيائين تہ ڪنهن عزيز يا برادريءَ ۾ ٿالهہ موڪلڻو هجيو تہ
ڏيوم تہ وڌائي اچان ۽ ٿالهہ وٺي ان گهر ۾ آيو ۽ بکايل جوڙي
کي ڏنائين. انهن قبول نہ ڪيو ۽ چيائون تہ اهو اسان لاءِ نہ
آهي. جڏهن سڌن ٿالي ٿي وٺي آيو تڏهن ورتائون. اها
ڳالهہ ٻڌائي سمجهايائونس تہ جڏهن گرهستي بہ هيڏو سهارو ۽
ايشور جو آسرو ٿا رکن تہ اسان تياڳين کي تہ وڌيڪ شانتي ڇڪ
ٿيڻ کپي. ٻرالبيد ڪنهن کي نہ ٿي ڇڏي. صاحبن اهو مثال
اوڌوت کي ٻڌائي وڌيڪ چيو تہ—

١٢ آگر پاهران جو آڪاش آهي اُتان اُتان وري چندرما
وِالڳو سمنل وارو لڪوي هردي ٻراڻ وارو سان جو
سروٻ وِالڳو ڳوم آهي ملي لو. ٻر ملڻ کان اڳ واري
مدٻ اوستا ۾ جنهن جو من لڳو آهي اهو ٻوم ٻد کي
پالي لو. ٻراڻ ۽ اُتان وري هردي آڪاش ۾ سورج
۽ چندرما جو پيدا ۽ لئه لڳ لڳي لو لن جي پرڪاش
ڪري هردي ۾ جو پاسڪر ديو آهي لڀهڪي جو
ڏسي لسو سولي ڏسي لسو. ٻراڻ اُتان جي الدو جو
شالمه وِرمه لڳو آهي لڀهن ۾ جڏهن هڪماسو استمه
لڳي لو لڏهن ڪرسو لڳو لڳي.

ڳل اوڻٽيهون

آتم برهم آسمي ۽ ٻيا مها واڪيه.

گيان جي حاصل ڪرڻ لاءِ مها واڪين جو (١) شروڻ (٢) منن ۽ (٣) نديڌياسن ضروري ڄاڻايا آهن. ڇو اهي ٽي لفظ ڪر آندا ويا آهن تن جي صفائي ڪرڻ ضروري آهي. جيڪو اڌڪار جگياسو آهي يعني جنهنجو وويڪ اڻ کس آهي، جنهنجو وئراڳ بلڪل اٽل ۽ هميشه هڪ رس آهي، جنهن ۾ شمادين جي روڪ، من تي ضابطو، دک سک هڪ سمان آهي ۽ دنيا ڏانهن دل ٻاهيل اٿس، جنهن جو هر وقت آتما ڏانهن لاڙو آهي ۽ جنهن جي گرو ۽ سڀ شاسترن ۾ شرڌا آهي ۽ جنهن جو ڏاڍو انتظار اٿس اهڙو شش جنهن ۾ ڇٽڻ جي دکول دولهڻ والڪر آهي، جنهن کي رکو ليلي ڏيڻ جي دير آهي ته يڪدم ٻاهه لڳيس، اهڙي جگياسوءَ واسطي شروڻ ڪافي آهي. مها واڪيه ٻڌڻ سان سچي سروپ کي ڄاڻي ٿو ۽ اکنڊ آڪار ورتيءَ ۾ هنجو رهڻ ۽ جيئڻ لڳي ٿو.

مديم جگياسو، مهاواڪين جي سمجهاڻي ٿو چاهي ۽ ستگرو هن کي لڪشڻا رسم سان آپادين کي پري ڪراڻي، اصل سروپ سمجهاڻي ٿو. اهيءَ سمجهه کي پڪي ڪرڻ لاءِ هنکي ويچار جي گهرج آهي. هنجي من ۾ جو سنسڪار ڪري، جيو ڀاو جو ڀرم ٻيل آهي تنهنجو مٽائڻ ضروري آهي. اهيءَ لاءِ سڀ شاسترن

١٢ اگر پاڻ ھو آڪاش آھي اتان اڀان ورائي چنڊرما
والڪو سمجل وارو لڪري ھردي ٻراڄ وارو سان جو
سوره والڪو ڪرم آھي ملي لو. ٻر ملڪ ڪان اگه واري
مڌ اوستا ۾ جيئن جو من لڳو آھي اھو ٻوم ٻڌ ڪي
ڀالي لو. ٻراڄ ۽ اڀان ورڻي ھردي آڪاش ۾ سورج
۽ چنڊرما جو ٻيدا ۽ لڪ لڳي لڳي لو لن جي ٻرڪاش
ڪري ھردي ۾ ھو ڀاسڪر ديو آھي لڀهڪي ھو
ذمي لو سوڻي ذمي لو. ٻران اڀان ھي اندر ھو
شالم ورهه لڳو آھي لڀين ۾ جڏھين ھڪماسو استعم
لڳي لو لڌھين ڪوسو لڳو لڳي.

اٿين ٿين ٿا ۽ ٿو پرڪاس ٿين ٿا، پر اُهي سدا هڪ سمان آهن. جيئن پاڻيءَ مان ڇڏڪون اڀرن ٿيون ۽ پاڻ پرلين ٿي ٿيون، تيئن ٿو پرڀي شمار جڳس اٿين ۽ لين ٿين ٿا. اُهي سدا هڪ، جيئون جو ٿيون آهن. جي لوڪي ”ڪجهه نه“ ڪري ٿا سمجهن سي مورک آهن. هي رامچندر اهڙي آڪاش جو بيان ٻڌ. اهڙو آڪاش آتما آهي، جنهن ۾ جيئن آڪاش آهي تنهن ۾ بي شمار جڳس اٿين ۽ لين ٿين ٿا. جو سڀني جو آڌار آهي ۽ سڀ کي پاڻ ۾ رکي ويٺو آهي ۽ سدا اِي سنڪه آهي. اهڙي چد آڪاس کي امسڪار آهي. هي راجن، اِها ٿيرس جنهن ڳالهه آهي جو جيڪو سدا ايڪرس آهي تنهن ۾ ڪهاڻيون پاسي ٿو. اهاتي مايا آهي.“

اجان ۾ وڌيڪ ڪول اڀياسيءَ لاءِ ڏني وڃي ٿي.

استي = من سهس وشڻي ڪئه = اٿر اوسٿا.

پالتي = من جي استيءَ ۾ ورلي = شڌ ڏيان جي شروعات واري اوسٿا. ٿرهٽي اچا آهي.

برِيہ = جيڪي آهي سو پاسي ٿو، سو ئي پيارو آهي.

وڌيڪ سمجهاڻي لرپاڻ برڪرن جي ٢١ اڌياءَ ۾ سري وسشت بيان ڪئي آهي.

پيعدب واچ:- هي منمشور، پراڻ هريہ ديش مان پيدا ٿئي ٿو. اهو ساه ٻاهر ڪڍڻ سان ١٢ آڱرن لائين وڃي ٿو. اتي استس ٿئي ٿو. اتان اڃي وري اپان روپ ٿي اندر اچي ٿو ۽ هردي ۾ اچي استس ٿئي ٿو. ٻاهرئين آڪاش ۾ جو پران ڪڍجن ٿا سي گرم آهن ۽ هردي آڪاش ۾ جو اندر ساه اچي ٿو سو لديءَ والگر سيتل آهي ۽ جڏهن چندرما روپ اپان سوريہ روپي پراڻ ۾ ملي ٿو اٿي ست لٿو آهن ۽ ٿن ۾ جنجو من قائم ٿئي ٿو تنهنکي ڪوبہ دک لٿو ٿئي.

سڀني ڏٺي. جوتس پڻ جوتس ڀالو لئي ويا. مٿين بيان کي وڌيڪ
صاف ڪرڻ لاءِ هيٺيون ٽڪر يوگ واسشت مان ڏجي ٿو:-

"آڪاش ڏس. چندرما سج ۽ تارا ڏس. ڌرتي مٿي ڏس. سڀني کي آڪاش جاءِ ڏيئي رهيو آهي. مهاپرش وانگر سڀني کي جاءِ ڏيندي به سدا اسنگ رهي ٿو. هيڪي سلو ۽ ڪيترڪ سمان آهن. سرگ نرڪ سڀ استان هن ۾ آهن. پوڙهو ۽ ابولو به هن ۾ رهن ٿا، پر آڪاش انهي ۾ هڪ رس آهي، اسنگتا ڪري وڪارن کان رهت آهي ۽ هميش ڪمالي ۽ جو من سڀ جاءِ تي ترلمب رهي ٿو تنهن آڪاش سڀني پداوڻ کان اسنگ ۽ نيارو آهي ۽ مهاتما پرش وانگر سرور وياپي آهي. هي آڪاش، تون ڪهڙو آهين؟ سڀ پرڪاش تو ۾ الڪار لي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. اها اچرج جي ڳالهه آهي. هي آڪاش! تون سڀني جو آڌار پوڻ آهين. توکي جهڙي شڪل جون ٿا سي موورک آهن. ڏيهن جو تو ۾ سهندي نظر لئي اچي، رات جو تو ۾ الڪار تو ڏسڻ ۾ اچي ۽ سدا ڪال جو تو ۾ ڳاڙهاڻ لي ڏسڻ ۾ اچي. پر تون تنهي کان نيارو آهين. اهي تني سالوڪ، راجس ۽ تامس گڻ ڪري تسليل لين ٿا. تون انهن جي هوندي به اسنگ آهين. هي آڪاش! تون ترول آهين. جيتوڻيڪ تو ۾ پرڪاش ۽ گرمي تسليل لئي ٿي، پر تون سدا جهڙو جو تهڙو آهين. اهو تنهنجو الحم وڏو آهي. چندرما تو ۾ سردي ڪري ٿو. سوريه گرمي ڪري ٿو. ليرڻ پولو استان آهن. ٻاهي ابولو آهن. پر تون جهڙو جو تهڙو سڀ ۾ هڪ سمان آهين. آواز کي مٿي وڃڻ يا هيٺ لهڻ ۾ تون ئي تو مدد ڏين. تون ئي پنهنجي مهما پاڻ تو جاڻين. ٻيو ڪير جاڻي سگهندو. تون ترتي رهت ادويت آهين. تون ئي سڀ کي رکي ويٺو آهين. ۽ سڀني جو ادرت تنهنجي ڪري سڌ ٿو ٿئي. ڪنڪ ۽ جل هميشه وچن ٿا[1] ۽ تون سڀ کان مٿي آهين ۽ وياپڪ آهين. الهڪ پداوڻ تو ۾

پڻ چاڻائي. هن ڪرپالوءَ جي مهرباني‌ءَ سان ٿورو ڪجهه توهانکي ٻڌايانٿو. توهين هن نام روپ آتمڪ پرڪاش جڳت کي ڪنهن به طرح سو پرڪاش ڏسو. جڏهين سيمٽي پدارٿ پنهنجي پرڪاش ڪري پرڪاشمان ۽ سوير جوتي ٿي توهانکي نظر ايندا، تڏهن ئي توهان کي پالتي پدارٿ جيون جو لون پاسندا. اهو الٽو پڻ پکوس ڪرپا کان سواءِ چاڻڻ ڏکيو آهي.“

مٺيون اُپديس ٻڌي سيمٽي رشي چوڻ لڳا ته ”هي ڪرپاساگر، هي‌ءَ لمڻ جي ڳالهه نه آهي جو هي درشيه پرپرڪاش جڳت سوير پرڪاش ٿي نظر اچي. توهين ڪرپا ڪري سمجهايو ته ڪهڙي پرڪار اهو سمجهجي.“

اهو ٻڌي سري برهما فرمايو ته ”هي پترو، الٽه ڪرڻ جي ورلي جا ٻاهر اڪري ٿي لڪهڪي الدس جنهن جا سنسڪار ٻيل آهن تنهي ڪري هوءَ پدارٿ جو آڪار ٿي وڃي ٿي. پهريائين کان الدر پدارٿن جا سنسڪار پيا آهن، تنهن مان جنهن پدارٿ جو سنسڪار اُٿي ٿو، تنهن پدارٿ جي ڏسڻ لاءِ الدران ورلي اُٿي ٿي ۽ الهي‌ءَ پدارٿ جو آڪار ولي ٿي. توهين الهي‌ءَ ورلي‌ءَ کي الٽو هلايو يعني ورلي‌ءَ کي پدارٿ جو آڪار ولڻ نه ڏيو. پنهنجي اصلي آسڻ ٿي قائم وهو ۽ ويچاريو ته پاسڻ سياءِ ڪنهن جو آهي. جڙ شيءِ جو پاسڻ لٿو ٿهي. اهو چيتن جو ئي سياءِ آهي.

الهي‌ءَ ڪري نام روپ سنسڪارن کي سندن مول ڪارڻ اگيان سان گڏ ڪاٽي لج سياءِ پر قائم ٿيو ۽ وري پهر پالتي‌ءَ جو درشن ڪريو ته سڀ پدارٿ سوير پرڪاش روپ ڏسڻ پر ايندا ۽ نام روپ آتمڪ وشو به سوير پرڪاش نظر ايندو. پر ٻاڻ سان گڏ پنهنجي هڻڻ ۽ اُٿي ٻاهر جو نام روپ ۽ پس جي واشنا رهي ٿي تن سيني جو وسارو ڪري ٻوءِ ڏسو.“ مٺيون اُپديش ٻڌي

صاحبن عرض ڪيو ته "هوا آهي، هوا پاسي لسي ۽ هوا مولڪي ڀاري آهي."

مهاتما فرمايو ته اها هوا ته بند ٿيو وڃي. تنهنڪري هوا نه آهي، هوا پاسي نه ٿي ۽ لڪي هوا ڀاري آهي.

تنهن تي صاحبن مهاتما کي عرض ڪيو ته وڌيڪ کول لوهبن ڪريو.

تنهن تي مهاتما فرمايو ته "آڪاش آهي، آڪاش پاسي لو، آڪاش اسانجو اسالڪي ڀارو آهي." "مولا، اهولي مول آهي اهولي آتما آهي." صاحبن کي اينرو پڌائي فرمايائون ته هيئر اسين وڃون ٿا، تنهنجا سنڪرو ته توکي ڪهوالمندا ۽ وڌي مضمون ورتالس توکي پڌائيندا. ٿيو به ائين. صاحبن جي وڃڻ تي، سوامي دلورام کين ساڳيو اپديش ڪيو ۽ صاحبن جي ساري ڳالهه ڪرڻ تي کين پڌايو ته اهي مهاتما "شوحي مزاج" هوا.

جيئن ته مضمون اپديش دوشمه سان شروع ٿيو ۽ تنهن جي ٿولي سيڪو ڪاره پنهنجي ڪارڻ پر ته ڪيو ويو ۽ آخر آڪاش پر سيمٽي ليچ ٿيا الهيء لاءِ ته متان جڳياسو سٺول دوشتالمه هي ڪري پوري جاڻ حاصل نه ڪري سڪهي الهيء لاءِ، برهما جا سڪيا وشمن کي ڏني، سا الهيء ٻاري پرهمت ڏني وڃي ٿي.

"هي مضمون، هن نامروپ جڳت کي ويد شاستر ۽ سمت، دوشمه، پرپرڪاش ۽ متيا چون ٿا ۽ پار برهم پرماتما کي دوشتا، سوپرڪاش ۽ سمت سروپ ڪري بيان ڪن ٿا. پر منهنجي ناسف انترجامي واسديو حنهن پنهنجي ڏرم جو بيان ڪيو آهي، اهو بيان هنن پنهي بيان کان پيو آهي. جا لاءِ ته ويد شاستر جي پر ڳالهائين ٿا، پر پيارو واسديو پنهنجن پيارن ڀڳتن کي اُهو صاف لفظن پر ڪري ٿو. تنهنڪري لوهن اهڙي پرم پاون اميء جي شرن وٺو ته هو ڪرپا ڪري لوهان کي اهو اٿو

پڻ چاٽائي. هن ڪرپالوءَ جي مهرباني سان ٿورو ڪجهه ٿوهالڪي، پڌايائون. توهين هن نام روپ آتمڪ پرڪاش جڳت کي ڪنهن به طرح سو پرڪاش ڏسو. جڏهين سيٺئي پدارٿ پنهنجي پرڪاش ڪري پرڪاشمان ۽ سوير جولي ٿي توهالڪي نظر ايندا، تڏهين ئي توهان کي پالتي پدارٿ جيون جو ٿمون پاسندا. اهو اٿو پڻ پڳوت ڪرپا کان سواء چاڻڻ ڏکيو آهي."

مٿيون اپديس ٻڌي سيٺئي رشي چوڻ لڳا تہ "هي ڪرپاساگر، هيءَ ٿمڻ جي ڳالهہ نہ آهي جو هي دوشيہ پرپرڪاش جڳت سوير پرڪاش ٿي نظر اچي. توهين ڪرپا ڪري سمجهايو تہ ڪهڙي پرڪار اهو سمجهجي."

اهو ٻڌي سري برهما فرمايو تہ "هي اترو، انتهہ ڪرڻ جي ورلي جا ٻاهر اڪري ٿي ٿيهڪي اننت جنمن جا سنسڪار پيل آهن تنجي ڪري هوءَ پدارٿ جو آڪار ٿي وڃي ٿي. پهريائين کان اندر پدارٿن جا سنسڪار پيا آهن، تنهن مان جنهن پدارٿ جو سنسڪار اٿي ٿو، تنهن پدارٿ جي ڏسڻ لاء اندران ورلي اٿي ٿي ۽ اهيءَ پدارٿ جو آڪار وٺي ٿي. توهين اهيءَ ورليءَ کي اٿو هلايو يعني ورليءَ کي پدارٿ جو آڪار وٺڻ نہ ڏيو. پنهنجي اصلي آسڻ تي قائم رهو ۽ ويچاريو تہ پاسڻ سياءِ ڪنهن جو آهي. جڙ شيءِ جو پاسڻ ٿئو نهي. اهو چيتن جو ئي سياءِ آهي.

اهيءَ ڪري نام روپ سنسڪارن کي سندن مول ڪارڻ اگيان سان گڏ ڪاٽي لڄ سياءَ پر قائم ٿيو ۽ وري پيهر پالتيءَ جو دوشن ڪريو تہ سڀ پدارٿ سوير پرڪاش روپ ڏسڻ ۾ ايندا ۽ نام روپ آتمڪ وشو بہ سوير پرڪاش نظر ايندو. ۾ ٻاڻ سان گڏ پنهنجي هٿڻ ۽ اٿي ٿهر جو نام روپ ۽ اسم جي واشنا رهي ٿي تن سيني جو وسارو ڪري ٻوءِ ڏسو." مٿيون اپديش ٻڌي

صاحب عرض ڪيو ته "هوا آهي، هوا پاسي لئي ۽ هوا مؤلڪي پياري آهي."

مهاتما فرمايو ته اها هوا ٻه بند ٿيو وڃي. تنهنڪري هوا نه آهي، هوا پاسي نه ٿي ۽ نڪي هوا پياري آهي.

تنهن لئي صاحب مهاتما کي عرض ڪيو ته وڌيڪ ڪول ٿوهين ڪريو.

تنهن تي مهاتما فرمايو ته "آڪاش آهي، آڪاش پاسي لو، آڪاش اسانجو اسانکي پيارو آهي." "مولا، اهو ٿي مول آهي اهو ئي آتما آهي." صاحب کي اهڙو پڌائي فرمائڻ ته همشه اسين وڃون ٿا، تنهنجا سڪرو ته ٽرڪي گهرائيندا ۽ وري مضمون وڌائڻ ٽوڪي پڌائيندا. ٿيو ٻه الون. صاحب جي وڃڻ تي، سوامي دلورام کي سارئي اُپديش ڪيو ۽ صاحب جي ساري ڳالهه ڪرڻ تي کين پڌايو ته اهي مهاتما "شو جي مهراج" هوا.

جيئن ته مضمون اُپديش دوشمه سان شروع ٿيو ۽ ته جي ٿولي سڀڪو ڪارڻ پنهنجي ڪارڻ ۾ لئه ڪيو ويو ۽ آخر آڪاش ۾ سيمٽي ليڄ ٿيا الهيءَ لاءِ ته متان جڳماسو سٿول دوشتالمه جي ڪري اروي چاڻ حاصل نه ڪري سگهي الهيءَ لاءِ، پرهما جا سڪا وشمن کي ڏئي، سا الهيءَ پاري ۾ همٿ ڏئي وڃي ٿي.

"هي مضمون، هن ٽاروٽ حڪمت کي ويد شاستر ۽ سمنڌ دوشمه، ۽ پرڪاش ۽ متا چون ٿا ۽ پار پوهر پر مالها کي دوشتا، سو پرڪاش ۽ سمه سروپ ڪري بيان ڪن ٿا. پر منهنجي قطعه الهرامي واسديو جيهن پنهنجي ڏوم جو بيان ڪيو آهي، اهو بيان هتي پهوي بيان ڪيان پيو آهي. جا لاءِ ته ويد شاستر پوري ۾ ڳالهائين ٿا، پر پيار واسديو پنهنجن پيارن ڀڳتن کي اُبر دان صاف لفظن ۾ ڪري ٿو. تنهنڪري ٿوهين اهڙي پرم پيارن سواميءَ جي شرن وٺو ته هو ڪرپا ڪري ٿوهان کي اهو الٽو

صاحبن کي چمائون ته "مولا" اچو ته وارتا لاپ ڪريون.
صاحبن عرض ڪيو ته توهين وڏا آهيو. توهين ڪرپا ڪري ڪجهه ٻڌايو. ٻه مهاتما کين وارتا شروع ڪرڻ لاءِ فرمايو.

صاحبن ڪک پنهنجي هٿ جي ترين تي رکي چيو ته "ڪک آهي، ڪک پاسي تو ۽ ڪک مولکي پيارو آهي". مهاتما ڪک کي ڦوڪ ڏئي جو اڏامي ويو. صاحبن تنهن تي چيو ته "هٿ آهي، هٿ پاسي تون، منهنجو هٿ مولکي پيارو آهي."

انهيءَ تي مهاتما فرمايو ته سرير چنڊ ڪٿان ٻوءِ. سارو ٻعد ساڙيو وڃي تو جنهن سان گڏ هٿ به سڙي ويندو. تنهنڪري لڪو هٿ آهي، اڪي هٿ پاسي تو، اڪي کي انهيءَ ڪري پيارو آهي.

انهيءَ تي صاحبن فرمايو ته سرير جي سڙڻ بعد رک رهندي ۽ "رک آهي، رک پاسي تي، رک منهنجي مولکي پياري آهي".

مهاتما جواب ڏنو ته رک نديءَ يا سمنڊ ۾ پرواهه ڪندا آهن، تنهنڪري لڪا رک آهي، اڪا پاسي تي ۽ اڪي رک پياري آهي.

صاحبن عرض ڪيو ته سمنڊ ۾ جو رک پيئي سا سمنڊ سان هڪ ٿي ويئي تنهنڪري "پاڻي آهي، پاڻي پاسي تو ۽ پاڻي مولکي پيارو آهي".

مهاتما فرمايو ته پرليءَ جي وقت اينترو تپت لڳي ٿي جو پاڻي رهي ڪين سگهندو. تنهنڪري اڪو پاڻي آهي، اڪي پاڻي پاسي تو ۽ لڪي کي پاڻي پيارو آهي.

صاحبن عرض ڪيو ته پرليءَ ڪال واري "اگن آهي، اگن پاسي تي ۽ اگن منهنجي مولکي پياري آهي".

مهاتما فرمايو ته پرليءَ ڪال ۾ اهڙي هوا لڳي ٿي جو اگن کي وسايو ڇڏي. تنهنڪري اڪا اگني آهي، لڪي اگن پاسي تي ۽ اڪي اگن پياري آهي.

ڏل ارڙهون

اسٽي، پانٽي، پريم.

هيءَ ويدانت جو مکيه اصول آهي ۽ ڪوڙ، جڳماسو جنهن هيءَ اصول چڱيءَ طرح اپيؤ نه ڪيو آهي تنهن ڪري هي اصول وري وري پڙهڻ ۽ سمجهڻ کپي ۽ ان تي عمل کپي. گمان ۽ ڏيان پنهي جي مدد ولڻ کپي. گمان هن ريت نه ستا ڪو ويچار ڪري اپيؤ ڪري ۽ ڏيان هن ريت نه اهڙو ڳوڙهو ابهاس ڪري جنهن ڏاولا ۽ سماڌيءَ ۾ اصلي حقيقت سان هڪ ٿئي.

سري مولارام صاحب هن ڪي جڏهن سدن سنه ڳون ساڌو ٻڙه ۾ حڪم ڏنو ته جنهن ڪوهن تي اچي ڪوٺ ۾ وڃي ابهاس ڪريو تڏهن ڪنهن ڏينهن ڏالون نه هڪڙو سهاسي مهاتما جنهنکي وڏيون جٽائون هيون ۽ شڪل ۽ ايهڪ تمام شوبنڪ هئي، عمر جا ڀ بزرگ هوا، سدن آسن واريءَ حويليءَ ۾ اندر لنگهي آيا. اندر اچڻ سان جنهن مولارام صاحبن تي نظر پين تنهن هڪيکي سدن ٿالي سان ڪوليائون. انهيءَ تي صاحب آلي ڪڙا ٿيا ۽ مهاتما کي نمسڪار ڪيائون ۽ صندل تي وهاريائون ۽ پاڻ همت ڏرليءَ تي لي ويٺا. مهاتما کان جل پڇيائون ۽ هنن سرداني پڻ جي خواهش ڏيکاري. پاسي ۾ دڪاندار هو تنهن پاڪل سٺي سرداني ٿاهي ۽ لوٽو پري سنتن اڳيان صاحبن جي چوڻ تي ڪٽي آسو جا پهي پيتي. پڻ بعد صاحبن مهاتما هني اڳيان پريم سان ويٺا.

تائيد لئي آڳيا قبول ڪيائون ۽ ابياس ۾ مشغول رهيا. سعدن
اوچو حال ڏسي شري شو جي مهراج هڪ بزرگ سنياسيءَ جي
صورت ۾ وٽن آيا ۽ اسٽي پالتي ڀري جي آڳم گفتگو ساڻن ڪئي.
اسان ٻالڪن کي به سري گرو گرنٿ صاحب مان ”جنان من ڀؤ
تنان من ڀاءُ“ وارو دوهو ٻڌائي چوندا هوا ته سري گرن جي
مهما جو ڏيان ڪري ڀوءِ ڀڳتيءَ جو ڏيان ڪرڻ سولو ٿي پوي
ٿو. ۽ جيڪي وگهن شاسترن ۾ اکنڊ آڪار ورتي رکڻ جي آڏو
اچن ٿا تنجو ناس ٿئي ٿو. سري ستگرن جي شيوا، درشٽ ۽
ادرشٽ ٻه ڦل ڏئي ٿي. ڀر ايشور جي شيوا ادرشٽ ڦل ڏئي
ٿي. مٿين ليک لکڻ جو هيءُ مطلب آهي ته ستگرن ۽ اوتارن ۾
ڀريم، گيان جي حاصل ڪرڻ ۾ بلڪل مددگار آهي. رڳو ڀريم جي
ڪافين ۽ شبدن ڳائڻ ۾ وقت وڃائڻو نه آهي ڀر نهائين وانگر
اندر ۾ جوش جڳائي اندر ڀولر ڪرڻو آهي. اندر جي شانت آئي
ته سمجهجي ته ڀريم جو رنگ لڳو آهي.

هولي لرڪ سورڳ دکلايا   گرو ليءَ آواگون متايا
هولي جنم مرن ڪا دم ڪهري   گرو لي ڪاٽي ممتا ميري
ڪهي ٻيڪا گرو ٻولن مِن ڏن وارون   رام لجون ٻي گرو لہ ٻسارون.

اڪتي ڏسو لہ گرن جي پريم ۽ سڪيا هنڪي ڪوڙو لہ ٻد ٿي ڏلي جو برماليا کان سواء ٻيو ڪجهہ لہ لتو ٻاسمس.

ٻيڪا ٻوڪا ڪوئي لهن سيڪي الدو لعل.

٧- سري مولارام صاحب جن جو ٻہ پنهنجن ستگرن سري دلورام صاحب جن ۾ ڏاڍو لمبهن هو. جڏهن ونن ساڌ وڳڙو ۾ رهندا هوا لہ ٻيا سمع هين جي شموا ۽ ستگرن ۾ پريم ڏسي چاهيندا هوا لہ هيءُ اسان وٽ اچي. ڪنهن انهن ۾ چمن لہ لنهنجي گرن وٽ آهي ڇا جو لوڪي بخشيندا. حواب ۾ چيائون لہ ستگرن وٽان ”لہ“ لہ اسان ڪي قبول آهي. جڏهن سوامي دلورام جي سرير ڇڏڻ کان پوءِ ڪمن ڏاڍي اڪير لي لہ گرن هننکي درشن ڏلو ۽ هيمون ٻمعہ چيائون.

حسيءُ آنيسن جاسي   ميان لو محب مهرباني
لسو آنسي حيءُ حساء لمو   لئي هينئين حمرالسي
... حيثاويڻ مڙو لاڙيڻ   ٻساني سسا ٻيهالسي.
... ڪيهڻي مڙا لمتي   لسعل لستسالي
... ڇوري هنئين لو ڦهري   ره ٻيري لسو ڪالي.
... آهي محراب   ٻيومنڍي وس ٻالي
... ميڪالڻي   لسو دلڙي دبوالي.

... لہ مولا شاڻي، ٻرسان ڳوته ۾ روڄي رہ.
... نيندي لڏهن لوڪي ڪيرائيندا ميم.
... لوهان کان ٻري اکين اڳيان اولده
... ٻري رهڻ دل لئي چاهي. ٻو گرن جي

(۳) لاڪا ڪندي، نه ڪو ڪپر، لڪا وچون واه.
مولڳها موجن ۾ آئي، سياٽا سيٽاه
سهڻي گهڙي سر ۾، ڪري ڪاهون ڪاه
ٻانهي ۾ ٻنهاه، ٻوڙ ڏلس ٻاڻ ڪٽي.
سچي سان ملي ٻيائي ويس ۽ رنگ لڳس.
(۴) ٻاڻ سڄاڻج پنهنجو   ائي ڪل الدر گوهر
قٽو ڪر ٻيائيءَ جو   ٻهاري ٻُهر
جوت ٻريو جوهر   پاٽهين پسين پارکو.
(۵) سچل ڪي سدا   سيني ۾ صنم
ڪولهمس ٻوڪوڪم   ٻٽر جي ٻوڄا ٻنان.
(۶) ٻرين سندي جوءِ جا   چمان ٻٽر مون
لنهن ۾ ٻي آن تون   لظر لاهي ڪو ٻو.
(۷) منڊو ڪري من ڪي   ٻوڄاري ٻوڄاءِ
پار نه ٻمو ٻڇاه   ٻوُڄاريا ٻِر ٻندر جا.

۶- ٻيڪي جو پنهنجن ستڪورن لاءِ الي پيار مشهور آهي. هڪ ٻيري پنهنجي ستڪورءَ جي حڪم سان ملتان آيا. ٻهاولالحق گهڻا حيلا هلايا ته بيڪو مون وٽ اچي پرهن ڪي اها ڳالهه پسند نه هئي ته پنهنجي گرن ٻان ڪٿهن ٻئي وٽ وڃان. الهيءَ لي ٻهاولالحق ٻڙهو گهمايو ته اڄ جيڪو مون وٽ ايندو سو ٻهشت ۾ ايندو. اهو ٻڌي ٻه نه ويو. ٻيڻ لي چيائين نه پنهنجي ستگر کان جدا ٻيڻ لٽو چاهيان. ٻيکي جا هريءَ ۽ گر جي ٻمت لي ڪي وڃن آهن جي ڏيکارين ٿا نه ڪيئن نه هن گرن کي هر ڪان ٻه ودٻڪ ٿي سمجهو.

هر لي اپنا آپ ڇپايا   گر و لي ٻر گهٽ ڪر دکلايا
هر لي پانچ چور ديئي سائي   گر و لي ٻچاءِ ليو آئان لي

ٻڌائين؟ ٻڌاءِ منهنجو ڪرشن ڪٿي آهي! آنءُ ڏسان ٿو ته تون ڪاوڙ ۾ ويو آهين. شايد تون به ڪالهه وڇوڙي سبب سوز ۾ ڳهاوبي ٿو. ڇا آنءُ ڪيس ڏسي نه سگهندس؟

ڪٿي وڃان ۽ وڃي پنهنجي دل کوليان؟ اي ڪرشن! تنهنجي خاطر مون مٽ مائٽ سنگتي ساٿي سڀيئي ترڪ ڪري ڇڏيا آهن." ڪڪ دفعي چيائين "اڄ مون ڪرشن کي ڏٺو آهي" پڪتيءَ جو ٿاندو ولي ٻوءِ سري ماڌو نيوته دوارڪا مٿه واري ڪان ويراڳ جو گيان حاصل ڪيائين ۽ ايڪانت ۾ رهڻ لڳو ۽ ظاهر ڪيائين ته "آلم چنتن ۾ ئي آنند سمايل آهي. سڄوئي جڳ منهنجي حڪم هيٺ هلي ٿو." ڏسو ڳجهاڻيءَ ڪيئي ڇا سمجهائي رهيو آهي:-

اڄ ۾ ٻروڻ تو ٿوبن جاتون   انسي ڏب ڪي لڳاتون
گنگا لتئون سد پڪاري جاتون

رمن ڪرون سمه ڌارا ۾   اهين لو نام ته رام ڏڪاتون
گنگا لتئون سد پڪاري جاتون.

ڏسو وري اڃا اڳتي قدم ڪٿي ڇا ٿو چوي:-
"مون سڄي جڳ لي سوڌ ٻالي آهي، ۽ پنهنجو اڪل راڄ وڏي شان ۽ شوڪت سان ڪڙو ڪيو آهي."

۵- سڳوري سچل به متفرق ڪلام ۾ پريم جو وڏو اهو الڳ ڏيکاريو آهي ته جو ماڻهو ۽ دنيا جا آسرا ڇڏائي ڪيئن ته هڪ پرلو آليا ٿو ڏيکاري ۽ هر هنڌ هن جو جلوو ظاهر ٿو ڪري.

(۱) هيس دل دلي سان   ساهڙ ڪيئن سچو
ڪچو لميس ڪچو   تا ساهڙ پکس سو ۾
سچو سچو ڪيئن لئي   لوڙي اچي ولڪ
جي سندي سڪ   ڪچا سچا لئي ويا.

لهج لعل لطيف چئي ڪالـد مٽي جي ڪـر
ولـهـي ڪـري ور مڇڻ مـارڱـ چـڏيـن .
(٣) ڪولهي اُت ڪوهيار جنـ لـو پـوري پالئيو
پنڌ ۾ ڪـر پهار ڏي وجـوُد نـي وٽـڪـار
ڏارئـا پـانـــڄ ڏار پڇ پريان ڪر پاڻ لون.
(٤) جو لون ڏورئين ڏور سو سدا آهـي ساڻ لـو
لالن لئي لطيف چئي منـجـهـي لٿي مَغرور
منجهان پـنءَ پـرور ۽ منجهه آهيس لڪيو.

ڏسو ڪيئن پهريائين سسئي سڀ ڪي قبولي، الدر ۾ پرين
لاء سڪ کي زور لي وڻائي. ڪٽي رستي جي واقف، ڪار ٻه نه
آهي، لڏهين ٻـ کوجنا ۾ مشغول آهـي. ٻاهر جـا وسيلا ڇڏي
الدر ئي ڳولهي ۽ پريتم حاصل ڪري جو پاڻ پنهون ئي لي پوي،
پاڻ پنهون ئي نه جڳه ۽ پنهون ئي پولدو.

پنهون ٿيس پاڻهين وئو سسئيءَ جو شرم
هيڪليون هلن جي پـڇـي لـــن پـــرم
جـو ولـــدر ۾ قدم سو سود وسرئس هتهين.

٤- سوامي رام ليرت جا جيون چرلر ٻ ڏيکارين لا نه ڪيئن
نه پڳتي اهنمپٽو ڪم ڪري هردو لرمل ڪري برهم گيالي
جـو اڌڪاري ڪري ٿي (وشن جڳتياڻيءَ جي ڪتاب
مان ورتل)

هڪ دفع سوامي رام کي راوويءَ جي ڪنڌي لـي ڏٺم.
آسمان ۾ واڳٽائي ڪڪر بيٺل هئا. سوامي رام زور سان پڪاري
رهيو هو” اڙي الي آهي منهنجو ڪرشن! او ڪرشن! لون نه واڳٽائي
ڪڪرن جي رنگ ۾ رنگجي رهيو آهين. اهو ڪڪرن جو رنگ
لنهنجوئي آهي. لنهنجي رنگ منهنجي چمن کي چريو ڪري ڇڏيو
آهي. لو ڇو پاڻ لڪايو آهي؟ اڙي ڪڪر، لون مولکي ڇولہ لو

ٻوڙي ڪيو ۽ جڏهن سڪمني جي اکين اشتهدي لڪي الائون نه ڪهڻ ٻڌهو گمان ۾ پلٽيا آهن ۽ هرهنڌ هرجائي هرشيءِ ۾ ٻڌهو ڪالسواءِ ٻيو نظر نه آيو اٿن. اگهرني ستڪورن جي آڳي ٻوليءَ ۾ ٻهنجو هٺن مٽن جو ڪم لي نه باقي جا رهي جو ٻڌهو گمان ۽ سندن وچ روڪ وجهي.

سرگٺ لرڪٺ لرهنڪار سن سماڌي آهي،
آين ڪمٺا نالڪا آيهي لو حاب.
جب اڪار ابهه ڪڇ نه دوستيتا
يباپ پع لنب ڪهه لبي هولسا
جب ڏاري آيسن سسن سماڌ،
لب وبر وروڌ ڪس سنگ ڪمات
جب اسڪا ورن ڇهن لسه حايس
لب هرڪ سوگ ڪهه ڪسه ٻهايس
جب آيسن آپ آپ يار برهسر
لب موه ڪهان ڪس هووت پرم
آيسن ڪسمسل آيسن وولسمچا
نالڪ ڪرلني هسار لسه دوحا. (سکمني صاحب)

شاهه عبداللطيف ڪهڻ نه سنڌي ٻهورن، هيرالجبوءِ، سهڻي ميهار ۾ مجازي پيار مان حقيقي پيار جو نمونو سني آهي ۽ ڏيکاريو آهي. جن زماني وانگر ٻيو لي لطو نه هن نه ووٽ لبي. عيند سنڌيءَ جو ٻهورن نموني ڏاڪي ڏاڍي ڏيکاريندو رهي لو.

(١) ساجن حاوڻ سبج　مسر ڪموليي سني
پرد جسس اڃ　ٻالي اجتوان ڪي
نه وڪار جي　ساري سجس سر
اسسن　لڪمس ڏوري لسر

ڳل سترھون

پريم جو رستو ۽ ڦل.

”سڪڻ سکڻ جي نه ھھه کي حق ڇڏين“ (شاه)

ھن زماني ۾ ڪٿي ڇٽبو نه ڦلاٽا، ڪيئن سچيءَ راه ۾ قدم کڻي ٿو ڪڻن نه، نه ڪهڻ مان جواب ملندو نه سارو وقت وڃي ٿو تہ لڏي يا نوڪريءَ ۾، پنھنجن فرض پالڻ ۾، ٿڪجي ٽٽجي ٿو گھر موٽجي، ڪهڙو وقت ٿو بچي جو ڪنھن ٻئي پاسي ڪم آڻجي؟ ڪو جواب ۾ چوندو نه مونکي خبر نه آھي نه ڇا ڪجي؟ ڪڏھين ڪڏھين جپ صاحب يا سکمني پڙھان پيو يا ڪڏھن گيتا يا ٻيو سڀ شاستر جيئن ڪ ڀاڳوت يا رامائڻ پڙھان پيو. ڪو وري چوندو ته، چڱا ڪم ڪريان پيو، ڪنھن غريب کي مدد ڪريان پيو. پنھنجن وڏن عزيزن خويش ڪٽنب وغيره جي چڱيءَ طرح سنڀال ڪريان پيو. اھڙو ڪو سڀ فقط نظر ڪو نه ٿو اچي جنھن کان مدد وٺجي جو سچيءَ راه کان واقف ڪري. مٿين مان سمجھي سگھبو ته ڪيتري قدر اھي جواب برابر به آھن پر سارا برابر نه آھن. ھن زماني ۾ ڪيترا رستا ظاھر ظھور آھن جن ۾ ھلڻ سان موافق موقع لئي ضرور ڪجھ نه ڪجھ حاصل ٿيندو. شروعات ۾ ڪتابن ۽ سڀ شاسترن جي مدد ڪجي. لنڊي ھولڊي جي يادگيري ائين ته، پھرين انگريزي درجي ۾ جپ صاحب ڪلاسن ۾ پاڙھڻ ۾ ايندو ھو. ھھڙو آئين

(۲) ظاهر ليا سي ڏالي وڃان سمجھ منجھه صفات
(۳) لا ڪي لاهي لئي ڪورسين الا الــهــه الــــــات ،
(۴) سچا سر سهي ڪر پهنجو عشق منجهان عشقات (سچل)

(۱) اڪر ووير پهدا ٻاهه ڪرّولي لر آلر سٿر ٻي الوهه شالتي ڏيره
ستمتام سـڪم شاشولسر لمتار ايهم (شرلي)
ڏيرج ۽ شالمه چمه واوولي سرو ۾ هڪ آلما ڏسـي الله
ٻالي لو

(۲) سرو وياپي سا ڀڳوان لساهه سووڪته يتوم
جمّن ڪ سرو وياپي ڀڳوان سڀ ۾ آهي لپهنڪري جوڏاري
سڀَ ۾ الله آهي. مطلب ڪ جمڪڏهين آرسيءَ ۾ گهڻا منهن جا
ٻاچا هڪ وقت ڏسڻ ۾ آيا، يا پاڻيءَ ۾ گهڻا چندرما هڪ وقت
نظر آيا ته لڪي منهن گهڻا ليا لڪي چندرما گهڻا ليا. ساڀيا
جيڪڏهين آلما سان الين والد ڪٿي ته والد ڪي والد سمجهي
حقيقت ۾ هڪ لون. جو ته هن زمالي ۾ به مدالسا جهڙيون
مائرلين جي ٻارن کي سچي لولي ڏين.
”سُڌ وسي ٻڌ وسي ٻولڻ وسي، سساو ماٻا ٻوٻود جن وسي
سساو سپنا لج مسوه لنـدرا، مدالسا واڪيم واچ پتوم.“

حڪيم اعلاج ڪيا ڪري بندوبست
ليندي سي جب آلکه اکڙي لا درد، لا حڪيم، لا محبت" (مولارام)

جيترو اسين هن دليوي سپني ۾ آهيون تيترو ترڪي آهي. جڏهين گيان روپي اکه کلندي ته هڪ آتما کانسواءِ ٻيو ڪجهه ڪونه رهندو. اها ساڳي ڳالهه، "وورت واد" ڪري ٿي ته نام روپ لسادي مالو آهن. حقيقت رڳي هڪ آهي. تنهن ۾ گياني جيڪڏهين وهنوار ڪري ٿو تڏهين به سمر درشٽي رکي. سري ستگرن جا جڏهين اسين چرن پرسيندا هئاسين ته چوندا هوا ته "جيڪو سڄڻ جيڪو لاڙايڻ." انهيءَ جي معني ته هو اسالکي سڄڻ ۽ لاڙايڻ جي درشٽيءَ سان ڏسندا هوا. وهنوار ۾ ورتي برابر هلائين ٿا پر هي سنت پرش هميشه پوري آستيءَ ۾ قائم آهن. ڪيترا به شاستر پڙهڻ ۾ ايندا هوا تڏهين به گڻ گراهڪ درشٽيءَ سان ۽ نه دوش درشٽيءَ سان. هڪ دفعي اسان عرض ڪين ته "ڪرپالدان، اسان جي لاءِ شاستر رچيو." جواب ۾ چيائون "هي ڪنهن جا آهن" ڏسو سچل صاحب ڪيئن سرو ۾ سير ڪندي به انهيءَ وحدت ۾ گم آهي.

محبوب ڳولي ڏس من ۾ معشوق ڳولي ڏس من ۾
(١) واه ڪاريگر ساز بنائيئي ڪُن فيڪون جي ڪن ۾
(٢) بي فائدو بازار گهمي تو گل قل باغ بدن ۾
(٣) چوري چوري سير ڪرين تو تنهنجو چالد چمن ۾
(٤) سرمس ڪري سينگار اج دوست آيو درسن ۾
(٥) دلبر ديرو دائم دل ۾ چو ديکين ٻئي ددن ۾
(٦) فيض فاروقي فائق بخشو فهمائي هن فن ۾
(٧) سچل سائين سهي ڪري جاتم يار گڏيو ڪک پن ۾ (سچل)

پڇو ته منهنجي ذات جوئي آهيان سوئي آهيان
(١) اچڻ اسالجو ٿيو اتاهين جاڻي ڏينهن نه رات

رکي شش وڌ ويو ۽ سندس ڪلياڻ ڪيائين. "ڪهاڻي" سُر
واري ڀارلا رکي سُرو ۽ ايشور ساڪي سمجهي سُر جو جهنڪاري
لي رهي لو. "اڪهاڻي" لالا سمجهي راڳ دويش سان وهنوار
ڪري لو. ڏسو سوامي چالو چوي:-

ڏارنا ڏاري اُڀر جندهن آڪاش جي
مٿو لهن جي سن سون ٻو ڀوم ڀاري
جاڳي ڏالمن هوت ۽ سامي وس ساوي
سب سان سچالي مک رکي مرطان ڪري.

جڏهن سُرو درشٽي رکي وهنوار ۽ سچو رهي لو ڊ من
سان موج يا خوشيءَ سان وولي لو ۽ جوت ۽ ساوي وس ڏسمتو.
ٻهنجو پرم مثاني هڪ الحد آلما ۽ وولي لو. هڪ ادويت تي
اوچي درشٽي آهي جتي هڪ آلما کان سواءِ ٻي دٻڪا ديکي ڊ
لي رهي. اها سماڌيءَ جي اوستا آهي ۽ پرم گيانين ۽ هميشه
قائم رهي لي. لام روپ جي ڇايا به ڊ لي رهي. جهڙن سري
گوبند آچاريه جن جني "اجاتي واد" ظاهر ڪري لي. سمد
پرشن جي ٻوليءَ ۾ "سُرو" ۽ "ايڪ" ملها پيا آهن. مثال:-

"سو الهر سو ٻاهر السس کهڪ کهڪ ٻاهه رها پگولس
سن مندل اڪ جوگي ٻسي لاو ڊ پرک ڪهون ڪو ڪنسي
لوپون حوت رهي اولالي صورت سورت آن انوپسا
لالڪ هاجي ساج سروپ."

"ڪر گيان الجن ڪالمو پرم سڪلا اور لد يسي ايڪ پيا" (ڪرلت صاحب).

"وحدان ڪثرت لسي ڪثرت وحدت ڪُل
"حق حقيقي هڪڙو ٻوليءَ ٻيءَ م ڀُل" (شاه)

"گل گل ٻي گوڙيا کهڻا لس ٻالمين
سولسي سچالسج هي هو آهي هڪڙو" (شاه)

"خواب جي خيال وچ ڪر ڪالا خوب سس

ٿيون. مثال طور ڇاندوڳيه اپنشد ۾ "ڏهر وديا جو". اول هردي
آڪاش ڏي ڌيان ڇڪايو ويو آهي. وري اُن ۾ ڇا آهي تنهن
ڏي، انهيءَ کان پوءِ مٿان هردي آڪاش جي پرچنتا ۾ جگياسوءَ
کي موڪلي پوءِ تنهن لاءِ ٻاهرين آڪاش سان ڀيٽ ڪئي وئي
آهي. وري مٿان جگياسو استول درشٽيءَ ۾ نه اٽڪي انهيءَ لاءِ
ان جي مرڻ کان پوءِ آتما جو ناس نه ٿو ٿئي، اهو ڏيکاريو ويو
آهي. وري آتما کي "هڻي نه ٿي"، "هڻي نه ٿي" جي لفظن
پاپ رهت، دک رهت، پاڻ-هي رهت وارو ڏيکاريو ويو آهي.
وري جگياسوءَ کي اپاس مان فائدو ٿيو يا نه انهيءَ لاءِ آتما جا
ڌرم "ستيه ڪام" ۽ "ستيه سنڪلپ" ڏيکاريا ويا آهن؛ انهيءَ
لاءِ جگياسوءَ کي انهن شرتين هڪ ٻئي جي لاڳاپي ۾ ويچار ڪرڻ.
پوءِ اسان کي هنن ۾ ڀيد ڏسڻ ۾ نه ايندو، پر هڪ ئي هڪ
ادويت آتما ڏيکارڻ وڌلڙ روپ ۾ ظاهر ٿيندو. جڏهن
اسان جي اجان سرو واري پڌي آهي ته اسان کي سرو ۾ هڪ اکنڊ
جوت جي هستي جو وشواس ٿيڻ کپي؛ جڏهن اُن سرو ۾ سچائيءَ
سان هلنداسين تڏهن هن ڳالهه لڌي ڪري ادويت ڀاءُ ۽
روپ جو اڪري ويندو ۽ هڪ ادويت ست چت آنند ۾ اسان
جو اپيو پڪو ٿيندو ۽ "هڪ" ۽ "سڀ" سچيءَ معنيٰ سان
پرپور ٿي اپيوءَ ۾ ايندا.

مهارشي رشي جڏهن پنهنجي شش نداگهه کي ادويت ۾
پورو قائم نه ڏٺو ته وار وار هن وٽ ويو ۽ ڪوشش ڪيائين ته
نوان نوان مثال ڏئي هن کي سمجهايان ۽ ادويت ۾ استت
ڪرايان. جڏهن نداگهه معلوم ڪيو ته اهڙو قائم رکڻو مشڪل
سنڪرو ٿي سگهندو ۽ هن کي سچائين ۽ پرنام ڪيائين ته رشي
شش کي ادويت ۾ قائم ڏسي راضي ٿيو. هن وارتا مان ڏسبو
ته جيتوڻيڪ رشي ادويت ۾ قائم هو تڏهن به شش ۽ گرو ڀاءُ

جي ضروري ڳالهہ آهي جنهن جو ڄاڻڻ تہ ٻورو ڳمان ٿيون.

(۱) سنڪرن ۾ اٽل شردا.

(۲) پنهنجي ورد واليءَ جو ايمان ۽ عقل.

(۳) اوڻل سوڪر ۽ سمجهہ واري ٻڌي.

انهن مان ڪابہ ڳالهہ نہ هوندي تہ سري سنڪر جي اپديش سگهيا مان خير ڪو فائدو پهچندو. هڪ دفعہ سري سنڪرن فرمايو تہ ڪنهن وقت ڳاڏيءَ ۾ مسافري ٿي ڪئي جنهن تہ ڪي ٻيا بہ مسافر گڏ هوا. انهن انگريزيءَ ۾ ڪي ڳالهايو ٻولهايو. اسان پنهنجي خيال ۾ گهڻو وقت ويهاسين پر ڪنهن وقت اهو خيال آيو تہ اسان بابت ڪجهہ چون ٿا ۽ ڪو حرف ٻري وري اسانجي ڪن ٿي پيو. انهيءَ ڪري ويچار آيو تہ ڏسجي تہ انهيءَ حرف جي معنيٰ ڇا آهي. اسان ٻُڌل آواز جو ڏيان ڪيو تہ آواز مان هڪ تصوير اسان جي اکيان ظاهر ٿي جنهن مان خبر پئي تہ هنن اسان لاءِ ڇا پئي چيو. هن احوال مان پڙهندڙ سمجهي سگهندا تہ سڀ پرش جي ڪلمل اپديش ڪا بہ ڳالهہ ڳجهي نہ ٿي رهي سگهي. نہ فقط هو ترڪال درشي آهن پر هن وهنوار ڪري ۽ وهنوارين جي خيال کي بہ سچيءَ طرح ڄاڻي سگهن ٿا. حتيٰ اداڪ رشيءَ جا اکر ياد اچن ٿا تہ "سڀ وستوءَ جي حاڪم سان منجهائن پيدا ٿيل قدرت جي ڄاڻ ٿئي ٿي." اسان ڪيترا دفعا اچان خيال ڪيو ٿي مس هوندو نہ اٽل جو اٽل اسانکي جواب مليو هوندو. جڏهن سنڪرن ۾ اپتري شردا ۽ گهڻو وشواس رکي ٿو ۽ پورل لڪيءَ ٻڌيءَ سان ساڌن ٿي ٻڌجي ٿو تڏهن سڌن سچي سمجهاڻي اسانکا پردا پري ڪري ٿي ۽ سچ جو اپديش ٿئي ٿو.

هي بہ اسان کي ڌيان ۾ رکڻ کپي تہ ڪي شرڪون هڪ ڏاڪي ڏان ٻئي ڏاڪي، ٻئي ڏان ٽئين ڏاڪي ڏي، ولي وڃن

ڪمس واجب هو ته پنهنجي کهڻتائي نه لڪائي هان ۽ سنڌون
سڌو پنهنجي شڪا اڳيان رکي هان ۽ سماڌان لاءِ ارداس ڪري
هان. ههڙيون سوڪمر ڳالهيون ڪيترن سمجهيون جي اندر پيدا ٿي
هونديون. خير. هن ڳالهه لکڻ جو هيءُ سبب آهي ته جيڪڏهن
جگياسو ڪنهن به شڪا جو سماڌان چاهي ته پڇي ٿي ٿڪر چئو
پڇي ۽ پنهنجي اوڻائي ستگرن کان چئو لڪائي. جيتر شش ۽
ستگروءَ جي وچ ايمداتا نه هوندي تيتر هڪ ٻئي جا خيال
ڪيئن نهڪندا؟

سوامي رام ڪرشن ۽ سري وويڪانند کي هڪ پوري چئو
ته شش کي ستگرن سان "جيون جو نئون" سچ جو ڳالهائڻ
کپي. جيتر شش ستگرن سان صاف دل سان هلند نه هلندو
تيتر ڪيئن هنجي "اليو" مان پوري طرح واقفي پائيندو.
جيڪي شش ههڙا باريڪ خيال سمجهڻ چاهين ٿا تن کي سڀ
پرشن پر ايهڙو پاولا رکڻ کپي ۽ جاڻڻ کپي ته هو ٿوڪال درشي
آهن ۽ منهنجي چالاڪي هٿ نه هلي سگهندي. ڪجهه وقت
ٿيو ته هڪ منهنجي سڀ سنگي عزيز چئو نه فلاڻا، مون سان
ڳاڙهيءَ پر ڳڏ ٿوهان جو جهولو سنگي هو جو شري رمڻ مهارشيءَ
وٽان ڪي شڪا [illegible] ر اور [illegible] وڃي ٿو. منهنجي پڇڻ تي

ڳل سورهون

ادبيت جي شرطن سمجهڻ لاءِ سوال.

اڳئين ۾ ڪيترن شرطن آهن جي ظاهريءَ طرح جڳ ۾ هڪ ٻئي سان لهڪن نه ٿيون ۽ ڪي وري آروائليءَ ٿاري کي ڏيکارڻ واسطي ٻڌائين ٿاريءَ ڏي اشارو ڪن ٿيون. انهن کي انهن کي سمجهڻ لاءِ سچي سڪون ۽ چڱيءَ ٻڌيءَ جي ضرورت آهي. مثال طور هن شرطن ۾ هيٺين ڇيل آهي:

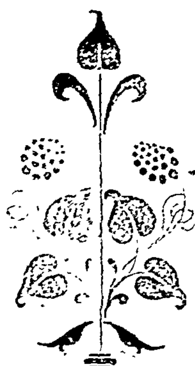
هڪ چوي ٿي ته "سرو ڪاڙ ادم پوهر." "هي جهڪي سب آهي سو حقيقت ڪري پوهر آهي." هيءَ الم سڪيا ڄالدوڳه اڳئين ۾ ڏني وئي آهي.

ٻي شرطي ۾ ساڳئي اڳئين مان چوي ٿي ته "ايڪم ايوا آديتم پوهر." "هڪ ٻهاليءَ کان سواءِ پوهر آهي."

سوال اٿندو ته "هڪ" ۽ "سب" ساڳي ڳالهه ڪري ڪيئن ٿيون. هيءَ سڪيا صوفي مت ۾ جزوي ۽ ڪلي ٿولن ۾ سمجهائي وئي آهي. هڪ دلعي سڀ سڪرن معين سڪيا اسان مان ڪن کي ٻاواڪ طرح سان سمجهائي. اوهه جڏهن اسان جو حيدرآباد وڃڻ ٿيو ته اسان ستسنگن ٻاڳ ۾ وڃي ان بابت حال اوريو. جيئن، ڪجهه وقت گذريو. اسان مان هڪ وري ملير ويو ۽ صاحبن اڳيان عرض ڪيائين ته ملاقي ڪسي الهيءَ ۾ ڪجهه شڪ آهي.

پنهنجي پريتم کي ياد ڪري هر هنڌ هر جاءِ تي پنهنجي آتما جوت جو ديدار ڪري، گروءَ جي ڪرپا سان آتما کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه ڏسي نه ٻڌي. جڏهين ائين ٿيو تي پاڻ، ٻوء ڪنهن کان ٻري پچي ۽ ڪنهنجي گلا غيبت ڪري. ممتا وڃائبي تہ پوما پاو جو مزو چکبو.

ڪهڙا سٽيڻا ڪوئي پار نہ پايا اچرج هٿي حيرانــي
ڪهت مراد ميٽي جب ممتا جوت ۾ جوت سمائي. (مراد)

ديکهه سٽهه حضور   سد گهت گهت پرهم وولد
اکرت گهٽا لون پالندا   پرڀ نانڪ بخشند (راگ محل ٥)

اسان سري سنگرن وٽ اهڙي رهڻي ڏٺي ته پنهنجي من کي سمجهه ڏيندالي رهيا ۽ اسانکي ٻه اهڙي سمجهاڻي ڏيندا رهيا ته سڀني ۾ ايشور جي وياپڪتا ڏسي اُنهن ساڻن هلت هلو. هنن جي فيض رسايا له پنهنجي پالڪن کي ٻه نه اڻ ڏٺلن کي ٻه. آپديش ڪمالون نه هندن کي ٻه نه مسلمانن کي ٻه. جي پيدارو ڪلهل هو نه هر جيو حسن لاءِ. جي دک سک ۾ رحم ڪمائون له هر شخص لي جنهن صدق سان سندن آسرو ورتو. مطلب له جگياسو جمڻ سڀ ڪجهه ايشور ارپن ڪري رهڻي رهندو لهڻ سک پائيندو. ايشوري پيدار پراور آهن. ڪنهنکي ٻه خالي نه ٿا ڇڏين. وگو اسين پنهنجن آلم سمع پرشن جي چوڻ ۽ رهڻيءَ موجب هلون ته نه وگو دنيا ۾ ناموس ملندوسين اهو پر مشهور وٽ ٻه پيارا ٿيندا سون:

وساري وارث   منا حسيءَ مسنن ۾
جاڳي ڏسن نه پالڪي   اندا ڪري آلس
ڪو عاشق چڙهو اچ لي   خلاصو خالص
سامي ني نابت   ورلي وڏ ويچار سان. (سوامي)
جوڳي سو پرواڻ   جو حقي من پون کي
لير پٽي پير سمر ۾   لسع ڪري اشنان
ٻڌي گورک جو گمان   رهي ڪشب ڪکن ۾. (سوامي)
گروه لکايو گمان   للاهمن پولڻ ٻڌڻ گمان لمو
جهڪي اچي درشٽ ۾   سو سامي سڀ ڏيسان
سوا سهج سروپ جي   ڪالڻ ٻمڻ اشنان
ٻاني ٻد لرپاڻ   ماهل لمو مهران ۾. (سوامي)

جگياسوءَ جو ڏرم آهي له من کي وشمن کان روکي،

ڪندا هوا. ساڻ ڪي هئي. منهنجون گهر جون گهڻ هيون. ڪو
سوالي خالي نه موٽندو هو. هيئنر سيڪو منهنجو وڏو. پاسي ۾
غريب پاڻ هوندو ته هن جي سار ورلو ڪو لهندو. منهنجي
پوشاڪ تي خرچ گهڻو. اولاد به نوڪرن ۽ آيائن جي پلي. احق
جي ڪمائيءَ تي ماڻهو گهڻ ٿا پاڙين. پاڙي واري جي خير ڪا
خبر ٿا لهن. پر جي رستو هوندو ته مطلب وارو جيئن ته هنن
مان پاڇي پتي ملندي هوندي يا ڪو ڪپڙو سبي ڏيندو هوندو
يا نه سولهاري پار پاڙي ۾ دل چڪيندو هوندو. مٿين مان
معلوم ٿيندو ته اسان جي نظر ٻيءَ ۽ سندس پوڄا تي آهي پر نه
ڪنهن سان همدرديءَ تي. اسانجو فرض آهي ته پين ۾ لرزش
۽ سڪدائي ورتي رکون.

سيني ڌرمن انڪار ڪيو آهي ته ساريءَ خلقت ۾
پرميشور جي جوت وياپڪ آهي. جوت جي معنيٰ روشني
نه آهي پر گيان سروپ چاڻ. انهيءَ "چاڻ" سان گڏ "هئڻ"
۽ "پاس" تنهي کي ويدانت ۾ "استي" "ڀاتي" ۽ "پريه"
يا "ست" "چت" "آنند" چوڻ ۾ اچي ٿو. جيڪي
هن دنيا ۾ آهي لڪل يا ظاهر تنهن ۾ ٽي "انس" "استي"
"ڀاتي" "پريه" آتما جا آهن، جن تي پڙدو چڙهيل آهي "نام"
"روپ" جو. سون سڀ آهي پر مٿس نالو ۽ مورت ڪنگڻ ۽
ڪنڊلن جي ڪلپنا ماڙ آهي. اسين نالن ۽ صورتن تي ڌيان
يون ٿا پر نه سندن اصليت تي جا آتما آهي. سنت پرش هن
لهه تي گهڻو زور ڏنو آهي ته جيئن چانورن سان اسان جو ڪم
ي نه تهن سان، باداميءَ سان پر نه سندس کلُن سان، تيئن
يهي، جو آتما آهي تنهن سان پر نه پاهرئين پوتي سان.

جن ڪو پورپ لکيا ... تن ڪا سڪا گووند
تن من ڏن ارپي سپو ... سڪل ورائي اهم جند

۽ من جي ڀاڻ ۾ صحبت آهي ته مان آتما آهيان، ڪان نرليپ آهيان.
گياني پرالبڌ آهر وشين جو ڀوڳ وٺي ٿو، ته به آهن ۾ آسڪت
نٿو رهي ۽ وري آتماڪار ورتيءَ ۾ ڪر ٽڪي ٿو. اگياني هميشه
ڀاڻ ڪري وشين جي ڀوڳڻ وارو سمجهي ٿو ۽ هنن ۾ ٻانڌ رکي ٿو.
ڪنهن دفعي پاڻي وسڻ ڍوهڙيءَ واري جي صاحبن سان هن
ٻاري ۾ ڳالهه هلي. سوامي ٻارو شاهه، پاڻي وسڻ جو گرو ٻهتل
سنت هو ۽ صاحبن جو هن سان چڱو پريم هو. هڪ دفعي پاڻي
وسڻ ڇيو ته هن آتم پرش کي سواد نه سواد جي ڄاڻ پڇاڻ جي
خبر نه ٿي رهي. صاحبن جواب ڏنو ته وشين ۽ من جي سنبنڌ
ڪانسواءِ ڪاڻ ٻئڻ ۽ رهڻ مشڪل آهي ته سنت پرش وشين ۽ من
جا ڌرم پاڻ آتما ۾ گرهڻ نه ٿا ڪن ۽ نرليپ رهن ٿا ۽ ڇپائونس
نه وسڻ، اڄ ڦڪو سڪو سائين ٻارو شاهه کي ڏي. هن ائين
ڪيو. ٻارو شاهه ڦڪو سڪو نه ٻيتو جو منٿي ڀڻ جي هير هيس.
جي ٻيتائين ڪوله نه الڃي نه لمنا ڪيائين ۽ نه رنج ظاهر ڪيائين
نه هرو ڀرو ائين ڇو ڪيو. ٻئي دفعي ڪي ڀڳتياڻيون ڀوڳ سندن
ڪاڻ لاءِ ڪٽورن ۾ وجهي ڪٽي آيون. ڪٽورا ڀوڳ سوڌا سائين
ٻارو شاهه وٽ ڇڏي ويون. ڀڳتياڻيون ڪجهه ڏينهن کان پوءِ
ڪٽورا وٺڻ آيون. هرهڪ کي سندن ڪٽورو ڏنائون. مٿين
مان ثابت ٿيو ته گيانين کي ڄاڻ رهي ٿي ۽ پر ممتا نه ٿي رهي.
جيئن ڇٽو ۽ پڳرو هڪ صورت جا آهن ۽ پر ڇٽو پوکبو ته ڦل
ڏيندو، ۽ پڳرو نه ڏيندو. من هنن جو واجبي وهنوار ڪري ٿو
ر وري آتماڪار ورتي ۾ گم رهي ٿو.

"پيا ڏيٺي پين ڪي هلج پاسي هيڪ
ور نه سهي ويڪ ٿون نيڏي نيائون ڪرين." (شاهه)

گياني رواجي طرح وهنوار جڻ ڪن ٿا. پر دل کين اٿي
سنڌ اٿن. آتما وشين ۾ من کان نرالو آهي. اهڙو يقين هنن کي

پنهنجي خيال پر گهٽو وقت گذاريندا هئا. هڪ ڏينهن جمعن ٻکر کان ئي موٽيا ۽ پنهنجي گهر ٽئين سڪر ئي آيا ته رستي تي خيال آين ته اڄ هنداڻو کائون. ٻاڻ سان پيسو ڪونه هون. دل کي ڇمائون ته همنئر تو وٽ پيسو ڪونهي. هنداڻو خريد نه ڪري ڪونه سگهنديون. مون پرن ڪهو آهي ته ڪنهن جي اڳيان هٿ نه ٽنگيندس. سو ڪنهن کان پنندس به ڪين. هاڻي باقي ڳالهه رهي چوريءَ جي. تنهن جي به منع آهي. دل شائع پر رهه. احايو نه ٿڙڪ. گهٽائي هنداڻا اڳي ئو کاڌا آهن. اڄان ٽائين لرپس نه ٿي آهن. اپتري پر اڇي هنداڻن جي دڪان ٽان لنگهيا. هنداڻي واري چمن نه. سنمس، اڄ سنو هنداڻو وڏيو ۽ چمر ته لوهالکي به ائيءَ مان ڏيان سو اهو اڌ ڪٽي وڃي کائو. صاحبن دل کي سمجهايو ته جي اڄ لوکي کارائيندس ته پوءِ ووي وري پيٽي لڪمنديءَ نه. ڪوه ڪو اڇي لڪري جو موٽکي کارائي. هنداڻي واري کي پريم سان انڪاري جواب ڏنائون ۽ سڌو گهر آيا. هن مان حڪيماسوءِ کي سمجهڻ کپي ته جڪي ٻي اڇي تنهن تي راضي رهجي ۽ من کي ڏٻي ڏيڻي ائيءَ ڳالهه تي آهي نه طالب هڪ پرماتما جو آهي. دنيوي طلبن مان ڪڏهن ڪونه ڪو لرپس ٿيو. وشمن جا به ڏوم آهن. هڪ الدرين ذريعي من کي چڪڻ ۽ ٻيو انهن مان ڪنهن جو نه پراپتڻ. اهڙي پرماتما جي طلب جو نه رکجي جو سڪ به ملي ۽ ماڻهو ڏاول به رهي. هاڻي خيال ڪريون ته حڪيماسو ته ڪوشش ڪري وشمن کان پاڻکي پري ڪري ۽ موافق گهرجون رکي. پر گيانين جي حالت ڪهڙي هئڻ گهرجي. آهي به ته اگيانين وانگر کائن پيئن ۽ رهن ٿا. انهن جي ورتي ڪهڙي رهي ٿي. ويچار ساگر واري جواب ڏنو آهي نه وشمن وارڻ وقت جنتوڪ ٻنهي جي ورتي آلماڪار نه آهي. ڇاڪاڻ ته گيانن جاڻي ٿو ته وشمن

اُن مان ناراض ٿيڻ. جيڪا شيءِ راضي ڪندي ان ڏي هر هر
وڌندو. پر آخر ڏسندو ته مان پاپان نه ٿو. پنڊي اُلڪي وري
ري چڱي منءِ جو ويچار ڪرائيندي ته چڱن مان آخر چڱائي،
ڊيءَ مان آخر برائي. اهڙيءَ طرح اسانجي اندر ۾ هميشه جنگ
جي رهي ٿي. اويچار وارو من هڪ پاسي ٿو ڇڪي ته ويچار
اري پنڊي ٻئي پاسي ٿي ڇڪي. بلي شاه چيو آهي ته:-

”بلي شاه دي گهر جهڳڙا لاڳا ڪوُن لبيريڪا.“

هاڻي سوال اُٿندو ته ڇو جدا جدا ماڻهو جدا جدا شيون
سند ڪن ٿا. ڇو هنن جي پسندي ڀي ڀي ٿي ٿئي. شاسترن
و چوڻ آهي ته مايا ٽن گڻن آهي يعني منجهس ستو رجو ۽ تمو
ڻ آهن. پنهنجن سڀاوُن آهر هر هڪ جيو ۾ انهن گڻن جو گهٽ
ڌ واسو آهي. هنمان سڌ ٿيو ته جيئن جگياسو ”ستو“ گڻ
ڌائيندو تيئن هنجي رهڻي ترمل ٿيندي. جي هو ”رجو“ يا
تمو“ وڌائيندو ته هنجي هلت، سڀاءُ، پسندي، ناپسندي گهٽ
رجي وارا ٿيندا. کاڌي، صحبت، وديا، ويچار آهر ستوراجس ۽
مس گڻ ٿين ٿا. تنهنڪري جگياسوءَ جو پهريون فرض آهي ته
ڪوشش ڪري ساتوڪ گڻ وڌرو ٿئي.

هاڻي ٻيو سوال اُٿندو ته ڪٿي من چڱي ورتي رکي، ڪڻ
اهي ٿئي. ”شريه“ جي پٺيان پوي ۽ نه ”پريه“ جي پٺيان نه
هنکي وشين مان ترتي اصل آيڻ واري ته آهي. جيئن اڳن
جيڪي ٻه وجه سو جلائيندي ويندي ۽ اجان ٻيڻي طلبيندي.
لهيءَ ڪري جگياسو لاءِ ضروري آهي ته ست پرش جي چرنن
ست شاسترن جي سکيا مان پاڻکي انهن خواهشن کان بچڻ
ي همت گڏ ڪري. سري ستگرن انهيءَ لاءِ هڪ ننڍي جهوندي
ـي ورتا اسانکي پڌائي. سکر جي شهر ۾ جڏهن رهندا هئا
ڏهين بکر جي قلعي لي ويندا هئا، ۽ ڪنهن اوڪليءَ جاءِ لي

گل پندرهون

اچاه ۽ نردوش پڌيءَ جي ضرورت.

ڪا شيءِ اسان جي اکين گذري ٿي ته اُن جو نقشو اسان جي اکين ۾ اندر سنهي پردي تي پوي ٿو. انهيءَ تصوير ۽ ٻاهرينءَ تصوير ۾ ڪي فير آهي ته اندرين تصوير ننڍي ۽ اُبتي آهي. اندرين تصوير تار جي رستي مغز ۾ پهچي ٿي، جتي مغز وري انهيءَ کي سڌو سنئون ڪري ٿو ۽ سمجهي ٿو. اهو ٻڌڪڙهين اسانجو خيال ٻاهرينءَ شيءِ تي نه آهي ته جيتوڻيڪ انهيءَ جي تصوير اکين جي پردي تي پوي ٿي پر مغز تائين نٿي پهچي. مغز ۾ من جو آستان آهي. من ڏٺل شيءِ کي پنهنجي آزمودي آهر پسند ڪري ٿو يا ڌڪاري ٿو. ان مان پڌرو ٿو ته ٻکيو رهي ٿو. من کان پڌري سوکم آهي. پنهنجي پڌي وري من کي سمجهائي ٿي ته سگهي ۽ پسندي واري شيءِ هميشه سائي طرح نظر نه ايندي. ڪٺ اپنشد ۾ يم راج اچڪيتا کي ”پريه يا پسند“ ۽ ”شريه يا آلم“ جي وچ ۾ فير کي کول ڪري پڌايو آهي. پريه شين تي اوپائمان ٿي اصلي فائدي کي نه ڏسي من نقلي سگهي. وارين شين جي پيمان پٺڪي ٿو. ويچاروان جي پڌي آلما جيو عڪس جهڙي ويچار سان شريه کي قبول ڪري ٿي. انهيءَ طرح ڏسڻ ۾ ايندو ته وشين جو سياءُ آهي اندرين جي ذريعي من کي چکڻ. من جو سياءُ آهي يا اُن مان راضي ٿيڻ.

اهڙن آلم پرشن لاء شرلي چوي ٿي تہ اهڙا وشي گمان پر
ٿريل آهن. سندن من ويو پريت کان پري آهي. هنن آلما کي
سيني پر ۽ سيني طرفن کان جاڳي ڏيرج وارو ۽ شانت وارو چيو
ڪيو آهي ۽ اهڙيءَ طرح هنن جي جيوت جو گذر ٿئي ٿو. سو
سچ! پاهرينءَ هلبت مان هرويرو ڪنهن کي ڪمين جاچي سگهبو.
پنهن کي ڏسڻ کان پاڻکي ڏسڻ فائديمند آهي. آلهيءَ کي حق
آهي چوڻ جو "مان سو آهيان" جنهن "مان" ۽ "تون" جو
ڀيد وڃايو آهي. جڏهن تيو هڪ اکنڊ آلما تہ مايا روپي پڙدو
ڪنهن ٿي چڙهي ۽ ڪنهن کي ٻڪي.
ويدانت جي ايڪ برهم وديا لڏهين پنهنجو چمتڪار
ڏيکاريندي جڏهن شش ڪرمڪ ٿي گروءَ جو ڏال سرمو اکين پر
پائي. "اجن مالهن لوڄن" ڏسندو. لڏهين سندس ڀوڙهيو
ثاب پولدو.
گرنيان اجن ڪاٽيو پرم سڪلا اور نہ ديسي ايڪ ٻيا.(گرلت صاحب)
ڦل ڪارڻ ڦولي ٻن راء ڦل لاڳا نہ پر ڦول ٻلاء
گيالي ڪارڻ ڪرم اپياس گيان پيالهہ ڪرمهہ ناس. (پمرو)
جڳياسوا ڪرم ڪري لهہ ڪرم ٿيءُ. اپياس ڪري شانت
چت ٿيءُ. گيان پائي حاضران حضور کي جاڳي هڪ پر هڪ

. — . اوم شانتي . — .

جي مدد سان گهڻن ئي شاسترن پڙهڻ ۾ تڪليف ڪاڍي ٿي. جڏهن موقعو پائي وڻن وچ لڪندو هو ته الهيءَ اَفرواڻا ۾ وقت سڦلو لڳندو هو. صوفي ۽ سنڌي ڪلام گهڻي قدر گوين کان ٻڌل هئن ۽ سي اهي موقع پائي سمجهائيندا هئا. هڪ ٻه ڀيرا فقير ايندو هون ته گمان گوشي ۾ چڱو وقت گذاريندو هون. هڪ دفعي ٻڌي ڪنهن سنت پرش جي پرڀمن چئو ته ڪرپالداس عاشقن جون ٻه ليکالون روحل صاحب جون چئل آهن. عاشق ڀلا، توهان جي شڪل سڃي ۽ روشنيءَ ڀري. عاشقن کي ملي ته ڪالمن. توهان وٽ ته سڀئون سڌ ڀنڊارو آهي. عاشق واڻين لسي وهن. توهان وٽ سڀئون سڌيون جايون ۽ مڪان آهن. توهين ڀاڳکي جا ۾ شمار ڪندا. جواب ڏنائون ته "ڀيا، جڏهن عاشق ۽ طالب هواسين لڌهن ته اسان جو حال اهڙو هو، ٻر جهڪي توهين همنثر ڏسي رهيا آهيو سو اهين جو دڙهو آهي جن سنت وستو حاصل ڪيو آهي ۽ ٻاڻ کهوٽ لڌا آهن." ويدانت ۾ ان کي چون آلما ايشي يا جيون مڪت. اُهين جي سمجها اوڃي آهي ۽ ٽن ڪٽن کان مٿي آهي. اهڙن کي ڪٽي مايا پنهنجي رس ته ٿي ڪري سگهي. اهڙن سڄڻ ٻوڌن جي صحبت ڪرڻ مان سندن اصلي خبر پوي ٿي. ٻي دردين کي ڪهڙي خبر. طالب جي رهڻي ڪهڻي هڪڙي ته سالڪ جي ٻي ٿئي ٿي.

لوڪ ڪرتوڪ کي وچڙ ڪيسان وچ
آهن اهي اهڙ سڀئي سڪانج لسون (شاه)

جن وڃايو وجود سي فاني ٿيا في الله ۾
نه ٿن قيام نه قصدو اڪي ڪسن سجود
جهلاڻهن ٿيا ناپود ٿيا لاڻهن وسيا پود کي (شاه لطيف)

ٻاٽئي ڀسي ٻاڙکي ساڻهين مجذوب
ٻاٽهين خلقي محبوب ٻاٽهين طالب لنجو. (شاه)

اهڙن آلم پرشن لاء شرلي چوي ٿي تہ اهڙا رشي گهان پر ترپت آهن. سندن من وير پريت کان پري آهي. هنن آلما کي سيني پر ۽ سيني طرفن کان جاٽي ڏيرج وارو ۽ شالت وارو چت ڪيو آهي ۽ اهڙيءَ طرح هنن جي جيوت جو گذر ٿئي ٿو. سو سڄڻ! پاهرينءَ هلت مان هر ويرو ڪنهن کي ڪمٽن جاچي سگهبو. پين کي ڏسڻ کان پاٽڪي ڏسڻ فائديمند آهي. اُلهيءَ کي حق آهي چوڻ جو ”مان سو آهيان“ جنهن ”مان“ ۽ ”تون“ جو ڀيد وڃايو آهي. جڏهين ٿيو هڪ اڪنڊ آلما تہ مايا روپي پڙدو ڪنهن تي چڙهي ۽ ڪنهن کي پڪي.

ويدالت جي ايڊ برهم وديا تڏهين پنهنجو چمتڪار ڏيکاريندي جڏهين شش گرمڪ ٿي گروءَ جو ڏئل سرمو اکين پر پائي. ”الجن مالهن لرلجن“ ڏسندو. تڏهين سندس ڀوڙهيو ثاب پولدو.

گر گيان الجن ڪائيو پرم سڪلا اور نہ ديسي ايڪ بنا.(گرلت صاحب)
قل ڪارڻ ڦولي ٻن راء قل لاڳا تہ بہ قول بلاء
گيالي ڪارڻ ڪرم اپياس گيان پيالھ ڪرمهہ ناس. (پرو)
جگياسو! ڪرم ڪري لھ ڪرم ٿيءُ. اپياس ڪري شالت چت ٿيءُ. گيان پائي حاضران حضور کي جاٽي هڪ پر هڪ ٿي رهہ.

.—. اوم شالتي .—.

جي مدد سان کهڻ لسون شاسترن ۾ عبط ۽ لڪلهڪ ڪال
جڏهن موقعو بالي ونن وچ لمندو هو ته الهيءَ ألر وارنا ۽ و
سٽلو لمندو هو. صوفي ۽ سعدي ڪلام کهڻي قدر گوين کان ه
هئن ؟ سي ان موقع بالي سمجهائيندا هئا. جهڪو ۽ سمس د
ايندو هون ته گمان گوشت ۽ چگو وقس گذرلدو هون. دڪ د د
بٽي ڪيهن سمس بوش جي بريمن چمو ته ڪرپالدان عاشقن جو
لو ليشالون روحل صاحب جون چهل آهن. عاشق ٻولا، لوهان
جي شڪل سلي ۽ روشنيءَ ڀري. عاشقن کي ملي لـ ڪالمن.
لوهان وت ته سنئون سڌو ڀندارو آهي. عاشق وانن لسي وهن.
لوهان وت سنهون سڌيون جايون ۽ مڪان آهن. لوهمن ياڻڪي
جا ۽ شمار ڪندا. جواب ڏنائون ته "ٻيا، جڏهن عاشق ۽ طالب
دواسمن للاهن ته اسان جو حال ان اهڙو هو، ڀر جهڪي لوهمن
همٿر ذسي رهيا آهيو سو الهن جو درجو آهي جن سمس وستو
حاصل ڪيو آهي ۽ ٻاٽ گهوت لپا آهن." وبدالمس ۽ ان کي چون
آلما اليٿي يا حوون مڪمس. الهن حسي سمجها اوُچي آهي ۽ نن
ڪٽن کان مٿي آهي. اهڙن کي ڪٽي مايا ڀهنجي وس ته لي ڪري
سکهي. اهڙن سچن اوشن جي صحبس ڪرڻ مان سندن اصلي حمر
وي لي. اي دردين کي ڪوڙي حمر. طالب جي رهڻي ڪهڻي
ڪڙي ته سالڪ جي اي لٽي لي.

لڪ ڪر لڪ کي وڃڻ ڪنان وڃ
آهن اهي اهڃ سٽي سڃاڻڻ لـون (شاه)

جن وڃايو وجود سي فالي لپا في الله ۽
ته لن قيام ته قصدو اڪي ڪن سجود
جيلالهن لپا لابود لپلالهن رسما بود کي (شاه لطيف)

ياڻٽي ڀسي ياڻڪي ياڻهمن محبوب
ياڻهمن خلقي خوب ياڻهمن طالب لنجو. (شاه)

اوسٿا ۾ قائم آهيان. هڪڙي ايشور آسري ڪنهن ٻاسمريءَ جاءِ تي وڃي ويهجي ته ڪ آزموديءَ مان ايشور جي هستيءَ ۽ اُن تي پارڻ جو وشواس ٿئي ٿو. ٻيو ته جيترو سڀ ٻرش شش جي ڪلياڻ ڪاري نيڻ جي طاقت نه ٿو رکي، تيترو هنڪي دان ولڻ شش ڪان نه جڳائي. ”گهڻا هن زماني جا سڀ ٻرش اهڙو آدرش رکي سگهندا؟“

ملير ۾ وهڻ ڪان پوءِ ششن کي سڀ شاسترن جي پاڙهڻ جو ڪم پاڻ تي هموار ڪيائون. لڙن کي سار اُڪتاولي، پوءِ ويراڳ شتڪ، ويچار چندروديه ۽ ويچار ساگر پاڙهيندا هئا. اهي سڀيئي شاستر هنديءَ ۾ هئا. جن وڏيڪ اڳتي قدم کنيو تنکي اپياس ڏيئي پوءِ گيتا، وسشٽ جو ويچار ڪرائيندا هئا. ٻر اهو نيم هولدو هون نه ٿورن کي هڪ وقت سکيا ڏجي، سندن واڌاري جي مدنظر تي. ڪجهه وقت ڪان پوءِ سورج ناوليڻ جا اُڙدو ڪتاب، ويدانت مت تي آشرم ۾ ڪنهن سڄڻ آندا. اهي سنگرن کي ڏاڍا وڻيا جو سندن ٻولي سولي ۽ مزو ڏيندڙ هئي. اهي به ششن کي لياقت آهر سمجهائيندا رهيا؛ مثلاً: اُڙدو ويچار ساگر، پنچدشي ۽ اُپنشد. بعضي وري هيئون لمولو اختيار ڪندا هوا.

گيتائون پنجن يا ڇهن لمولن جون سندن اڳيان پڙهيون هيون نه پڏي، وري پنهنجي اليوءَ منجهان سڄي سکيا سمجهائيندا هوا. مان جڏهين هن ٻاسي آيس نه فرمايائون نه ”ٻچا! برهم سوتر ڪنهن جاڻوءَ وٽان پڙهو جو الهيءَ ٻاسي سنسڪرت جو واقفو گهڻو آهي.“

مون سندن حڪم انگيڪار ڪري برهم سوتر ۽ اُپنشد سنسڪرت ۽ انگريزيءَ ۾ پڙهڻ ۽ سمجهڻ جو نيم رکيو. الهيءَ ڪري چاڻ ۾ وڌي. سنگرن جي سکيا مددگار ٿي، جو اُنهن

اهو الڳڪار ڪري ۽ سوڀڪمتو عرض ٿو ڪري ته پتا!
ٻڌهم ساري سنسار جو ڪارڻ قبول ڪمر ۾ پرپورڻ
هوندي ۽ ته سڀ ۾ جيو ته ٿو اچي.

جواب- "پيا، ڪنهن برتڻ ۾ پاڻي ڪٺي اچ. هن ۾ لوڻ وجهه. جڏهن لوڻ ڳري ويو ته پڇائين ته لوڻ ڏيکار. جواب ڏنائين ته "لوڻ پاڻيءَ ۾ ڳري ويو؟ پاڻي روپ ٿي ويو. اکين سان ڏٺو نه ٿو وڃي." لنهنتي پٽس چمس ته چکي ڏس. چکائين ته ڪمر پس لس پاڻيءَ ۾ آهي. لنهنتي پٽس چمس ته "ميتونڪ اکين سان ڏٺو نه ٿو وڃي ۽ زبان سان چالو وڃي ٿو. اهڙيءَ طرح ميتونڪ ميو سڪريمع ۾ پرماتما ۾ هڪ ٿي وڃي ٿو ۽ گرون جي سکيا سان شش اليو ڪري سگهي ٿو." شش لرمل چمب ٿئي. وديا ڪٺڻ ميو اڌڪار ٿئي. وديا وٺي اليو ڪرڻ ۾ ڪوشش وٺي. پوءِ ميو انهن آلما کي جاڻندو جڻ ته حاصران حاصر آهي.

آهي سوکم، آهي استولا لکي ته جاءِ لاتڪلپا
آپالسر رام، رام هي آتمر پالهتي شهد بچاره (گرلست صاحب)

اهڙيءَ طرح سري ستگرن سري دلورام صاحب کان دان وٺي وڃي ايشور آسري پنجاب ۾ ساڌ ڳهوڙه جي پرسان ايڪانت ۾ اپياس ۾ رهي آلما جو اليو ڪيو. وري گهڻو وقت سالن ۾ سنڌ ۾ پيهي رام جهوڙڪن، نوشهره، ماڙو ۾ وقت گذاريائون. چمب ۾ آپ ته پهنجو ته ڪلياڻ ڪيو سمن ۽ جيترو ٿي سگهي ليبر و بين جو ڪلياڻ ته ڪريون. هڪ دفعي امر جو وقت هو. پهنجي مکيه شش سان ڳالهائڻ هلين پيئي. مان وڃي الي لکتس، چيائون، بچا ٿون پلي ويهه. هڪي فرمايائون ته "پتي جو آڌار ٺي جو رهي ٿو سو پاڻ کي جاڃي ڪنهن سگهندو ته مان کهڙيءَ

سمنڊ مان، ۽ پوان ۾ سمنڊ ۾ لهرون ٿيڻ جمو پوءِ مان
جاڳرت اوستا ۾ ظاهر اڪري ڪرم ڪري ٿو ۽ پنهنجي
آد ٻلي وڃي ٿو. جيئن سمنڊ ۾ پورڻ آهي تئين تون
بـ آهين.”

الهيءَ پڌڻ سان سوپتڪيتوءَ کي شنڪا ٿي ته سکوپت ۾
جيو سٽ ۾ ملي وڃي ٿو ۽ جاڳڻ مهل وري سٽ مان ظاهر اڪري
ٿو. انهن ته نه آهي ته وري نـوان نوان جيو پيدا ٿين ٿا ۽
ناس ٿين ٿا؟ تنهن تي پتس هيٺيون جواب ڏنو.

جواب- سکوپت ۾ جيو جو ناس نه ٿو ٿئي پر اوستا بدلجي ٿي.
پٽ کي چيائين ته ”کهاڙو ڪٽي اچ.“ هن ائين ڪيو.
چيائينس تـ ڪيڙي ڪاري ڪٽ. هـن ائين ڪيو.
پڇيائينس ته ڪهڙي ڪاريءَ جو جيو ڪيڏانهن ويو ۽ جواب
ڏنائين تـ باقي رهيل وڻ ۾. ليڪن سيني ڪارين جي
ڪپجڻ تي سندن جيو ٽڙ ۾ ويو ڇو جو وري جڏهن ٽڙ
مان ڪاريـون اڪرنديون تـ انهن ۾ وري جيو ايندو.
ڪاريون جاڳرت ۽ سوپن آهن ۽ ٽڙ سکوپت وانگر آهي.
جيو آتما سٽ آهي پر اوستائون مٽيا آهن. لوڙي سڀي
آهي پر نالڪ جي منجهس جا لسليل ٿئي ٿي ساهتيا آهي.
سوپتڪيتوءَ کي شنڪا ٿئي ٿي.

شنڪا- جاڳرت ۽ سوپن ۾ ڪجهه نه ڪجهه ڏسڻ ۾ اچي ٿو.
تنهن ڪري استول آهن. سکوپت ۾ ڪجهه نه آهي
يعني سوکم آهي. سنسار جو استول آهي سو سوکم
برهم مان ڪيئن پيدا ٿيندو.

جواب- سوکم ٻج ۾ سارو وڻ آهي. الهيءَ سوکم انکور مان
پوکڻ بعد سارو وڻ پيدا ٿئي ٿو. تهڙيءَ طرح سوکم آتما
مان استول سرشٽي پيدا ٿئي ٿي.

پاپل قدوسه جي حاڻ ٿي ٿي. هن سنسار جي پيدا ٿيڻ کان
اڳ سڀ وستو هئي. برهم جي سنڪلپ ڪري هن مان ٿي
سڀ ٿيو جل، ۽ اُن پيدا ٿيا ۽ انهن ٽن مان ساري سرشٽي پيدا
ٿي. ٿوڙيءَ طرح انهن جو آتما ساکي جيتن سرشٽيءَ کان اڳ به
سڀ هو. ٿون پاڻ سرشٽي رچي اُن ۾ ايمان ڪري جيو روپ
اي دکي ٿين ٿو. سکوپ ۾ اهو انهن جو پرم ٿورو ٿئي ٿو ۽
ٿون سڀ ۾ پيدا ٿين ٿو. ۽ انهيءَ ڳالهه کان اڻڄاڻو رهين ٿو."

اهو ٻڌي سويتڪيتو عرض ڪيو ته پتا، سکوپ ۾ برهم سان
ايڪ ٿي به، پنهنجي سروپ جي ڄاڻ ڇو نه ٿي رهي. تنهن تي
اُدالڪ رشيءَ هيٺيون جواب ڏنو.

جواب ـ "جيئن ماکي جا گهڻن گلن جي رس مان ٺهيل آهي،
پنهنجي گلن کي ڇڏڻ بعد ٻڌيءَ جي نه هڻڻ ڪري
اهو ٿي ڄاڻي سگهي ته مان ڪهڙن گلن مان آيس،
تيئن سکوپ ۾ ٻڌيءَ جي لِيَ ٿيڻ ڪري جيو کي
پنهنجي سروپ جي خبر نه ٿي رهي."

تنهن تي شويتڪيتو شنڪا ٿو ڪري ته "جي سمجهه
مهل جيو غافل آهي ته اٿڻ مهل نه هوشيار آهي. پوءِ به
ڇو نه ٿي خبر رهيس."

سويتڪيتوءَ جي هيءَ شنڪا جيتوڻيڪ حقيقت جي
برخلاف آهي ڇاڪاڻ ته سمجهه وقت جاڳرت سپن ٻئي سکوپ لين
ٿا، تيئن اٿڻ مهل اول سکوپ پوءِ سپن پوءِ جاڳرت ٿئي ٿو.
تڏهن به اُدالڪ رشيءَ هيٺيون جواب ڏنو.

جواب ـ "جيئن ڪرسيءَ ڪري پاڻي مٿي ڪڄي ٻاڦ ٿي پوءِ
بادل ٺهي ٿو، بادل وسي ندين سان انهن لاءِ پاڻي
ندين مان وهي اچي سمنڊ ۾ پوي ٿو ۽ سمنڊ سان هڪ
ئي وڃي ٿو، اها خبر نه ٿي رهيس ته مان ڪٿان ته

ٿيو. اهنڪار جو ناس ٿيس. هيٺانئن وٽي ٿرمالنا سان اِيءُ کي
عرض ڪيائين تہ ڪرپا ڪري ٿوهين سمجهايو ڇو جو مان گروءَ
وٽان اهڙي ڳالهه ڪانہ ڄاڻي سگهيو آهيان.

هن ڳالهه مان ثابت ٿيو تہ جيتر انتهڪرڻ صاف ۽ نرمل
نہ آهي ۽ جڳياسو پوريءَ طرح پنهنجن ستگرن جي شرن ۾ ورتي
آهي، تيتر هيءُ آتم سکيا حاصل ڪرڻ ڏاڍي ڏکي آهي. هن
وديا ۾ پڙهڻ، ڪڙهڻ ۽ ٿرڻ کپي. ڏسڻ ۾ ٿو اچي تہ هن زماني
۾ سيڪو ٿو پڇي يڪدم آتم گرنٿن جي پڙهڻ لئي. اهو خيال
ڪوبہ ٿو ڪري تہ پرمارٿ لئي هلڻ ۾ ڏاڪا آهن. پهريائين پنهنجي
وهڻي کهڻي سڌار جي ۽ ٿنيا ۽ سولا شاستر پڙهجن تہ وڏن
شاسترن پڙهڻ جو لائق ٿجي. منهنجو هڪ دوست ڊاڪٽر چوڻ
لڳو تہ مان گيتا جي پيروي ڪندڙ آهيان. پر هن جي هلت مان
معلوم پئي ٿيو تہ خودي اڃان گهڻي هيس. جنهن اڃان خودي
نہ ماري آهي سو گيتا ڪيئن سمجهندو. پئي سڀني شاگرد کي
اُپنشدن مان چوڏهن ڏين پڙهڻ لاءِ ڏنم. ڪلاڪ ٻن ۾ پڙهي
ورا ڪيائين. ڇا اُن وقت ۾ هن مان لاڀ ورتو هوندائين سو
سياڻو سمجهي سگهي ٿو. هنن اوچن شاسترن کي ڏبرج سان
پڙهڻ کپي ۽ آتم اصول دل سان هنڊائڻ کپن ۽ جڏهين پنهنجي
ورتي سوکم ٿيندي تڏهين ڳوڙها ويچار ڪري سگهبا. ڄاڻو
ستگروءَ جي بلڪل گهڻي گهرج آهي ۽ جڏهين ستگر ۾ وساهہ،
پيار ۾ پريم، وشين ۾ ٿرآسڪتا رکنداسين تڏهين پورو لاڀ
الينداسين. گهمت ٿنڊ ۽ پين ساڌن جي بہ ڏاڍي گهرج آهي.

سري مولارام صاحب جن جڏهين دوارڪا جو سمر ٿي
ڪيو، تڏهين هڪ ڪمرو پيٽي گڏين، جنهن هڪ سوا اکرن
جو شبد ڪمائڻ لاءِ ڏنن. سکر موٽي پنهنجيءَ ڪوٺيءَ ۾ پنهنجي
ٽي جي چوڏاري اهڙيءَ طرح چٽن پاسن کان ڇار ڏنڊا پڏائون

گل چوڏهون

"لس اوم آسي"

معني- "سو ئون آهين." (مها واکيہ

هي ويدانس جو مها واکيہ چالدوکيہ اپنشد مان آهي.

جڏهن اداالڪ رشيءَ ڏٺو تہ منهنجو پٽ سويتڪيتو اجا ٻالڪهي
ٻڌڻ جو چاهہ نہ ٿو ڏيکاري تڏهن هڪ وقت چيائينس تہ
"پيارا، اسان جي ڪُل ۾ ڪوئي بہ اهڙو نہ ٿيو آهي جو برهم وديا
کان اڻڄاڻ هجي. اوڙو ڪرڻ ڪري اها وديا وٺي اچ، ۽ ڪُل
جو منهن مٺو ڪر". سويتڪيتوءَ جي عمر ان وقت ٻارهن ورهيہ
هئي. هو آکيا وٺي وديا وٺڻ ويو ۽ اها پالي چوويهن ورهين جي
عمر ۾ واپس پتا وٽ موٽيو. جنهن نہ وديا ڪري ايمان پيدا
ٿيس، تنهن ڪري پتا کي نمسڪار ڪرڻ ڪيائين ۽ وڃي نمرتا
جي گهر ۾ رهڻ لڳو. اداالڪ رشيءَ پٽ ۾ ايمان ڏسي چاهيو تہ
ڪيس اڄاڻائيءَ کان واقف ڪريان تہ من سندس اهو ايمان لهي.
پٽ ڏي نهاري چيائين تہ "ٻچا! اهڙي کهڙي وستو
ي جنهن جي ٻڌڻ ڪري بي اڻ ٻڌل وستو بہ ٻڌي وڃي ٿي؛
هن جي ويچار ڪرڻ ڪري اڻ ويچاريل جو ويچار ڪري
کهجي ٿو، جنهن جي ڄاڻڻ ڪري اڻ ڄاڻل شيءِ بہ ڄاڻ
لي؟"

سويتڪيتو انهن سوالن جو جواب نہ ڏيئي سگهيو ۽ لڄي

ستگور لاء پيار، ايشوري پيار ۽ ڏاڍو آهي. خالق لاء پيار معني سندس خلق لاء ۽ پيار. (پرماڻ)

”بن گر پريم نہ اپجئي هو مٽن ميل نہ جاء.“ (گرو نانڪ)

”گُر ۽ گوبند صورت ساڳي   راه الهي ۾ رهندين
رنگ ريٽي ۾ رنگ تي سچا   تاه الهيءَ ۾ نهندين.“ (سچل)

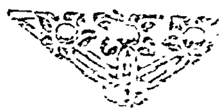
ميلي لي سندن اڳيان آرتي پئي ٿي. ڪنهن شنڪا آڻاري تہ سنتن اڳيان آرتي ڇو ٿيڻ ڪپي؟ مون موقع پائي وٽن اوداس ڪئي. فرمايائون تہ بچا، اسان اوڏي ميل لرگڻ جي ڏيان ۾ رهون تا، جنهن جي آرتي ڪريو تا نڪي ملي ٿي. سڀ شاسترن قبول ڪيو آهي تہ:-

”تيرِ داڪر گيانتا آلمانر امرتسيه ايشيا سيتوُ.“

اهڙي آتما کي جاڻ. هو پرماتما ڏي وڃڻ لاء پُل آهي.

”تلسي ڪنول نہ جل جسي   روشش بسي آڪاش
جو جاڪسي مـن ۾ بسي   سو تارهينڪي پاس.“ (تلسيداس)

سڀ پرش ماس چولي ۾ ڏسڻ ماتر رهن تا، ۽ هنن جو واسو هرهند آهي.

دکي استريءَ جي ڪن ۾ آواز پيو ته سري مولارام آيا آهن، سو اُن لوڪ لاج جي پرواهه نه ڪري اچي ڪليءَ دوار ۾ سندن شرڻ ورتي ۽ چيو ته پرڀو دک ڪاٽيو. ماڻهن ۾ چوٻولو هليو. پر سڀ ۾ آئيا وارن پڌي وکڻ واري ستگورءَ هن دکي عورت جو پلو ڪيو ۽ سچ اُپديش ڪري ڪرتارٿ ڪيو. هن مان ڏسو ته سنسار جي پلي ۽ بري کي پلي ڏيڻ هڪ اکند آئيا واري وڏي مان هن دکي استريءَ جو پلو ڪيائون ۽ نام جو دان بخشيائون.
(پرماڻ)

"اهڙي ڪم ڪري سامي هيا ستگورو
پکيءَ جوگ ولراڳ ها ڏکي پيار پري
اليٺي جوءِ السدر ۾ ستهر سڌ ٻري
پلڪ نه لئي ٻري، رمتا رام اکمن کون". (سوامي)

هڪ دفعي ڪنهن شرير لسلاءِ مان لئي پاڻ جي لاش لپڻ جي ڳالهه ڪئي. فرمايائون ته اِجا الهيءَ ڳالهه ڪرڻ مان ڪيئرو فائدو. سڀ سڪمن لي وڏو ياو آهي ته نه فقط پاڻ سوڌي رهمت رهن، پر براني اچار ڪان به پري رهن. پرلر دوشئي رکن ۽ اهڙيءَ طرح دلها ۾ وچرن جو پهڇا پلؤ نه پسائين. (پرماڻ)

"ابشراسمر ادر سود يبد ڪدچ جڳتمان ڪڪيد
لين لوڪتين پنچمت ماکرده ڪسمس ود ڏ لر." (ابهراسهر اُپنشد)

معني- هن سدل صدل واريءَ دلها ۾ جڪڙا به فولدڙ صورت واري خلقت ڏسڻ لو سا ايشور سان وياپل آهي. جڏهن ڏلـل ٽان من ڪٽندين ٽڏهـن وياپڪ سڀ وستو حاصل ڪندين. ٻئي جي ڌن جي اچا نه ڪر.

هي اعلـيٰ اُصول اسان سڀني جي اڳيان آرسيءَ مثل آهي. جڏهن سڀ ۾ حوالي پرش جو هتڻ الگهڪار ڪنداسون نه پرماڻا پاڻ ڪيئڙي ڏکي ڳالهه لڳندي.

ستکور لاءِ پيار، ايشوري پيار ۾ ڏاکو آهي. خالق لاءِ پيار معني سندس خلق لاءِ ۾ پيار. (پرمانڊ)

”بن گر پريم نہ اپجي هو مٺن مول نہ جاءِ.“ (گرو نانڪ)

”گُر ۽ گوبند صورت ساڳي واهه اِلهي ۾ رهندين
رلڪ ريٺي ۽ رلڪ ٿي سچا ٿاهه اِلهيءَ ۾ ٿهندين.“ (سچل)

ميلي ٿي سندن اڳيان آرتي پئي ٿي. ڪنهن شنڪا اُٿاري تہ سنتن اڳيان آرتي ڇو ڪيو ڪجي؟ مون موقع پاٽي وٽن ارداس ڪئي. فرمايائون تہ ڀيا، اسان اوڏي مهل پرڪرتي جي ڌيان ۾ رهون ٿا، جنهن جي آرتي ڪريو ٿا نڪي ملي ٿي. سمع شاستن قبول ڪيو آهي تہ:-

”بر دانڪم گيالتا آلماز امرتسم ايشيا سيتوُ.“

اهڙي آلما کي جاڻ. هو پرمالما ڏي وڃڻ لاءِ پُل آهي.

”السي ڪنول نہ جل جسي روشن بسي آڪاش
جو جاڻڪي مسن ۾ بسي سو لارهنڪي پاس.“ (تلسيداس)

سمع پرش ماس ڇولي ۾ ڏسڻ مائر رهن ٿا، پر هنن جو واسو هرهند آهي.

دکي استريءَ جي ڪن ۾ آواز پيو تہ سري مولارام آيا آهن، سو آن لوڪ لاج جي پرواہ نہ ڪري اچي ڪليءَ دوار ۾ سندن شرڻ ورتي ۽ چيو تہ پرڀو دک ڪاٽيو. ماڻهن ۾ چوبولو هليو. پر سڀ ۾ آيا واري پڌي رکڻ واري ستگوروءَ هن دين عورت جو ڀلو ڪيو ۽ سڀ اپديش ڪري ڪرتارٿ ڪيو. هن مان ڏسو تہ سنسار جي ڀلي ۽ پري کي ڀلي ڏيئي هڪ اکنڊ آيا واري ورتي مان هن دکي استريءَ جو ڀلو ڪمايو ۽ نام جو دان بخشايو.
(پرمان)

"اهڙي ڪم ڪري سامي ڀيا ستگورو
يڪ جوڳ وئراڳ جا ڏئي ڀنڊار پري
اپئي جوس الندر ۾ ستهه سند پري
پلڪ نہ لئي پري، رمتا رام اکين کون ڏئي." (سوامي)

هڪ دفع ڪنهن شهر ۾ لالاءِ مان لئي ڀار جي لاش لڀڻ جي ڳالهہ ڪندي. فرمايائون تہ ڀلا، الهيءَ ڳالهہ ڪرڻ مان ڪهڙو فائدو، سڀ سنگين کي وڏو ڀاو آهي تہ تہ فقط ڀاڻ سوڏي رهندا رهن. ڀر ڀراڻي ڀچار ڪان ۾ پري رهن. ڀرلو دورشٽي رکن ۽ اهڙيءَ طرح دليا ۾ وچون جو ڀيهڪڻا ڀلؤ نہ ڀسائن. (پرمان)

"ايشواسيم ادم سرد ڀيہ ڪدڃ جڳتيان جڳت
لين ڀڪتيين ڀنجيٿا ماگرڌه ڪسيسر ودڌنم." (ايشواسيہ اپنشد)

معني. هن سدل صدل واريءَ دنيا ۾ جيڪا ڀہ ڦرلڏ ضرور واري خلقت ڏسڻ ۾ سا ايشور سان وياپل آهي. جڏهن ڏنل لاءِ من ڪٽيندين تڏهن وياپڪ سڀ وستو حاصل ڪندين. ڀئي جي ڏن جي اچا نہ ڪر.

هي اعلي اصول اسان سڀني جي اکيان آرسيءَ مثل آهي. جڏهن سڀ ۾ حولي پرش جو هٿ الڳڪار ڪنداسون تہ پرماتما ڀاڻ ڪهڙي ڏکي ڳالهہ لڀندي.

لکتو. ٻاڻ کجھ اڳتي اکري ويو. چنڊالن اچي وراڻيو تہ توهان اسانجو عزيز، لوکي کڻڻ ڇڏيندا سين. انتري پر ستکور اچي رسما ۽ قبر کولائي چنڊالن کي خاطري ڏياريائون تہ توهانجو عزيز قبر ۾ ٻوڙيو پيو آهي. هن جي ٻچر ڇڏيو. راجا کي پنهنجي منهن ولي سمجهايائون تہ سچڻ لوکي هنڙي ساري خيالي ڪانٽي هئي. ۽ گرن جي شرن ۾ اچڻ ڪري لڌو اهڙا خيالي سپني ۽ ڪانٽي ڇڏي يعني تہ ستکور سوريءَ مان ڪنڍو ڪيو. اهڙا حقيقت جي ڳالھ اسانکي دل سان هنڊائڻ کپي تہ ستکور تہ فقط پرمارٿ سڌ لا ڪن، پر وهنوار پر بہ ٻالڪن کي ڪوسي واءَ کان بچاءُ ڏين ٿا. اهڙا آزمودا اسان ٻالڪن کي گهڻا آهن. کي چوندا تہ اهڙا تہ پاسخالري آهي. پر ائين نہ آهي، پنهنجو صدق سٿ پوشن مان مدد جهڪي لو ولي. جنهن سٿي چڙ مڙ ڏي جهڪبي لي وڃي.

ستکورءَ جا لڇڻ پرم وياپڪو ۽ پرم لمڪتپڪو شاسترن ۾ چيا ويا آهن يعني جو پرم کي جاڻي ۽ پرم کي سمجهائي سگهي، پرم ۾ جنهنجي اهڙي ليڪتا هجي جو پرم ڪالسواءِ ٻيو ڪجھ بہ نہ جاڻي. هي ڳالهيون سمجهڻ ڏاڍيون ڏکيون آهن ۽ جي شش ڏيرج وارو لي گرن جي شموا پر رهندو تہ اهي سڀ لڇڻ گرن ۾ ڏسندو.

سنہ ١٩٠٠ ڏاري صاحب جڏهن پنجاب مان سنڌ لي موٽيا تہ خيال آين تہ سکر نہ لٿجي، ۽ هيٺ يعني ڪراچيءَ طرف وڃجي. پوءِ ٻين تہ الهيءَ ڪري يعني سکر لهڻ ڪري شايد ڪو ڪرڪسو لٿي. روهڙيءَ سنمهن لي ٻاني وسڻ جا ماڻهو اچي بيٺا تہ ضرور لهو. گهڻي زور آڻڻ لي قبول ڪيائون. رات ٻاڻ ۾ گفتگو هلين. صبح جو ٻيڙي اچي ٻهاريائون تہ سمر ڪرڻ هلو. سمر ڪندي ٻيڙي آڻي سکر جي ڪناري لي ٻهاريائون. صاحبن لاءِ پلنگ وڇايائون ۽ سنگت ٻئي پاءَ ۾ لڳي ويٺي. هڪ نوجوان

ڏسڻ کي ڏيال گرو　　　هوس هي ڪرپال جب
نام کو آڌار شش　　　ڏيس هي بُلاءِ ڪي
پيان ڪي سمان گرو　　　جڳت ۾ پرڪاش آڌ
شش کو سروپ بوڌ　　　ڪوس هي جڳاءِ ڪي
پريم ڪي سُرپس شش　　　آپهي سڪاءِ گُرو
ڪرس هي نهال قمر　　　دوشت ۾ لوڄاءِ ڪي
ڪهي هي گلابداس　　　لهج آنند پئي جاس
هر رنگ پرڪ ڪري　　　سڪا ڪو اُلالڪي."

جئن باغ ۾ گلن جي هبڪار دماغ کي خوش ڪري ٿي، تئين سنت پرشن جو حضور ۾ صادقن جي دل ۾ اُمنگ اُڀاري ٿو. پريم ۽ وشواس جڏهن دلين ۾ ڪوڙ لڳ صادق کي اڳتي سنت وستوءِ جي ياترا ۾ ڪهڙي لڪلفت آڏو ايندي؟ من ۾ جو مل ۽ وڪشيپ جا دوش آهن تن کي سنگورن جو پيار اُڏائي ٿو ڇڏي. اهڙي نرمل چت ۾ آتما جو عڪس صرور ظاهر ٿيندو. ڪو چوندو ته سنت سنگ ۾ پرالبڌ جي آڌار آهي. "ليڪ ته مٽئي هي سڪي جو لکيا ڪرتار". پرار پرالبڌ وهنوار ۾ هلائي ٿي ۽ پر سنت سنگ ۾ پرشارٿ جي گهرج آهي. جيتوڻيڪ پرالبڌ وهنوار سڌ ڪري ٿي پر تڏهن به گرن جي مهر ڏکن ۾ مددگار ٿئي ٿي. سورج پرڪاش ۾ هئن آيل آهي ته هڪ دفعي متدني جو راجا گرو ارجن جي درٻار ۾ آيو. "ليڪ ته مٽئي هي سڪي جو لکيا ڪرتار" اهو شبد ڪن تي پيس. گرن کي اوداس ڪمالن ته پراپو جي ليڪ نه مٽي سگهي ته سنتن وٽ اچڻ جو پريوجن ڪهڙو؟ گرن جواب ڏنس ته انجو جواب توهان اڪهن سان ڏسندين. راجا جو سڀئي ۾ ڏٺي ته مان چنڊال ٿيو آهيان. آخر اهڙي حالي رهي سر پر چڏيو الر ۽ مولڪي پورپو الالون. جاڳ ٿيس. فڪر ٿيس ته هي ڇا؟ پئي ڏينهن گرن سان گڏ شڪار تي

دل ٻـڌي در ڪڙڪايوسين. يڪدم در لٿو ۽ سندن چملي پيار
ڏيئي وهاريو ۽ چيائين ته وڏا صاحب جاڳن وينا ۽ هلي درشن
ڪريو. اندر وياسين ۽ ستگورن جا چرن پرسياسين. فرمايائون ته
"ٻچا هـن الداري رات ۾ اينترو دير سان آيا آهيو. پرميشور
اسانکي چڱي منع ڏني جو بني الڪامن کي ننگائي سين ۽ ڪنا
ٻڌاياسين". ٻڌهندڙ، هي ڏيکاري ٿو ته ڪيڙن ۾ ۽ ايمان ست
پرش پاڻ تا وڃهن. جي هتڙي رکيا ڪندا تنتان ٻلهار چوڻ وڃبو.
جيڪو دل سان ڏسي. ٿو اُهوئي ڏسي ٿو.   (پرماڻ)

وتنا سار نه جاڻئي، اڳيائي الله الذار   (گورو نانڪ)

ڏسو روحل صاحب اهڙن ست پرشن جي وڏائي ڪئن ٿو ڪري.

"اگـم پنت ڪي مهما ڀاري   ڪيهون نه آئري پرم خماري
(١) گيان نه ڌيان جوڳ نه سادن   سمجهڻ ڪي مت جيتڻ هاري
ساکي نـه شبد اوم نـه سوهم   بيدڪتيب سڪل سون هي نياري
(٢) هندو نر ڪجوڳي نه سنياسي   رهت اڏول لهين بيک ڌاري
سوار سوئي جو سنمک جهو اجهي   پمت پـرم ڪـي گهير بيـاري
(٣) ان من پرش ملیا گهٽ ماڻهين   جاسون پريـت لڳي ات ياري
التريامي التر ڪـوجـا   من ڪي ممتا سهج سون ماري
(٤) جهـان ڪچ ناهيـن   تهان ڪچ پاتو ستگور صاحب تان ٻلهاري
روحل رئـن گئي دن پـايـا   ارس پرس سائون مليو هي مراري".

هن وقت به هن جو آسرو اسان ٻالڪن لاءِ وڏو اجهو آهي.
جئن سچل عمر ماروئي ۾ چئيو آهي:-

"ڪيـڏي هيس وار   مـارن گڏ مليـر ۾
درد نه هوڪو دل کي   مٿـن هيس مختيـار
ري ابـاڻـن آر   عمر ڪنديس ڪنهن سان".

پريم سان گڏ وشواس جي بـه درڪار آهي. پر اڳي ٻـوه
ستگور جي مهما پريم ۽ صدق پئي بخشي ٿي   (پرماڻ گلاب چمن مان)

ٻارن سنگتين ڳالهه ڪئي ته ملير ۾ ميلو وڃهو آهي. هو به اُتي هلڻ جي. ليڪن موقعو ئي نه مليو گل وياسين. اڪثر هنن سين ٻر گهڻن ٻر ٻر جي ڳالهين کان اڻواقف هئي. درٻار ۾ ويهندا هئا. سچا صاحب پلنگ تي براجمان هئا. راڳين راڳ پئي ڪيو. ڪرن ٻرسي پاسو ولي وڃي ويٺاسين. هنن جي شانت واري پيشانيءَ تي، دل لئي چگو اثر ٿيو. ڪراچيءَ موٽندي وري پيٽي چڪ لڳي ته جوڙ هو هفتي جيتري آرام آئي گذار هي. ان ڏينهن ۾ صاحب گهڻو وقت شانت ۾ گذاريندا هوا. گهڻو وقت شمرا ٽهل ۾ گذاريندا هو. ۽ حڏهن درٻار ۾ درشن ڏيندا هوا ته، اوڏي مهل جڻ ته ڪنهن شانت جي سمنڊ ۾ ٻاٽڪي معلوم ڪندا هواسين. ٻاهرين دنيا جا خيال ويڇهوڙو ايندا هوا. وڳو سندن ٿيسوري پيشاني دل ۾ جاءِ وٺندي هئي. مطلب ته اهيا چڪ ئي اسان جي دلين ڪي ساڻن ٻڌندي رهي. هڪ ٻي گاڏي کُسي وئي ته ٿيڃي خيال ڪيو ته موٽي ڪم ڪجن ٿو، ٻڌ ڪري هلي ملير ٻهچون. الين آهستي دل ٻڪي ٿيندي وئي. ٻي دفعه رات جو ٻارهين بجي واري گاڏيءَ ۾ ملير وياسين. گاڏي ٻارهين بجي ٻهتي. اڳيان جهنگ هو دهه سه پير ٿي ته هنڌي مهل اڳتي ڪٿي هلون، ٻر ٻاڻير چوسين ته:-

"اسين سڪون حن ڪي سي تا سڪن ٻاڻ
هاڻي وڃ گمان مون سهي سڄاڻا سهرين" (شاه)
"ٻچن حي مهار ڪي، ٻچي سي مهار" (شاه)

آخر دل ٻڌي درٻار ڏي قدم کڻڻ شروع ڪياسين. سامهون مٽي ٻني ڏسڻ ۾ آئي. الهيءَ اڳتي وڌڻ لاءِ همٿايو. اچي لوڙهي وٽ پهتاسين. جيرن ڪٿن جو خيال ٿيو، ٻر اوڏو ڪوڪ آيا. خيال ڪيوسين ته هنڌي مهل ڏيندئي جو دو ڪٿن ڪڙڪايون. ڪمر هنڌي مهل جاڳندو هوندو جو دو لاهيندو، ٻر

جا ماڻهو اُن لقنچيني ڪن ٿا. ديوان ڏيارام جو مثال ڪيترن سنڌين اڳيان آهي ته ڪئن هن سڀ پرش ناڻ تي ڪلدڪ هموار ڪيو.

جڏهن سري سنگور رام جهروڪين مان اٿيا ته ٻه ڪجهه وقت ڪراچيءَ رهڻ ٿين. ماڻهن جي گهڻيءَ پيهه ۽ اچڻ وڃڻ ڪري سڀ وستوءَ جي ڏيان ۾ اڪ ٻوڙ لڳن. ايشور ڪي ٻارتنا ڪيائون "اي ٻريو، مولڪي توهين ڪپو. مان هن گوڙ مان ڇا ڇاڻان." سردار دالسنگ جي آسٽرين زال (مس گِل) سردار جي قضيه ڪان ٻوءِ تڪليفن ۾ پيئي هئي. هن سري سنگورن جي هيڏي وڏائي ڏسي، اچي سندن شرن ورلي ۽ ارداس ڪئي ته سنگورو منهنجي صدر واري بنگلي ۾ ڪرپا ڪري هلي رهو. سري مولارام صاحبن هن شريف زال جي ارداس قبول ڪئي. هن تي ماڻهن جا اموه، جي صاحبن جي ٻنمان لڳل هوا، ٽڙي ٻکڙي ويا ۽ باقي سڀ يا اڌ پريمي وڃي رهيا جي آرلوار آرلوار تي وٽن پچن پاڻ ڪندا هوا. صاحب آرام ٻائي ڏاڍو خوش ٿيا ۽ وري پنهنجي آتم آنند ۾ گذارڻ لڳا. لوڪ جي شاباس يا گلا سڀ پرش لاءِ هڪ ڳالهه آهي.

توهن ستالن جي ڳالهه آهي ته اخبار ۾ ڪي ليک صاحبن جي برخلاف پيا. هڪ جهولو سڀ سنگي الهن ليڪن جو جواب لکي آيو ۽ ارداس ڪيائين ته صاحبان رحصت ڏيو ته هي جواب اخبار ۾ ڇپايان. جواب ۾ فرمايائون ته "فلاڻا، قبر وٽ وڃي اخبار جي ڳالهه ٻولهه پڙهو. جي قبر جواب ڏيو ته توهين ٻه پلي اخبار ۾ جواب وجهو."

مٿين ٻن واقعن مان پڙهندڙ سمجهي سگهندا ته سڀ پرشن لاءِ هڪ ئي آتما آهي، جنهن جي خيال ۾ رهن ٿا. هڪ ئي آتما تي ڳالهائين ٿا، هڪ ئي آتما جو پرچار ڪن ٿا، هڪ ئي

ملڪ ۾ هڪ دفعي ڏڪر جو وقت هو، ڪالهه ڀيٽا جي ڪا شيءِ آئي. همشه واڌڪر ورهائي وينئي. اهو نيم ٿيندو هو ته ڪو شاهوڪار ان وقت نه حاضر ٿيندو هو نه به ان لاءِ سندس حصو رکيو ويندو هو. پر جي ڪو ڏوهاري ڪان ٻاهر ٿي ڪنهن ڪم لئي ويندو هو، ته الڪي نه آئي سندس حصو موڪليو ويندو هو. ڪنهن شش اوداس ڪٿي نه صاحبان ڦالهو ڪي ڦالهو، الهيءَ جو اندر ڪٿو ڪري، اُنهو اوهان جي ڪلا لڳو ڪري. صاحبن جواب ڏنو ته اسان پهچي ڏوم لئي قائم رهون. اڳلي جي مرضي ڪئن نه سمجهي. الهيءَ لئي حضرت موسيٰ جي ڳالهه ٻڌايائون. حضرت موسيٰ ڪنهن وقت خاوند کي عرض ڪيو ته ٻلا موڪلي حڪم ڏيو نه ساري خلقت کي اج ڪاڏو ورهائيان. هڪ اهو حڪم مليو. هن ساري خلقت کي ڪاڏو پهچايو، پر هڪ غريب جنهن خدا تعاليٰ کي ڪوهه ونڊ نئي ڳالهايو، ان کي نه ڏنو. ڏينهن پورو ٿيو حضرت موسيٰ ساري ڏينهن جي ڪم جو احوال خدا تعاليٰ جي اڳيان عرض رکيو. جڏهن هن غريب کي کاڌي نه ڏيڻ جي ڳالهه ظاهر ٿي، ته خدا تعاليٰ فرمايو ته حضرت موسيٰ، تو وڏي ڀُل ڪئي آهي.

اها ڳالهه ٻڌائي سري ستڪورن چيو ته "ٻچا، ايشور ڏني پر ڏسي ڪيڪي." جڏهن هو ڏسي ته ڪيترن گنهگارن کي ٿولد ڏيندو به نه ماڻي، اهڙي طرح سڀ پرش جڏهن پراڪهاڻي رکندا ۽ وڏو ليکو، غريب شاهوڪار، چڱو مندو، پولو ٻالڪي، خوشامدڙيو ٿلهو وغيره ڏسندا نه ادويس آتما ۾ ڪنهن جو رهڻ لهندو.

"چڱي دي تال سڪو گداري ڪوڙهي دي تال گدار مهان."

گهڻتايون وڏايون تن ڪٽن ۾ آهن. آتما تن ڪٽن کان پري آهي. وقت لئي سڀني جي اهڙي پولو درشتيءَ ڪري، دلما

شاعر ويٺا هوندا هوا ته ڪڏهن وقت سندن مڪار وٽ مان هيٺين شرائي اڪولدي هئي.

”پورڻمده پورڻمدم پورڻات پورڻمد اچيتي
پورڻسيه پورڻمادايه پورڻميوا وششيتي.“ (شروتي)

معنيٰ - جيڪي ظاهر آهي سو به پورڻ يا پرپورڻ آهي، جيڪي نظر کان ٻاهر آهي، سو به پرپورڻ آهي. پرپورڻ مان ئي پرپورڻ پيدا ٿيو آهي. پرپورڻ مان پرپورڻ ڪڍڻ کانپوءِ به وري پرپورڻ رهيو.

جڏهن آئون گلابي به پالڪي هيٺان اهڙن شبدن سان حقيقي حق جي يادگيري ڏياريندي ته انهن هامي هلن ته اسان کي به جڳائي ته هڪ ٻئي جا حق رکون ۽ ٻاڙ مان حقارت ڪيون. منهنجو مطلب ته هن دنيا ۾ هنڌ ورلو آندو آهي. رکيو عقل کان ڪم وٺڻ ۽ دل کي اٿي ڪرڻ اهڙو آهي جهڙو هڪ قيمتي سان گاڏيءَ کي هلائڻ. جيڪڏهن اسين وهنوار ۾ حقيقي نظر اکيون رکي ڪنداسين ته وهنوار به سوڌو هلندو ۽ سچي رستي تان نه ٿڙنداسين. هڪ طرفي لنڊ کان، اسان کي ضرور آهي سڀ طرف ڏسڻ. نه ته ته الڏن جهڙو حال ٿيندوسين، جي هاٿيءَ کي سهي نه ڪري سگهيا.

مٺي هالي سمن مامرو اچي ٻه الڏن
مناڙين هٿن سين اکين ڪين ڀسن
في الحقيقت دل کي سچا سڃاڻن
سندي سرداري بصيرت پنا ڪري. (شاه)
سرمو سياهيءَ جو رلن کي رهاءِ
ڪاني ڪارائي جي مٿس لئي م لاءِ
اکين ۾ اڪاءِ، لالائي لالن جي. (شاه)
سرمو سفيديءَ جو جڏهن وڌو جن؛
لڏهن ڏٺي لن، اڃائي عالم ۾. (شاه)

"مذهب عشق از همه ملت جدا است
عاشقان را مذهب و ملت خدا است"

معني - عشق جو ڌرم سڀني مذهبن ۽ فرقن کان جدا آهي. عاشقن جو مذهب ۽ فرقو خدا آهي.

اسان غلط فهم ماڻهن لاءِ جي خدا ۽ خلق کي جدا سمجهي جدائي ۽ ٻٽائيءَ جي دوزخ ۾ سڙون ٿا، عيٺون حقيقي راز جاڻندڙن جا وچن دل سان لائق ڪيو. هڪڙو ٻيو سنڌيءَ ۾ عربي ۽ فارسي اکر نمي ۽ ٻيو وري ويلو سنسڪرت اکر جاءِ بجاءِ ڪم آڻي. چو نه اسان روحل ۽ سچل جهڙن جي ٻولاري ڪريون ۽ انهيءَ باهه کان بچون ۽ هندو ۽ مسلمان ويدانت ۽ تصوف، هڪ وڻ جا ٻه ڏار سمجهون. سڀڪو ڀلي پنهنجي پنهنجي ٻولي وڏي وڃي، پر ٻاڙ جا سڀني جو مول آهي تنهنکي ڪهاڙو نه هڻي. هندو ۽ مسلم دينن کي چڱيون ٿا ڀلي پنهنجي پنهنجي ٻولي ڪم ڪن. پر هڪ اکنڊ آتما يا حقيقي حق کي هرهنڌ ڏسون. ٻيءَ لي نظر نه رکون پر اُن ٻيءَ ۾ رهندڙ لي.

جي پسڻ چاهين پرين جو — نه لکي پاڻ لئو
جتي حباب آب مان — آدم اُٿي لئو
لوڪ لونئي حل جيو — ڪنهن ڪوڏ جهو
جنهن گولئو ٿي يار کي — سو وڃان پاڻ وڃاءِ
جيئن ٻولي نالهه بن جي — تيئن آئي ڪٿي ٿئو
جي تثليث ڪيو تن جي — نه ڪنڊ ڪنهن ڪيو
جي اسلام لئو الله کان — نه ڪفر ڪنهن ڪيو
مڙهيءَ ۽ مسجد ۾ — روشن هڪ ڏيو
اچي ڪشش ٻئو — دلپسند حال خلق ۾ (دلسي)

انهيءَ لاءِ ضرور آهي نه سچ جا طالب هڪ ٻي سچ کي نظر ۾ رکون ۽ هڪڙائيءَ جو ڌيان دل ۾ رکون. اسان جا صاحب

شاليت ويندا هوندا هوا ته ڪنهن وقت سندن مڪار ولد مان هيٺين شرلي اڪرلدي هئي.

” پور ٽمده پور ٽم ادم پور ٽاٽ پور ٽم اد اچيتي
پورڻ اسيه پورٽم آدايه پورٽم ايوا اد ششيتي.“ (شرلي)

معني - جيڪي ظاهر آهي سو به پورڻ يا پرپور آهي، جيڪي نظر کان ٻاهر آهي، سو به پرپور آهي. پرپور مان ئي پرپور پيدا ٿيو آهي. پرپور مان پرپور اڪتو ته باقي به وڃي پرپور رهيو.

جڏهن آئم گيالي به پاڻکي هنڙن انم شبدن سان حقيقي حق جي يادگيري ڏيارين ٿا ۽ انهن هلت هلن ٿا ته اسان کي به جڳائي ته هڪ ٻئي جا حق رکون ۽ پاڻ مان حقارت ڪيون. خود مطلبيءَ ته هن دنيا ۾ هيڏو رولو آندو آهي. رڳو عقل کان ڪم وٺڻ ۽ دل کي لفي ڪرڻ اهڙو آهي جهڙو هڪ ڦيٿي سان گاڏيءَ کي هلائڻ. جيڪڏهن اسين وهنوار ۾ حقيقي نظر اڳيون رکي ڪنداسين ته وهنوار به سوڌو هلندو ۽ سچي رستي تان به نه ٿڙنداسين. هڪ طرفي ٿيڻ کان، اسان کي ضرور آهي سڀ طرف ڏسڻ. نه ته انڌن جهڙو حال ٿيندوسين، جي هاٿيءَ کي سهي نه ڪري سگهيا.

مٺي هاٿي سين مامرو اڇي پيو انڌن
مناڙيـن هٿـن سين اکين ڪين ڏٺن
في الحقيقت فيل کـي سڃا سڃاڻـن
سندي سردارن بصورت بينا ڪري. (شاهه)

سرمو سياهيءَ جـو رنـن کـي رهـاءِ
ڪالي ڪارائي جي مـڙس ٿـي مڃاءِ
اکين ۾ اڪـاءِ، لالائي لالـن جي. (شاهه)

سرمو سفيديءَ جو جڏهن وڌو جن؛
ڏڏهـن ڏٺـي تن، اجائـي عالم ۾. (شاهه)

"مذهب عشق از هر ملت جدا است
عاشقان را مذهب ۽ ملت خدا است"

معني - عشق جو ڌرم سڀني مذهبن ۽ فرقن کان جدا آهي. عاشقن جو مذهب ۽ فرقو خدا آهي.

اسان غلط فهم ماڻهن لاءِ حي خدا ۽ خلق کي جدا سمجهي جدائي ۽ بهاليءَ جي دوزخ ۾ سڙون ٿا، حقيقي راز جاڻندڙن جا وچن دل سان لاڳو ڪين. هڪڙو ٻيو سنڌيءَ ۾ عربي ۽ فارسي اکر لکبي ۽ ٻيو وري ويلو سنسڪرت اکر حاءِ بجاءِ ڪم آڻي. پر نه اسان روحل ۽ سچل جهڙن جي پوتواري ڪريون ۽ الهيءَ ٻاهر کان ٻيون ۽ هندو ۽ مسلمان ويدانت ۽ تصوف هڪ وڻ جا ٻه ڏار سمجهون. سڪو پلي پنهنجي پنهنجي نموني وڌي وڃي، پر پاڙ جا سيبي هڪ مول آهي تنهنڪري ڪهاڙو نه هٽي. هندو ۽ مسلم وسمن کي جڏيون نه پلي پنهنجي پنهنجي نموني ڪم ڪن. پر هڪ اکنڊ آتما يا حقيقي حق کي هرهنڌ ڏسون. ٻئي تي نظر نه رکون پر اُن ٻئي ۾ رهندڙ تي.

جي اسٽ چاهين پر حو   ته اڪي اِناءُ لهو
جنهن حساب آب سان   آدم انهن لهو
فرق قوتي جل جسو   ڪنهن ڪوڙ چيو
جنهن ڳوليو لي يار کي   سو وڃان پساڻ ويو
جمعه پولي ناڻ بن جي   تنهن اَکي ڪٿن ٿيو
جي ننڍڙڻ ڪيو لم جي   نه ڪند و ڪڏهن ڪيو
جي اسلام ليو الله کان   نه ڪفر ڪنهن ڪيو
مڙهيءَ ۽ مسجد ۾   روشن هڪ ڏيو
اچسي ڪشش ٻيو   دليت خلل خلق ۾ (دلست)

الهيءَ لاءِ ضرور آهي ته سچ جا طالب هڪ ٿي سچ کي نظر ۾ رکون ۽ هڪڙائيءَ جو ڏيان دل ۾ رکون. اسان جا صاحب

جڏهن هو "پاڻ ني پاڻ" ٿا سمجهن ته پوءِ جي بناوت لي لظر ڇو ڪن؟ ڪهڙي مهُر ڇاپ لڳي پيئي آهي اسان تي ته هن ڪي هن مذهب جا آهيون. اسان جو فرض آهي ته پنهنجي پنهنجي ڌرم تي رهي ۽ پين سان ساز ۽ سلوڪ ڪندي، الهيءَ حقيقي هستي کي حاصل ڪريون. هيڪڙائي اسان جو مقصد هئڻ کپي. الهيءَ تي لندي هولدي جي هڪ ڳالهه ياد ٿي اچيم. پنهنجن سنگتين سان گڏ سائين قطب شاه جي درگاه تي وڃڻ ٿيو. هو صاحب ايترو پنهنجي ڌيان ۾ گذاريندا هوا جو ڪنڌ ني ہيٺو ٿي پيو هون. جڏهن اسان چرن پرسڻ لا پهتاسون ته پڇيائون ته ڪهڙي ذات جا آهيو. اسان پنهنجا هندڪا نالا ٻڌايا. فرمايائون ته پڇيا "سکمني پڙهو." جنهن سنڌ ۾ هڙوا فقير ۽ مهاتماڻون، تنهن سنڌ ۾ ڇڪ تاڻ ڏسي دل ني شرمندي ٿئي. هندو مسلمانڪي ته ڇڏيو، پر هندن ۾ ۾ جدا جدا فرقن جي پاڻ ۾ ڇڪ تاڻ. الهيءَ لاءِ اسان سڀني کي ڪوشش ڪرڻ گهرجي ته اهيا دوئي دور ٿئي. دنيوي مال خزانن جي لالچ تي اسين اڪت حقيقي خزانو وڃايون، ڪهڙي نه دک جي ڳالهه آهي.

هڪ دفعي امرتسر ۾ مذهبي(اڇوت) سکن سري ستگورون کي ڏاڍو پيار ڏيکاريو. صاحبن جي نرمل دل، سو هنڪي ۾ ڇاتيءَ سان لڳايون. اچن سکن کي اها ڳالهه نه وڻي، پر سچن جو پريم ڪٿي ٿو دٻجي سگهي. جيتر اها مذهبي پاهر اندر ۾ پاريندا سين تيتر اندر جو سک ڪٿان حاصل ڪنداسين. ويدانتين لاءِ "ست چت آنند" ۽ صوفين لاءِ "حق موجود" فقط چوڻ ماتر لفظ ٿي رهندا جيستائين هنن جي اندر مان پيائي جي اهم نه نڪتي آهي. "جت پيائي آهي تت دک آهي" اهي شرتي جا زور وارا لفظ اسانکي وسارڻ نه کپن.

سوامي رام تيرٿ جن جي رسالي الف جي منڍ واري صفحي تي هي پوءِ لکيل آهي:-

پيدا ٿيندا هوا. هڪ دفعي ڪو شخص ڪٽي ڪٽي ڪمن ڪارڻ آيو. پالل اگهان وکي هٿ ڏنائون، پر انهن نه ڇهيون نه هاٿي ڇٽي ڪيو. انهي ڪري صاحب شاهه پر وهيا ۽ ڪارڻ شروع ڪيائون. اٿي پر هن شخص کي ڪو خيال آيو ته هي ته مسلمان آهن. انهي خيال ايندي، هن پالل موٽائي ڪٿي. صاحب سمجهي ورتو ته ڳالهه ڇا آهي ۽ هڪ خيال آيو ته هن شخص کي ڇتون ته اسين هندو آهيون. پر سوچ ڪيائون ته فقيري وارن اهڙين ٻاڙ وڃائڻ لاء ڪمن ٻاڙ پڌائڻ لاءِ. اهو وچار ڪري شاهه جيءَ کي پنهنجي ڏيان ۾ لڳي ويا. ڏسو ٻلا شاهه ڪئن تو پنهنجي حالت جو بيان ڪري:-

هر طرح ديسي دلدار پيارا رنگ رنگ دي روپ بنائڪي جي
ڪتون آپ پلاء دلدور هويا اوڏ اوڏ پرمي دک پائڪي جي
هي آپ مون آپ پرگهٽ هويا لحالد ڪسي مالهه سمائيا جي
بلا شاهه جو آد تا انت سوئي جساء لمر ۾ لمر سمايسا جي

ملم مملي لي جام صاحب يا سدن فرزند پيدا هوا. هن وقت لي ۾ جي مسلمان صاحب پيدا هوا ته هڪ جاء لي اسان سيفي سان پرشاد ورتائيندا هوا. شاه جو رسالو ته ڪمترا ڏيهن پڙهڻ ۾ ايندو هو. ڪمترا صوفي اهڙ ۽ ڪافيون ته ملم دربار ۾ پڙهڻ ۾ اينديون هيون. جي ويدانت سڌانت جا اوچا شاستر اسان بالڪن کي پاڙهيندا هوا ته پين ڪاملن جي وچن ڪان نه واقف ڪندا هوا. حقيقي حق ۾ قائم قدم هوا، پر مذهبي پندلن ماں آجا هوا. شنڌ ۾ سچل سچي جو مثال ڪٿهن ڪان گهڻو هولدو. جا هن جا چيرس الڪيز وچن آهن.

ڪٿي وصل دار هي ڪٿي طالب جدائي
اندر باهر هڪڙو آهي صورت سپائي
ڳالهه نه سمجهڻ جيڙي جا ستڪور سمجهائي
ڪافر مومن هڪڙو سچا پوڙج پائي.

۾ هڪ ئي رستو جدا اکرن ۾ ڏسيو ويو آهي. انهي لاء اسانجو فرض آهي تہ ٻاهرين لکت جهڙي کان الدرين معني جو ڌيان ڌريون ۽ اصلي حقيقت کي حاصل ڪريون.

ٽاز و سر راڌا ڪرشنان جو "هارٽ آف هندستان" پڙهيو. هن مشهور فلسوف هندو، مسلم ۽ ڪرستان ڌرم جا مکيہ اصول هڪ جهڙا ڪري ڏيکاريا آهن. جيتوڻيڪ ٻاهريون پوش انهن سڀني جدا جدا پيو ڏسڻ ۾ اچي. مٿين بيان کي ثابت ڪرڻ لاء، هن ٽي مثال ڏنا آهن:-

(١) مهاواڪين ۾ هڪ چوي ٿو "لت اوم آسمي" يعني تون اهو آهين. (٢) يسو مسيح جو چوڻ آهي تہ "مان ۽ منهنجو پتا هڪ آهيون. (٣) قران ۾ آهي تہ "هو اوہ آهي، تون هن کي چو نہ ٿو ڏسين."

سري ستکورن مليو رهڻ کان اڳ، پنجاب، سنڌ، بمبئي ۽ مدراس کاتي جو چڪو سير ڪيو، روهڙي واري پائي وسڻ صاحب، لاڙڪاڻي واري سوامي ڌرمداس صاحب، حيدرآباد واري سوامي ڪلاچند صاحب جن سان هنجو رستو هولدو هو. صوفين ۾ بچل شاهہ سکر واري، درازن واري صاحب ۽ ماستر ارملداس صاحب سان بہ حقيقت باہت ڳالهائڻ ٿيل هون. امرتسر دربار ۾ ويساکيءَ جي ميلي تي وڃڻ ٿيندو هون، جتي جدا جدا پاسن کان ست پرش گڏبا هوا ۽ اهڙي طرح پاڻ ۾ ست سنگ ڪرڻ جو موقع ملندو هون. هن مان پڙهندڙ سمجهي سگهندا تہ ست پرش پورڙو والکر ڪيئن نہ گلن مان خوشبوء ڪڍن ٿا ۽ ست وستوءَ جو جدا جدا طرفن کان ديدار ڪن ٿا ۽ هڪ ۾ هڪ ئي وجن ٿا.

پنجاب ۾ ڪنهن پاسيري جهنگ، ۾ رهندا هوا. ڪپڙا جلدي جلدي نہ ڌوئجن ۽ اجايو وقت لقصان نہ ٿئي. انهيءَ لاء هڪ ليرو پهريان جو ڳچيءَ کان پيرن تائين بت ڍڪي سگهي،

گل بارھون

خدا لباسن ۾ ھڪڙو حقيقي حق.

ويدانت ۽ تصوف ٻئي ھڪڙائي جو ناد وڄن ٿا. سنت پرش ۽ معرفت جا صاحب پهنجي رهڻي ۽ ڪهڻي سان ھنن اصول جي حمايت ڪن ٿا. سنڌ جي سنتن ۽ فقيرن ۾ اھڙا گهڻائي صاحب ٿيندا ھي ھندو مسلمان ۽ ٻين مذھبي ولڪن کان آجائي رکن ٿا. جن نہ روح جي گهر جي والي ھندي ھئي ۽ صورت ٻهار ۾ اڙدو ۽ فارسي زبانون ڪم آندل آھن. ھاڻوڪي زماني جي طالبن کي بہ اھڙي درشني رکي، ھڪ ٻئي جي ٻولن ۽ عقيدن جي پوري ڄاڻ حاصل ڪرڻ کپي، ۽ سچيءَ معني مان واقف ٿيڻ کپي ۽ نہ ھڪ ٻئي کان پري ڀڄڻ کپي.

اسانجي ستگورن سري مولارام صاحبن جي ھندو جواھ مسلمان سنت پرشن سان روح رهاڻ ٿيندي ھئي ۽ وقت بہ وقت اسانکي انهن مان واقف ڪندا ھوا ۽ ڪمرن اشارن ۽ قولن جي سچي معنی کان آگاھ ڪندا ھوا. ھڪ دفعي ھڪ صوفي فقير جنھن نہ "حضرت محمد صاحب روز ڏل ڏل گهوڙي تي چڙھي خدا تعالي جي دربار ۾ ويندا ھوا." صاحبن مٿون اشارو ھيلمن ۽ وبت سمجهايو. دم يا سواس اچا آھن ۽ گهوڙيءَ مثل آھن. دربار آھي ايهاس جي 'حاء، جنھن کي ڪٿ اپهند ۾ "ڏُکها" جي تال ن سڏيو ويو آھي. ھاڻي جي ويچار سان ڏسو نہ پهي ڏر

۽ سڀ ازخود سمجهي سگهي ٿو.

(١٢) ”اماترا سچتر او ڌواويت بوپنچو اپشم شوم اد ويعد
ايو موڪار آتمو سنو شتيه آتمالا آتمابر يه ايوم ويد“

معني- جنهن ۾ ڪجهه حصا نه آهن، اگوچر، سرشٽي جنهن ۾ گم ٿئي ٿي اهڙو آنند روپ، هڪ اوم آهي. اهيو چوٿون حقيقت ۾ آتما آهي. جيڪو انهن جاڻي ٿو سو پنهنجي آتما ۾ هڪ ٿي وڃي ٿو. اماترا معني بي آواز. شانت يعني بي آواز مان آواز شروع ٿئي ٿو. اماترا سڀني ماترائن ۾ وياپڪ آهي.

مٿيان شلوڪ اوم جي حقيقي معني ڏيکارين ٿا. اوم جي وسيلي سڀ وستوءَ جو ڌيان ڪري سگهجي ٿو. ان جاپ ڪري دوشيه جي اَڻ هوند ۾ صدق پڪو ٿو ٿئي. سچي ڌيان مان مٿي بيان ڪيل ڳڻ ضرور اڀرندا جيڪڏهن ڌيان پوري طرح سان، پوريءَ جاءِ ۽ پوري سمجهه سان ڪيو ويندو.

مٿين ليک ۾ سڀ ضروري ڳالهيون ويدن او ساز جاڻايون ويون آهن. هاڻي باقي آهي چڏيل جگياسن جي لياقت ۽ محنت تي. اهي ڳڻ جيڪي اوم جي جاپ مان حاصل ٿيندا سي مٿين شلوڪن ۾ جاڻايل آهن. اهڙو جيئن ڏ:-

(١) سڀ ڪامنائون حاصل ڪري ٿو جيتوڻيڪ دنيوي چاهنائن کان جگياسوءَ کي پري رهڻ کپي.
(٢) سڀني ۾ سرشت ٿئي ٿو.
(٣) آتم گيانی ٿئي ٿو.
(٤) سڀڪو هنکي هڪ ڪري ڀلائي ٿو.
(٥) هنجي اولاد ۾ ڪو به اگيانا ڪونه رهندو.
(٦) سڀ دوشيه کي سهي جاڻي سگهي ٿو.
(٧) سڀ ازخود سمجهي سگهي ٿو.

الدر ساھ ڪلڪ سان "مان برهم آهيان" اهو چنتن ڪجي. ساھ کي ٻاهر ڪڍڻ مهل چنتن ڪجي تہ سرشٽي نہ آهي. ساھ جي ٻيهڪ مهل الهيءَ شانت روپ ۾ ستت لڳي.

(٨) "سو ايم آتما اڌيکم اومڪارو اڌ ماترم پادا ماترا ماترا سچ پادا اڪار اڪار مڪار الي."

معني- اهو آتما اومڪار آهي اکرن جي ويچارڻ سان. ماترائون پاسا آهن. ماترائون آهن، اڪار اڪار مڪار.

(٩) جاگرت ستانو ويشوانر اڪار پرٿما ماترا اپترا آد متوا آپنولي ھ ولي سردان ڪاماد آد سچ ڀولي ھ ايوم ويد."

معني- جاگرت ستان وارو ويشوانر اڪار آهي الهيءَ لاءِ تہ اهو اکر پهريون آهي ۽ وياپڪ آهي، جيڪو اهو ڄاڻي ٿو، اهو پنهنجون سڀ ڪامنائون حاصل ڪري ٿو ۽ سڀني ۾ سرشٽ ٿئي ٿو.

(١٠) "سوپند استانو تجس اڪارو دوتيہ ماترا اتڪرشاد اپتواد و اتڪرشتي ھ وکسي گيان سنتت سمانشچ ڀا سيا برهم وت ڪُلي ڀولي ، ايوم ويد."

معني- سپني استان وارو تجس اڪار، اوم جو ٻيو اکر آهي، ھڪ تہ اکرن ۾ اوچو آهي (ساھ ڪڍڻ مهل) ۽ اوم جي وچ ۾ آهي، جو انهن ڄاڻي ٿو سو اتم گياني ٿئي ٿو. سيڪو هيکي ھڪ ڪري هلائي ٿو، هنجي اولاد ۾ ڪوبہ برهم جو اگيانا ڪرڻ او ٿئي.

(١١) "شپسد استانو پراگيو مڪار ترتيہ ماترا متير ابيتيرو وا اوم سروم بنمسح ڀولي ہ ايوم ويد."

معني- جهنجو گهري ننڊ استان آهي، اهڙو پراگيہ مڪار آهي. ڀاڪاڻ تہ ماپ آهي ۽ هن ۾ سڀ ھڪ ٿي وڃن ٿا. جيڪو اهو ڄاڻي ٿو سو دنيا کي سڄي ڄاڻي سگهي ٿو

ٿُل ڇيو وڃي ٿو. اهو سکوپت جو آنند غفلت جو آنند
آهي ۽ پرڇن آهي ۽ آتما آنند سان منجهائڻ نه ڪيپي. ننڊ
مان اُٿي چيو ڇني ٿو نه رات مولکي گهري ننڊ هئي ۽
مولکي ٻي ڪا به خبر نه هئي. انهيءَ مان سمجهي سگهجو ته
گهريءَ ننڊ ۾ هو اگياڻ هو.

(٦) " ايشه سروي ايشور، ايشه سروگيه ايشو انتريامي،
. ايشه يوني سروسيه پرڀو اپيوهو پرلسا نام."

معني - هي سڀ جو ايشور، سڀ جو ڄاڻڻ هار، سڀ جي اندر
رهي هلائيندڙ، سڀ جو پيدا ڪندڙ، سڀ کي لئه
ڪرڻ وارو آهي. سپنی جي ڪارڻ شرير جو اڌشٽاتا ديو
"ايشور" ليکيو ويو آهي. مٿيان ان جا لڇڻ آهن.

(٧) " نه انتو پرگيم نه بهيه پرگيم نه پرگيا نه گهن نه پرگيم نه اپرگيم
ادرشٽيم اويو هاريم اگرا هيم الکشڻيم اچنتيم اوپيند يشيم
ايڪ آتم پرتيه سارم پرپنچوشم شانتم شوم ادويتم
چترٿ منيتني سه آتما سه وگيه."

معني - تريا يعني چوٿون اندرينءَ سرشٽيءَ جي ڄاڻ کان پري،
ٻاهرينءَ سرشٽيءَ جي ڄاڻ کان پري، ٻنهي جي ڄاڻ کان
پري، گڏ تيل ڄاڻ کان پري، جڙ چيتن کان به پري،
اِندرين ۽ من کان اگوچر، وهنوار کان پري، اچنت، اومان
کان پري، بيان کان پري، سوير پرڪاش مايا رهت،
شانت روپ، سک روپ هڪ آهي. اهو آتما آهي ۽
ان جو اپئو ڪجي.

مٿين بيان ۾ ٻهرين ٽن اوستائن کي رد ڪري چوٿينءَ کي
ڄڻو آهي. انهيءَ چوٿينءَ جي جاء هردي آڪاش ۾ ڄاڻائي
ئي آهي. سري شنڪر آچاريه انهيءَ ڏيان کي هيٺينءَ بيان
ڪيو آهي.

ورلٺ ۾ جاءِ ورتي ٿي. ھنڪري سڀ الڪ ۽ اوتويھ مک
آھن. سوڪر سرشٽيءَ ۾ وھدوار اٿس.

جڏھن جيو جاگرت اوسٿا مان سپني ۾ وڃي ٿو تہ تنھن
سرشٽي پنھنجي رچي ٿو. ھن کي پنھنجي روشنيءَ سان
روشن ڪري ٿو. تنھن ڪري سنڌس نالو تيجس چيو
وڃي ٿو. ڪنٺ ۾ ھنجو استان آھي.؛ تنھنڙي ناڙي ۾
ساري پنھنجي سرشٽي پرسد ڪري ٿو. انھيءَ ڪري
سوڪر سرشٽي ۽ سوڪر ڀوڳ اٿس.

”چمڪ ڀوڪ ھي برھما تمر و سپنا رچي ھارا ري.“

(گلاب چمن)

اھا سوڪر سرشٽي ٻاھرين ستول سرشٽيءَ وانگر ئسلي
نٿي ٿي. ٻر جنھن ٿوريءَ جاءِ ۾ وڏي ٿي نظر اچي ٿي،
تنھنڪري انکي سوڪر چيو وڃي ٿو.

(٥) ”يترِ سُپتو نہ ڪنچن ڪامِّم ڪامئتي
نہ ڪنچن سوپنم پشيتي تت سُشپتم
سُشپتہ استان ايڪي ڀوتہ پرگيان گھن ايوا آنند ميو
ھيہ آنند ڀُڪ چيتو مک پرگيامہ تتيہ پاد.“

معني - گھريءَ ننڊ ۾ جاگرت وانگر نڪي ڪا ڪامنا پيدا ٿي
وڃي ٿو ۽ نڪي ڪي سپنا ڏسي ٿو. گھريءَ ننڊ ۾ ھنکي
”پراگيہ“ چئجي ٿو، جو ٻنھي جاگرت ۽ سپن واسنائون
ٻاھر سان ڪٺي پنھنجي ٻاھر ۾ گم ٿئي ٿو. اھو آھي سنڌس
ٽيون پاسو ”پراگيہ“. گھري ننڊ ھنجو استان آھي (اھا
جاءِ دل جي مٿان ڇتي ويتي آھي.) ھمہ سڀ آزمودا
ملي ھڪ ٿي وڃن ٿا. ھمہ آنند آھي. جنھن تہ ھتان جيو
اني وري سوپن ۽ جاگرت ۾ اچي ٿو. انھيءَ ڪري ھن
اوسٿا کي ٻاھرينءَ ۽ سڀني سرشٽيءَ ڏي وھڏڙ رستو پڻ

سڀني لالا اوم کان جدا نہ آهن. اوم جي معرفت ۾ مالڪ جي ڄاڻ ٿئي ٿي. ڪال ۽ اڪال يا ظاهر ۽ باطن بہ اوم آهن.

(٢) ”سرو هيمتد برهم ايم آتما. سوايم آتما چتش پاد“

معني - هي جيڪي بہ آهي سو درحقيقت برهم آهي. هي آتما بہ برهم آهي. هن آتما کي چار پاسا آهن. هن شلوڪ ۾ آتما ۽ برهم کي هڪ ڏيکاري آتما جون چار اوستائون ڏيکارڻ ۾ اچن ٿيون. ڇو تہ جيوت ۾ هرهڪ انسان انهن چئن اوستائن جو آزمودو هر روز وٺي ٿو. انهيءَ ڪري ڄاڻ مان اڻ ڄاڻ ڏي رستو ڏيکاريو وڃي ٿو.

(٣) ”جاگرت استاون ٻهش پرگيہ، سپت انگہ، ايڪوانويشت مکہ، ستول ڀُگہ ويشوانر پرٿم پاد.“

معني - هن جو پهريون پاسو آهي ويشوانر، جنهنجو رهڻ آهي جاگرت ۾. جنهنکي ٻاهرين شين جي ڄاڻ رهي ٿي. جنهنکي ست انگہ آهن ۽ اوڻيهہ مکہ آهن. هنجو وهنوار آهي ستول سرشٽي مان. جاگرت ۾ سڀئي اک آتما جو استان ليکي وڃي آهي. ڇو جو جاگرت جو وهنوار گهڻو ڪري اکين جي مدد سان ٿئي ٿو. اکين سان گڏ ٻين گيان الدرين جو ليکڻ ۾ بہ ايندو. ست انگ آهن مٿو، اکيون، چالي، ٻمت، بکيون، پير ۽ وات. هنن جو وڌيڪ بيان اپنشدن ۾ پڙهڻ کجي. اوڻيهہ مُکہ آهن پنج گيان الدريون، پنج ڪرم الدريون، پنج پراڻ ۽ چار انتهہ ڪرڻ. استول ڀوڳ انهي ڪري چيا وڃن ٿا جو سرشٽي جون شيون ستول روپ واريون آهن.

(٤) ”سوپنہ استاون انتهہ پرگيہ، سپتہ انگہ، ايڪو انويشيہ مکہ پروِوِڪتہ ڀُڪ ليجسو دوليہ پاد.“

معني - ٻيو پاسو انس لئجس، جو ڪم ڪري ٿو سپني ۾. الدرين‌ء

نالو جو جاپ ۽ نقر چٽجي ويچار ڪي. جيتوڻيڪ گيان يا معرفت
جو درجو بلڪل وڏو آهي، پر اهڙا خوش نصيب ٿورن جي
حق ۾ آهي. ويچار ساگر ۾ گيان جهاز سان ۽ جاپ ٻيڙي سان
ڀيٽيو ويو آهي. سري ستگرو به فرمائيندا هوا ته جاپ آهي ٻند
والگر، جو ڪڏهن نه ڪڏهن درياهه پار ڪرڻ ۾ مدد ڏيندو.
پر گيان آهي جهاز والگر، جو سڀني سڪان جي مدد سان جلدي
سنسار روپي درياهه مان پار لنگهائيندو. مٿين لبڪ مان جگياسو
کي جاپ جي گڻن ۽ حد جي ڪم پٽجي سگهي هوندي. ڪيترا
"جاپ" ٻڌڻ ۾ اچن ٿا، پر ويدانت شاسترن ۾ "اوم" جو
جاپ سريشٽ ڪيو آهي. ويچار ساگر جي ڇهين ترنگ ۾ انهن
ٻه ستڪ ڪيو ويو آهي ته جگياسو جيڪڏهن گيان ۾ پڪو نه آهي
ته اللاءِ مٿون جاپ ضروري آهي. ڪيترن سڄڻن مان ڪن
ٻڌي ته ڪين جاپ نه ملل آهي، پر الهي سان وڏي ۽ ريت جي
ڪم اصل ڪاله ڏئي ويٺي آهن. ڪنهن نه المن ڇو نه ڏيان
ڪان ڪرن جي مورت جو ۽ جاپ ڪريان "اوم" جو. اهڙي
غلط فهمي جي هٽڻ ڪري سچو نمونو ظاهر ڪرڻ ضروري آهي.
مالدوڪيه اپنشد جا (١٢) شلوڪ ڏجن ٿا جي جگياسن
کي چڱا ڪارگر ٿيندا.

(١) هري اوم اوميتيدِ لداڪيوم اُدَمّ سرو تسواپه وياڪيانم ڀوتم
ڀوُڏ ڀو شياد تِ سرو اومڪار ايو يتچانيه ترڪال اتيتم تد
پيو اومڪار ايو"

معني- هري اوم، اوم لفظ هي سڀ آهي. انجو صفا بيان هيٺ
ڪجي ٿو. گذريل هلندڙ ۽ ايندڙ زمانو حقيقت ۾ اوم
آهي. ٽن ڪالن کان الهس نه اوم آهي. پرماتما جو نالو
"اوم" آهي. هن سرشٽي ۾ جيڪي ٻه ڏسڻ ۾ اچي ٿو
انهن جي نالا آهن. شيون پنهنجي نالن کان جدا نه آهن.

مولکي هن تڪليف کان بچايو". جهوپڙي ويٺي نہ ڪٿي رهنديس. ڪٿن معصومن جي پالنا ڪنديس. سياٽي بٽلف ايندا ۽ مولکي اٿاريندا. سري سنگورن کي ڪهل پيٽي ۽ هنکي "اوم" جو جاپ ڏسياٺون. مائي کي هو ڏاڍو ڦڪر، سو ڏاڍي صدق سان ساري رات جاپ ڪيائين. بٽلف موٽي ڪون آيا ۽ مائي جو اُجهو سالم رهيو.

هڪ سريہ ڏاڍي شانت سڀاءَ وارو هو. صوفي فقير جو همت ورال هوس، جو مجذوب هو؛ يعني جنهن جو گهڻو وقت "جذب" ۾ گذرندو هو. سال کن مولکي هن اُلم پرش سان گڏ رهڻ جو خوش نصيب ٿيو. سوپل آسر جو ايندا هوا ۽ بہ ڪلاڪ کن ڏيان ۾ رهندا هوا. هنن جي رهڻي ڪهڻي نهسمن جوڳي هئي. هڪ دفعہ سخت ڪنگهہ ٿين ۽ گهڻو وقت هلين. لڏهن بہ پنهنجي ليم لاءِ ڪيڏوار نہ آيا. ديهانت کان بہ مهنا اڳي پنيءَ جي ڪنڊي جو سخت سور ۽ لپ ٿين. پر لڏهن بہ هنجو چهرو شانت وارو ۽ وات مان شڪر جا لفظ پيا نڪرندا هئا. هنن جو شانت سروپ ۽ نرمل اکيون مولکان اڄ تاءِ ڪونہ ٿيون وسرن. ڪڏهن ڪڏهن سواميءَ جا سلوڪ پڙهندو ڏسندو هوسان. پر جيڪو وقت نوڪريءَ کان فارغ هوندا هوا سو پنهنجي منهن شانت ۾ گذاريندا هوا.

لنڊي هولڊي جي ڳالھ آهي. جهڙ بيٺو هو؛ منهنجي ناني ٻاهر ڪٿي نہ درو جو درسن ڪريان. واٽي شروع ڪياءِ. ڪڪر ٻري ٿيا ۽ دروءَ درسن ڏنس. نانيءَ منهنجي مالا جي ڳالھ ڪئي نہ مرليو کان اڳي چاليھ ڏينهن دروہ جي ڏسڻ مان خبر پئيس نہ هلڻ جو وقت آيو آهي. اهيا ڳالھ اُپاسنا جي وڏائي ڏيکاريٿي.

صوفي مت وارا ذڪر ۽ فڪر ٻئي ڏسن ٿا. ذڪر جنجي

ـهنجي ستکورن جي ڪرپا ۽ سکيا سان برهم ودپا جو به حقدار
ـمندو. ملير اچڻ کان پوء پهرين ڏينهن ۾ هو گهڻو وقت شالب
ـ۾ گذاريندا هوا. جڻن جڻن وقت گذرندو ويو، تئن شڻن حـي
ڪلياڻ واسطي هنن کي لنيا پوء وڏا شاستر پاڻ پاڙهيندا هـوا،
جڻڪ، سارڪتاولي، وچار چندرودپ، ويراڳ شتڪ ۽ وچار
ساگر. وچار ساگر جي پڙهڻ کان پوء اپديش ڏيندا هوا. اپديش
گالپوء گيتا، وسشت، اپنشد، برهم سوتر وغيره پڙهائيندا هـوا،
ڪڏا گهڻو ڪري وسشت جي هلندي هئي. ازان سواء ٻيا بـ
شاستر ڪو جگياسو ڪٺي ايندو هو تہ اهي بہ سمجهائيندا هوا.
سنڌي هندي ۽ اڙدو شاستر موقع آهـر وچارڻ ۾ ايندا هـوا.
پوين ڏينهن ۾ ڏلو ويـو تہ دل ڏاڍي دوپاهہ هئن ۽ ٿوري
شيوا ۽ گڏ ڪنهن جو ڏسندا هوا تہ اپديش جي ڪرپا ڪندا هوا
۽ چوندا هوا تہ هن ڪلن زماني ۾ اڳئين ڏينهن جون تڪليفون
ڪنہ سهي سگهندو. هڪ دفعي انهن بہ چيانون تہ اسان جي ڪي
تڪليفون سڀ وستو پاڻ ۾ ڏٺيون سي بيان ڪـان باهر آهن.
اسين پنهنجن شش کي اهڙيون تڪليفن ۽ ڏاکڙن کان بچائيندا سين
مولکي ڪنهن هٿ پوگيء لهي، ڏولي، پراڻيام، پدآسڻ ڪر
۽ انهن جـو بيان لکايو. سري ستکورن وٽ اهو بيان بہ پڙه
۽ پراڻيام وغيره ڪري ڏيکاريو. فرمايائون تہ اهڙن ڏاکڙن
مطلب ڪهڙو، جڏهن اسين لوهان کي سولي ۽ سهج اپاي سـ
سگ جو وستو ڏيکاريون. ڪيانون بہ انهن. مٿئين احوال
پڙهندڙ سمجهي سگهندا تہ سڀ پوش پاڻ الهي جمال جا
لوڪا جگياسو تڪليف ولڻ لاء تيار نہ آهن.
هڪ دفعي هڪ غريب وڏوا لـي ڪنهن لهمدار ڪ
ي هيڪي جهوپڙيء مان لي ڪڍايو. ہ لنيا پار هئس.
ن پيٺي وقت گذاريندي هئي. صاحب جي جرن آئي تہ

ڳالھ ٻارھون

اوم جي اپاسنا

"جل ٿل مھيل ڀوريا سوامي سرجڻ هار
الک ڀالڻ ھو ڀريا لالک ايک اوڪار" (گرانٿ صاحب)

ويدانت شاسترن ۾ گھڻو ڪري ڀريائين الوہند لکندا آھن. انھن مان ھڪڙو آھي تہ سڀ شاسترن جي پڙھڻ جو ڪير حقدار آھي. انھي جگياسوءَ جا لڇڻ وويڪ ويراڳ شٽسمپتي ۽ مموکشيتا لکيا ويا آھن. ھن زماني ۾ گھڻا اھڙا جگياسو لڀندا، جي ساڌن سمپت ٿي ستگورن جي شرڻ وٺي ٻرھم وديا حاصل ڪن؟

وويڪ چئجي ٿو سَت ۽ اَسَت جي ڀيد ڄاڻڻ واري شڪتيءَ کي. ويراڳ، ٻہ لڌھن ھڪو ۽ سچو ٿيندو جڏھن سڀ وستوءَ جي اکت آنند ۽ درشيہ جي نقلي ۽ وقتي سک جي ڀيٽ ڪري سکھبي. دک سک ۾ ھڪ ورلي وارو رھڻ ٻہ ڪا سولي ڳالھ نہ آھي. الي چاھنا پرم سک جي ھن دنيا جي امن ڀروريءَ واري ڪال ۾ ٻہ ڏکي ڳالھ آھي.

"جيتر لالو ڪٿي لٺ ليتر ڪرھہ وڃي اڇھامي"

جيتر ھن زماني ۾ ماڻھو جگياسوءَ جي حقداري لاءِ ڪوشش ڪري، ليتر گھڻو وقت ھن جو ويندو؟ سري ستگورن جو چوڻ ھو تہ ھن ڪلجگ ۾ شش کي ستگورن ۾ وشواس ۽ شڀ ڀاونا سان گڏ شيوا جو الک ھوندو تہ آھستي آھستي گڻوان ٿي،

يڪمر رويه ڀهڻدا ٻاه ڪوولي لر آلما سٽر يي الوپ شالتي ڏيوه
ليشام سڪم شاشولر ليتر شام (شولي)

ڏيرج وان ٻوش السڪ آلند جو حقدار آهن. هو ٻاٽر سڀ
ڪي ڏسن ٿا.

ولڪ ربي، بي رلڪ لي سچا، لاهه الهيء پر لهند بن. (سچل)

صورت جو وس هڪ الي لائين ڏس ليڪن
اڪمون ڪس زبان هيء وچان حمن وچن
ٿب ٿب لائي ٿوبا آهي ٿوبيء معهه ٿبن
ٻاٽي جي ٻاڪائي سان ٻاٿهي ٻاڪ لمن
السڪي ٻهو اچ ٻر عاشق ڪمر رهن
سالڪ سمجهائن، مامن سان ماٺهن ڪي. (سچل)

حرص جڏي هڪ ٿيا موه سڪ ٻر رهن سدائي (مولارام)
ساهر سا سهڻي، سانر ٻط سوني
آهي لجوني ڳهه ڳجهالڌ ڳالڙي. (شاهه)

” آلمموا آلما لشٽر “ ٻهن جي الدر ٻهڌجي آلما سان
راضي. (گيتا)

ڪر. اسان سيني ۾ هڪ ئي آتم وستو آهي. ٻئي جي گڻ يا اوگڻ جي اسانکي خبر ٿيندي، جيڪڏهن اسانجو هردو اُرمل ۽ صاف هوندو. جيڪڏهن پاڻ ئي هونداسين ڪپٽ ۾ پريل تہ کهڙو حق آهي اسانکي ٻئن کي ڪپٽ لڳائڻ جو. ڪنهن سياڻي جو چوڻ آهي تہ

"دنيا آهي اسانجو عڪس".

هوندو اسانجو اندر اُجرو تہ ٻئي ۾ ڪٿن پورا ڏسبي. متعين ليکہ مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿين ٿيون تہ:-

(۱) پاڻکي جاڻڻ سولي ڳالهہ آهي پر ٻئي کي جاڻڻ ڏکي.

(۲) جي اسانجو من وشمن ڏي ڊوڙي ٿو تہ سمجهجي تہ منزل اڃان دور آهي.

(۳) جي اسان ۾ ازخود ديا، سچائي ۽ سهڻا جا خيال ظاهر ٿين ٿا تہ سمجهون تہ اسين پرماتما جي ويجهو ٿيندا ٿا وڃون.

(۴) جيترو اسين پرماتما کي ويجهو ٿيندا ويندا سين، اوترو ئي اسان ٻئن کي، عزت، پيار ۽ همدرديءَ سان ڏسنداسين.

(۵) گمان ۽ ڏيان جو اوس اسانجي خياليءَ تي اثر پوڻ گهرجي. جي اهو اثر ظاهر نہ آهي، تہ ڪا مڙيئي کهٽائي آهي. اُنهيءَ کهٽائي کي ڳواي دور ڪريون.

(٦) گمان ۾ پڪي لڳڻ لاءِ سچيءَ وستو جو روي ويچار ۽ ڏيان ضروري آهن.

(۷) گمان جي پرڪتا تڏهن جاڻجي، جڏهن اندر ٻاهر سڀ وستوءَ کانسواءِ ڪجهہ بہ نہ ڏسون.

هاڻي ڏسون تہ سڀ پرش پاڻکي ۽ ٻئن کي ڪٿن ٿا ڏسن ۽ ڪٿن ٿا ورتاءُ ڪن.

"پولپهو پولپشو وچنتہ" (شرلي).

سب کي هڪ آتما جاڻن ٿا.

رهجي، اهو آهي گيانيءَ جو مقصد. شاسترن ۾ گيان جون سڀ پو مڪانون ڄاڻايل آهن. ٻيو آهي هاڻوڪي زماني ۾ وهنوار ۾ رهندڙن سان ڪٿري قدر لاڳو ٿي سگهندا آهن، ٻيو سيڪو پنهنجي آزمودي مان چئي سگهندو. جن سڄڻن سوي ڪرشن، سري رامچندر، وسشٽ، ويا، سکديو، دتاتريه، جڙ ڀرت جي جيالمن جو احوال پڙهيو هوندو، سي چئي سگهندا ته گيانيءَ ڪو هڪ سانچي مان نڪتل نه آهن. هنن ٽيڪ آهر الهئي آهن، پر تڏهن به ٻاهرين ورتاءَ جدا جدا نمونن رهي الن. سري ڪرشن کي ارجن چيو آهي

"تون گيان وشيا ويدا، لس ٽو ڪڻ پؤ ارجن"

مايا ۽ سندس وهنوار ٽن گڻن سان ٺهي ٿو، جن نه آهيا الهن گڻن کان مٿي يا پري آهي تنهن گيانيءَ کي ٽي گڻ ڇهن ٿا. ڪٿ اپنشد ۾ به چيل آهي ته

"مايا کان پري مهتسه آهي ۽ مهتسه کان پري پرش آهي".

هتي مهتسه جي معنيٰ آهي "هرڻگربهه جي سرشٽي".

سوٻر سان نه ضرور چار بندن ٿيندا. آهي وهنوار ۾ نظر ايندا، پر گيانيءَ الهن بندن ۾ اهڙو بدل آهي، جهڙو وهمي نانگ جي بندن ۾ سچي نوڙي آهي. اها ڳالهه اهوئي پرش جاڻي سمجهي سگهندو، جنهن جو هردو نرمل هوندو. انگريزيءَ ۾ پهاڪو آهي،

"هيرا هيرن کي ويڌن ٿا"

اسان گرهستين جو ڌرم آهي ته وڏو سٿول درشٽيءَ سان ٻين کي ائين ڏسون. ڪهڙا وهون، ڪهڙا بڌرن، ڪجهه باريڪ نظر سان وهني ڏسون ته جيئن کي سنوٽمنو چئون. مان ته الهيءَ راءِ جو آهيان "نه گڻ ٻئي جا ڏسجن اوگڻ پنهنجا ڏسجن".

الهيءَ جي معنيٰ اها نه آهي ته اندر ئي رهجي ۽ ڪڏهن ڪرجي. شڌ وچارڻ وان کي اندرين ساکيه ملڻي نه هيٺن يا هڻن کان پاسو

ڇو جو جگياسو آتما جي اپٽي سک ۽ سنسار جي ڪڙي ۽ وقتي سک جي وچ ۾ ڀيٽ ڪري سگهندو. هيڪر سچي سک جو مزو ورتائين ته دنيوي سک هن کي تڇ لڳندو. اهو سڀ مدار رکي ٿو جگياسوءَ جي مڌمتا ۽ ستگور جي سکيا ۽ ڪرپا تي. جڏهن جگياسو اصلي ۽ نقلي جي وچ ۾ فرق سمجهي سگهي، تڏهن ڪٽي لو آتما جي ڇڪ کان ڇٽي. جئن جئن هنجو اپوءَ هڪو ٿيندو ويندو، تئن سنسار جون ڇڪون هڪڪي گهٽ ڇڪينديون ۽ بي پرواهه، نه اڇا ۽ اڇاهه ٿي وهنوار ۾ ورتندو، جڏهن ڪري هن جا ڇرڻ ۾ سنا ٿيندا ويندا ۽ هن جي ڪرتني ۾ شڀ ابياس ۽ شڀ هلت ڪري وٽندڙ ۽ سگدائي ٿيندي. جن جگياسن سمت پرشن جي آنند روپ حضور ۾ فائدو ورتو هوندو، سي اهيا ساک ڏيئي سگهندا. جي رڳو اکرن ۽ ٻاهرين نمونن ۾ اٽڪيل هوندا، سي ڪٺي ڳالهائڻ ۾ چتر هوندا، پر هنجو خير ڪو اثر ٻين تي ٿي سگهندو.

اپنشدن ۾ گياليءَ جي بيان ۾ آهي ته هو "ستته ڪام" ۽ "ستته شنڪلپ" آهن. جهتوڻيڪ جهڪي چاهن ٿا، سوئي کين ملي ٿو ۽ جهڪي شنڪلپ ڪن ٿا، اُهين لئي تو، لڏهن به هو الهن طاقتن کي ڪم نٿا آڻين. هڪ اهڙي سچي پرش کي قيد ۾ داخل ڪيو ويو. هنجي ششن ۾ هڪ وزير هو، جو ٻانهنجي مرشد جي قيد لئڻ جو ٻڌي کيس جهل ۾ ڏسڻ ويو ۽ مرشد کي عرض ڪيائين ته مون سان ٻاهر اچو. مرشد ڏيکاريس ته مولکي دنيا کي الٽي ڪرڻ جي طاقت آهي؛ پر مان ايشوري حڪم کي آڏو نه ايندس. جهل ۾ يا ٻاهر مان اُن سچي ذات ۾ گم آهيان. مولکي ٻئي ڳالهيون ساڳيون آهن. ميرو ڪپڙو صابڻ سان صاف ٿيندو؛ بيماري دوا سان لهندي. دک سک جو واجبي جتن ڪجي. پر اسان ۾ جهڪي ٻٽي اچي، ان تي شاڪر

لڳيان، ڪنهن کي اهڙو سمجهان. جي مان سو ڏي رهيو وهندس
ته ڪنهن کي طاقت آهي جو ڪو مون کي ڪک به اچلي سگهي.
سري ستڪورن اها ڳالهه ٻڌي ڪري لاءِ حاتم طائي سان هڪ
ڳالهه ٻڌائي.

هڪ دفعي حاتم طائي اهڙي ملڪ ۾ ويو جتي زور وارا
جادوگر هوا. حاتم طائي "اسم اعظم" سان پنهنجي چوڌاري
ڪوٽ ٻڌو. جادوگرن منتر ممتهن، باهه، نانگن وغيره جو
وسڪارو ڪيو. هر جا جا خوفناڪ شيءِ حاتم ڏي پئي اچي
سا قلعي کي لڳي موٽي پئي وڃي. اهڙي طرح هڪڙو آتم گياني
پنهنجي اندر ۾ ٻڪو آهي ته ڪنهن کي لهر نه لوڏو. جي ڪمس لهر
ته اوڏو ته چوڌاري خوفوفي رهي. چوڌاري جي مال ۾ اڪ رکي،
جڏهن اسرالبڌ سندس لاءِ اڳيئي بندوبست ڪيو آهي. اسار
جاڳو ته آهي ته ماڻ جي لاڻ ۾ ڪيو لئي ٿو. گياني ته فقط جاڳرت
اوستا ۾ گيان ۽ ڌيان جي مدد سان پاڻکي مايا جي قيدن کان
بچائي ٿو، ۽ سلي رهڻ لي وڏي ورڙي هلط سان هدما سپنا
۽ سجاڳيءَ وارا ۽ سگهائي لاڻ ٿا. جتي جاڳرت ۾ درستي پنهنجو
پاهرون روپ ڏيکاري لي، لاڻ سوپن ۾ پنهنجي من جو سچو
روپ ظاهر لئي ٿو. (ٻرمانڻ)

جاڳرت ۾ جوتي، سپني ۾ سولي اچي؛
سمهي سکپت ۾ ڪسري آنند اهولي؛
لوپا سان لدروپ لي، لو ساک ڏلي سوتي؛
آلم اهولي، جو چٿي کي چمتن ڪري. (سوامي)

شاستر وچار سان عقل کي خاطري ٿئي لي ته ويدانت جا مهاواڪيه
"اهم برهم اسمي" وغيره برابر آهن. انهي خيال کي پڪي
ڪرڻ لاءِ ڌيان جي ضرورت آهي. جتي ڌيان گهڻو وقت ۽
پوريءَ وڏيءَ سان اختيار ڪيو ته سنسار ۾ گهٽ ٻڌيتي لمندي؛

سمعا چيت آنند نہ ڪتابي علم آهي. ڪو عملي تجربو ٻڌاءِ نہ مولڪي خاطري ٿئي. عملي تجربو هوس ڪون سو کهرو ڳالهائي واپس ٻهر ڪمائين. اهڙي طرح ڪيترا سچو گڏيا اُتر جي ڪجهه پسنڪ پڙهي، لفظن ۾ نہ وڏيون ڳالهيون ڪن ٿا. ٻـر جڏهن هنبجي رهڻي ڪهڻي ڏسجي ٿہ عجب ٿيو لڳي.

”ڪرلوس ٻسون ڪي مالس ڏاس“

ڪي نہ ڏسي وانسي لوڪن کي نڪين ٿا، ڪي وري ٻاڻڪي بہ نڪين ٿا. اشٽورڪر ڪيتا جي ٽئين اڌياءَ ۾ ڪي شلوڪ آيل آهن جي هيءَ ڳالهہ بلڪل صاف ڪري ٿا ڏيکارين.

(١) ٻاڻڪي امرءَ هڪ جاڻي، ڏيرج وان ءَ گياني سمجهي بہ، ڪٿن ٿو، ڏين ءَ دولت جي چاهنا رکين.

(٢) جئن سپيءَ جي نہ جاڻڻ سان، وهمي چالدي سان ٻريتي لٿي ٿي، تئن آتما جي نہ جاڻڻ سان وهمي وشئين سان ٻريت لٿي ٿي.

(٣) ٻاڻڪي ٻولر، شڌ گياني ءَ سندر ٻڌي وان جاڻي بہ ڪٿن ٿو ٻاڻڪي ڪاموان ءَ ٻولر ڪرين.

(٤) جنهن ڏيرج وان ٻاڻڪي آتما جاتو آهي، سو ٻدارتن ءَ ڪاڌن سان خوش ٿئو ٿئي ءَ انهن جي نہ هئڻ ۾ دکي ٿئو ٿئي.

(٥) جو مهاشيہ پنهنجي شرير کي ٻئي جي شرير سمان هلائي ٿو، ڪٿن هن کي ڏوهہ ءَ شاباس منجهائيندي.

سري ستگورن فرمايو تہ جگياسوءَ کي اهڙي رهڻي ڪهڻي جو خيال، وچن ءَ ڪرم ڪرڻ ۾، انهي ٻهڪ تي قائم رهي تہ ”مان ني آهيان، مو نڪان سواءِ ٻيو ڪجهہ بہ نہ آهي.“ جڏهن ”مان“ ۾ ڪو نہ آهي تڏهن ”ٻئي“ جو خيال ايندس. ٻئي جي خيال سان گڏ آهن لالچ لوڀ ءَ ٻيو. جي مان ني آهيان تہ ڪنهن کان فائدو وٺان، ڪنهن سان وير ڪريان، ڪنهن کي

گل ڏهون

گيان جي پرک.

جئن سچي سون ۽ ڪوڙي سون جي پروڙڻ لاءِ سونارا ڪسوٽي ڪم آڻيندا آهن تئن پرمشهور اسانجي "سچن اوستا" ڪسوٽي مثل ڏني آهي، جنهن سان پنهنجي سچيءَ حالت کي جاچي اُتي موافق قدم کڻون. پارسي ۾ چئِو آهي تہ:-

"ڪردن وگفتن فرق دارد."

ڪرڻ ۽ چوڻ ۾ وڏو فرق آهي. هن زماني ۾ ڳالهائڻ گهڻو ۽ ڪرڻ ٿورو. خاص ڪري جن ٿورو ڪجهہ عِلمي پڙهيو آهي. اهڙن ماڻهن جي علم ويدانت ۽ صوفي مت لئي بيهودو ڪلنڪ لئي آئي. ڪاليج هاسٽل ۾ جڏهن رهندو هوس تڏهن ڏٺو هوم تہ هڪ ماڻهو اسانجي سامهون ساوڪ واري ٽڪر لئي وٺي پوڪ اپياس ڪندو هو. ۽ سو جوڪرن جي نظر ۽ اچ وڃ ۾ ڪٿن هو ذيان لڳائي سگهندو هو لئندو اهڙا ڳالهہ مونکي عجال ۾ لڳي اهي. وڌيڪ هڪڙو ٻروڪ مون وٽ دان ولڻ آيو، الهي ارادي سان تہ پنهنجا لکيل شعر ماڻهن جي فائدي واسطي ڇپايان ۽ ڪي شعر قومي پڙاپائن جي جڳ لہ ورڻ سورنہ ۽ ٻين شاعرن جي ڪاٺي هوا. چيو ماڻس تہ سچ اهڙا شعر تہ اسانوٽ گهڻائي آهن. الهيءَ لئي جواب ڏنائين تہ مان ويدانت شاسترن مان واقف آهيان، منهنجو سو روپ سڀ جڳ آنند آهي. چيو ماڻس تہ

(٢) اکين منجهه آهين اکون عجب جون
جتي ڏسان لنڊ ڀري لتي واجهائين
مٿون ٻالڊ مهر جو هڪ لحظو نه لاهين
لڏؤ لڏؤ لکائين درسن دردولدن کي. (سوامي)

(٣) سڀ گور صفاتي ڏلي دل دوبڻ کي
الـهـد مـورت اليٺي درشت ٻر آنـي
مٿي ويٺي من مون ٻاليڻ چوي ٻياني
سهجي سماني بولـد وڃي سر سير ٻر. (سوامي)

(٤) سچ ۽ سوڌاني ڪنهن گرمکہ جي گهر ٻر
ڏنهن ملي ساڌ سنگت سان ممتا مٽائي
سامي سپائي جوت ڏسي جگديش جي. (سوامي)

هڪ جهڙو جو هميشه ناهي — ستم[1] لنهن کڻ چوان
(٢) براڻ ۽ ڪسوم السدوبون — هڪ جهڙيون لنهون وهن
عقل منجهن ناهه[2] ڪو — چيتن ڪڻ چوان مان
(٣) منولي آهن جنهنجو ڏرم — من نا لنهن کي چون
آرام لانهه جنهن کي — لنهن آنند وارو ڪڻ چوان[3]
(٤) بندي آهي ڏيو واري — لڏهن ۽ آهي پرڪاش[4]
آلما آهي آد ڪون — شد سويم پرڪاش
(٥) آهي آنند سکوپ جو — سوبچن ۽ اجالون[5]
گيان سروپ ڪڻ چوان — اهڙي محدود اکيالا
(٦) مهر مولاوار جي سان — شالمه وستو پايان
گالر وهي قدر لسي — جمون جرت جگايان

جن ستيڪرون گيان سرمو ولي، تهنجي اصلي اکمن سان ڏيدار ڪمو آهي سي ڏسو چا نا چون.

سوامي ۽ سدو ۽ سولي لمولي ۽ آلما جي حاصل ڪرڻ ۽ سنا سلوڪ چيا آهن جي هيٺ ڏجن ٿا:-

(١) سچو منجهه لهار — ناهر وللهه ۽ ورو جهان
پيچ لنهن ڪون حيران — جس اهالسي ڪار
جو ولللهن پٺي پار — الثي شهر منجهه سوين
(سوامي)

١- ستم = لنهي ڪالن ۽ هڪ رس. ٢- گيان سروپ ناهن. ٣- پنڪيدڙ چمز سکدالي ڪڻ لمدي. ٤- پرڪاش جو عڪس جهٽي لي، ۽ پهندو پرڪاش ڪرلوس. ٥- سکوپس جو آنند غللمه حو آهي.

جي اُمر پد کي ڳائن ٿا ۽ ٻئي ۽ من جي ڳوڙها جو بيان ڪن ٿا.
ڪجهه شلوڪ هيٺ ڏجن ٿا ته مٿيون اشارو پڪو ٿئي.

”اوناشي تو تد وِدِ يينم سروم اِدم تتم
وناشم اوياسيه نه ڪشچت ڪرتم ارهتي.“

معني - جنهن هن ساري جڳت کي وياپت ڪيو آهي، اهي سوڪم وستو کي ڪوبه ناش نه ٿو ڪري سگهي.

شلوڪ- ”نه جايتي مريتي واڪداچن نه ايم ڀوتوا ڀوتا وا ڀُوه،
اجو نتيه شا سوتوايم پراڻو نه هنيتي هنيماني شريري.“

معني- هي آتما جو نه اُتپن ٿئي ٿو ۽ نه ناس. ۽ اڳي پيدا ٿي اُپٽي کي حاصل ڪري ٿو. سرير جي ناس ڪري، ناس نه ٿو ٿئي. آتما نتيه هڪ روپ ۽ جهولي ٿيڻ کان رهت آهي.

هاڻي سوال اُٿندو ته ٻئي کي آتما کان جدا ڪري ڪيئن
يڪار جي. ويدانت شاسترن ۾ ڏيکاريو ويو آهي ته آتما تي پنج
ڪوش يعني پڙدا آهن، جي هڪ ڪري مٿان لاهجن ته
تما جو اڀيو ٿئي. اهي پنج ڪوش آهن:-

ان ميءِ ڪوش، پران ميءِ ڪوش، من ميءِ ڪوش، وگيان
ميءِ ڪوش، ۽ آنند ميءِ ڪوش.

هنن ڪوشن جو بيان ويدانت شاسترن ۾ بخوبي لکيل
آهي، جنان جگياسوءَ کي پڙهڻ کپن. ڪنهن وقت پنهنجي سمجهاڻي
ءَ هڪ شبد ڪوشن تي چئو الڳ، سو هيٺ ڏيان ٿو. اميد ته
هندڙن کي سولو لڳندو. آتما کي ست چت آنند شاسترن
ڻايو آهي.

پو ڪٿن ڪو سمجهائي — مان چوله پاڻ سمجهايان
پنج ڪوش پري ڪري — مان اتر آتما پايان
١) اج ٻئي آهي سيان ناهي — لنداني، جواني، وڏ پڻ ٻالي.

هي سامهون نه هوندي به برهان ني چڱي طرح سڃاڻي سگهندو، ليڪن برهم گيانيءَ کي سڀ ڪجهه برهم مان پيدا ٿيل معلوم ٿئي ٿو. (برهم جاڻو ته سڀ جي جاڻ ازخود ٿيندي.)

(٢) جنهن آلين ڪالمن جي بارڻ مان دولهون اڪري ٿو، ليڪن وياپڪ وستوءَ مان ويد اڪرن ٿا: (ويد وشمن هي اليؤ مان لڪتل آهن.)

(٣) "جنهن سيني ناٽمن جڙ هڪ مثل سمنڊ آهي، ليڪن سڀ علم جو مثل هردو آهي." (سڀ سنسڪار اتان لڪرن ٿا ۽ انهيءَ ليءِ لين ٿا ۽ انهيءَ لاءِ ليءِ سمه پرش ڏيان لاءِ هردي آڪاش جو ڌيان آلم سمجهن ٿا.)

(٤) جنهن لوڻ پاڻيءَ ۾ وجهو نه ڳرڻ ڪان پوءِ وري ان کي پاڻيءَ مان ڪڍي نه سگهو، اهڙي طرح سماڌي ۾ گم ٿيل به السمه گيان ۾ گم ٿئي ٿو.

(٥) "جڏهن ڀائي وٺي نه جاڻڻ واري کي جا سان جاڻي." "نه هر نه لير، نه فتر ني گر". انهيءَ مان سمجهڻ کپي نه اگيان يا دولي جي ناس لمڻ لي ٿمڻ ۽ لهرون سمنڊ سان ملي هڪ لين لمون. انهيءَ لي سري گورو نانڪ صاحب جي سمر جي ڳالهه ياد اچي ٿي. هڪ دفعي ڪنهن شش جي گهر وڃڻ لمن. گهر ۾ ٻنڪو ٿئي پيو ۽ مٿا مٿا جو آواز ٿئي آيو. انهو پڏي. چيائون :-

"ڪؤن مٿا ڙي ڪؤن مٿا".

۽ وري جواب به پاڻ ڏنائون ته:-

"مٿي صورت پاڻ اهنڪار، لهن مٿا جو پولنهار."

گرمت گيتا جي ٢ اڌياءَ ۾ اڪيچار شلوڪ آهن جي آلما

کان ٻاھر ڏسجي ٿو ته اُن جي ڏسڻ سان سڪه معلوم ٿئي ٿو.
اھيو سڪه ھن جي سالدھه وسڻ سان معلوم ٿو ٿئي. انھيءَ مان
اليؤ ٿمندو ته وشيءَ ۽ سڪه ڪولھي. گھڻي وقت ڪالپوءِ آيـل
دوسست گڏجي ٿو ته ڪجھه وقت وِرلي اندر وچيٽي ۽ آلما اليؤ
ڪري سڪه معلوم ڪري ٿو. انھيءَ اندرينءَ سڪه کي، غلط
فھميءَ ڪري ٻاھران آيل سڪه سمجھجي ٿو".

ڪنھن وقت ڪوسـت ٻرش ۽ سندس شش سارين جي
ٻوڪ مان ٿي لنگھيا. ھاريءَ سنھا سلا ھڪ ھنڌان ڪڍي ٻئي
ھنڌ ٿي لڳايا. سـت ٻرش شش کي انھيءَ تي سمجھاڻي ڏني ته
"ھِتان ڪٽي ھُت رکـ" يعني وِرلي دنيا جي ٻاھرين چيزن
لسان ڪٽي، اندر آلما آڪار ڪر ته سچو سڪه پائين. "ٻئڪندڙ
ورتي دکـ جو ڪارڻ آھي. انتر آڪار ڏيرج واري ورلي سڪه
جو ڪارڻ آھي". شاھه چيو آھي:-

"ھِتان ڪٽي ھُت- جن رکيو سي رسيون،
ساڄن سولھه سرت- وڪالئي ويڄھو گھڻو"

جي آلما منھنجي اندر آھي ته ٻئن جي اندر ۽ ھرھنڌ ھرجاءِ ۾
آھي. اھيا ڳالھه سمجھاڻ لاءِ ياڳولڪيه مُتريه کي وڌيڪ ھن
يعت سکيا ڏني ته "سڀ شيون انجو ٽرادر ڪن ٿيون جيڪو
ميئي شين کي آلما کان جدا سمجھي ٿو." مُتن چوڻ مان
سالڪي وڌيڪ خاطري لُٽڻ ڪڇي ته جيڪي به اندر ٻاھر لور
ظارو آھي سو ٻنھنجي آلما کان ٻيارو نه آھي. مُتن چوڻ جو
استي ٻالي ٻري" سان مطلب آھي ۽ نه "نام روپ" سان.
ـي چٽي ٻوءِ مُتريه کي سمجھاڻ لاءِ ياڳولڪيه ھمتيان ٻنج
ـثال ٻڌايا.

(۱) جي ڪنھن ٻنھنجي روبرو رکيل ٻولڪ، سنکـ ۽ ٻين مان
اوڏي مھل نڪرندڙ آواز ٻڌا ھوندا سو اُھي آواز انھن ٻاجن

نه "نه"؟. هن سوال جواب مان اهو ڏسڻ ۾ ايندو ته ممتريءَ مڃي سگهه جو طالبو هئي ۽ نه دنيوي مال جي. هن زماني جون استريون جهڙوڪ گارگي، ممتريءَ، ميران، مدالسا، بوک وسشٽ وارين لِللا ۽ چوڙالا جون ڪتابون پڙهن ۽ هندستان جي سيبتا ۾ ڦمرو آهن. مالڪي نه اُمر ڪن ۽ اولاد ۽ ٻچيءَ جون نه سڪدايون ٿين. ممتري چيو ته ٻيارا پتي موڪلي اهڙي شيءِ جي طلب آهي جا موڪلي امر ڪري. توهين سروڪه ضرور ڄاڻندا هوندا. ڪريا ڪري موڪلي نه ان مان واقف ڪريو. ياڳولڪيه اهو ٻڌي ڪمس ڪيان سمجهائڻ شروع ڪيو ۽ چيو ته "پتي الهي لاءِ پيارو نه آهي نه هو پتي آهي پر الهي لاءِ نه هن کي آتما چاهي ٿي".

هن دليل ۾ نه اهو ڏسڻ ۾ اچيو ته جڏهن ماڻهو پهچي سڀبڌي حو سڪدائي ٿئي تو تڏهن ڪمس به ان مان سڪه ملي؛ او. "مڙا ڪير نه گهرائي". "دولت تڏهن پياري ٿئي: ٿي جڏهن مالڪي سڪه ڏئي ٿي".

الهيءَ ڪري "ٻاڻ" ۽ "سڪه" جي معني چڱي طرح سمجهڻ کپي. اهو "ٻاڻ" جي بيمه نه آهي، جي من نه آهي، پر هن ديهه کي ستا ڏيندڙ ويارڪ وستو آهي.

"اهڙي جان ٻاڻ ۾ ڪير دوح رهاڻ"

مڪمن شاهه جي بيمه مان ٻاڻ جي اهالي معنيل لڪرندي. اهو "ٻاڻ" پڙدن اندر آهي. اهي پڙدا جڏهن لاهيا نه ٻاڻ ڏسو. پڙدا تڏهن لهندا جڏهن اساڃي ورلي الترمکه لهندي ۽ وشين ۾ ٻاهر سکه نه لهندي. اسين سمجهون الهين لا سمجهون نه اهريون وشيون اسان جون سکه ڏائڪ آهن. پر الهين نه آهي. سکه اسان کان ٻاهر نه آهي. وچيار ساگر ۾ اها ڳالهه هيئين ڏيس آهي. "جڏهن ڪنهن دوست يا عزيز کي گهڻي ڏينهن

(٣) پرمارٿڪ شاسترن جي پڙهڻ ۽ سمجهڻ ۾ سڀ پرشن ۽ وڏن
جي مدد جي گهرج آهي. وڏن مائٽن کي ٻه ٻارن کي
هر ويرو پنهنجي منهن ڇڏڻ نه گهرجي. ننڍي هوندي جا پيل
سٺا گڻ، عادتون ۽ ويچار وڏي هوندي تائين ڏاڍو فائدو
ڏين ٿا.

(٤) ڪن، ٽڪاڻي، مڙهيءَ، مسجدن وارن گاديسرن جي ٻه
رهڻي ڪهڻي هر ويرو لحسين جوڳي نه آهي جو عام ماڻهن
۽ ننڍي ٻهيءَ وارن لاءِ مثال ٿين. تنهن ڪري- ننڍين لاءِ
سٺي ڳالهه ٿيندي نه سٺين سنستائن ڏي لاڙو رکن.

(٥) سڀ شاسترن مان ماڻهو فائدو تڏهن وٺندو جڏهن پڙهڻ،
ڪڙهڻ ۽ ٻرڻ ٿيئي هوندا ۽ هلت ۾ ويراڳ وويڪ
واري هوندي.

جڏهن راجا جنڪ اشٽوڪر اڳيان وينتي ڪئي ته
"ڪرپالدان، آتم ڄاڻ ڪئن ٿيندي" ته جواب ڏنائونس ته "جي
[ڪ]ٿي چاهين ته وشين کي وک وانگر ڇڏ. ڪميا، سچائي، ديا
[ج]ي پيروي ڪر ۽ رضا تي راضي ٿي رهڻ سک". جڏهن اهڙيطرح
[جن]ن روحي ڪيمت نياز ڪبو تڏهن سڀ سنڪ روحي پچ ڦل ڏيندو.
[ج]ڏهن مئتريه ياگولڪيه جي استري ديوي پدارٿن کان منهن
[م]وڙيو تڏهن رشيءَ هنکي آتم برهم وديا جو دان ڏنو. رشي
[يا]گولڪيه هڪ مشهور گياني راجا جنڪ جي ڏينهن ۾ هو. هن
[ک]ي ٻه استريون مئتري ۽ ڪاليائني نالي سان هيون. جڏهن گرهست
[آ]شرم ڇڏڻ ۽ سنياس آشرم اختيار ڪرڻ جو پڪو اراده ڪيائين
[ت]ڏهن ٻنهي کي چيائين ته مان هن آشرم کان اوچي آشرم ۾ وڃڻ
[چ]اهيان ٿو. اچو ته پنهنجي ملڪيت توهان ٻن ۾ ورهايان.
[م]ئتريءَ جواب ڏنو ته ڪرپالدان مولکي ٻڌايو ته هنن پدارٿن
[ج]ي ملڻ ڪري آءٌ ٿينديس؟ رشيءَ الهيءَ جي جواب ۾ چيس

گل ناڈون

آتما جي چاڻ ۽ ان لاءِ ساڌن.

دنيا ۾ سيڪڙن کي چاهنا لڳي ٿي ته مان سکي گذاريان. پر اهي سک حاصل ڪرڻ لاءِ جا ڪريان اها ڄڻ کهٽڻ کي ڪاڍ آهي. انن کي ڪجهه ڪندو ڏسن ٿا ۽ ٻاڻ به اهن ڪرڻ چاهين ٿا. اهو ويچار ڪونه ٿا ڪن ته جهڙي انن کي ڪندو ڏسون ٿا سو برابر حقيقي سک ڏيندو ڪين ڪي.

(١) اهي لاءِ ڪنهن جي ڀلمان هلڻ کان اڳ اهو ضروري فرض آهي ته ويچاريون ته هن ڪي هن لمولي هلمه مان فائدو لمندو يا نقصان.

(٢) اهي ويچار ڪرڻ ۾ اسانکي سڀ شاسترن ۽ سڀ پرشن جي وچن مان مدد وٺڻ کپي. ويچار ۽ سمجهه سان ڳالهائڻ ۽ هلڻ هلڻ ۾ اندر جو سرجهرو لمندو. اسانجي رشمن منمن وڏي تڪليف ۽ ڪوهنا ڪري ٻهنجا اکر رايا ۽ آزمودا آيشدن ۽ اهن سڀ شاسترن ۾ ظاهر ڪيا آهن. اسانجي سدڙي ته ٻاگران آهي جو اسان وٽ ٻولي ۽ سندي ۾ کهٽو ڦرالو آهي. اهو جي هٿ ڪريون ۽ چڱي طرح ڪم آڻيون ته هو لد اسانجي ڏک رواي ٻک اڄ لهي وڃي. اهي لاءِ ضروري آهي ته سڀن شاسترن ۽ سڀ پرشن جي وچن مان
کهٽي ... ڪون.

ڪري ۽ سڀ ٻرهڪ ڏسي ڏيرج سان وڃڻ لڳا. اسان هندستانين لاءِ هنن سچا آزمودا، سڀ شاسترن ۾ ٻرسڌ آهن. سڀ ٻرشن جا مثال ۾ اکيان آهن. ڇوله مکي درشٽي ڇڏي، ڳڻا درشٽي رکون ٻنهنجو ۽ ٻين جو ڪلياڻ ڪريون.

جو ڳهن سنديءَ جوءِ لي وڃن ٻي سر ڪاهي
سندرو ٻڌي سچ جو سالڪا ساهه لاهي
ٻرهه جو ٻادل ٻري وينا ورساني
منهن مولن ٻاني وينو مولو محبوبن سان. (مولارام)

پر هر آهه مٿن جاڳڪي   آهه ٻه ٻهر مٿن هـوءِ
ڳهڻ ٻهڻ مٿي سونهن جٿي   جو ٻن ٽڙلـڪي لـوءِ.

هن ليک ۾ وهنوار ۽ پرمارٿ ٻنهي ڪٿي سڌ لمن ۽ وهٽيءَ ڪهٽيءَ جو لولو ڪهڙو هٽ ڪهي سي ڳالهيون ڏسيون وايون آهن. سڻن ۽ ٻولڻ دستن ولٽ سان لــي، من لرمل لمندو. لرمل من لــي ٻڪتي ۽ ڪمان هـو حقدار لمندو. سري سنڪور ابيالڪي چوندا هوا ته گرهستيءَ جا ٻمر جڙ ته ٻن ٻهڙين ۾ آهن. ٻنهي ٻهڙارن سمورن سڌيون لڌهن دورياه ۾ هلنديون حذهن وهنوار ۽ پرمارٿ ٻئي سوڌا هوندا ۽ ٻنهي کي موافق وقت ڏيو. جي وهنوار کي گهٽو وقت ڏيو ته پرمارٿ ٻولتي ٻولدو. جي وهنوار ڪمورداري سان نه ڪبو ته ڏوکو کاڻبو. الهيءَ ڪري گرهستيءَ لاءِ:-

"ڏيـهان ڏور مقدمـا، والسمان الله لــوڙ
ايونن لمد دنجي دو ٻهڙيان وجي سو وکو لوڙ."

ٻنهي لدمن لي قالر رهٽ ڪا سولي رالد نه آهي. هڪڙي ٻموي ٻالدون حــي گروءِ، ٻٻجڻي ٻالن کي چمو تــ لمر سامهون استريءَ جي لٽ مان ٻار موڪلمو جٿي استريءَ کي، تـه لڳي، جي لڳس تــ لمر هٽ واري کي سزا ملندي ۽ لمر ٻوابر ويو تــه لمر هٽ واري کي انعام ڏيندس. سزا جمو ٻڌي ٻمن ڪوشش ڪاد ڪئي. پر اوحن سزا جو ويچار تــ ڪري امر لٽ مان ٻار موڪلي ويو ۽ انعام کٽيائين. ٽهڙي طرح لڪلمڻ ۽ محسن ولي، لوڪ جي وڏائي ۽ لٽ جو خيال نه ڪري، اوچن آدرشن موجب وهٽي رکي، حڪي اسالجي وشمن ممن چمو آهي الموجب ڪيان ڏبان جي وستي لــي هلي، آلمد براهمه ڪريون. اسالجي وشمن ڪمان ۾ ٽوبمه لي، الٽو آلما ۾ ڪرلي، ٻومالما کي ٻالو. ٻومالما کي ٻالي وشيءِ سکن ۽ هود مطلبي ڪـان وهمه لي شالمه ٻالاٽون. ۽ هر هند مر شيءِ، ۾ حـو ۾ الهيءَ ٻومالما جي جوت جو ديدار

همت سنسار کي جدا جدا پيدن سان جنن ۾ ڪارڻ ڪاري،
مالڪ ملڪيت، گرو شش، ماءُ پت وانگر ڏسي ٿو،
انهيءَ اُنهن گرو وڪشنا ورتيءَ کي مان نمسڪار ڪريان ٿو.“
”ديوي درگا، مهر جي ڀنڊارڻ، مان تنهنجو ڌيان ڌرڻ ۽ خيال
ڪريان جڏهن دکي ٿيان ٿو. منهنجي خود مطلبيءَ کي رنج
نہ ڏيءُ. ٻار کي جڏهن بک ۽ اُڃ لڳي ٿي تڏهن پنهنجي
ماتا کي ياد ڪن ٿا.“
”مان پرڀات جو پنهنجي آپانظهار ديو جي روشنيءَ جو
خيال ڪريان ٿو، جنهن جي وسيلي منهنجو من چد آنند
کي رسي.“ ”رام تنهنجي چرڻن جي رج جي مهر ڪري
پٿر ۾ به جان اچي ٿي، ڪهڙو عجب ٿيندو جي ماڻهو
تنهنجي چرڻن جي سيوا ڪري چيتن ٿيندو.“
(۳) اوم جي ”اماترا“ روپ سان نرگڻ برهم جي اُپاسنا چئي
وڃي ٿي. هي اوم جي اُپاسنا ۾ ڏيکاري ويئي آهي.

۷- سوال- اُنهن يوگ جا انگ ڪهڙا آهن؟

جواب- هيءُ گلاب چمن ۾ هنن طرح ڏنل آهي:-

يم يوگ، يهہ پهلي پاءُ — ڪُليہ مايا يهہ برهم لکاءُ
نيم يوگ يهہ لڇي ڌار — پرت سدا يهہ برهم لهار (ورتي)
آسڻ يوگ، پيالو سوءِ — سرب برهم لڌيا سن هوءِ
پراڻيام يوگ يهہ چين — ايڙا پنگلا سشمن ليين
ايڙا پنگلا سشمن — تُرم لست سيجي ويچار
يوگ پتاهرت جان يهہ — روڪت پوَن گنوار
پرتيهار يوگ يهہ پاءُ — برهم منهن سڀ جڳت ڳهڻاءِ
يهہ ڌارنا يوگ ويچاري — سڀ برهم ڌارنا ڌاري.
ڌيان يوگ يهہ انسي ڻالي — جڳ سنپورڻ برهم ڌيالي
جوڳ سماڌي انسي هوءِ — سوهن سرپ برهم بگوءِ.

آهون، جهڙڪي گلا يا وڏائي، مان يا اپمان، ڏک يا سک، ٻک يا ٻؤ آهڻي ڪوند. اسانکي پرالهد ڀڳتي چٽن والکر وهنوار ۾ هلائي ٿي. ٻوءِ ڀا جي لاءِ ڪيهن جو آسرو ولون ۽ ڪيهن تي ٻاڙبون. جيڪڏهن ماڻهو دنيا کي خوش ڪرڻ بدران پنهنجي وويڪ کي خوش ڪن ته هوند سوکا ٿي پون. جڏهن دنيا ڏکي ٿي ٿي لڏهن ۾ منتور لو پنهنجو ڪري. سچو وهنوار، سچي چال، سچو ڏيان، جگياسوءَ لاءِ ضروري آهن.

(٢) سگهڙ ٻرهم جي ڀڪتي يا اومڪار جي اڀ ٻرهم ڪري ڀڪتي:-

رشي مني ۽ ساڌ سڀ جپائون ايڪ اونڪار
ڀڳتا ٻد لبرپاڻ ٿي اُدهيءَ جي آڌار
هي منهنجو آهي پرين ته دم سان وک ٻار
ته ملشي سڪ اپار مولو محمد ۾ چوي. (مولارام)

سري شنڪر آچاريه پنهنجي ستوترن ۾ شو، وشنو، درگا، دکشنا مورتي، گوبند، مراري، پوشوتم، رام جي استتي ڪئي آهي. اُستوتر شروع اوتارن جي وڏائيءَ سان ٿين ٿا. ٻر پڇاڙيءَ ۾ ٻرهم جي واکاڻ ڪن ٿا. ڪن اُستوترن جي معني عمده ڏيکاري وڃي ٿي.

”مان ڀڪتيءَ سان اُستتي ڪريان ٿو وياپڪ وشنوءَ جي، جو پاڻ انادي هوندي به سنسار جي پيدائش جو ڪارڻ آهي. هن وشنوءَ ۾ سنسار جو چڪر ڦريتو ۽ هن وشنوءَ کي ٿي جاڻڻ سان سنسار جو چڪر ناس ٿئي ٿو. اهڙي هريءَ، سنسار جي اڌاري کي ناس ڪرڻ واري جي مان اُستتي ڪريان ٿو.“

”جو اُتم پرش آهي، جو سڀني ۽ جاڳرت ۾ مايا جي اتر

همت سنسار کي جدا جدا پيدن سان جئن ته ڪارڻ ڪاريه، مالڪ ملڪيت، گرو شش، ايءَ پت واڪر ڏسي ٿو، اهڙي آلم گرو وکشٽا مورليءَ کي مان لمسڪار ڪريان ٿو.“
”ديوي درگا، مهر جي پندارڻ، مان تنهنجو تڏهن تو خيال ڪريان جڏهن دکي ٿيان ٿو. منهنجي خود مطلبيءَ لي رنج ڊ ٿيءَ. پارن کي جڏهن بک ۽ اُج لڳي ٿي تڏهن پنهنجي ماتا کي ياد ڪن ٿا.“
”مان پرياست جو پنهنجي آپاٿهار ديو جي روشنيءَ جو خيال ڪريان ٿو، جنهن جي وسيلي منهنجو من چد آلند کي رسي.“ ”رام تنهنجي چرڻن جي رج جي مهر ڪري پٿر به جاڳ لئي ٿي، کهڙو عجب ٿيندو جي ماٿهو تنهنجي چرڻن جي شيوا ڪري چيتن ٿيندو.“
(٣) اوم جي ”اماترا“ روپ سان نرگڻ برهم جي آپاسنا چئي وڃي ٿي. هي اوم جي آپاسنا بر ڏيکاري ويئي آهي.

٧- سوال- آلم يوگ جا انگ ڪهڙا آهن؟

جواب- هيءَ گلاب چمن بر هيٺينءَ طرح ڏلل آهي:-

يَم يوگ يهه پهلي پاء	ڪُليه مايا يهه برهم لکاء
ليم يوگ يهه لشچي ڏار	پرت سدا يهه برهم لهار(ورلي)
آسڻ يوگ پچالو سوء	سرب برهم لڌيا سن هوء
پراڻيام يوگ يهه چين	ايڙا پنگلا سشمن لين
ايڙا پنگلا سشمن	ڪُوَم لست سچي ويچار
يوگ پٿارت جان يهه	روڪت پوَن گنوار
پرتيهار يوگ يهه پاء	برهم منهن سب جگت گهناء
يهه ڌارنا يوگ ويچاري	سب برهم ڌارنا ڌاري.
ڌيان يوگ يهه انسي ٿالي	جگ سنپورڻ برهم ڌيالي
چوٿ سماڌي انسي هوء	سوهن سراپ برهم بگوء.

آهيون، جهنگي ڳالا يا وڏائي، مان يا اپمان، ڏک يا سک، يک يا ٻؤ آهمي ڪولد. اسالڪي پرالبد پڳتي چٽهن والڪو وهنوار پر هلائي لي. ٻوءِ جا جي لاءِ ڪنهن جـو آسرو ولون ۽ ڪنهن ئي ٻاڙيون. جمڪڏهن ماڻهو دليا ڪي خوش ڪرڻ ٻدران ٻهنجي وربڪ ڪي خوش ڪن ٿه هولد سولا لي ٻون. جڏهن دليا ڏڪي لبي لڏهن پر مشور لو پهنجو ڪري. سچو وهنوار، سچي جاڻ، سچو ڏيان، جڳياسوءِ لاءِ ضروري آهن.

(٢) سگڻ ٻرهم جـي پڪتي يـا اومڪار جـي ٻا-ور ٻرهم ڪري ڪتي:-

وشي مني ۽ ساڻ سـبه چيائون ٻڪ اوڪار
ٻهتا ٻـد ٽربانڻ لـي آلـهيءِ جـسي آڌار
جي مهنجو آهمن ٻرين ٿـه دم سان رک ٻيار
ٿه ملمئي سک ٻيسار مولو محمد پر چوي. (مولارام)

سري شنڪر آچار، ٻهنجي ستولرن پر شو، وشنو، دوگا، دکشنا مورلي، گوولد، مراوي، پرشولر، رام جي استتي ڪئي آهي. آستولر شروع اولاون جي وڏائيءَ سان لئن لا. پر ٻچاڙيءَ پر ٻرهم جي واکاڻ ڪن لا. ڪن آستولرن جي معنى همڪ ڏيکاري وجي لي.

”مان پڳتيءَ سان آستتي ڪريان لو وباٽڪ وشنوءَ جي، جو ٻاڻ الادي هولدي ٿه سنسار جي پيداش جو ڪارڻ آهي. هن وشنوءَ پر سنسار جو چڪر ڦريئو ۽ هن وشنوءَ کي لي جاڻڻ سان سنسار جو چڪر ناس لئي لو. اهڙي هوريءَ، سنسار جي الذاري کي ناس ڪرڻ واري جي مان آستتي ڪريان لو.“

”جو آلم پرش آهي، جو سڀني ۽ جاگرت پر مايا جي الو

لڳن لڳن منجهس پيا ۽ ديوي سمپردا جا ڳڻ ايندا ويندا ۽ سچي مارگ جو اڌڪاري ٿيندو.

(٢) ازپنسواءِ سچي ستگور جي ٽن من ڌن سان ۽ پياني رهس ۾ شيوا ڪرڻ گهرجي.

٦- سوال- ڀڳتي ۾ ڪهڙو آدرش رکون؟

جواب- ڀڳتي ٽن قسمن جي آهي (١) ساڪار (٢) سگڻ برهم (٣) نرگڻ برهم جي.

ساڪار ڀڳتي جا گهڻا مثال آهن جهڙن ته:-

ميران، ڪبير، تلسيداس، سورداس، چيتن ناميارا ڀڳت ٿي گذريا آهن. هنن جي حياتيءَ جي ڪتاب ملندا ۽ هنن جا ڀڄن مشهور آهن. سري گورو نانڪ ڪيترن هنڌ ڀڳتيءَ جو وستار سان ورڻن ڪيو آهي. سري گرو ارجن پنهنجي پنا ۽ گرو لاءِ هزاري دي شبد مالهه مهلي ۾ ڪيترو نه ٻرير ڏيکاريو آهي. ڪيترن سمع پرشن پنهنجي ستگورن لاءِ تمام گهڻي اڪير ظاهر ڪئي آهي، صوفي مت ۾ به ڪيترا اوچا مثال ليندا. اهڙن ڪتابن ويچارڻ سان گهڻي خبر پوندي.

ڀڳتي ڪري پنهنجي اشٽ جي ڪڻن جو اڌڪاري ٿجي ٿو. اپنشدن ۾ آهي ته ”جهڙو خيال ڪندين اهڙو ٿيندين“. جهڙن اچن آدرشن سان اشٽ جو ڏيان رکبو اوترو سڪ پائبو. جي ستگورن وٽ وڃبو دلبوي سڪ لاءِ ته اهو ٿيو هيرا وڃائي ڪوڙ خريد ڪرڻ. سري ستگورن کي ڪنهن چيو ته لوهن تا پنهنجن ششن کي اپيد ڀڳتي ڏسيو ته لوهالڪي ڪير پڇندو. جواب ڏنائون ته پنهنجي پوڄائڻ لاءِ چيو هنن کي پڙڪايون. اسين هننکي سچي راهه جيڪا اپنشدن ڏسي آهي سا پڌائيندا سين. اسين اها شيءِ

گهرجن. سٺيءَ ۽ سچيءَ رهڻيءَ ڪري، سوار لي دوست ۽ عزيز ڳالا ڪن ته پلي ڪن. "ڪيمان سي توڙ، سالالي سچا بڪمان". جنن آهر کي آڏو هي ڪاله ڪالي، تنن سچي ماڻهوءَ کي ڪوبه نقصان نٿو پهچائي سگهي.

۴- سوال- هن زماني ۾ حرج وڏي ويا آهن، ڏيتيون ليتيون وڏي ويون آهن. ڳڪهارن مان ڪئي لي بورس پئي. هي ڳالهيون ڪنهن کي مدد ڪئي سن ۽ الهيءَ بدلي ڪجهه ورلوسن ته الهيءَ ۾ ڪهڙو ڏوهه؟

جواب: اسين ماڻهو پئي جو مثل ڏسي، پهين جي ڪٿا چئو ساڙيون؟ پئي جا پٽ جا وڳا ڏسي پنهنجي سادگي جو ڇڏيون؟ شاهوڪار پاءِ سان چئو پمت ڪريون؟ تنهن ڪان اسين پنهنجي وت آهر حرج ڇو نه رکون. منهنجو آزمودو آهي ته ايشور اسانکي وقت لي ڪين ڇڏيندو. سري ستگور اسان کي چوندا هوا "جو آپي آوي صاحب کي ڪرمالي، ڪو هووي دل درويش". پنهنجا چگا رستا کلمل رکيا نه الهين رستن تان اسان کي پرالبڌ پهچبدي. جي اهي بند رکيا ته ڪنهن رستن تان پهچندي. ڪبير صاحب به چيو آهي:-

"سهڄي آوي دود برابر، مالڪ لما سو پالي،
رڪڙ لما سو رکيم برابر کهي ڪبير سُوالي"

٥- سوال- شهرا ڪهڙي چڱي؟

جواب- (۱) جا سچيءَ دل سان ديکان ديکيءَ ۽ اهوري ملڪ جي ارادي ڪالسواءِ ڪجي. سوامي رام تيرٿ ڏيکاريو آهي، ته شهرا جو دائره وڌندڙ ڪجي، پهرين پنهنجي، پوءِ پنهنجي ڪٽنب جي، پوءِ پنهنجي شهر جي، پوءِ پنهنجي ٻرڳلي جي، پوءِ پنهنجي ملڪ جي، پوءِ ساري دنيا جي. جڳياسو جئن جئن شهرا جو دائره وڌائيندو

صحيح جان". واجبي گهرجون ڇو له رکجن، جو ويڪ هيڻ لـي الدڪار جي سمنڌ ۾ گم ٿجي. ڪنهن سمع شاستر ۾ آهي "اَذرمر ايڻا اڌالي لواٽ لتو پوراٽي پهيالي لتهه سپتنام جا يتي سمو لستو". معني ته ڪوئـن ڪمن ڪرڻ سان ماڻهو وڌي ٿو، من مراد حاصل ڪري ٿو، پنهنجن دشمن تي فتح پائي ٿو، ۽ پڇاڙي ۾ هـو پاڙ کون ناس ٿئي ٿو.

- سوال- هن سوارٿي دنيا ۾ ڪيترا سوالي اچن ٿا ۽ مدد لاءِ عرض ڪن ٿا، هنن کي مدد ڪرڻ گهرجي يا نه؟

جواب- وت آهر مدد ڪجي ۾ اخلاق جي برخلاف نه ۽ نه ٻئي جي حقن وڃائڻ سان.

ڪيترا پيرا سڄڻ زور ٿا آڻن ته هن شاگرد کي مارڪون ڏي، هنکي مٿي آڻ ته هو العام ڪٽي، هنکي داخلا ڏي، هنکي نوڪري ڏي، هن کي ڪورٽ جي ڪيس مان ڇڏاءِ، هن کي ڪوڙو سرٽيفڪيٽ ڏي. اهڙن جي مدد ڪرڻ گناه آهي. اگلو ڇولدو ته پين جي پلاٽي ۾ ٿو ڪوڙ ڳالهايو يا پاسخاطري ڪٽي ته الهيءَ ۾ ڪهڙو ڏوهه؟ اُنکي ڇنجي يا پڇجي ته مان حق وڃائي ٻئي کي ڏيان ته نوڪي اهيا ڳالهه وٽندي؟ جيڪڏهن اسين هلڪڙائي ڪري "حق" کان غافل رهنداسين ته خمر ڪو پرمارٿ ۾ واڌارو ڪنداسين. اسان جا ستگور صاحب فرمائيندا هـوا تـه "جيڪو وهنوار ۾ ڪوڙو سـو پرمارٿ ۾ سچو ڪٿن ٿيندو". باقي ڪنهن بکئي کي دان ڏيڻ، بيمار کي چڱو ڀلو ڪرڻ، شاگردن کي رواجي پاڙهڻ سان گڏ هنبجي اخلاقي اُلٽيءَ تي ڌيان ڏيڻ، ڪنهن کي سندس ڏلدي ۾ سچي صلاح ۽ ٻئي جي ڀلي مـدد ڪرڻ

گل اڏون

انتيءَ لاءِ ضروري ڳالھيون

١- سوال- مان سچ ڇو ڳالھايان؟ سچ ڳالھائڻ ڪڏھن ڪي اوکو لڳي؟

جواب- سچ يا ستيہ پرماتما جو سروپ آھي. سچ ڳالھائڻ سان ۽ سچيءَ وھنوار ھلڻ سان، اسين اُنھيءَ سچ يا پرماتما سان گڏيل ٿا رھون ۽ سک جا ڀاڳي ٿا ٿيون. جنھن ڳالھ لاءِ ديءَ سان گڏيل رھندو، تہ پاڻي ڪجھ ڪونہ لڳندس، تنھن سچو ماڻھو سچي پرماتما سان گڏيل رھندو تہ اوس سکي رھندو ۽ چوڻ پرماتما جو سروپ آنند آھي. انھيءَ ڪري جي اسانجو سچ ڏکو لڳي تہ شانتيءَ ۽ دعوي ۽ ڪوڙ نہ ڳالھايون. چئي پھاڪو آھي تہ ”سچ کي آنچ نہ آھي.“

٢- سوال- وھنوار ۾ اسان ڪٿي ٿي چالاڪي ۽ دغا، سچ ڪٿي ٿو مدد ڪري.

جواب- دغا دوستيءَ سان نڀڻ اُھي نہ آھي. ”دودو ڪنا دودو پاڻي ڪنا پاڻي“، ”مدي جيڪي تلڪا مدي سر پيو ھوءِ“. مٿيان سڀ شاستر ھڪ واڪي ڪنڊھن بہ ڪوڙا ٿيندا آھن. دغاباز، ڪوڙو يا ڪوڙو آدمي ڪٿي ٿوري وقت لاءِ واڌارو پائيندو، پر ٿيندو ضرور خطا ڪائيندو. اُھي بہ نہ ڪھڻ ۾ ڪھڻ جيئي سگھيو نہ. ڪوئي ڀيسي مان ڪونا ڪم ڪن ٿا. ڪمون عمرون ۽ عادتون پوءِ ٿيون ٿي مان ھرگز نقصان آھي. جيئو الن نہ ”لمران

۽ موت ۾ سندس ضعف دم وٺي ٿو. اهڙي طرح ڪندي ڪندي شش ڪي ٻڪو ۽ صدق وارو ڪري ٿو. ساري ايهو جي سرشتي اسان جهون ڪي سڪ ڏنڻ لاءِ ليار آهي. ڏکو اساڄي ڏبو آهي، جو اُن ۾ ڪڻ گراهڪ درشٽي ڪون. (ٻرماڻ)

”ڪو هشي وانيات ڪاه ٻراليات
يديما آڪاشي آلند نه سمات“.

معني جهڪڏهن آڪاش آلند ۽ ٻرير ڏيڻ وارو نه هجي نه اُن ۾ ڪٿن هو لد آسمن هلون چلون ۽ ساه ڪڻون.

ليرڪ جا اخلاقي ڪتاب. ٻاڳرهه جو پڙهڻ هن زماني ۾ گهٽ ٿو ٿيندو پر جي مالهو پرير ۽ ڏيان سان ڏسون ۽ ٻارهون سڪند پڙهن ته ڪيترو نه هولد لاڀ پرائن. ڪيترن پڙهڻ ۾ سري ڪرشن واسطي غلط فهمي آهي جو ڏارين جي والان گهٽ وڏ ٻڌن ٿا. پر جي حال سان پڙهن نه هستجي جهوس لي ڪو ٻهو الر لئي. "سوامي دتاتريه جا چوويهه گرو" هڪ عمدو احوال آهي؛ هو پڙهڻ وٽان آهي. ڪئن نه دتاتريه ڪِڙ ڪراهي لي، پرٿوي، مان ڌيرج، اگنيءَ مان اپوترتا ڪي ساڙڻ، پاڻيءَ مان مدرتا، آڪاش مان نرليپتا، وايو مان الڳ رهڻ، سمنڊ مان تمچلتا، ۽ ڪيما مان اڪيلي ڀڳتيءَ ڪرڻ جا سبق سکيو. سوامي همراح جو آلمه هند به پڙهڻ وٽان آهي. شاه ۽ سچل جا رسالا به نصيحت آميز ۽ ولدر ڏيندڙ آهن.

ڪِڙ ڪراهي لئڻ جو هڪ ٻيو عمدو مثال سري مولارام صاحب جي حياتيءَ مان ڏيان ٿو. هڪ دفع ڪنهن راڳيءَ صوفي ڪلام چيو جنهن ۾ "پولد" اکر آيل هو. صاحبن جو اهو اکر اڳي ٻڌل ڪونه هو پر جيتر مطلب نه سمجهائون ليتر اهو اکر ذيان ۾ رکيائون. هڪ دفعي هڪ مالهي وٽ آيو ۽ ڳالهائيندي هن به "پولد" اکر آلدو، تنهنتي پڇائون نه پولد جي معني ڇا آهي. هن چيو ته سائين "لمي جي وڻ مان جهڪڙهن جا ٽاري ڪيجي ۽ وڻ سان لڳل ڪمل ٽاريءَ سان ٽارگيءَ جي وڻ مان ڪمل ٽاري پولد ڪجي يا لڳائجي ته اها ٽارگيءَ جي ٽاري جيتوڻيڪ لمي جي وڻ سان پولد ٿي لمي جو وڻ ٿي پوندي، پر تڏهن به ٽارگيون ڏيندي." اها ڳالهه ٻڌي صوفي ڪافيءَ جو سچو مطلب اسان کي ٻڌايائون نه جڏهن ڪمال سنگور و شش کي صحبت ڏسي ٿو ته هنکي سامهون اي پيدا جو "سبب ۽ البو وارو" دم هنکي ڪٽڻ لاءِ ڏلي ٿو

ٻنهي جي ڳالهه ۽ هاسي ڪريون. ڪتابن جي ڳالهه آهي ته ارسطاطاليس کان پڇيائون ته اوهين سياڻو ڪيئن ٿيئن ته، جواب ڏنائين ته ٻين جون ٻيوقوفيون ڏسي اُهين نه ڪيم. اسان جي لٽر هٽڙا گهرجي ٻولر آلما لي جا هر جڳهه ۾ واسو ڪري رهي آهي ۽ ته پڻ ٻوڙي شرابي، جو ضرور ڪن ته ڪن عيبن ۽ ڪمن جو پتلو آهي. ٻيءَ ڪسي چڱائي ذڪو نام ۽ رهڻي ڪري آهي. (برماڻ) -

”ٻري مع ساٿسا ڪي سنگ،
آهه ڏوڀي ٿاوي ڪي رنگ“ (گرونانڪ)

جڏهن شاگرد هوس ته سنگتي چوندا هوا ته، سڀئي ليڪچرن ٻڌڻ مان ڪهڙا فائدا. پر منهنجو آزمودو آهي ته گڻ گراهڪ درشٽيءَ سان ليڪچر ٻڌبو ته ڪجهه نه ڪجهه پرائي سگهبو. ڪيترا دفعا مون انهن زبردستن مان گڻ ڪڍيو هوندو. هن وقت ڏسجي پيو ته جي امتحان ۾ نتيجو چڱو نه آيو ته هڻ ڏوهه پروفيسر تي يا ممتحن تي. پاڻ تي ڏوهه ڪم ڌريئي ڪونه. جيڪڏهن شاگرد چڱي خيال سان ڪم ڪري ته ناپاس نٿي ٿيو. ڪو ڪٿي سمجهڻ ۾ وقت وٺندو پر جي هڪ ماڻهو ڪم ڪري سگهي ٿو ته ٻيو ڇو نه هو ڪري سگهي. شاگردن جي پوئتي پوڻ جو وڏو سبب آهي، اُستادن لاءِ گهٽ عزت ۽ منجهن گهٽ ويساهه. وقتسر ڪم نه ڪرڻ، سستي ۽ ٻاهرين ڳالهين ۾ وقت ڏيڻ، اهي ٻه سبب آهن. ويجهو هڪ بار ڪي مشهور ڪتابن جي دڪان تي هندو فيلسوفيءَ جو ڪتاب وٺڻ لاءِ موڪليم. ٻڌايائين ته گهڻو ڪري دڪان تي ناولس هوا، ڊرامي ۽ اخلاقي ڪتاب بلڪل گهٽ هوا. ناولس پڻ اهڙي عمدي خيالي وچانڻ ذڪر جي ڳالهه آهي. ڪيترا ڪتاب آهن جي وندر سان گڏ، سکيا ۽ ڏين ٿا. مثال طور:- سري رام

هار پاتائين، جڙن ڇماتين ۽ هرطرح سمت کي مان ڏنائين. دڪان لئي ٻوجهڻ شرط، چڱيءَ طرح وهاريائين، سمت اهڙي مرحبا ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. ڪالهه ۽ آرام بعد منصب کي چيائين ته ”ٿلاٽا، هاڻي چلوڻ ڪٽي اچ ۽ وڌوار ڏلڻدي جي حساب ڪتاب سان واقف ڪر.“ منصب ڏکول چلوڻ ڪٽي آيو. هن اهي نه پڙهيون هيون ۽ نه انهن تي عمل ڪيو هوائين. ڏلڻدي پر واڌارو ڪونه ڏسڻ پر آيو. سمت اهو ڏسي ڏاڍو ولڃ ٿيو، ۽ منصب کي چيائين ته ٿلاٽا انهيءَ ڏک جي ۽ شان ڏيڻ ڪان اهو چڱو ٿئي ها ته چلوڻ پڙهي انهن تي هلين ها ۽ ڏلڻدي جو واڌارو ڪرين ها.

منهن آڪاٽي پڏالي سمجهي کي چيائون ته سچ، شوا اها ته آهي ته خالي گهنڊ ٿيڙن وڄائڻ ۽ چئور گهمائڻ. پر سمه شاستر پڙهي، اهي دل سان هنڊالي انهيءَ تي هلجي. ڏکو مڏرٽا سان وچن پڙهڻ مان ڪهڙو فائدو ڪونه ٿيندو. (پرماڻ)

”مکه سان رام چئي شالس نه اچي حمه کي
اُن پاڻيءَ جي ٿالو سان پکر اچ ڪين لهي
لکر پهتو ڪونه ڪو ٻنان ٻنڌ ڪٽي
گر گر وهم رهي نه سکي ٿئي سامي چئي“ (سامي)

سر درشتيءَ ۽ ڪٽ ڪراهي لئڻ ڪالسواءِ، سمه سنگ مان هر ڪو فائدو ملندو. ساري سرشتي لهڻ آهي چڱي ۽ بري هي. هون پر ڪڏهن ڪڏهن گهٽ نه ڪڍهه وڏ. اسان ماڻهن پر عادت آهي ته ٻين جا عيب ڏسون ۽ پنهنجي چڱائي. اها ڪا ڏکي ڳالهه نه آهي. پر فائدي واري ڳالهه اها ٿيندي ته ٻين جون چڱايون ڏسون ۽ پنهنجا عيب. ٻين جون چڱايون ڏسي، پنهنجون چڱايون وڌايون ۽ پنهنجا عيب ڏسي انهن کي گهٽايون. پر جي ڪٿي ٻين جا عيب ڏسون ته، انهن مان سبق وٺون ۽ نه

سلهڙ پيو هو، جنهن ڏي پنگس ۾ ڇوپولو ٿيو. اُهيءَ خبر ٻو
لي جماعتن مونکي فرمايو ته ٻيا اسانجو سليپر پيرن مان لاهي
پاسيرو رکو. پاڻ شالس ڇس ڏي مقرر استان تي ويٺا. جڏهن
معزز ماڻهو گرلت صاحب جي چوڌاري وچ درٻار ۾ ويٺا هوا
تن جي ڪن تي جو ٻرلاءِ پيو ته مولارام صاحب سليپر سان اندر
گهڙيا، تن ناراضپو ڏيکاريو. انهي تي صاحبن کين سمجهايو ته سچ
اسانکي سڀ پرشن ۽ سڀ شاسترن واسطي عزت آهي ۽ اچڻ
وقت اسانکي ڪنهن ڪولهه ٻڌايو ته گرلت صاحب هت رکيل
آهي ته ته سليپر سان اندر ڇو اچون ها. جيتوڻيڪ اسين ٻاهرين
لوڪن ۾ انڪيل نه آهيون تڏهن به سڀ وچن پڙهي يا ٻڌي
اُهيءَ تي ويچار ڪريون ٿا ۽ اُهن ڏي هلي پنهنجو ۽ ٻين جو
ڪلياڻ ڪريون ٿا ۽ انهي ٻاري ۾ ڪين هڪ آڪاڻي ٻڌايائون جا:
هن ريت آهي.

ڪنهن زماني ۾ هڪ وڏي سيٺ ٻن منيمن کي جدا جدا
ڏيساورن تي موڪليو ۽ وقت به وقت هنڪي چٺين ۾ ڏلڏي
باٻت احوال ڏيندو هو. اُهن مان هڪ داناءِ منيم سيٺ جون
چٺيون پڙهي، پوريءَ خبرداريءَ سان ڪم ڪيو ۽ ڏلڏو وڌايو
۽ چڱو فائدو ڪيو، پر ٻئي الڏ شرڏالوءَ منيم اُهنکي ڏکي
ڇٺي رکي ڇڏيو ۽ پڙهي خبرچار مان واقف نه ٿيو ۽ نه ڏلڏي
۾ واڌارو ڪيو. سال ڪان پوءِ سيٺ گشت تي اڪٺو ۽ ٻاهرئين
منيم وٽ آيو. منيم سيٺ کي سٽيشن تي وٺڻ ويو ۽ نياز ۽
ادب سان گڏيو ۽ ڪيس دڪان تي وٺي آيو. موافق رهڻ ۽ ڪاٺڻ
جو بندوبست ڪري هڪي سڀ وهنوار مان واقف ڪيائين ۽
فائدي جي خبر ڏنائين. سيٺ بلڪل راضي ٿيو ۽ منيم کي
چڱو چوکو فائدي مان حصو ڏنائين. سيٺ وري ٻئي ڏيساور
ڏي روانو ٿيو. پيو منيم پڻنپ وٺي شٽيشن تي آيو، سيٺ کي

(۷) "جيءَ سان ٻرٻر وڪسي ۽ اُٿي هليو." اسان جو حڪم آهي ڳجها
گراهڪ لوڪ ۽ سيبي ۾ سرد رشتي وڪڻ. الهيءَ لئي ستڪورن جيئه
حياتيءَ مان ڪي مثال ڏجن ٿا.

هڪ دفعي هڪ ڪيماسوءَ مليو دربار ۾ سورج پرڪاش يعني
گرو نانڪ چرتر پئي پڙهيا. ڪٿا واري محسوس نه ڪئي هئي، پر
ڪٿا جو ٺولو وڏاءَ وارو ۽ شدمد وارو هوس. اهو ٺولو پڙهندڙ
کي پسند نه لڳو ۽ اهڙو رايو ڏنائين. تنهن لئي صاحب فرمايس
ته اسانکي ڪتاب اندر جي مالڪ مولي آهن، سي چڱا ڪن ۽
نه نقطه چيني ڪرڻ گهرجي. پڙهندڙن جي سون جو پتو ڏنو هوندو
نه معلوم ڪيو هوندائون ته وڏي اچي پٽ ۾ سون جون ذريون
ٿيون والڪر آهن. اسانجو ڪم اُنهن پڙهن سان آهي ۽ نه وڏي پٽ
سان. سري ستڪور اسانکي ويدانتي شاسترن سان گڏ سري گرو نانڪ
جي وچن، سواميءَ جي سلوڪن، صوفي فقيرن جي بيتن مان
به واقف ڪندا هوا ۽ اهڙن حقيقت جي وچن ڪمت ڪرڻ لاءِ
صلاح ڏيندا هوا. اُنهندن ۾ صاف چيل آهي ته "جتي ڀلائي آهي
اُتي دک آهي، جي ماڻهو 'پڙما پاڙ' وارو ٿئي ته ڏک شالا پائي ٿو."

پئي دفعي هڪ سمه سنگيءَ جي ڪهاڻي زور لئي حيدرآباد
۾ سوامي ڪلاچند جي ورسيءَ لئي وڃڻ قبول ڪيائون، جيتوڻيڪ
سندن رايو هو ته اهڙن موقعن ۽ ميڙن لئي سچيءَ رهاڻ ۽ سنگت
جو ڪم ڪو وجهه ملندو. ورسيءَ جي ڪاروبار ديوان ڪدو مل
سنسڪرت پاٺشالا ۾ ڪئي ويئي هئي. ورسيءَ جي هڪ ڏينهن
ڪجهه سنگتن سان گڏ پاٺشالا ۾ هليا اُن. سڀ ڪاروبار اُنت لئي
هئي ۽ گرو گرلت صاحب ۽ لنڊي مسجيءَ لئي وڪيل هو. وائين
۽ ڀڄن پئي ڪيو. صاحب جي اندر گهڙڻ مهل ماڻهو اُٿي کڙا ٿيا
۽ صاحب ۽ اسان سندن پاڪن ڪي الهيءَ ڪري خم ڪاڌ
گرلت صاحب اُنهي وڪيل هو. صاحب کي پور ۾

گُل، مکڙون

گُڻ گراهي ۽ سم درشي ٿيڻ.

هن زماني ۾ ڇوڪري انهن ٻنهي ڳالهين ۾ اچي ٿو سيڪو پنهنجي پنهنجي مت يا پنٿ کي وڏو پيو سمجهي ۽ ٻين کي حقارت سان ڏسي ٿو. حقيقت هيءَ آهي ته اهڙي ڪابه اهڙين ڳالهه يا رستو آهيئي ڪونه، جنهن جي خبر ويدن ۽ اپنشدن ۾ ناهي. زماني جي حالت انوسار، جدا جدا مت، ڪرم يا اُپاسنا يا يوگ يا گيان مان هڪ نه هڪ جو زور سان پرچار ڪن ٿا. جگياسوءَ کي مٿين اوستائن مان ڪا نه ڪا ضرور موافق لڳندي. هو اُنهيءَ رستي اڳتي وڌي. سڀني مت متانترن مان واقف هوندو ته گهيلو نه ٿيندو ۽ نه کوهه واري ڏيڏر وانگر کوهه کانسواءِ ٻيو ڪجهه نه ڏسندو.

هڪ دفعي مليرِ دربار ۾ هڪ دکني گرنجوئيٽ آيو ۽ شنڪا ڪيائين ته "گيتا جي جدا جدا اڌيائن جي پڄاڙيءَ ۾ انهن پڙهڻ تو نه هي آم ۾ آم اوستا آهي. مثلاً ڪٿي سنياس، ڪٿي يوگ، ڪٿي ڀڳتي، ڪٿي گيان کي اُتم ۾ اُتم ڇيو ويو آهي، پر اُتم ڪنهنکي سمجهجي." سري ستگرن هنکي سمجهايو ته "هي شاستر انل پنڊار سمان آهي، جنهن مان پنهنجي يوگيتا ۽ اڌڪار آهر سيڪو ڪٽڪو ڪٽي. اهڙن جدا جدا يوگيتا وارن لاءِ سندن پسند ڪيل اصول کي اُتم ڇيو ويو آهي ته هو اُن ۾

(۷) "اڪل ڪلا ڪل ڪملا را ڪند پرهمند مليا سو نيارا
روپ نه ورن لکونه ڪاوي جوت روپ ڪي جايا ڪوپ سماوي
حد بي حد پيا هي پسارا
درياخان بيهد حولو بوجهي چوراسي لان ڪر لهن سوجهي
آواگون حمس لهن هارا" (درياخان)

(۸) جسم دي ولي ذره ڪولي آسمان جان جهان
بيدل سڀڪولي منهنجو لا مڪاني مڪان. (بيدل).

(۹) "ڪالي بيڪس طالب تنهنجو ڪالي بيدل بمر مدان" (بيڪس)

(۱۰) چولي اندر جولي بولي يار نه مڏا سولي
جنهن دي نال مون لينهڙا لايا مڻن پي ذانه آهو ني
بلي شاهه لون شاهه عنايت، شوق شراب ڏلوني
مڻ جو بوٽ مسمت جو ليوٽ صافون صاف ليوني (بلا شاهه)

(۱۱) دل درون هوا حال معلوم وه حقيقت ڪهتي همن
تجلي عجب طرح ڪا نام روشن ڏولي همن
هردي اندر جو لمر برش الهه شرلي دڙلي همن
شمس معني ڪرين لدڪي ڪدرو ساڪي چرلي، همن
ماليڪو يعني خود ڪهي اسڪو موه جو لهن مرلي همن (مولارام)

(۱۲) سامي سڀ ديدار الهي عجمن جو
ڏسي پڏي پاڻ تو پولي پولٺيار
لسراڪار آڪار ڏاري آبو جڳ پر (سوامي)

هيءُ سمع پرشن جا وچن ڏجن ٿا ته پڙهندڙ پورو لاڀ وٺن.

(١) "مرڻ کنان اڳي مئا — مان کي ڪمن مڃون
دشمن دوسمع هڪ ڪيو — گودڙئا گڏجن
وحدت جي واديءَ ۾ — داخل دم پرون
اون ۽ مان وڃان وڃائي — پنهنجو پاڻ پسن
حادي مريد هڪ ٿيو — تفاوت نه ڪن
ساٿين ڏس سمجهن — صورت مورت هڪ ٿي" (سچل)

(٢) "پنهون پنهون ٿي ڪريان — آءٌ پڻ پنهون پاڻ
اديون تمس اڄاڻ — جو ڪين پروڙيم پاڻ کي" (سچل)

(٣) "پهر اون جا لهر اٿي ٿي — موٽي ٿيو مهران
سچل کي ڪيو ساعت ساعت — حيرت هن حيران" (سچل)

(٤) "اپنا آپ پڇان — تان شهه وڃي اندر پائين
هڻ وڃاوين تان شهه پاوين — خودي تون چاڪدواءِ
تان شهه ليڏي نظر آوين
دوئي تون دور ڪرين پادل مون — پيائي تون چا پار
تان شهه لئن گهر پدري آوين
جي پاوين تان شهه پاوين — جيتوڻ مر جاءِ
تان شهه ليڏي مندرين آوين
قطب ڪوڙي ڪيا چاقلب مون — ڪميا لال گدار
تان شهه اگڻ اڪثر پاوين".

(٥) "لين لوڪ ۾ ٿورا داسا — ڪاهي قرب هوءِ اداسا
جان سڪي ڪو جان
جب ميري پريت صاحب سنگ لاڳي — روحل پيمع پرم ڪي پاڳي
آلم ۾ غلطان" (روحل)

(٦) دوياخان هي سب حق آهه — سالڪن کي سبق آهه
محبت لئي مرڪ آهه — معرفت جنهن جي من ۾ (دوياخان)

هلائڻ وارو" سمجهڻ کپي ۽ نه "ٻئلي". آلما کي اڪين جون اکيون چيو ويو آهي يعني جنهن جي ڪري اکيون ڏسن ٿيون. جاگرت مان وڌي پرجا ٿئي، سپن جي ڏسڻ واري آلما ڏي ڌيان ڇڪايو ۽ نه سپني جي وهنوار ڏي، جو جاگرت جي پيٽ ۾ سوکم آهي. اڳتي وڌي پرجا ٿي وري سشپت يا گهري لنڊ جي ساکي ڏي ڌيان ڇڪايو ۽ نه گهري لنڊ جي اجاڻ ڏي. ٽنهي اوستائن ۾ آلما جي سٽا کي ڏيکاري، ساکي يا ٽريا پد ڏي اندر کي وٺي ويو. اهڙي طرح جڏهن اسين خيال ۽ ويچار ۾ سوکم ٿينداسين، تڏهن اندرين سوکم وستو جو انڀو ڪري سگهنداسين. انهي ويچار جي سوکم ڪرڻ لاءِ، اندر کي ١٠١ ورهيه برهمچاري ٿي رهڻو پيو. اسان گرهستين لاءِ گهٽ ۾ گهٽ چئن سادنن جي نه گهرج آهي. جي آهن (١) وويڪ (ست ۽ است جي وچ پروڙ) (٢) ونراگ (وشئي سکن جو تياگ) (٣) شٽسمپتي (من جو روڪڻ، اندرين جو روڪڻ، ٿڌي ڪوسي ۾ هڪ سمان رهڻ، گرن ۽ سچ شاسترن ۾ ويساهه، من جي ٿيرتا، وهنوار ۾ اڏول رهڻ ۽ وشين ڏي نه ڇڪجڻ) (٤) موکشيه جو چاهه.

جڏهن جگياسو اهڙو سوکم ۽ نرمل چت وارو ٿيندو ته ستگور هنکي سولائي سان پوري رستي کان واقف ڪندو ۽ ايشور پاڻ مددي ٿيندو. ڪو چوندو ته اهڙا ستگر آهن ڪٿي؟ هن جو جواب شاهه سهڻي ميهار جي قصي ۾ هيئن ڏنو آهي: "اسين سڪون جن کي، سي ٿا سڪن پاڻ، هاڻي وڃ گمان، مون سهي سڃاتا سپرين". "پڇين جي ميهار کي پڇي سي ميهار". جيڪڏهن اسين پورا پورا خواهان يا طالبو آهيون ته چوڻ پرماتما اسان جو سڏ ٻڌائيندو. هو هرهنڌ حاضر آهي، ويجهي کان ويجهو آهي. چاڻ روپ آهي. سڀ جو سک داتي آهي؛ انهي يقين

[illegible] ٻڌاءِ [illegible] آهي، جيڪا ته [illegible] آهي، جو [illegible]
[illegible] ٻيا [illegible] اهڙيءَ آلا ۽ ملن راضي ته آهيان [illegible]
[illegible] مونتي [illegible] وٽ آيو ۽ ۳۲ ورهيه ٻيا ۽ برهمچاري [illegible]
[illegible] ڪس هڪ جماني ته ”جنين ۽ [illegible]
[illegible] جيڪي [illegible] الدرين جو وعواز بعد جاٽي [illegible]
[illegible] ته لو ذسي، اهو آلا آهي. اهو [illegible]
[illegible] آهي“. وري ۽ اوذي مهل اهڙا وچن بڌي [illegible]
[illegible] لي وري ويچار ڪماڻين لـه جو [illegible]
[illegible] آهي، جسو لتو جاٽي سکڻي ته مان هيءَ [illegible]
[illegible] آهيان، لڪي ڪي حڪن پولن ڪي جاٽي لو ته [illegible]
[illegible] مان ڪڏ ناس ڪي پرايس لئي لـو، اهڙو آلا ڪڻا [illegible]
[illegible] اهو ويچار ڪري موني برحا پتيءَ وٽ آيو ۽ [illegible]
[illegible] ڪي وري ۵ ورهيه برهمچاري لي رهڻ لاءِ چيو. [illegible]
[illegible] ڪي چماءِ ته ”[illegible]“ هيءَ شريو ناسولـه آهي [illegible]
[illegible] آمر آلا آهي [illegible]

ته آلما ناٽڪ ۾ درسني ۾ ته ڏسي سگهجي ٿو ۽ چيائون ته ناٽڪ
کي ناٽڪ سان ڀرپور ڏسو ۽ جي آلما کي ته جاڳي سگهو
ته مون کان پڇو ۽ مان توهان کي وڌيڪ سمجهائي ڏيندس.
جڏهن وري به ناٽڪ ۾ انهيءَ عڪس ڏسڻ وينا ته ڀرجا پتي
پڇن ته چالا ڏسو. جواب ڏنائون ته وارن کان وٺي لنهن تاءِ ناڪ
يعني شرير کي ڏسون ٿا. ڀرجا پتيءَ لنهن لئي چيو ته وار ۽ لنهن
لهرائي، چڱا وستر ۽ گهڻا ٻهري وري ناٽڪ ۾ ڏسو ۽ ٻڌايو ته
چا ڏٺو. انهن جي ٻڌايل وانس ڪري، عڪس ۾ ڦيرو ڏسي ته
عڪس کي آلما سمجهڻ لڳا. اهو ويچار ته آين ته انهن جنهنجو
عڪس اسين ڏسون ٿا اهو ئي، اڄ، ٻڌائي، مرڻ کان رهت
ڪڻو ٿيندو. انهن کي آلما سمجهي راضي ٿيا ۽ پنهنجي پنهنجي
گهر موٽيا. ورو چن ڏنتن کي ٻڌايو ته انهن ئي آلما آهي. اندر
کي وات لئي ئي خيال آيو ته عڪس کي آلما ڪڻو مڃان. انهن
ڪارو ته عڪس ته ڪارو، انهن سهڻو ته عڪس به سهڻو، انهن
لنڊو ته عڪس به لنڊو، انهن انڌو ته عڪس ته انڌو. انهن لولو
لنگڙو ته عڪس به لولو لنگڙو، انهن ناس ٿيندو ته عڪس به ناس
ٿيندو. انهن ڳالهين ڪري مون کي عڪس ۾ آلمپڻو نظر ٿو
اچي. اهي ويچار ڪري ٻوٽني پير ڪيائين ۽ موٽي اچي سارو
حال ڀرجا پتيءَ سان ڪيائين. ڀرجا پتيءَ جي چوڻ لئي ٣٢ ورهيه
وري برهمچاري ٿي رهيو. ان بعد ڀرجا پتي هن کي چيو ته،
”جو هن سپني ۾ ٻوجھه ٿي وڃري ٿو ۽ سوين ٻوگهه ڀوڳي ٿو،
سو ئي آلما آهي، سو ئي بي ڀو آهي، سو ئي امر آهي، سو ئي
برهم آهي.“

اندر وري به اهي اڪر ٻڌي راضي ٿيو ۽ ٻوٽني موٽيو ٿيو
سرڪ ۾ پهچڻ کان اڳ هي خيال آيس ته جيتوڻيڪ سپني جو
ڏسڻ وارو انهن جي گهڻن اوگهڻن کان آجو آهي تڏهن به انهن ٿو

١٠١ ورهيه اسرهم چاريءَ جي حالي رهي، لوملُ جيس سان
پرجاپتي جو چوڻ سمجهو ۽ پنهنجو ۽ ٻئن ديوتائن جو ڪلياڻ ڪيو.
ديون ۽ ديوتائن پرجاپتيءَ جو هيلمون شلوڪ ٻڌو ته "آتما
پاپ کان رهيس آهي ۽ ڪڏهن به ٻڍو نٿو ٿئي. هو مري نٿو،
ڪي ڪي دک ڇهيس ٿو. هنکي نه بک لڳي ٿي ۽ نه اُج. جنهن
جنهن خيال ڪري سو اُٿين ٿئي ٿو. جهڙا چاه ڪري سو اهڙا
ٿئي ٿي. اهڙيءَ آتما جي ڳولا ڪرڻ کپي ۽ اهڙو آتما جاڻڻ پرڳهه
آهي". اهو ٻڌي ديوتائن ۽ دئتن ارادو ڪيو ته اهڙو آتما
ضرور جاڻجي جو سيني لوڪن ۽ ڀوڳن کي حاصل ڪري سگهجي.
اهيءَ خيال سان پنهنجن اڳوائن اندر ۽ وروچن کي چيائون ته
لوهن پرجاپتيءَ جي شرڻ ۾ وڃو ۽ منهن سکيا وٺي اچو. ٻنهي
اها ڳالهه قبول ڪئي ۽ شش ڀاونا سان پرجاپتي وٽ پهتا. پرجاپتيءَ
هنکي ٣٢ ورهيه برهم چاري ٿي رهڻ لاءِ چيو جو هنن قبوليو.
ٻنهين ورهين گذرڻ پرجاپتيءَ وٽ ويا ۽ پرجاپتيءَ هنکي
هيلمين ريس چيو:-
"هنن اکين ۾ جو پرش ڏسڻ ۾ اچي ٿو، اهو ئي آتما آهي،
اهو ئي امر آهي، اهو ئي نڀي دپو آهي، ۽ اهو ئي برهم آهي". ٻنهي
سمجهو ته پنهنجي سامهون پرش جي اکين ۾ ڏسڻ جا پنهنجي
پُتلي ڏسي ٿو اها ئي آتما آهي. اهو خيال ڪري ڪمائون ته
جڏهن ماڻهو پاڻ امر ۽ نڀي دپو نه آهي ته سندس عڪس جو پتاءِ
والڪر سامهون ماڻهوءَ جي اکين ۾ ڏسجي ٿو اهو امر ۽ اڀئه پو
ڪئن ٿيندو. اهو ئي سبب آهي جو من جي ٿوملتا ڪان سواءِ
اسين سڀ پرش جو چوڻ برابر طرح نٿا سمجهون. عڪس نٿي
آتما آهي، اهيءَ جي صفائي لاءِ پرجاپتي ڪان پڇائون ته سائين،
اهو عڪس جيڪو درسنيءَ ۽ پاڻيءَ ۾ ڏسڻ ۾ اچي ٿو سو ڪو
پو. پرجاپتي جنهن جو عقيدو هو ته آتما هرهنڌ آهي، تنهن چيو

يڪشيہ پڇيس تہ تون ڪير آهين ۽ تنهنجي طاقت ڪيتري آهي.
اگنيءَ جواب ڏنو تہ منهنجو نالو اگني آهي ۽ جيڪي بہ نظر ۾
اچي ٿو تنهنکي ساڙڻ جي شڪتي رکان ٿو. يڪشيہ ھن جي اڳيان
ھڪ ڪکہ رکي چيو تہ ڀلا ھنکي ساڙ. اگني پنهنجي طاقت ھلائي
پر ڪکہ کي ساڙي نہ سگهيو. موٽي اچي اھو احوال ٻين ديوتائن
جي اڳيان رکيائين. انهيءَ تي ديوتائن وايو کي يڪشيہ جي جاچنا
واسطي موڪليو. يڪشيہ وايو کي ڏسي ڪالهہ بہ ساڳيو سوال پڇيو.
وايو جواب ڏنو تہ منهن جو نالو وايو آهي ۽ جيڪي بہ ھن ڀولاڙ
۾ آهي، تنهنکي اڏائي سگهان ٿو. يڪشيہ ھن جي اڳيان بہ ڪکہ
رکيو پر وايو ھنکي ڪجهہ بہ نہ ڪري سگهيو ۽ موٽي اچي
ديوتائن کي سارو احوال ٻڌايو. تنهنتي ديوتائن اِندر کي عرض
ڪيو تہ توهين اسان سڀني ۾ اُتم آهيو توهين ڪرپا ڪري اِهيا
کوجنا ڪريو. اندر يڪشيہ ڏاءِ پهتو مس تہ ھو انتردِيان ٿي ويو.
اِندر اندر ۾ هار سمجهي ۽ اهنڪار رهت ٿيو ۽ نرمل مــن سان
چاهياءِ تہ ڪا خبر پوي. انهيءَ خيال ۾ ھو تہ اڳيان ماتا "اُما"
روشن ڏٺس. ماتا کي ڏسي نمرتا سان ارداس ڪيائين تہ ماتا
ڪرپا ڪري ٻڌاءِ تہ اهيو يڪشيہ ڪير ھو. اُما اِنهي تي ٻڌايس
"اِندر، پرماتما يڪشيہ جو اوتار وٺي توهان ديوتائن کي ڏيکاريو
سڀ ۾ مون پرماتما جي شڪتي آهي ۽ مان سڀني ۾ انترياميءَ
سڀني گڻن جي ڏيڻ وارو ٿيان ٿو. توهين اجايو ايمان چڏيو
وري بہ اُنهي سٽ چت آنند جـي ڌيان ۾ لڳو". ائين چئي
انتر ڌيان ٿي ويئي ۽ اِندر اهيا شڪيا اچي ديوتائن کي ٻڌائي.

(٢) اندر وروچن جي پرجاپتيءَ سان سنواد هيٺينءَ ريت
اهيا شڪيا ڏاڍي خيال ۽ ڌيرج سان پڙهڻ کپي. شڌ انتهہ
ڪرڻ جي بہ ھن ۾ ڏاڍي ضرورت آهي ڇو جو وروچن ھي
شڪيا نہ سمجهي بت کي آتما سمجهو ۽ کين ڀرايو. پر اِندر

لڏهن به وٽن ٻيون به وڏيائون هيون، جن مان ٻن کي فيض بخشيندا هوا. مثال طور طبابت. وٽن کي اهڙا نسخا هوا جي دم، ناسور وغيره واسطي مفيد هوا. جڏهن سري مولارام وٽن رهندا هوا، لڏهن چيائون ته ”مولا، اسان کان لاهي نه سگهي وٺ.“ ٻر سري مولارام عرض ڪئي ته ڪرپالدان، مون هڪ آهي سو وڏل آهي سڀ وستوءَ جي ڏيان ٻر، ٻيو مون کٽان آئيان جو ٻيون ڳالهيون سگهي. الهيءَ لي سوامي جن ڏرڏان ته ”مولا، جي ماٺڪين وٽ اُن مهانکو ٿئي، لڏهن ته ٿوکي پرواه نه رهندي.“ اسين سندن ٻالڪا چئي سگهنداسين ته ستگورن جو اهڙو ته سڀ وستوءَ ۾ اعتقاد هو جو سڌيءَ يا اڻ سڌيءَ طرح، ڪنهنکي ڪڏهن به واس نه وڌائون، انهن رضا لي راضي ٿي رهندا هوا. مطلب ته مٿين ٿن اڏرمن جي ڪمن کان ٻري رهڻ لاءِ اسان سڀني کي هر هميشه تاڪيد ڪندا هوا. من جيتر مٺل سان ٻريل هوندو ليتو هن جيو جو واڌارو ٿيڻ ناممڪن آهي. گرلوچن ٻئيس هن ٻاري ۾ هڪ سگداني ٻچن چيو آهي: ڪجهه سٽون هن مان ڏجن ٿيون.

”الترمل ترمل لهي ڪيا ٻاهر ٻيڪ اداسي
هردي ڪمل گهٽ برهم لهن چيا ڪاهي ٻٿيا سنياسي
بدت گرلوچن سن دي ٻرالي ڪن بن گاه ڪرپاهي“

چوري نه ڪمش ڇڏي آهيءَ حالت ۾ اڳلي جو ضرور ڪم ٿئي. اهڙي "ازخود" چوڻ جي سچو ليکو اوڻ جو مولکي گهڻو آزمودو آهي. جڏهن مون پنهنجو ڊاڪٽري ڪم ڪراچيءَ ۾ شروع ڪيو ته فرمايائون ته ٻچا اساڄون ٽي ڳالهيون مڃ، پرمشهور لوڪي خوش رکندو.

(١) جڏهن ڪنهن ڪم وڃو ته استري شراپون ۾ ڏيءَ، پيءُ ۽ ماتا جي پاون وڪجو.

(٢) جي هڪ ڏينهن ۾ نماز چڱو پڙهي ته ٻه ڏينهن نه ولجو.

(٣) جيڪو لوهان جي في ڏيئي سگهي تنهن کان وٺجو ۽ ڪنهن کي ٻه زور نه آڻجو.

مون سندن چوڻ الگ ڪار ڪيو ۽ ڏٺم ته اهڙيءَ حالت ۾ لمي ڪري ته فقط هوش ۽ عقل وڌيم، پر اندر جو ٻه آرام مليم. اهي ڪندي اتڪل سال کن گذريو ته هڪ پيري ڪنهن سنگت کي ويلي ڪوائير نه ازخود چيائون ته "ٻچا! تون وڌندين، اولاد ۾، نام ناموس ۾، وهنوار ۾ ۽ پرمارٿ ۾." اهي سڀئي ڳالهيون ٽن سالن اندر سچيون لڳ لڳيون. اهڙيءَ طرح ٻين سنگتن جي حالت ۾ به سندن ازخود چيل وچن سچا ٿيا. اسانکي اوچن آدرش موجب هلڻ لاءِ گهڻو تاڪيد ڪندا هوا ۽ فرمايائون ته سچ وستوءَ جو ڏيان ۽ وچار باغ جي خريد ڪرڻ وانگر آهي جنهن لاءِ ايڪڙ يا وال لي ملهه ڏجي ٿو، پر باغ جا وڻ، گل ۽ ميوا روڪ ۾ ملن ٿا. سچ وستوءَ جي خريدار کي، مڙڏي ۽ سولي خوش پرمارٿ سان روڪ ۾ ملڻي. مٿين احوال مان پڙهندڙ سمجهي ويو هوندو ته جو اهم سان سچ تو ڳالهائي ٿو تنهنکي ڪيترو نه فائدو ڪر ملي. سچ وستوءَ لي ڀاڙڻ جو هڪ اهو مثال سندن حياتيءَ مان ڏيان ٿو.
سوامي دلورام صاحب، همتوانڪ پرمارٿ ۾ اعليٰ هوا.

ٿيهي ڪالن ۽ هر جاءِ ۽ هر شيءِ ۾ حاضران حضور آهي." اس
انجي اُبتڙ آهي ۽ تلهيءَ نظر سان مٿيا کي ڪوڙ چيو وڃي ٿو
جنن لـ اسين اُنهيءَ سڀ مان پيدا ٿيا آهيون، اُنهيءَ سڀ ۾
رهون ٿا ۽ اُنهيءَ سڀ ۾ ئي پيش لنه ٿينداسين، ڇو نه اسانکي
اُنهيءَ سڀ جي پونواري ڪرڻ کپي ۽ سڀ جو آسرو وٺڻ کپي.
سڀ کان منهن موڙڻ اسانکي الڏڪار ۾ وجهندو. هڪڙي پيري
سري مولارام صاحبن وٽ ملير ۾ سري گلاب داس جن جي درٻار
وارا گاديسر آيا. هيءَ درٻار چنيالولا ۾ لاهور جي ويجهو آهي.
ڳالهين ڪندي چياون تہ جيتوڻيڪ اسان جي گهر جي سکيا
ساڳي آهي، پر ڏڌهن ۾ توهين شاهاڻي لموني رهو ٿا، اُنهيءَ جو
ڪارڻ ڇا آهي. سري مولارام صاحب جواب ۾ چين تہ اسين
سچ ڳالهائڻ جي اصول تي قائم آهيون ۽ هڪ سڀ جي آسري
رهون ٿا. سري گورو نانڪ صاحب ۾ ڪوڙ ڳالهائڻ کي زبان جو
سولڪ چيو آهي. الدر ۾ هچي هڪڙي ۽ ڪنهنکي راضي ڪرڻ
لاءِ چئجي ٻي، اُنهيءَ کي بہ ڪوڙ ڪري سمجهون. جي زبان
هوندي ڪوڙ ڳالهائڻ ٿي، نہ جاپ کهڙو فائدو پهچائيندو. سچ
ڳالهائڻ جي نيم جو اهو اثر آهي جو جيڪا واڻي اساڻي وات
مان نڪتي اوچتو نڪرندي آهي تہ اُها بہ سچ ٿيندي آهي، پر
اسين ڪرامت ۽ پيٽ جي برخلاف آهيون. دنيوي ڳالهين جي
سڌ ڪرڻ لاءِ سڀ پنهنجو وقت نقصان ڪون ڪن. جي سواليءَ
جو صدق پڪو آهي تہ سندس صدق ڪيس ڦل ٿو ڏئي. سنتن
وٽ بيانئي ڪالهي جو ڪنهن جي دنيوي پلي ۽ ڪنهن جي
دک ۾ ورتي هلائين. سچل ۾ هن باري ۾ هيئن چيو آهي:-

"پيٽ دعا ٻارائي واري لاهي راه رباني
هرڪو پڪو پنهنجو رکي سچل ڪم آساني."

پر حقيقت اُئين آهي تہ ڪڏهن اسان کي الدرون ڪم

(٣) جي اڪيلائي ۾ رهجي نہ اهڙا ڪتاب پڙهجن جن
شالس ۽ نرمل رهي. (۴) وهنوار ۾ اچڻ وڃڻ نہ ٿئي نہ ٻا
لينڊن ۾ ڏيڻ، ٻاڻ حمڏين ۾ پيڻ ۽ ٻاٽڪان وڏين ۾ ماٿ ۾
رکجي. واجبي مطلب ۽ ضرورت کانسواءِ اجايو وقت ڳالهائڻ
گڏ گذارڻ ۾ نہ وڃائجي. آمريڪا جي جج لينڊسي لکيو آهي
نہ ”هوريان هوريان لسي صحت وڏي“. ڏسجي نہ ٻاڻ هن
سنگت مان نقصان جو الديهو آهي نہ ٻاٽڪي سويلي روڪجي.
کي ماڻهو احاني ٻناڪ هٺندا اهن نہ اسين بي پرواهه آهيون. لن
کي ياد ڏو ڏيارجي نہ وڏن هن دستي لي ٿانو ڪاڏو آهي، اسين
ڪير آهيون جو دم هڻون. مولکي وهماڙن شاگردن جو سالن
کان آزمودو آهي نہ جي سماٽپ ۽ ديريهيءَ سان هلن ٿا، لنکي
هي لهر پساني ٿئي. ٻر جي لينڊڙين شروعاتن لي هڙن لا سي
وقت سان گهجي وڃن ٿا. اسانجا ستکورو لنڊي هولدي
الولي اسان ٻالڪن کي سمجهائيندا هوا نہ ڪسنڪ جو قل ڏاڍ
رو آهي ۽ ايشور ۽ اهڙيءَ هلت لسي ڏاڍو ناراض ٿئي ٿو ۽
ڙي حوابي لتو بخشي. (۵) وبچار ڪجي نہ جي اسين ٿن جا
رکنداسين نہ ايشور بہ اسانجا حق رکندو. اسين پٽن جي
ٿا ۾ کدرشٽي رکنداسين نہ ايشور ڪئن اسانکي بچائيندو؟
چاهيندو نہ متهنجي گهر ۾ کسيءَ رهڻي وارا رهن؟ چوٽي
حون کستوري ڳڇها گوڏ رهن. اڳهوءَ ٻهچڻ ڪڪرمن
رمن جي ڳالهہ پرله ظاهر ٿئي لسي. گلا لکڙڻ ۾ ڪير
مدو ۽ ڪيئن نہ گلا ٻڌي زندگي رهر ني ٻولدي. الهن
ي خيال ۾ رکي دالائي آهي نہ ڪڪرمن ڪيءِ ويجهو

ا۔ چنجي اسٽ يا گوڙ ڪسي. برهم کي يا آلما کي
آلند چوو ويو آهي. سٽ جي اصل معني آهي ”جو

مٿن ڌيان ڪرڻ سان سندن اکيون انهن جي سونهن ۽ بوءِ تي متوجه ٿين ٿيون. هو ٻين سان گڏ نه آهي. جي ٻالڪ کي ڪو روڪي نه سگهي ته اهڙي طرح رکجي جو جيڪو صاحب، گيتا، سکمني، وچار چندرادي يا ٻيو ڪو سد شاستر جو ڪتاب ڪيل هجي، اهو اچارڻ شروع ڪجي (پرماڻ)

”سرب ڌيان لاءِ ڪلپ“

اهڙي طرح اسان کي ورزش سان هوا خوري ۽ چڱو وچار ڪرڻ جي فائدن بابت. ڪجهه گهڙيون سان گڏ گهمڻ سان اسان کي معلوم ٿيو ته سندن اکيون هميشه کلندڙ هونديون هيون. انهن مان هڪ ٻي کي ڪچن ڪٿن فرمايائون ته اسان جي ٻار لاءِ هولي آهي جنهن ڪري هر ٻار کي خوش رکڻ لاءِ هلجي. ڪو چوندو ته ليک به آهي، ماڻهو آهيون مرد ۽ ڏسبو وانسبو. سڄڻ ٻلي ڏسو ته سڌو شاستر سان. سونهن ۽ اهي اپاسنا جي وڏائي ڏسون جنهن سڀ سونهن پيدا ڪئي آهي. سري ڪرشن گيتا ۾ ارجن کي فرمايو ته ”مان هن ساري سرشٽي ۾ وياپڪ آتما جتي به آهيان، ويالون آهن سي منهنجي لئه مان پيدا ٿيون آهن.“ (ڏهون ادياءِ گيتا)

هڪ ڀيري شواجي مهراج وٽ هڪ سهڻي ٻالڪي آڻيائون ۽ چيائون ته لوهه کي پنهنجي محل ۾ رکو. شواجي مهراج جواب ڏنو ته ”مونکي ولي ورتيون. جيڪر منهنجي ماءُ به اهڙي سهڻي هجي ها ته چڱو“. اسان کي به اهڙي سلن پرشن جي هلت دل سان هندائڻ گهرجي. (۲) اهڙي پاسي ته وڃجي جو من اجايو هرڪجي. گهمڻ لاءِ اهڙيون گهڻيون ئي جايون آهن جتي من ايشور جي قدرت ڏسي خوش ٿئي؛ جهڙوڪ گلڪاري ۽ ساوڪ وارا هنڌ يا نديءَ يا سمنڊ جي ڪناري وارا جهنگا. انهن مان من کي وسرام ايندو ۽ اوچا خيال به ايندا. اهڙن گهرن رستن ۽ مجلسن کان پري رهجي جتي دڳو ڏيکا ڏيکي هجي.

ڏيندالي ڪين. اُهي ته ٻه روپ ۽ اُهي ڪي ڏوڪڙ جا لوڙها
ھيٺين رسم وستار سان ٻڌايائون.

چوري، ڌڪو ڪنهن جو مال اسباب موڪل ڪالسواءِ ڪڍڻ ۾ نه آهي ۽ ڪمترو لوڙن جي ئي سگهي ٿي. ڪنهن جو ڪڍڻ ڀالتي لئي ۽ اُنجو الڪاري ڪرڻ به هڪ قسم جي چوري آهي. ڪنهن سمه شاستر يا سمه پرش جي وچن کي پنهنجو ڪري ڏيکارڻ اِهو به چوري آهي. هن قسم جي چوري هن زماني ۾ گهڻي ئي ڏسڻ ۾ اچي. ڪا ڪالي ڪنهن فقير جي چيل هجي، لڪين ۾ اخلاص لئي ڪهڙي ڪجهه اگي آسوءَ ڪري پنهنجي نالي سان ڇپڻ اهو وڏو گناه آهي.

جڏهن مي من ۾ ٻهالي ۽ ٻالڪي وڏو ڪري ڏيکارڻ جا الگ جو ادا سو معشوقي معني جو ڪش ديدار ڪندو. سري رام ڪرشن، سوامي وويڪانند کي هڪ ٻري چور ته "جيڙو الدر ٻيڙو ٻاهر" اهڙو سمه پرش جو ڳهڻو آهي. ڪنهن سمه پرش جي ڳالهائڻ جو لوڙو اعتبار ڪرڻ پر اُن جهڙي رهڻي نه رکڻ به هڪ چوري جو قسم آهي. هنس والگر رهڻي لڌهن ٻالڪي هنس ڪوٺائي. ته ته ڏهن ڏليا ۾ ڪي ڪنگ ڳڻيا آهن جي اُجهوڙ ساهو نهن ٿا.

اڙي- تلسيداس جو چوڻ ته:

ٻولي وڪ هڪي جڙي سمه ڪوڪلي لاوي سنگ
راون جيسا رم رڪها پر لاوي ڪنهي سنگ"

سان مان ڳوڙهن ڙهو ۽ اڏو هوادو. جڳياسوءَ لاءِ ڪسنگ ڪان
ٿيڻ ياسڪال سوووي آهي. ملين ٻڌيءَ واوي ۾ ايشور جي حوت
جو مبلڪو سڀني ٻوادو. شاسترن ۾ ڪنهن لئيءَ لاويءَ جو خيال
ڪرڻ ۽ ڪام سڪو ۾ اچي، تو، سمه منهنجو مطلب آهي ڏيکارڻ
جڳياسو ڪهڙا آباو ولي، سو هن لڌي ۾ نه لاسي. (١) ماڻيو

گـل پنجون

اڌرم جو تياڳ

گل چوئين ۾ ڌرم جي ٻهرين ٻن ڏاڪن يعني چاهنا سان چڱن ڪرمن ۽ چاهنا رهت يا نشڪام ڪرمن لـي ڏيا۔ دان۔ دمن وارو الهاس ٻڌايو ويو، هن ليڪ ۾ ڪرڻ جا سبب يعني نشيد يا نه ڪرڻ جهڙا ڪرم ڪهڙا آهن، تنهن لي لکيو وڃي ٿو ته پڙهندڙ ”ڇا ڪجي“ ۽ ”ڇا نه ڪجي“ جو پورو ويچار ڪري سگهن ۽ پنهنجي جيوت گناڪاري ۽ لاڀ دائڪ ڪري سگهن.

جڏهن سري مولارام صاحب سوامي ڏتورام صاحب جو هستي ورتو ته چيائون ته ٻچا اينترا بندن ته پاٺڪي ٻڌجن جو حياتيءَ جو گذارو ڏکيو ٿيو پوي ۽ نه وري اخلاقي نيم پيچجن. الهي لاءِ اسانجي هڪ ست ياد ڪر ته ”چوري، ياري، مٺيا اور ساڌان کي اڇا“. سري مولارا صاحب [illegible] کي وڏيڪ ڪولي هڪ وقت اسالکي [illegible] جي اسين هڪر

مُلڪ جي لاءِ ڇا ڪيو آهي. اسين ٻہ ٻرستيءَ ۽ شوق ۾ انهن قومن کي شهہ ڏيئي وڌا آهيون. ٻنهيءَ گهرجون ايتري قدر وڌايون اٿون جو غريب پاڻ جي ڏکہ سکہ جو بہ خيال ڪونہ ٿا ڪيون. سوامي رام تيرٿ ڏيکاريو آهي تہ جڏهن اساڻيجي ٻر سکہ ڏاڻي لهڻ جي شڪتيءَ جو دائرو وڌندو، تڏهن اسين ويدانت سدانت جو اُٻيو ڪري سگهنداسين ۽ "زندہ جا ويد" ڪولڻ جا لائق ٿينداسين. تنهن هوندي جي آزمودي مان اٿون ڄڻي سگهندس تہ جيتوڻيڪ اسانکي انترين سولتون حاصل نہ ٿيون تڏهن بہ وڏن جو گهر ۾، سلن شڪول ماسترن جو شڪول ۾ ۽ تنهن تنهن منڊلن جو تنهنءَ وسيءَ وارن لئي چڱو اثر ٿو. مان تہ اڄ ڪالهہ ٻنهيءَ اوچن آدرشي ماسترن جو شڪرگذار آهيان جن ٻنهيءَ هلت چلت جو مثال ڏيکاري اسان جي خيالن تي خاص ۽ گوڙهو اثر وڌو. اهو ٻڌڻ ۾ ايندو آهي تہ مسلمان ۾ چاليهون حصو سندن ڪمائيءَ جو چڱي ڪم ۾ خرچڻ ضروري آهي. ڪنهن وقت سنڌورقين ۾ اهو رواج هو تہ فائدي مان ويهين ٻه آنو ڏوم جي ڪم ۾ خرچ ڪندا هوا. هيٺر اهڙي رواج جي گهٽ ٿيڻ ٻڌي ڏسڻ ۾ اچي. هڪ ٻهري سري سکورن وٽ هڪ غريب آيو تہ موڪلي لهاڻيءَ جي ڪارج ۾ ڪجهہ مدد ڏيو. ونس ٣٠٠ روپيا آهيءَ وقت رکيل هوا، ساري رقم هن غريب کي ڏئي وڌي. اسان گرهستين لئي بہ فرض آهي تہ ڪجهہ موٽيءَ اچائي ڌرم جي ڪم ۾ ڏيون. شاهہ لطيف الهيءَ باري ۾ وڻ جو مثال ڏنو آهي جو اسان لاءِ سکيا سان ڀريو آهي:-

"وڻ ٿا ميوا ڪن — پاڻ نہ کائن ڀالهنجو
لڪر پٿر چاڙهيون — ڏوڪا ڏار سهن
منڍن سان موٽي اچي — ڦر ٿا ڦولي ڪن
شاباس تن وڻن — اڏيون شاهہ لطيف چوي."

وڃي آرامي ٿيا ته هڪ لنڊڙي ڪتڙي جي ڏک پري ڪُون ڪُون
پڌائون. هيٺ لهي ڏٺائون ته هڪ لنڊڙو ڪتڙو ڪنهن ٻ
ڪريو پيو آهي ۽ ڪوشش ڪندي به ٻاهر ٿو نڪري سگهي.
تن ڏينهن ۾ هڪڙو ٻهرياڻ ڳچيءَ ڪان پيرن تائين پائيندا هوا.
ٻهرياڻ جي ٻاڙ سان ڪتڙي ڪي اُگهي، ٻهرياڻ جي اندران
هنڪي ڇانيءَ ۽ ٻانهن جي وچ ڪوسو ڪيائون. ٻاڻ ڪنمائين ته
ڪين رهندون پاڻ لڳو، انهيءَ تي ٻهرياڻ مان ڪيڏي سوڙ جي
ڪنڌ هيٺان پي ڪيائونس. جيتوڻيڪ ايپامس ۾ وينا هوا، تڏهن
به اهو ضروري سمجهائون ته ڏکي ڪتڙي جو ڏک لورت ڪريون.
سچي پگتي اهائي آهي ته هر شيءِ ۾ سٽ روپ جو هڻڻ سمجهي،
سڀ جا سک داني ٿيون. ڪنهن سالڪ چيو آهي :-

”ڪرم بنان سوڪي پگتي، پگتيءَ بنا سوڪو گيان“

انهيءَ جي معني ته هيڪڙاني جو پڙيورو واٽ سان ته
ڏيون، پر هلي ڏيکاريون. وڏا تڏهن دياوان ٿيندا، جڏهن
ننڍي هوندي کان منجهن اهي اثر پوندا. هن زماني ۾ اسانکي
ننڍن جي چال چلگت تي ڇگو ڌيان ڏيڻ کپي، ڇو ته پوروهي
رهڻ جي لوني، وڏن کي شرطن ۽ ڪلبن ڏي ڇڪيو آهي،
ڪٿان وقت اچين جو ننڍن کي ڏين. اهو انهيءَ ڪري لکڻو
ٿو پوي جو سڪولن ۾ شاگردن جي اوچيءَ رهڻيءَ تي ايترو
وقت ٿو ڏيڻ ۾ اچي. ديا جو الڳ اهڙو ئي ضروري آهي،
جهڙو سچ آدڪ لڇڻ. ديا پياني دور ڪرڻ لاءِ وڏو هٿيار آهي.

(٣) دان. اسان مان ڪير بمبئي، ناسڪ، پونو وغيره
گهمي ڏسندو ته خبر پوندي ته ڪيترن ڌرمالما پرشن، اسپتالون،
ويم گهر، ڌرمسالائون، مندر، سڪنيورسٽيون ۽ وديا گهر عام ماڻهن
جي سک، تندرستيءَ ۽ وديا جي واڌاري لاءِ ٺهرايا آهن. اسان
سنڌين کي اهي ڏسي ڪڏهن به ويچار ڪونه آيو آهي ته اسان

ڪن ٻوڪ ۾ جي قدرت جي قاعدن پٽاندڙ آهن، ته سک جو باعث آهن. ته ته ته دک جو. (ٻرمال)

"من ڪاسولڪ لوڀ ھئہ، جوھا سولڪ ڪوڙ
اڪثر سولڪ ويڪنا ٻرٻا ٻرڏن ووپ؟ (گروناڪ)

جيتوڻيڪ گيان اکين سيتي سولڪن يا چولڻ کي ساڙي ٿي، تڏھن به جگياسن کي انھن سولڪن کان پاسو ڪرڻ کپي. ڪي ٻالڪي ريشمو جاٽي اپالي ليو ٻوڻ ڪي ڪا خاص پوشاڪ پاپو ٻالڪي ٻئن کان اوچو پيا سمجھن. جگياسو سچا اھڙي ھلمه ھل، جنھن مان سڀ جو سکدالي لھن ۽ ٻالڪي اهنڪاري نہ ڪر. جي اهنڪار کي جاءِ ڏنہ. تہ پيا ڪڻا لو ۾ نہ رھندا. (ٻرمال)

"مولڪي مون ٻرين ڪٽي وڏو ٽار ۾
آهي الهن چون تہ مچڻ پالد پسائين" (شاه)

(۲) دَيا- سعديءَ ۾ ٻهاڪو آھي تہ "ھمٿي ڪي ھٿي سو ھٿن ۾ لھي." اھيءَ جا مثال اسان لنڊي ھولڊي سڪولن ۾ ڏٺا. جن اٽليڪ شاگردن ھمٿ ڪيءِ دٻاٻو سي حمر ڪو پڙھيا ۽ ٽالو ڪمپاٻون. تلسيداس ديا بابت ھئن چيو آھي:-

"ديا ڏوم جا مول ھئہ نرڪ مول اپمان؛
تلسي ديا نہ ڇوڙيئي جب لگہ گھٽ ۾ پران".

سري سڪورن اسالڪي پنھنجي حياليءَ جا ديا بنسبت الھڪ مثال ڏيکاريا. ھڪي ھڪڙ کي نہ پنھنجي ھت سان روز ڏارو ۽ ماليءَ جا ٽڪرا ڏيندا ھوا. اسان مان ڪنھنجو بہ دردِ ٻرٻو منھن تہ سھاري سگھندا ھوا. اھو ڏيکاري لو تہ گيالي جيتوڻيڪ گيان ٻل ڪري بي پرواھ ۽ شالمه چمہ آھن تڏھن بہ ديا جو انگ رھن لو. جڏھن رام جھروکين مان ڪجھ وقت لاءِ ڪراچيءَ آيا تہ ھڪ ستسنگيءَ ڪون ڪجھ وقت ٻاڳوت رھايو. ماڙيءَ لسي رھندا ھوا. ھڪ سماري جسي واسہ، جڏھن سڀ

وچي آرامي ٿيا ته هڪ ننڍڙي ڪنڙي جي دکه پري ڪؤن ڪؤن
پڏائون . هيٺ لهي ڏٺائون ته هڪ ننڍڙو ڪنڙو ڪيءَ
ڪريو پيو آهي ۽ ڪوشش ڪندي به ٻاهر نڪري سگهي
ٿي ڏيٺهن ۾ هڪڙو ٻهرياڻ ڳچيءَ کان پيرن تائين پائيندا هوا
ٻهرياڻ جي پلو سان ڪنڙي کي اُگهي، ٻهرياڻ جي اندران
هنگي چاليءَ ۽ ٻالهن جي وچ ۾ ڪوسو ڪيائون . پاڻ ڪنيائين ته
ڪين رهندون پائڻ لڳو، انهيءَ تي ٻهرياڻ مان ڪيڏي سوڙ جي
ڪنڌ هيٺان ئي ڪيائونس . جيتوڻيڪ ايپاس ۾ ويٺا هوا، تڏهن
به اهو ضروري سمجهائون ته دکي ڪنڙي جو دکه ٿورت ڪريون.
سچي پڪتي اهائي آهي ته هر شيءِ ۾ ست روپ جو هڻڻ سمجهي،
سڀ جا سک دائي ٿيون . ڪنهن سالڪ چيو آهي :-
”ڪرم بنان سوڪي پڪتي، پڪتيءَ بنا سوڪو گيان“
انهيءَ جي معني ته هيڪڙائي جو ٻي ليورو وات سان نه
ڏيون، ٻر هلي ڏيکاريون . وڏا تڏهن دياوان ٿيندا، جڏهن
ننڍي هوندي کان منجهن اهي اثر پوندا . هن زماني ۾ اسانکي
ٻنڊن جي چال چلگت تي چڱو ڌيان ڏيڻ کپي، ڇو ته يوروپي
رهڻ جي نمولي، وڏن کي شرطن ۽ ڪلبن ڏي ڇڪيو آهي،
ڪٿان وقت اچين جو ننڍن کي ڏين . اهو انهيءَ ڪري لکڻو
ٿو پوي جو سڪولن ۾ شاگردن جي اوچيءَ رهڻيءَ تي ايترو
وقت لٿو ڏيڻ ۾ اچي . ديا جو الگ اهڙو ئي ضروري آهي،
جهڙو سچ آدڪ لهڻ . ديا ٻپائي دور ڪرڻ لاءِ وڏو هٿيار آهي.
(٣) دان . اسان مان ڪير بمبئي، ناسڪ، پولو وغيره
گهمي ڏسندو ته خبر پوندس ته ڪيترن ڌرمالما پرشن، اسپتالون،
ويمر گهر، ڌرمسالائون، مندر، سڪيونوريم ۽ وديا گهر عام ماڻهن
جي سک، تندرستيءَ ۽ وديا جي واڌاري لاءِ ٺهرايا آهن . اسان
سنڌين کي اهي ڏسي ڪڏهن به ويچار ڪونه آيو آهي ته اسان

لئي پوڻ ۽ هي قدرت جي ڪالڊن پٺاڻڙ آهن، ۽ سڪ جو باعث آهن، ڏ ڏ ڏ دک جو. (ٻرمالي)

”من ڪاسولڪ لوپ هٿ، چوڻا سولڪ ڪوڙ
اڪٿين سولڪ ڀڪٽا ٻرلو ٻا ٻرڏن روپ“ (ڪروالڪ)

جمعو ٽوڪ ڪمان اگهي سهڻي سولڪن يا چولين کي ساڙي لي، لڏهن ۽ جڳهاس کي اهن سولڪن کان پاسو ڪرڻ کپي. ڪي ٻاٽڪي ويشنو جاٽي ايهالي ليو ٻون ڪي ڪا خاص پوشاڪ پايو ٻاٽڪي ٻين کان اوچو ٻما سمجهن. جڳهاسو سڄا اڙي هلمس هل، جنهن مان سبب جو سڪدائي لمن ۽ ٻاٽڪي اهنڪاري ۽ ڪر. جي اهنڪار کي جاءِ ڏني ۽ ٻما ڳڻا لو ٻ ۽ رهندا. (ٻرمالي)

”مولکي مون ٻرين ڪٽي وڏو ٽار ٻ
ابي الين چون ۽ مچڻ پالله ٻسائين“ (شاھ)

(٢) دبا. سنڌيءَ ۾ پهاڪو آهي ته ”هٿڻي کي هٿي سو هٿن ۾ لهي.“ الهيءَ جا مثال اسان لنڊي هولڊي سڪولن ۾ ڏٺا. جن آٽهيڪ شاگردن هٿڻ ڪيي. دٻايو سي خمر ڪو ٻڙهما ۽ ٽالو ڪڍيائون. للسيداس دبا بابت هٿن چيو آهي:-

”دبا ڏوم ڪا مول هٿ لرڪ مول ايمان؛
للسي دبا ۽ چوڙيئي جب لڳ گهٽ ۾ پران“.

سري ستڪورن اسالکي پنهنجي جماليءَ جا دبا بنسبت الهڪ مثال ڏيکاريا. ٻکي ٻکڻ کي ۽ پنهنجي هٿ مان روز ڏاڙو ۽ ماليءَ جا ٽڪرا ڏيندا هوا. اسان مان ڪيهجو ۽ درد اريو منهن ۽ سهاري سگهندا هوا. اهو ڏيکاري لو ۽ ڪمالي جيتوڻيڪ ڪمان ٻل ڪري ٻي پرواه ۽ شالمي جمع آهن لڏهن ۽ دبا جو الڳ رهين لسو. جڏهن رام جترڪمن مان ڪجهه وقت لاءِ ڪراچيءَ آيا ۽ هڪ سنگتيءَ کين ڪجهه وقت ٻاگوت رهايو. ماڙيءَ لسي رهندا هوا. هڪ سياري جي رات، جڏهن سب

انهيءَ ساڳي ”د“ چئي. منشن ”د“ جي معني دان سمجهي. ديتن جو وهنوار آهي هنسا ۽ ڪروڌ. تن ”د“ جي معني دَيا سمجهي. انسانن ۾ جن نه پوڳ چاهنا، لوڀ، خود مطلبي، هنسا ۽ ڪروڌ آهن، تنهن حالت ۾ انن لازم آهي ته دمن، دَيا دان، انهن ٽنهي گڻن رکڻ جي ڪوشش ڪن ته پنهنجي وڏي جو چيو مڃي پنهنجو ڪرتارٿ ڪن.

(١) دمن، وشين کان ماڻهکي روڪڻ چئجيٿو. وشيون ماڻهوءَ کي پاهرمکو ڪري، اندريون آتما کان منهن ڦيرائينديون. هڪ هڪ اندري پنهنجو پنهنجو رس وٺي ٿي. اهڙيءَ طرح روپ آواز وغيره پنهنجي پنهنجي طرف ڇڪن ٿا.

”ال پتنگ، مرگ، مين گج ايڪو ايڪ رس آنچ.
تلسي وانڪي ڪؤن گت جاڪو وياپي پانچ“

ڪو چوي ته اندريون ايشور ڏنيون آهن ماڻهکي خوش ڪرڻ لاءِ اسين انهن تي روڪ ڇو ڪريون. جواب آهي ته انهن کان واجبي سک وٺون يا غير واجبي؛ پڙ ڪريون ڪين ايترو ڪائون پيٽون جو الٽيون ٿين. اسانکي ايشور جي انڪ ڏنا آهن سي جي چڱي طرح ۽ واجبي اصولي ڪم آڻيا ته سک جو ڪارڻ ٿيندا، نه ته دک جا پاڳي ٿينداسين. اکيون آهن سدرشنيءَ لاءِ ۽ نه ڪدرشنيءَ لاءِ. جي قدرت جي سونهن ڏسون ته اپارهار جي وڏائي ڪريون ۽ ڪين انهيءَ سونهن ۾ ڪدرشني رکي دک ۽ روڳ پراپت ڪريون. مون جڏهن پنهنجو ڊاڪٽري ڪم شروع ڪيو ته ستگرو فرمايو ته پيا توکي گهرن ۾ اڇڻو وڃڻو ٿيندو. استرين ۾ ماءُ ڀيڻ جي واسنا رکجانءِ ته سکي ٿيندين. پنهنجي گهر ۾ به جي گرهستي سنيم سان وهندو ته پنهنجو ۽ ٻين جو به ڪلياڻ ڪاري ٿيندو. جئن آب، هوا، اگني، موافق اندازَ ۾ آهن ته سکدائي ٿين ٿا. جي اهي حد آهن ته دکدائي ٿيو پون.

ڪوڏ آيو. بحاول حق آوائسي سڏائڻ ۾ فقر ورلتو جو مرشد جو
اهو ڏنڏو هوس. سري مولارام صاحب ڪي سوامي ڏنورام جو
دوش لمدو هو ڏ بلهار ويندا هوا، جنهن هڪ ڀيري چيو الن ڏ:-
"جيءَ آلمن جاڻي، مڃان تو مهرباني.
تو آئي جيءَ جاءِ تو، لئي هممن حمرااني"
(۴) اوم جو ابو برهم داواڻ چنتن، سگڻ برهم کي چون
ابو برهم.
(۵) اوم جو پر برهم ڏاواڻ چنتن، نرگڻ برهم کي چون پر برهم.
هيءَ ٻئي اُپاسنا جا لمونا وستار سان مالدوڪم اُپنشد ۾ ڏنل
آهن ۽ جدا باب ۾ بيان ڪيا ويندا. سالڪ سٽگورو وڏي بخشي
تو ۽ جاپ ڏسي تو.
(٦) ادوڙ گيان. جاڻ آهي ڏ سڀ وستو هڪ ئي آلما آهي،
جو سڀ چس آلند آهي ۽ باقي جمڪي جاڻجي سو ناسولس آهي،
۽ ويچار اهڙو پڪو ڏ آهي جو سڀ وستوءِ ڪالسواءِ ٻيو ڏ جاڻجي.
(٧) ادوڙ گيان. سڀ وستوءِ ڪالسواءِ ٻي شيءِ ڏ جاڻڻ. نام
۽ روپ رڳو وهم مائر آهن.
چئن ڪمن (سڪام ۽ نشڪام) ڪرڻ سان جگياسو پنهنجي
ڏوم کي وڏائي سگهي. الهيءَ لاءِ اُپنشدن مان هڪ الهاس وسنار
سان ڏنو وڃي تو ڏ پڙهندڙ الهي مان لاڀ پرائين ۽ اڳتي وڌڻ
لاءِ شروعاتي قدم کڻن.
پراچين زمالي ۾ ديوتا، ڏنسه ۽ منش پرجا پتيءِ وٽ ويا
ڏ پنهنجي وڏي وٽ شموا ڪري، سُکر جو ڪاوڻ پڇون لس
اسالجو ڪلماڻ لئي. ديوتائون جمڪي ڀرڳن جا طالبو هوا، ان
کي پرجا پتيءِ "ڏ" ڪرڻ لاءِ چيو. ديوتائن "ڏ" جي معنيٰ "دمن"
سمجهي يعني ڏ اندرين اسي روڪ ڪرڻ کپي ۽ للڏن ۾ عمر لس
وجانجي. منش کي جي لوڀي ۽ خود مطلبي هوا تنڪي ۽ پرجا

ڏاڪي تي چڙهڻ جي هر انسان کي ڪوشش ڪرڻ کپي ته
پنهنجي مقصد تي پهچي، اهو آهي:-
”سرو دکن ڪي، لوڪي ۽ پرمانند ڪي پراپتي“
ست ڏاڪا هيٺ ڏجن ٿا:-
(١) چاهنا سان چڱا ڪم ڪرڻ، سو۽ چاهنا نام ناموس
ڪڍڻ لاءِ هجي يا پرلوڪ جي سکن جي ڀوڳڻ جي هجي.
(٢) نشڪام ڪرم ڪرڻ يعني چاهنا کان سواءِ چڱا ڪم ڪرڻ.
اهو خيال نه رکون ته انهيءَ مان اسانجو نام ناموس وڌندو يا
پرلوڪ جا سک ملندا، جيئن ڪنهن سياڻي چيو آهي ته ”نيڪي
ڪري درياءَ ۾ وجهه“. اها به چاهه ڇڏيون ته اهي ستا ڪم
اسانجي انهه ڪرڻ کي شالت وارو ۽ نرمل ڪندا. راجا ڀرتري
چيو آهي ته:-
”چاهه ڇهڙي چنڊالڻي اٽ نيچن ڪو نيچ“.
ڇهڙي انهيءَ ڪري آهي جو اسانجي مقصد حاصل ڪرڻ
۾ وڏي روڪ آهي.
شرتي آهي ته ”نيڪتينا پنجمتهه، ماگرده ڪسيسه وڌنم“.
معني نه لون ڏيندين نه ملندءِ. جيڪي نهنجو نه آهي
انهيءَ جي لمنا نه رک. انهيءَ طرح اسين به جي خير جا ڪم
ڪنداسين ته ايشور به اسان تي رحم ڪندو. اجوري جي آس
[illegible] سوادي ٿيندو ۽ اسان کي خير ڪنو

گُل ڇوڏون

ڌرم

شو ڌرم ائين جا ويکيه نه وڪمبتر اوهسي (گيتا)

هنجي معني آهي ته پنهنجي ڌرم تي هلڻ ۾ اساڻکي ڌڪڻ نه ڪڍي. ڌڪشتريءَ ۾ ڌرم جون فرض. سچ ڌرم جي پاڙ آهي. دياء دان ۽ دمن (وشمن کان پاڻکي روڪڻ) هنجو واڌارو ڪن ٿا. پڪتي هنکي پڪو ڪري ٿي. گيان هنجي حد آهي.

هن زماني ۾ گرد واري يا نڪالي يا مندر ۾ وڃڻ ۽ اس سمه وڃن يا لاڳن پڙهڻ يا ڳائڻ تي ڌرم آهي. ڪن ڪنهن سمه پرش جو ليڪچر ٻڌو ته پاليندا ته وڏو ڪم ڪيو اٿون. ڪنهن ڌرمسالا يا کوه يا اسپتال ٺهرائي ته سمجهندو ته حد ڪئي الم. اهي سڀ برابر چڱا ڪم آهن، پر ڌرم پهنجي واڌاري آهو وڏو لڏڙ آهي. جي اسمن هڪ جاءِ تي، هڪ منزل تي، هڪ ڏاڪي تي پهداسمن ته اساڻجي اتهه ڪرڻ تي سمنود چڙهي ويندو. جئن هن سربرکي، لنڌالي، جوالي ۽ وڏو آهي، لئن اساڻجي ڏارمڪ اُنتي ۽ اُنهن اوستائن مان لنگهي ٿي. جئن لنڌي پار کي گيان پمائدي آهي، لئن وڙي وڏي کسي فقط شلوڪن جو اُچارڻ ۽ لنحو لـ سمجهڻ بي سود آهي. مئي چڙهڻ ۾ ويچار ساگر سمه ڏاڪا ٻيان ڪيا آهن. هڪ ڏاڪي واريءَ اوستا کي حاصل ڪري، ٻئي

ڏاڪي لـي چڙهڻ جـي هر انسان کـي ڪوشش ڪرڻ کپي ته پنهنجي مقصد تي پهچي، اهو آهي :-

” سرو دکن کي نورتي ۽ پرمانند کي پراپتي “

ستن ڏاڪا هيٺ ڏجن ٿا :-

(۱) چاهنا سان چـڱا ڪم ڪرڻ، سـو، چاهنا نام ناموس ڪيڻ لاءِ هجي يا پرلوڪ جي سکن جي ڀوڳڻ جي هجي.

(۲) نشڪام ڪرم ڪرڻ يعني چاهنا کان سواءِ چڱا ڪم ڪرڻ. اهو خيال نـه رکون تـه انهيءَ مان اسانجو نـام ناموس وڌندو يا پرلوڪ جا سک ملندا، جيئن ڪنهن سياڻي چيو آهي تـه ” نيڪي ڪري دريا ۾ وجهه “. اها بـه چاهه ڇڏيون تـه اهي سڀ ڪم اسانجي انتهڪرڻ کي شانت وارو ۽ نرمل ڪندا. راجا ڀرتري چيو آهي تـه :-

” چاهه چهڙي چندالڻي ات ليچن ڪو ليچ “.

چهڙي انهيءَ ڪري آهي جو اسانجي مقصد حاصل ڪرڻ ۾ وڏي روڪ آهي.

شرتي آهي تـه ” نيڪتيما پڌجنتهه، ماگرده ڪسيسه وڌنم “.

معني تـه تون ڏيندين تـه ملندء. جيڪي تنهنجو نه آهي انهيءَ جي لمنا نه رکـ. اهڙيءَ طرح اسين بـه جي خير جا ڪم ڪنداسين تـه ايشور بہ اسان تي رحم ڪندو. اڌوري جي آس رکبين تـه ڦـل ڦڪو ۽ بي سوادي ٿيندو ۽ اسان کـي خير ڪنو گهڻ ڏيندو.

(۳) ساڪار اپاسنا يـا ڀڳتي. ڀڳتي اشٽ جي يـا ستگورو جي، ساڪار ڀڳتي چئي وڃي ٿي. هن جا اسان وٽ گهڻي ئي مثال آهن. ” ڌني ڀڳت ڌيان ڪهو، ٿڙ مون پالـو “. واس ۾ هڪ هڪ گوپيءَ کي پنهنجو پنهنجو ڪرشڻ ڏسڻ ۾ آيو. هنومان مولين جا داتا پڇي ڦٽا ڪندو ويو جو هنن ۾ هنکي رام ڏسڻ ۾

گل ڦوٽون

ڌرم

سو ڌرم اهي جا ويکهه ۽ وکمچتر اوهسي (ڪمنا)

هنجي معني آهي ته پنهنجي ڌرم تي هلڻ ۾ اسالڪي ڏڪڻ نه ڪهي. ڏکمتري ۾ ڌرم چون فرض. سچ ڌرم جي پاڙ آهي. دپا، ڏان ۽ دمن (وشمن کان پاڻکي روڪڻ) هنجو واڌارو ڪن ٿا. ڀڳتي هنکي پڪو ڪري ٿي. گيان هنجي حد آهي.

هن زماني ۾ گردواري يا ٺڪاڻي يا مندر ۾ وڃڻ ۽ اُتي سس وچن يا پڄن پڙهڻ يا ڳائڻ ئي ڌرم آهي. ڪن ڪنهن سس پرش جو ليڪچر پڙهو ته پاليندا ته وڏو ڪم ڪيو اٿون. ڪنهن ڌرمسالا يا کوه يا اسپتال ٺهرائي ته سمجهندو ته حد ڪئي الم. اهي سڀ برابر چڱا ڪم آهن، پر ڌرم پنهنجي واڌاري آهر وڌندڙ آهي. جي اسين هڪ جاء تي، هڪ منزل تي، هڪ ڏاڪي تي بيهنداسين ته اسانجي اُتهه ڪرڻ تي سمنور چڙهي ويندو. جئن هن سربرکي، ننڍائي، جواني ۽ وڏپڻو آهي، تئن اسانجي ڏاوڙ آهي ۽ آلهون اوستائن مان لنگهي ٿي. جئن ننڍي ٻار کي گيان بيفائدي آهي، تئن وري وڏي کي فقط شلوڪن جو اچارڻ ۽ لنجو نه سمجهڻ بي سود آهي. مٿي چڙهڻ ۾ وچار ساگر سس ڏاڪا لهان ڪيا آهن. هڪ ڏاڪي واري اوستا کي حاصل ڪري، اٿي

جي اِيمان هٿ نہ ٿنگجي. منهنجو آزمودو بہ اِهو آهي تہ ايشور جو ڪيو مِٺو سمجهي ڌيرج سان رهجي ٿو تہ مشڪل ڪما ايشور اسان کي ڇڏي ڪونہ ٿو.

مٿين احوال مان اسين تہ معلوم ڪجي ٿو تہ اسان گرهستين کي هٿ ٻڌي ويهي رهڻ کپي. سچيءَ طرح سان، پنهنجي ڪٽنب جي پالنا جا اُپاءَ وٺون، پر رضا تي راضي رهون. سري سنڪورن هڪ دفعي اسانکي هيٺيون مثال ٻڌايو:-

ڪنهن مسافر گهوڙي تي ڀار سان پريل خرزين رکي پاڻ مٿانس چڙهي ويٺو. خيال آيس تہ گهوڙي تي منهنجو ۽ خرزين جو ٻٽو ڀار آهي. گهوڙي تان لهي خرزين پنهنجي ڪلهي تي رکي، پوءِ گهوڙي تي چڙهي ويٺو ۽ سمجهائين تہ هينئر گهوڙي تان ڀار گهٽيو. ائين اسين بہ اُهڙي ڏاهپءَ وانگر هلندا هلون ٿا. ڀار آهي ايشور تي، گهٽيون ڳاڙو اسين ٿا ڪريون ڇو تہ اسانتي ڀار آهي. گيتا پر سري ڪرشن چيو آهي تہ ”ڪرم ڪرڻ تنهنجو فرض، ڦل ڏيڻ منهنجو فرض“. شاهہ بہ سٽن اکرن پر مٿيون عقيدو ظاهر ڪيو آهي:-

”واڳ ڌڻيءَ جي وس آءٌ ڪا پاڻ وهٽي“
”پوڙيئين چاڙهئين تون ڌڻي ٻئي جو دعواي رسي نہ دم
هن منهنجي حال جو مهر تي مرم
رک پيلي جو ڀرم جو اچي ٻڏو اجهور پر“.

اُهو وقت باهر اڪرلدا هوا. سڀ سنگين گهٽي مدح ڪرڻ لـ
ضبط لوهاڻي ڪير ڪندو ۽ احاپو دکي ليندا، پر سمجهاڻون لـ
ايباس ۾ اڪيلائي جي بلڪل گهٽي گهرج آهي ۽ هڪ ايشور جي
آسري پهنجي ايباس ۾ مشغول رهيا. آخر هڪ سڀ سنگي ۽
کي خيال آيو لـ آرلواز آرلواز لي جئن پهنجي ڪم کان. فارغ لٿي
لڻ ڪوشش ڪري ستن جو درشن ڪجي. پاڻسان هڪ ملي
پائي ۽ جنو دلو، سڀ ملبون لولبون ۽ سڀ سلوٽيون اولبون
آٽيندو هو، جي ڪين هڪو هلندبون هبون. اهڙي طرح هـن
پيتاوڻي لـي لو مهما گذار پائون. پاڪ سمجهي سکيا هوندا لـ
سڀ پرش کي سڀ وستوء پاڻ لاء ڪمتري لـ وشش واسنا چڏائي
لي بوي ۽ وئراڳ ۽ ايباس سان شامل لي هن اوچي مقصد جي
حاصل ڪرڻ ۾ ڪين لو مدد ڏئي. ماڻهن جي اح وچ زدي ۽
سرڪار جنگي سڀن ڪري الهي پيتاري جي حالي ڪرائڻ
جو خيال ڪيو. ڪن معزز ماڻهن مولارام صاحب کي ڪراچي ۽
آڻڻ جي ڪوشش ڪئي پر هن لـ مڃيو. ڪنهن وقت پهنجي
" خيال " ۾ وينا هوا لـ اسجهاڻون لـ ستن جي پاري گڏي
آهي ۽ اسين بـ آئي آهيون. مگر سڀ پرش اسالکي چيو لـ
ساڌن کي لڪرار سان ڪم لـ آهي. لوهان جي لاء لوپڪالاڻي ۽
وارو آستان هتان ويجهو آهي. لوهين وڃين آئي رهو. ڪجهه
ڏينهن ڪالبوء سمت گرڊر هاٺوڪي ملير وارو باغ ورلو ۽ سري
مولارام صاحب جن کي آئي رهڻ لاء اوداس ڪئي. حا آلهن
قبولي. هتجي آب هوا ۽ لوپڪالي هنڪي ڏاڍي پسند هئي.
هڪ پيري پهنجي شش لالچند کي فرمايائون لـ جيتر ماڻهن
جو آسرو ولي رهندين، ليتر پاڻکي ڪين ڏسي سگهندين. اسان
پالکن کي سوال ڪرڻ کان ڏاڍو روڪيندا هوا ۽ چوندا هوا
لـ ساڌو ڪالهي، ساڌو پهرجي، گهٽ ڪالهي، لـ ڪاڻجي، پر ڪنهن

۾ لڳ تڻن ٿا. ڪارڻ الهي ڪري ڇڏو وڃيٿو جو جاڳڻ لـي،
سهڻ وقت وارا سنسڪار موٽي ظاهر ٿئن ٿا ۽ سوکشيم ۽ جاڳرت
اوستائن جو باعث ٿين ٿا. هڪ ڪارڻ شرير جـي اڌشٽاٽا ديو
کي چئجي "پراڪنيہ". سڀني ڪارڻ شريرن جـي اڌشٽاٽا ديو
کي چئجي "ايشور". جـو ساريءَ دنيا جي وهنوار هلائڻ وارو
"ليئتا" مڃيو وڃي ٿو. ٻڙهندڙ مٿئين مختصر بيان مان، پنهنجو
ايشور سان ڪهڙو لاڳاپو آهي سو سمجهي سگهبو هوندو. سڄي
سچل جڳ هيئين ٻـن بيتن مان ڏسبو تـہ ديوي آسرن تي نـہ
ياڙيون، آهي ڪجهي دلي وانڪراهن، ۾ سڄيءَ وستوءَ لي آسرو رکون.
"جنيسين دل دلي سان ساهڙ ڪين سچو
ڪچـو تيس ڪچـو لاساهڙ ٻگس سيرم" (سچل)
"ڪچو سچو ڪين ٿئي لوڙي اچنس رنگ
سچي سندي سنگ ڪچا سچا ٿي ويا"
مطلب تہ ڪچي کي سچي جو سنگ سچو ٿو ڪري. خيال سان
ڏ سچي تہ ٻس جنهن لي هيترو ٿو ايمان ڪجي، حقيقت ۾ گلاليءَ
ڄو گهر آهي. ۾ سڀ ٻرشن جي ٻتڻ کي جـو سڀ وستوءَ جي
يپاس ۽ ويچار جـو آسرو آهي، الهن جي صحبت، ۽ چاڪري
ول کي خوشي ڏئي ٿي. هو ايشور سان ڳنڍيا پيا آهن جو اهو
ـن جو يقينو آهي. اسين ٻ ڇو ڏ مٿئين يقيني کي هڪو ڪري،
پنهنجي جيوت سگهي ۽ ستي ڪريـون. سـري مولارام انڪل
۴ ورهيہ اڳـہ، اسانکي اهڙيءَ رهڻيءَ جـو مثال ڏنو. انڪل
١٩٠ ڌاري جڏهن پنجاب مان سنڌ آيا تـہ معلوم ٿين تـہ رام
هروڪين جي پيٽاري جنهن کي "ڪورل آئلنڊ" بہ چون،
ا منهوڙي جي پرسان هڪ ايڪانت وارو استان آهي. لن تي
هڻ جو هڪو خيال ڪيائون. هيءَ انسان ذات جو پير بہ ڪولہ
و. هڪ ڇُرهٽي جمت رهندا هوا. وير بہ پيرا الدر ايندي هوئي.

سوکشم شرير هن سٿول بدن جي اندر آهي، انڊرين طاقت ۽ پران سان انڊرين حڪومت لاءِ جوابدار آهي. شاستر هن ۾ ١٩ انگ ليکين ٿا، ٥ ڪرم انڊريون، ٥ گيان انڊريون، ٥ پران ۽ ۴ انتهه ڪرڻ. سڀني ۾ پنهنجي سرشتي رچڻ ۽ پوکڻ ٿو. ڪارڻ شرير چئجي ٿيڙيئہ لئہ واري اوستا کي.

هڪ هڪ شرير پنهنجي پنهنجي اڌشٽاتا ديو جي آسري آهي. هڪ سٿول بدن جي اڌشٽاتا ديو کي "وشو" چيو وڃي ٿو. سڀني جيون جي سٿول تن جي اڌشٽاتا ديو کي "ورات" چئجي ٿو. هڪ سوکشم شرير جي اڌشٽاتا ديو کي "تيجس" چئجي ٿو، جو سڀني جي سرشتيءَ کي روشن ڪري ٿو. سڀني سوکشم شريرن جي اڌشٽاتا ديو کي چئجي "هرنيگرڀ" يا "سوتر آتما"، هو ٿہ چئجي سڀن کي. هن جو ولڪ سون [illegible] آهي. سوٽو چئجي ڏاڳي کي، جو ڏاڳي وانگر اسان سڀني [illegible] کي ٻڌي ٿو. اهڙيطرح اسين هڪ ڏاڳي سان [illegible] آهيون. الهيءَ جو زمودو اسان مان [illegible] [illegible] [illegible] ٿا ته هو [illegible] اهڙيطرح تني [illegible] پنهنجي [illegible] ٿا. الهيءَ سمبند مان اسين [illegible] اسان کي پڪو [illegible] اڪيلا جيو نہ آهيون، [illegible] آهيون. هڪ ڏاڳو [illegible] آهي. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] اسان ڏنيا کي [illegible]

گــل ٽيون

هڪ ايشور تــي ڀاروسو

"جسڪي اوپر تون ميرا سوامي، سو دکه ڪئسا پاوي" (گرونانڪ)

اسان گرهستين لي سنگت جو اثر گهٽو ٿيو آهي ۽ هن کان ڪيترا ماڻهو آهن

چڱن اثرن ڪري درياه به ترِي وڃون. وقت تي

ٿيون. اهو الهي ڪري آهي جو مول يا پاڙ جو آسرو لئا ونون

پر هِن هُن جي ٽنيان تا ڀوڙون؛ ٻين جي چوڻ ۽ رائي کي جيترو

وزن تا ڏيون، اوترو وزن پنهنجي وويڪ ۽ ويچار کي لئا ڏيون.

اسان سيني جي اندر جو ساکي آهي، تنهن کي گهٽ تا ٻڌون.

جڏهن به ڪنهن مشڪلات ۾ اچي تا پئون ته دل هاري ويهاڻون

وانگر پيا هِت هُت ڀڄون، پر ڌيرج ڌاري شانت چت ٿي،

الهي مشڪلات مان ٻاهر اڪرڻ جو پورو رستو لئا ڳوليون.

جيو ڇا آهي؟ ايشور ڇا آهي؟ آنهجو پاڻ ۾ سنبند ڪهڙو

آهي؟ اهو سمجهو ته پاڻ کي شانت چت تــي وهنوار ڪرڻ ۾

وڏي همٿ ايندي ۽ ترقي ۽ پڪو ڪان پيداسين.

شاسترن موجب هن جيو کي ٽي شرير آهن، اسٿول- سوکشيم

۽ ڪارڻ. اسٿول ٻت اسين اکين سان ڏسون تــا. هٿن سان

هن کي ڇهي سگهون تا. ٻاهرين ڪاروبار ڪري ٿو. اُن مان

پيدا ٿئي ٿو ۽ اُن سان وڌي ٿو. سنهو آهي، ٿلهو آهي ۽ بندرو

آهي، ڊگهو آهي، ڪارو آهي، اڇو آهي، ننڍو جوان ۽ ٻڍو ٿئي

ٿو ۽ آخر مري ٿو.

(٣) اڪ لڇڻ[1] ۽ ٻوڙهيءَ ايڪ نه ٻيڙا هوءِ
ڏک سک ڏڻ پرڪاش هڻ ايڪ سرٻري سوءِ
(٤) ڏيھ وکي اڏلڳ جھون اڏي[2] مرلڪ هوءِ
اڏي ڏيھ ڇھتن هي ايڪ سرٻري سوءِ
(٥) انسي آلم ايڪ هي نام روپ ٻھ هوءِ
سڪنا[3] سو سڀ ٻن هي الگ الگ پرت سوءِ
(٦) سرب الگ جيون ساڪ هڻ ساڪي لڇڻ ٻچان
ڏيھ نرالتو ايڪ هي سرٻي الگ سمان
(٧) آلم سٽا سرب ۽ گھٽ گھٽ رهي سماءِ
سر هي اوچ نيچ ۽ اٿي نا سوجاءِ

آميد ته مٿين سڀ ٻوڌن جھي وچن ۽ سڀ شاسترن مان. چولڊ ٽڪرن ۽ ٻن آزمودن مان پڙهندڙ کي پڪ ٿي هوندي ته، همڪڙائيءَ جو اصول حقيقت آهن ۽ عمل ۾ آڻڻ جهڙا آهن.

١- اڪوڻ. ٢- اڏ. ٣- شڪنون.

ستسنگي پنهنجي واداري لاءِ پلي واجبي اپاءَ وٺي، ۽ قول ايشو
اي چوڏي، ۽ پنهنجي اڳيان هيءَ اصول رکي ته ”جيڪي ٿيڻي
آهي تيڪي ٿيڻي ڪدري، ٿيڻ ري من صبر ڪي ڌري“.

هيڪڙائيءَ جي واندي ۽ دُئيءَ جي برخلاف وڌيڪ پرماڻ
هيٺ ڏجن ٿا:-

(١) مثين تون، پيه جڳه هي نهين، هم سڀ ايڪو وام پسارا (ڪرلت صاحب)
(٢) تون تون ڪرلدي وِڃ ڄڃو مرلدين مثين مثين دي وچ الله غبارا
الدر پاهر ايڪو ظاهر ويکه اٿين تنهن نور نظارا
پهون گهران وچ اڪ گهر والا سڀ وچ وسندا سڀ سي نيارا
عشق اشارا ڏتا دل وچ دلپت ديکيا عجب ديدارا (دلپت)

جي ڪو شنڪا ڪري ته آدمي گهٽاءِ وڌاءِ نندياءِ دُکي،
سکي ۽ جڳت ۾ جڙ شيون به نه چيتن جيو ۽ جدا نام جدا روپ ۽
جدا شڪتيون ۽ ڪي بکيا ڪي پاول، ته هڪڙائي جو اصول
ڪئين قبول ڪجي. انهيءَ جو جواب سري گلابداس، گلاب چمن
۾ ديه درشٽانت سان ڏنو آهي. جو سمجهڻ بلڪل سولو آهي
۽ ٻئي ڪنهن به شاستر ۾ مون نه ڏنو آهي. انهيءَ لاءِ پاڻڪن
جي سولائيءَ لاءِ هيٺ ڏنو وڃي ٿو:-

(١) ”تن ڪي انگ انڪ جيون لوءِ[1] لرنگ[2] انيڪ
انسي ايڪ انيڪ هي آلم ڪري پيڪ[3]“
(٢) روپ بِشا[4] هي تن ڪو روپ ديکه چڪ جاء
سروڻ بِشا نه روپ ڪا سروڻ شبد اگهاء[6]

١- پاڻي. ٢- لهر. ٣- وويڪ. ٤- وشه. ٥-؟ راضي.
٦- راضي ٿيڻ.

جي آزادي سان منجهجن ٿا زبردستيءَ کي ڪجهه ڏاڍي ڪري، جاسوسي رکي، اڀاؤ ولڙ لڳو ته ملڪي نقصان پهچي ۽ ڪيس مون واري سزا ملي. عملي ۽ شاگردن کي منجهي ٿي مخالف ڪرڻ جي گهٽي ڪوشش ڪيائون. ملڪي سڀ ڪي سنگرون جو ڪم ٿو ته روز ادويه وڃي پڙهي، اهو يقين ڪيو ڪيو ۽ هلندو چلندو پر اهي قدم ٿي قائم رهيو ته دل عصمت شالا رهندا. جلدي اٿس پر ويندو هوس ته آن زبردستيءَ جون حيوانڪ نشين ٿي ٻون حرڪتون ڏسندو هوس، پر ڏهن ته دل کي سمجهائيندو هوس ته نون ڀائي ته ڏس، نون ٻه لسي نظر ته آڻ، پر آن پر جهو وهي ٿو، جو ٻولو ۽ سڪ روح آهي، انڪي ايڏو ڪر. ۽ وڪيو هڪي ڏنگاين جو وساوو ڪير، پر سندس فائدي جي نظر ٿي ڪيس ڪن ڳالهين ۾ شاوش ته ڪيو، اهڙيءَ طرح انڪل ڏهه سال ڪن شالا پر وقت گذاريو. اهيءَ جو نتيجو اهو ٿيو جو هنڪي ملڪان وڏن آفيسرن سان آهي خلق جي ڪم پيئي ۽ آخر پر نقصان ومس جو لاچار ٿيندي عمر پر پينشن وٺي پس. مٿين مثالن مان ٻه ڳالهيون ثابت ٿين ٿيون ته (١) هڪڙاليءَ جي نظر عملي طور رکي سگهجي ٿي (٢) هڪڙالي جي نظر رکندڙ کي ڪري نقصان ڪو ڏ ٿو پهچائي سگهجي. اسالڪي اخلاقي رهڻيءَ ڪهڻيءَ سان گڏ آئر جيتن جي به ضرورت آهي. اهيءَ ڪرڻ سان وهدوار ٻه سولائيءَ سان هلندو ۽ پرمارٿ پر ٻه واڌارو ٿيندو. سري مولارام صاحب هڪ ٻوري اجا زوردار سمجهاڻي ڏني ته سڀ سڪيءَ جا نيچ آهن ته "پورن سڪلپ ۽ پورن ڪام" ڀالڪي سمجهي. وهدوار پر اجايا هوائي قلعا نه ٻڌي، ته اجايون تمنائون وڌائي. سڀئي سوڌي هلت هلي. اهيءَ ڪري هيجو وهدوار پرمارٿ پر انڪ نه لڳندس.

ستسنگي پڙهنڄي واڌاري لاءِ پلي واجهي اپاءَ وٺي ، پر ڦل ايشو
اِي چوندي ، ۽ پڙهنڄي اڳيان هيءُ اصول رکي ته ”جهڙي پيشي
آوي ليهي پيئي گذري ، انت ري من صبر کي هڄري“.

هڪڙائيءَ جي فائدي ۽ ڏئيءَ جي برخلاف وڌيڪ پرماڻ
هيٺ ڏجن ٿا :-

(١) مٿن لون، پوءِ جڳہ هي لهين، هڪسيايکو وام پسارا (گرلت صاحب)

(٢) لون لون ڪرلدي وِڃڙجو مرلدين مٿن مٿن دي وچ الڏ غبارا
الدر باهر ايڪو ظاهر ويکہ انين نئهن لور لظارا
ڀون گهران وچ اک گهر والا سب وچ وسندا سب سي نيارا
عشق اشارا ڏتڙا دل وچ دلپت ديکيا عجب ديدارا (دلپت)

جي کو شنڪا کري ته آدمي گهڻا ۽ وڏا ، ننڍا ڏکي ،
سکي ۽ جگمع ۾ جڙ شيون ٻہ ته ڇمن جيو ٻيءَ جدا نام جدا روپ ۽
جدا شڪتيون ۽ ڪي بکيا ڪي براول ، پوءِ هڪڙائي جو اصول
ڪئن قبول ڪجي . انهيءَ جو جواب سري گلابداس ، گلاب چمن
۾ ڏنبو دوشٽانت سان ڏنو آهي . جو سمجهڻ بلڪل سولو آهي
۽ پڻي ڪنهن نہ شاستر پرمون لہ ڏنو آهي . انهيءَ لاءِ پالڪن
جي سولائيءَ لاءِ هيٺ ڏنو وڃي ٿو :-

(١) ”لن ڪي الڳ الڳ جيون لوءِ[1] ترنگ[2] الڪ
انسي ايڪ الڪ هي آتم ڪري بيوڪ[3]“

(٢) روپ بنا هي لٿن ڪو[4] روپ ديکہ چِڪ جاءِ[5]
سروڻ بنا نہ روپ ڪا سروڻ شبد اگهاءِ[6]

١- پاڻي . ٢- ٿللاو . ٣- وويڪ . ٤- وشش . ٥- ؟ راضي .
٦- راضي ٿيڻ .

جني ارادي سان منهنجن ٻين زبردستن کي ڪجهه ڏيئي ڪري
جاسوسي ڪئي، آهو وڌيڪ لکو ته مولڪي نقصان پهچي ۽ ڪيس
مون وڏي سزا ملي. علمي ۽ شاگردن کي منهنجي برخلاف
ڪرڻ جي ڪهڙي ڪوشش ڪيائون. مولڪي سري ستگورن ج
جڪر جو ته روز اديس وچن پڙهي، اهو يقين هڪو ڪج ۽
هلڻ چلڻ ۾ انهي قدم تي قائم رهي ته دل هميشه شانت رهندي.
جڏهن آفيس ۾ ويندو هوس ته اُن زبردست حون جيتوڻيڪ
نقص سر ليون جو قتون ڏسندو هوس، پر تڏهن به دل کي
سمجهائيندو هوس ته تون ڀائي ته ڏس، تون پڻ انهي نظر
لب آڻ. پر اُن ۾ جو رهي ٿو، سو پولو ۽ سکه روپ
آهي، الڪي اليو ڪڍ. ته رکو هنجي ڏلگاين حو وسارو ڪيم،
۽ سندس فائدي جي نظر تي ڪمش ڪن ڳالهين ۾ سفارش به
ڪيم. اهڙي طرح انڪل ڏيڍ سال ڪن شانت ۾ وقت گذاريم.
انهيءَ جو نتيجو اهو ٿيو جو خفڪي مولڪان وڏن آفيسرن سان
اُنجي غلط جي خبر پيئي ۽ آخر ۾ نقصان رسيس جو لاچار ننڍي
عمر ۾ پينشن وٺي پيس. مٿين مثالن مان ٻه ڳالهيون ثابت ٿين
ٿيون ته (١) هڪڙائيءَ جي نظر عملي طور رکي سگهجي ٿي
(٢) هڪڙائي جي نظر رکندڙ کي ڪو به نقصان ڪو نه ٿو پهچائي
سگهي. اسانکي اخلاقي رهڻيءَ ڪهڻيءَ سان گڏ اِن جيتن جي
۾ ضرورت آهي. انهيءَ ڪري سان وهنوار ۽ سولائيءَ سان
هلڻو ۽ پرمارٿ ۾ به واڌارو ٿيندو. سري مولارام صاحب هڪ
پوري اِها زوردار سمجهاڻي ڏني ته سچ سنگيءَ جا لڇڻ آهن ته
"پورن سنڪلپ ۽ پورن ڪام" پاڻکي سمجهي. وهنوار ۾ اجايا
هوائي قلعا نه ٻڌي، نه اجايون تمنائون وڌائي. سڌين سوڌي
هلڻ هلي. انهيءَ ڪري هنجو وهنوار پرمارٿ ۾ اٽڪ نه ٿيندس.

سندن اگيان ڦِٽي ڪري ڇڏيو آهي. ڪجهه لوڪ سر جهڪائي موٽي موٽيو. هي مثال ڏيکاري ٿو ته جوڳيڪ اگيان جي وکشيپ شڪتي اول ناانگ کي ناانگ ڪري لسليل ڪرائي ٿي، ۽ جلدي وري گيانيءَ جي ڀرڪتا، هن جي مدد ڪري ٿي ۽ کيس سچو درشن ڏيکاري ٿي. ظاهر ۽ باطن ڪٿان ڏسجي، انهي لاءِ ٻڌهندڙ جيڪڏهن هيٺيون رستو اختيار ڪندو ته اپياس سان فتح پائيندو.

ڪنهن شانت جي وقت، سوير صبح جو يا ڏير سان لما شام جو، ڪنهن اوڪليءَ جاءِ تي آسڻ ڪري اندرئين اپياس جو اول آزمودو وٺجي. اهو لمولو ٻڌهندڙ سري شنڪر آچاريه جي اڳي ڏال شلوڪن مان معلوم ڪيو هوندو. اندرئين اپيو سان ٻاهر نظر ڪبي ته ڪو ٻريان ايندڙ هوندو ته "ادم" يا ڪجهه آهي ٿي معلوم ٿيندو. اوري اچڻ تي معلوم ڪبو ته انسان آهي يا حيوان. وڌيڪ اوري اچڻ تي هن جا خاص وشيشڻ يا انگ معلوم ٿيندا ۽ چٽي سگهبو ته فلاڻو جانور يا فلاڻو ماڻهو آهي. هاڻي حاضر ٿان درشٽي ڪٺون ۽ وهمي نام روپ ته ڏسون ۽ ڏورالهون "ادم" وري اپيو ڪريون ۽ اُن "ادم" کي استي ڀاتي ٻريه يا ٻورن روپ سان ڏسون. ٻورڻ اُن کي چٽجي جو سرو جاءِ، سرو ڪال ۽ سرو وستن ۾ ڀرپور هجي. انهي خيال ۾ آڪاش جو ويچار مدد ڪندو.

شاه لطيف ڏيان ڪندڙ ۽ ڏيان واريءَ شيءِ جي هڪڙائي هيٺين طرح چٽي آهي. "ٻائي ڪان ڪمان ۾ متان مارين مون، مون ۾ آهين لون، متان لنهنجو ٿي لوکي لڳي". هن عقيدي کي ٻڪي ڪرڻ لاءِ مان واجب ٿو سمجهان ته، ٻنهنجي جيوت مان هڪ مثال ڏيان:-

ڪنهن وقت منهنجو هڪ زبردست، منهنجي گهٽتائي ڏيکارڻ

سن جي معنيٰ ”پورڻ“ سمجهڻ کپي ۽ نه ”ڪجهه نه“. پرڻامواد موجب مائهو جڏهن رهڻيءَ سان پنهنجو قدم پڪو ڪري ٿو ته سندس ڀرمو به وڌيڪ پڪو ٿئي ٿو ۽ وورت واد انگيڪار ڪري اندر جو آرام پائي ٿو، جئن سواميءَ جو مضمون شلوڪ ڄاڻائي ٿو. سري گوڙپاد آچاريه ته هڪ سڀ وستوءَ کان سواءِ ٻيو هيڪ ڪجهه به نه ٿو قبول ڪري (اجات واد) ۽ شرتي به چئي ٿي ته ”ايڪم ايوا ادوتيم برهم نهين نانا ستي ڪنچن“. معنيٰ ته هڪ ٻيائيءَ رهت برهم آهي، گهڻائپ ذرو به نه آهي. اسان مان جن کي سڀ پرشن جي صحبت جو خوش نصيب حاصل ٿيو آهي، سي انهيءَ حڪڙائي جا عملي مثال پنهنجي ستگورن جي جيون چرتن ۾ يا ته ڏسي سگهيا هوندا يا ته انهن جي پوتر وچنن جي ذريعي ٻڌي سگهيا هوندا. مان هيٺ اهڙو هڪ مثال ڏيان ٿو جو مون سري مولارام صاحب کان جي مکاروند مان ٻڌو هو. اهو مثال پڙهندڙن کي پڪ ڏياريندو ته حڪڙائي ۾ سک آهي ۽ دويت ۾ دک آهي. سري مولارام صاحب جي ننڍائي جو گهڻو وقت پنجاب ۾ گذريو. ڪنهن وقت نديءَ جي ڪناري پرسان راجا رنجيت سنگهه جي جهوُلي قلم ۾ رهندا هوا. برسات جي موسم هئي، پاڻيءَ لهر ڪئي. هڪ وڏو ناڳ سندن طرف ايندو ويو. هن کي سامهون ۽ ويجهو ايندو ڏسي اول خيال ڪيائون نه شايد اسان کي ڏنگي، پر هڪدم پاڻ کي سمجهايائون ته لون ناڳ جو ٿو ڏسڻ. هيءَ به آهي سڀ وستو آهي جا هر هنڌ اندر ٻاهر حاضراً حضور آهي. ڇاجو ٿو ڊپ رکڻ. موت آهي ڇا؟ آهي سڀ وستوءَ جو موت. لئي لئي ڪرڻ ۽ هيمون شمد آچاريائون ”ديري ۾ مولا نانهن ستي ڪا خوف ڪانه ڪيا.“ انهن جلي پنهنجي سماڌيءَ ۾ ڪم ليا. ڪجهه وقت کان پوءِ جڏهن وري اکيون کليون ته ڏٺائون ته سائيو ناڳ

گل ٻيو

ويدانت جا اُصول خيالي ڪين عملي؟

ڪيترن يورپي فيلسوفن، اُنهن کي ”روحن جا راحت بخش“ ڪري ڄاتو آهي. وري ڪن ڄاتو آهي تہ اهي ”خيالي اصول آهن ۽ نہ عملي“. ڪاٽوڪن هندستانين ۾ بہ اهڙيءَ ڀاري ۾ غلط فهمي آهي. اُنهن شڪن کي دور ڪرڻ لاءِ، هيءُ ليکڪ لکيو ويو آهي. ويدانت ۽ تصوف هڪڙائي جو اعلان ڪن ٿا يعني تہ هرجاءِ، هر وقت، هر شيءِ ۾ هڪ سَت وستو حاضران حضور آهي. ٻاهريون ڳالهيون يا تہ فقط طلسمي نظارو آهي (وورت واد) يا تہ اهو بہ سَت وستوءَ جو مشاهدو آهي (پريڻام واد). منهنجي راءِ ۾ تہ جيڪي وهنوار ۾ هر شيءِ ۾ ايشور جي وياپڪتا ڏسي سڀ سان سچائيءَ ۽ سوڌائي سان هلت هلن ٿا آهي، پرماتما يا حقيقت ڏي اڳتي قدم کڻن ٿا:

(١) پرمانڻ:- ”ڌارا سا ڌاري اَڳو جنهن آڪاش جي
مينهن لنهنجي مون مون پيو پرم پياري
جاڳي ڏاڻين جوت ۾ سامي وِس ساري
سڀ سان سچاري مڪ رکي موجان ڪري“ (سوامي)

(٢) ليڪن لک لباس - ڀاڳي پسڻ هيڪڙو (شاهہ)

(٣) درون مولا، بيرون مولا، مولا جاءِ بجاءِ
زمين مولا، فاق مولا، مولا آب آهي.
عرش مولا، فرش مولا، مولا تاب آهي،
سن مولا مهاسين مولا خوشبوءِ گلابراي. (مولارام)

المقدس ڊ لون ڪير آهن". صحيح مان مطلب رکو "ماٺو"
آهي، ہر ڪتاب، سڀني مورتون وغيره ۽. امرجه ہندو اپنشد
هيلوين شلوڪ آهي:-

"من ايو منشيا نام ڪارڻم بند موکشيو، بندايه وشيه آسڪتر،
ڪتر لڊ وشيو سمرتوم".

معنيٰ: وشين سان پريم وارو من بند جو ڪارڻ آهي، وشين
سان ٻري من موڪش ڏي نيئجو.

خيال، لفظ ۽ ڪرم مان ڪو گڏ ٿيندو يا نہ؟ جيڪڏهن برا
ڪالين مان ڪو لاڀ نہ ورتون تہ هنن کي ڇو ٻاريون؟ پنهنجي
خيال، ڳالهائڻ ۽ ڪرم ڪرڻ ۾ بہ اسان جي طاقت جي حاجي
ٿئي ٿي. اها طاقت ڪنهن فائدي لاءِ ڇولہ ڪم آڻيون. اسان
جا ستگر سري مولارام صاحب چوندا هوا تہ ”بندي ڪوچ د ل
هر روز نا ٿرو پريشاني مالهہ“ معنيٰ تہ سمهڻ مهل پاڻ کان ڏينهن
جي ڪٿي جو حساب وٺون. چڱن ڪمن لاءِ ايشور جو شڪريہ
ڪريون ۽ آسيس گهرون تہ ايشور اسان کي ٻين، چڱن ڪمن
ڪرڻ جي شڪتي بخش. برن ڪمن لاءِ پشيماني ڪريون ۽
وري اُهي جي نہ ڪرڻ جو پڪو ارادو ڪريون ۽ شڪر ۽ صبر
سان زندگي گذاريون. پرماڻ- ”ليري پاڻي ممتا ڪر مالي“.
ويچار جي اها ئي معنيٰ آهي تہ سڀ خلقت مان، سڀ پرشن
مان، سڀ وچنن مان لاپداڪ بدي رکي گڏ ڪٺون ۽ پنهنجو
چت ڏينهون ڏينهن نرمل ڪريون ۽ ايشوري دات وٺڻ جا
لائق ٿيون.

(٤) چڱيءَ صحبت ۽ چڱن نيمن سان

ڪام گهڻي قدر من کي پڪائڻ جي طاقت رکي ٿو. چڱي
من جو تندرستي تي ۽ تندرستيءَ جو من تي اثر ٿئي ٿو. انهي
لاءِ چڱي تندرستي پرمارٿ ۾ ضروري آهي. انهي لاءِ موافق
کاڌي ۽ نيمن جي ضرورت آهي. کير، مکڻ، سبزي ۽ ميوو
قبضي لاءِ فائديمند آهن. قبضي ”پنداش الدرين“ ۾ جوش
آڻي ٿي. انهي سان گڏ سويل اُٿي ضروري حاجتون لاهڻ بہ
سکدائي آهن. ڪجهہ وقت ”سِڌ آسڻ“ اختيار ڪرڻ، ڌيان ۽
من جي نرملتا ۾ مددگار آهي. انگريزيءَ ۾ پهاڪو آهي تہ
”مون کي بڌاءِ تہ تنهنجي صحبت ڪهڙي آهي تہ مان توکي

طاقت جو مقابلو سمجهڻ ۾ هرگز هڪ هڪ وسعت، هن دنيا ۾ انسان جي سڪدائي ٿئي. وهم جا بادل ڪرڻ ۽ حقيقت جو سورج پرڪاش ڪري.
(پرماڻ)

ووحل راه پرين جو — جان ٿوڙي ڏلوسين گهمڙ
ڌ رب مڙ بولي هڪڙو — جنهن ۾ ڦند ڌ ڦمر
سا ڪاڙي ڪندي پير — جا سٽي ڪعبه الله ۾ (ووحل)
آلم آب پرمالر هڪ سب — ڪالهين الالر اور پير جو
ايڪ ايڪ پڻي هر پاسس — ٻه پران بناء ديو جو
داس گلاب آب ٻنا ڪج — ٻه پکي هر ڪوح لموجو
(گلاب داس)

جڏهن ويدانت موجب برهم جي ستا، پاسڻ ۽ آنند، هر جاني، هر وقت هر وستوءَ ۾ آهي ته پيو نام ۽ روپ جي عارضي هستي اسان کي الڏو ڪري حقيقي حق کان محروم ڪري؟ مولمو مڪان جهڪ ڏسي، هار جي لالچ لئي ٻهنجو پڻي ڇو ڪنوايون؟ پڻي آهي ته هار ڪهڙان. هت اشارو آهي لهلا چنمسر جي آڪاٿي ڏي. ٻلي ڪري وهنوار ڪريون ۾ حقيقي اصلاح کي نه وساريون ۽ سچ لئي قائم رهون.

(نمو لمون) ويچارڻ لء مهنجو پلو جا ۾ آهي، هن دنيا روپ دنيا جي چنتن ۾ ڪمن سڪ روپ آتما جي کوج ۽ ڏيان ۾. ڪنٽ آهستہ ۾ ٻر راح اڪيتا کي ”پريه“ ۽ ”شريه“ لئي وياکياڻ ڏيندي چيو ته ”هي اڪيتا، تون ناسونت لئي ته موهجي، لڪ ۽ سک روپ آتما جي چاه رکيتو“ انهي سڪيا اسان سين لاء آهي. اوديا ووپي مهل کي آلم وديا وواي ناداميءَ سان صاف ڪري، لرمل ۽ صاف رهڻي رهون.

ڪوبہ ڪمال ڪريون، ڪوبہ ڪم ڪريون ۽ ڪنهن سان ۾ ڳالهايون ته چوڻ ان کان اڳ ويچار ڪريون ته هن اسان جي

خيال، لفظ ۽ ڪرم مان ڪو ڪڻ ٿيندو يا نہ؟ جيڪڏهن ٻرندڙ ڪانين مان ڪو لابي نہ وٺون تہ هنن کي ڇو ٻاريون؟ پنهنجي خيال، ڳالهائڻ ۽ ڪرم ڪرڻ ۾ بہ اسان جي طاقت جي ڇاڃي لڳي ٿي. اها طاقت ڪنهن فائدي لاءِ ڇونہ ڪم آڻيون. اسان جا ستگر سري مولارام صاحب چوندا هوا تہ "بندي ڪوچ ڏل هر روز نا ٿرو پريشاني ماڻهو" معنيٰ تہ سمهڻ مهل پاڻ ڏان ڏينهن جي ڪئي جو حساب وٺون. چڱن ڪمن لاءِ ايشور جو شڪرہ ڪريون ۽ آسيس گهرون تہ ايشور اسان کي ٻين، چڱن ڪمن ڪرڻ جي شڪتي بخش. ٻرن ڪمن لاءِ پشيماني ڪريون ۽ وري اُنهن جي نہ ڪرڻ جو پڪو اراد ڪريون ۽ شڪر ۽ صبر سان زندگي گذاريون. پرماڻ- "ٻيري پاڻي ميٺا ڪر ماني". ويچار جي اها ئي معنيٰ آهي تہ سب خلقت مان، ست پرشن مان، ست وچنن مان لاپدائڪ ٻڌي رکي گڻ ڪٺون ۽ پنهنجو چت ڏينهون ڏينهن نرمل ڪريون ۽ ايشوري دات وٺڻ جا لائق ٿيون.

(۴) چڱيءَ صحبت ۽ چڱن نيمن سان

ڪام گهٽي قدر من کي پڪڻ جي طاقت رکي ٿو. چڱي من جو تندرستي تي ۽ تندرستيءَ جو من تي اثر ٿئي ٿو. انهي لاءِ چڱي تندرستي پرمارٿ ۾ ضروري آهي. انهي لاءِ موافق کاڌي ۽ نيمن جي ضرورت آهي. کير، مکڻ، سبزي ۽ ميوو قبضي لاءِ فائديمند آهن. قبضي "پنداش الدرين" ۾ جوش ئي. انهي سان گڏ سويل اُٿي ضروري حاجتون لاهڻ بہ ي آهن. ڪجهہ وقت "سِڌ آسڻ" اختيار ڪرڻ، ڌيان ۽ نرملتا ۾ مددگار آهي. انگريزيءَ ۾ پهاڪو آهي تہ ، پڌاءَ تہ تنهنجي صحبت ڪهڙي آهي تہ مان توکي

(۳) سدا ساموڙن جو دماس سان دم
آديسي عدم لنيا لالي الدر لاٺ جي (سچل)
مطلب ته دل، دم ۽ دماغ جي وچ ڪهرو سمبند ڏيکاريل آ. سائنس به اهي ۾ همراه آهي.
هوا ناسڪائن جي رستي ڦڦڙن ۾ پهچي ٿي جتي رت کي صاف ڪري ٿي ۽ صاف ٿيل رت دل ۾ پهچي ناڙين جي رستي رت ۽ دماغ کي ملي ٿو. دماغ ڏيان ۾ مدد ڏئي ٿو. من کي ساهه روڪي ڏاڍي سان بند آدي آهي. سري شنڪر آچاريه ابروڪشه اپولچ ۾ اها ڳالهه جنهن طرح ڏيکاري آهي.
”چمه آد سرو ياوبشو برهم تويتو ياولاته
لروڌه سرو ورتيسام پراڻيام سه اچيتي“ (۱۱۸ شلوڪ)
(معنئ) پراڻيام جنهن پراڻن جي اهڙي طرح ڪٽڻ کي چئن برهم جي پاونا کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه من ۽ سندس وهدواز ۾ معلوم ٿئي.
”نشيڌن پرپنچسه ريچڪا کماه سمورڻ
برهمواسميتي يا ورتيه اوورڪو وايورلره“ (۱۱۹ شلوڪ)
(معنئ) ٻاهر ڪرلدڙ ساهه سان چنتن ڪجي نه ٻرپنچ نه آهي، اندر ڪٽڻ واري ساهه سان چنتن ڪجي نه مان آتما آهيان.
تسه سس آدوونه نشچلن ڪمپڪم پراڻمر.
اير چاپي پرپدا نام گهراڻ پوڙام (۱۲۰ شلوڪ)
(معنئ) جيترو وقت اندر ساهه رهي ٿو اوترو وقت آتما جو اهو ٻڪو رهي. اهو سماڻن ڪان پراڻيام آهي، ٻر اجاڻن لاءِ آهي ناسڪائون بند ڪرڻ. هن رستي ۾ ٻرلو ستگورن جي مدد جي گهرج آهي جو جو نام ۽ ڪمائڻ جي وڏي اهي شش جي لياقت آهو ڏيئي سگهندا.

(٣) ويچار سان

انسان ۽ حيوان ۾ اهو ئي تفاوت آهي تہ انسان کي ايشور ويچار ڪرڻ جي شڪتي بخشي آهي. جنهن ويچار ڪيو، تنهن ويچار وڌيڪ ۽ وڌيڪ مددگار ٿيندو. ويچار کهڙيءَ ريت ڪجي، انهيءَ ۾ ڪي نمونا ڏسجن ٿا، جيڪو بہ نمونو پڙهندڙ کي پسند اچي اهو ئي ڪم آڻي.

(١) پنهنجي اصلي سروپ جو خيال ڪرڻ ۽ نہ من جو. شاسترن چيو آهي تہ "مان آهيان پاڪ ذات، لاڳاپن ۽ خرابين کان پري، نرلجن، ڪنول وانگر اڻول رهڻ. منهنجو ڌرم آهي، دليا ڏانهن وسارو- آتما جو يادگارو".

لفيءَ سندو ڪلمو مونکي — مرشد پاڻ پڙهايو
لاهوديءَ جي لشي اندر — ستگور سمر ڪرايو
هٿيو ڏيئي همٿ وارو — سارو بار کٽايو
صدقي سچل مان ستگر تان — جنهن جالب جوش جڳايو (سچل)

ڪري اُبتيون اکڙيون — پس پاڻ کي پيهي
گولي لهج الکہ کي — وجود ۾ ويهي
دليت سڀاڻج سپرين — دور ڪري ديهي
تان ساجن سنهي — سامي مليٿي سٿر و (دليت)

اوکت اللهہ ايڪ تون — گُني گسائين ايڪ
عجب انوپم آپ هٿ — دادو نام اليڪ (دادو)

(پيو نمونو) سڀ ۾ ايشور درشٽيءَ ڪي وهنوار ڪرڻ.

ايشواسيہ اُپنشد ۾ هيٺيون منتر آهي:-

"ايشواسيم ادم سروم، يت ڪنچ جگتيان جگت"

معنيٰ تہ جيڪي هن سنسار ۾ ڏسون ٿا تنهن ۾ ايشور وياپڪ آهي. جيڪڏهن اسين گل ۾ خوشبوءِ، پاڻي ۾ مدرتا، ٽاون ۾ تيکڻ، هوا ۾ فرحت، آڪاش ۾ شانتي، انهي وڏيءَ

(۳) سدا سامهون جو　　دمامن سان دم
آديسي عدم　　ٿيا ٿالي الدر لاءِ جي (سچل)

مطلب يعني دل، دم ۽ دماغ جي وچ ۾ گهرو سمند ڏيکارين ٿا. سائنس به الهي ۾ همراهه آهي.

هوا ناسڪائن جي رستي ڦڦڙن ۾ پهچي ٿي جتي رت کي صاف ڪري ٿي ۽ صاف ٿيل رت دل ۾ پهچي ناڙين جي رستي بعد ۽ دماغ کي ملي ٿو. دماغ ڏيان ۾ مدد ڏئي ٿو. من کي ساهه روڪي ڌاڳي سان ٻڌڻ آدي آهي. سوي شنڪر آچاريه ابروڪشيه اپنوشد ۾ اها ڳالهه چٽيءَ طرح ڏيکاري آهي.

"چيه آد سرو ڀاويشو برهم ٿويدو پاوناته
ٿروتة سرو وِرِتيشام پراڻيام سه اُچيتي" (۱۱۸ شلوڪ)

(معنيٰ) پراڻيام چئجي پراڻن جي اهڙيءَ طرح ڪٽڻ ڪسي جنهن برهم جي ڀاونا کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه مس ۽ سندس وهنوار ۾ معلوم ٿئي.

"نشمدن پرپنچسيه ريچڪا کياه سمبرڻ
برهمواسميتي يا ورتيه پوُرڪو وايو يرته" (۱۱۹ شلوڪ)

(معنيٰ) باهر اڪرندڙ ساهه سا چتن ڪجي نه پرپنچ نه آهي، اندر ڪٽڻ واري ساهه سان چتن ڪجي نه مان آتما آهيان.

تته سته آدوورته نشچلن ڪُمڀڪم پراڻمم.
اير چاپي پرٻدا نام گهراڻ پوڻم (۱۲۰ شلوڪ)

(معنيٰ) جيترو وقت اندر ساهه رهي ٿو ترو وقت آتما جو اليو ڀڪو رهي. اهو سياڻن لاءِ پراڻيام آهي، ۽ اجاڻن لاءِ آهي ناسڪائون بند ڪرڻ. هن رستي ۾ پوري ستگورن جي مدد جي گهرج آهي ڇو جو نام ۽ ڪمائڻ جي وڏي آهي شش جي لياقت آهر ڏيئي سکيندا.

ته سوامي ڏنورام صاحب اڳيئي گهوڙي تي سوار ٿيا هوا، سري مولارام کي چيائون ته ”مولا، اهو ڳاه مٿي تي کڻي اسان جي پنيان اچ“. مولارام صاحب يڪدم سان حڪم مڃي اٿين ڪيو جيتوڻيڪ ڪنڌ ڳاه جي پريءَ کڻڻ ڪري ٻيٺو تي پين. چڱن سکن جا پليل، تن لاءِ پنڌ، وري مٿي تي هيترو بار. من فرياد ڪئي ته جي ستگور اهو به ويچار لتا رکن ته انهن جي پٺ وٺڻ مان ڪهڙو فائدو. من کي چيائون ته ”هي من، تون آهين ڦرٽي روپ، تو هيڪر پاڻ کي ستگر وت وڪيو ته فرياد ڇاجو؟“ من ستگورن جي صورت ۾ گم ڪيائون. ڪاٻه سڌ ڪانه رهين. ڪنهن وقت اکيون کليون ته سوامي جن کي اڳيان ڏٺائون. سوامي جن پري لاڏاهي چين ته ”مولا آئين“ ۽ ڇاتيءَ سان لڳايائون. جي اهي آزمائشون ڏکيون آهن ته سندن ڦل به اوچو آهي. سري مولارام جن کي، پنهنجي ستگور لاءِ اُلي پيار جو آزمودو اسان کي ڏهرڪيءَ ميلي تي مليو. جڏهن راڳيءَ ڳايو ته ”تيري دربار آيا هون“ ته سندن اکيون پرجي آيون. اسان مان جن پيار ڪيو هوندو سي ساک ڏيئي سکهندا ته پيار من جي وس ڪرڻ ۾ وڏو هٿيار آهي.

(٢) پراڻيام يا اڀياس سان

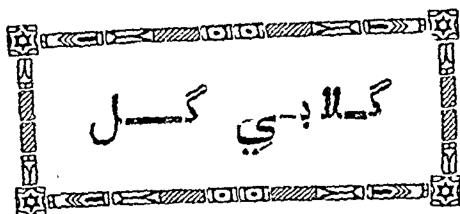
(١) دم لي رکي قدم	عاشق چڙهيا اچ تي
جتي ڏينهن نه رات ڪا	اڪو ڪال ڪرم
اڪو جيو نه برهم ڪو	اڪو پول پرم
اليءَ پد اگم	سته رهي سامي چئي (سوامي)
(٢) جي منهنجو تون آهين پرين	ته دم سان رکه پيار
دل ۾ ڌيان ڌري ڪري	ڪر اوم جو اچار
قائم سرتيءَ کي ڪري	ڏس عجب هي اسرار
ته چئين دکن ڪان دلدار	مولو محبت ۾ چوي (مولارام)

نہ سماءِ". جنھن مھران ھريءَ ۽ پريم رکي من کي لٿ ڪيو
اسان کي بہ پنھنجي ستگورءَ يا اشٽ ۾ اَلي پريم رکي …
لٿ ڪرڻ گھرجي.

(پرماڻ)
”بن ڪو پريم نہ اپجي - ھو مٿن مھل نہ جاءِ" (گرنٿ صاحب)

ھيٺيون مثال سري مولارام صاحب جن جي جيون چر…
مان ڏيکاريندو نہ ڪٿن نہ اھيو رستو سکيو ۽ ڪارگر آھي. …
کي ھمت نہ ضرور ھٿ ڪبي جو جھڪي مٿھن سان چٽون، لنھ…
لي ھلي ڏيکاريون. الھيءَ رستي پنھنجو مٿھن نہ مٽي ڪريون…
۽ ستگور جي پيار جا بہ حقدار ٿيون.

سري مولارام صاحب، سکر ۾ ھڪ معزز گھر ۾ جنم ورتو.
ڀُھس گھر ۾ حٿن پنسو چڱو ھو، لٿن ۾ ماڻھ نہ ھو، جو سري
مولارام صاحب جا ستگورو سوامي دلورام صاحب سال ۾ ڪجھ
مھنا اچي وٽن رھندا ھوا ۽ وسشٽ جي ڪٿا ڪندا ھئا. لنڊيءَ
عمر ۾ سري مولارام جن جو پريم ڏسي، سوامي دلورام صاحب
ڪين پاڻ سان گڏ پنجاب ولي وٺي قبوليو. لن ڏينھن ۾ سوامي
جن گھوڙي تي سنڌ مان ملتان ايندا ويندا ھوا. اٽڪل ۵ ميل
…نزل صبح ۽ شام جو ڪندا ھوا ۽ پوءِ رستي ويجھو ڪنھن بستيءَ
…ڪوٺ لي منجھند ۽ رات جو آرام ڪندا ھوا. منجھند وقت،
…ب مولارام جن ڪاڏ و ناھي، ستگورن کي ڪارائي، پوءِ پاڻ کائي،
…ن صاف ڪري جوڙين ۾ وجھندا ھوا، ۽ شام جو وري سوامي
…سان اگتي وڌندا ھوا. سوامي جن گھوڙي تي سوار ٿيندا
۽ سري مولارام جن پٺيان پيري پنڌ ھلندا ھوا. جيتوڻيڪ
… پاڇا ڪري، پنڌ ڪرڻ ۽ ڪم ڪرڻ تي ھريل نہ ھوا،
…نہ سچي صدق سان ستگورن جي شيوا ۾ قائم رھيا. ھڪ
…لي، ڪوه واري ھلڻ مھل پڪاري چيں نہ اڳين منزل تي
…وڙي، لاھ ڪري ملندو، تنھن ڪري ھتان ڪٽي وڃو. جنھن

گل ڦلڙيون

مَن کي وس ڪرڻ

لو مَن برهم – اَتو مَن پوت (سريچند)

ڪنهن سڄڻ هڪ وقت مون کي چيو ته مَن هٿ اچڻ ڏاڍو ڏکيو آهي، هن کي ڪيئن هٿ ڪجي؟ جواب ۾ چيومانس ته پيارا برابر، جي مَن پنهنجو دوست آهي ته پرمارٿ سولي ڳالهه آهي، جي مَن دشمن آهي ته پرمارٿ ڏکيو ٿيو پوي. ڪٺ اُپنشد ۾ هڪ دِرشٽانت ڏنل آهي، جنهن ۾ آتما رٿ ۾ وهڻ واري سان، ٻڌي سارٿيءَ سان، مَن گهوڙي جي واڳن سان، گهوڙا اندرين سان ۽ رستا وشين سان ڀيٽيا ويا آهن. جڏهن مَن نشچي روپ ٻڌي جي حڪم هيٺ سنئين رستي تي گهوڙن کي هلائي ٿو، تڏهن رٿ ۾ وهڻ وارو، منزل تي سولائيءَ سان پهچي ٿو.

منهنجي ويچار ۾ هن مَن کي سنئين رستي تي هلائڻ لاءِ ۴ مکيه اُپاوَ آهن:-

(۱) پريم سان (۲) پرارٿنا يا اڀياس سان (۳) ويچار سان (۴) چڱي صحبت ۽ نيم سان.

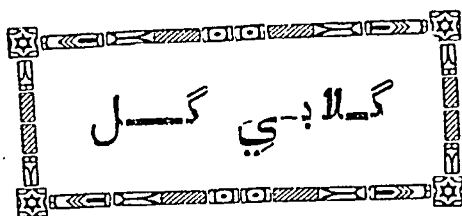
(۱) پريم سان

ميران هيٺيون شبد چيو آهي "جب مين ٿي، تب هري نهين، جب هري، مين ناهين - پريم گلي اَت سانڪڙي." ڏنه

ڀلنامو

نوٽ:- مهرباني ڪري ٻيون هي چوڪون درست ڪرو
پوءِ پڙهندا.

صفحو	سٽ	غلط	صحيح
۴	۱۷	سا	سان
۴	۲۱	سان	ساهه
۶	۱۸	ٿيو ٿيون	ٿيون ٿيولو
۸	۶	ٻڌ	ٻڌ
۱۱	۲	حموٽوڪ	حمتوٽوڪ
۱۲	۹	لظر	لظر
۱۴	۱	ٻنڙهي	ٻنڙهي
۱۴	۱۳	حو	حا
۱۶	۱۵	زمودو	آزمودو
۱۹	۱۳	ڪنهيون	ڪنهيون
۲۱	۲۰	دڪين	دڪون
۲۲	شروع	ويدالس جا اصول	دوم
۴۰	۱۰	ٻاڻا	ٻاڻا
۴۱	۱۳	چاکدواء	چا کدواء
۴	شروع	حودي يا	ڪلا ڪراهي
		خدا ٻني مورس	۽ سمدرشتي ليکا
	۱۷	لمعي	لمتي
	۲۱	لرجي	لمجي
	۱۸	هوڊ	هودبه
	۱۴	وايدالس	ويدالس
	۲۴	آما	آلما
	۲۶	ٻوم	ٻوهم

گل ڦلڙيون

من کي وس ڪرڻ

ٿو من برهم - اٿو من ڀوت (سرچند)

ڪنهن سڄڻ هڪ وقت مون کي چيو ته من هٿ اچڻ ڏاڍو ڏکيو آهي، هن کي ڪيئن هٿ ڪجي؟ جواب ۾ چيومانس ته پيارا برابر، جي من پنهنجو دوست آهي ته پرمارٿ سولي ڳالهه آهي، جي من دشمن آهي ته پرمارٿ ڏکيو ٿيو پوي. ڪٺ اپنشد ۾ هڪ درشٽانت ڏنل آهي، جنهن ۾ آتما رٿ ۾ وهڻ واري سان، ٻڌي سارٿيءَ سان، من گهوڙي جي واڳن سان، گهوڙا اندرين سان ۽ رستا وشين سان ڀيٽيا ويا آهن. جڏهن من لشڪري روپ ٻڌي جي حڪم هيٺ سنئين رستي تي گهوڙن کي هلائي ٿو، تڏهن رٿ ۾ وهڻ وارو، منزل تي سولائيءَ سان پهچي ٿو.

منهنجي ويچار ۾ هن من کي سنئين رستي تي هلائڻ لاءِ ۴ مکيه اپاو آهن:-

(۱) پريم سان (۲) پراڻايام يا ابياس سان (۳) ويچار سان (۴) چڱي صحبت ۽ نيم سان.

(۱) پريم سان

ميران هيٺيون شبد چيو آهي "جب مين ٿي، تب هري نهين، جب هري، مين ناهين - پريم گلي اتي سا ڪڙي، تا ۾ ڏئه

ڀلنامو

نوٽ:- مهرباني ڪري اهڙين هي چوڪون دوسـ ...
اوه پڙهندا.

صفحو	سٽ	غلط	صحيح
۴	۱۷	سا	سان
۴	۲۱	سان	ساهه
۶	۱۸	ٿمو لمون	ٿمون لمولو
۸	۶	هند	هند
۱۱	۲	جموٽوڪ	حمتوٽوڪ
۱۲	۹	لظر	لظر
۱۴	۱	امزهي	امز هي
۱۴	۱۳	جو	ها
۱۶	۱۵	امودو	آزمودو
۱۹	۱۳	گھتون	گھتون
۲۱	۲۰	وکمن	وکون
۲۲	شروع	ويدالس جا أصول	ڏوم
۴۰	۱۰	هلط	ٻاڪ
۴۱	۱۳	چاگدواء	چا گدواء
۴۹	شروع	هودي يا	گچ گراهي
	۱۷	هدا هني مورس	۽ سمدارشتي لمط
	۲۱	لمعي	لمتي
	۱۸	لرجي	لمجي
	۱۴	هرو	هرده
	۲۴	وايدالس	ويدالس
	۲۶	ڳا	آلما
		لوم	پوهر

جڏهين وهنوار سوڙو هوندو ۽ جڪيا سوڙيان ۽ ويچار ڪي جوڳو وقت ڏيندو. سچو ٻـرمارت معنيٰ سمر درشٽي ۽ گڻ گراهڪ ٿيڻ.

(٩) شالت ۾ هنيجو گهڻو وقت گذرندو هـو. هنيجي اهڙي پيار ۽ لجلي واري ٻيشالي ڪنهن ڪان به نه وسرندي. آها صادقن ڪي آمنڪ ۽ همت ڏيڻ واري هئي. آهي سمجهندا هوا ته "جيڏوئي وڏو ٻاجهه ته اوڏي گهران."

(١٠) دٺي؟ بي قاعدي ۽ تڪرار وارين ڳالهين ڪان وٺدو ويندا هئا. جڏهين سڀ ۾ ايشور نه ڪنهن سان راڳ دويش رکن.

(١١) سوڪم اهنڪار ڪي ٻه الدر ۾ جاء نه ڏيندا هئا جو اهنڪار آلما ڪان پري ڪريٿو.

ماهر آشرم ۾ رهڻ کان پوءِ مولڪي سندن صحبت جو
نصيب ٿيو. جتي سندن سچيءَ جيوت ڏسڻ جا موقعا مل
سندن جيوت جا مکيه اصول اوري ۾ ڏجن ٿا. هن جو ڀاريت
ايان ڪتاب اندر ڏنو ويو آهي.

سندن سکيا ۽ اصول

(۱) نيم سان من کي سنڀالڻ ۽ ناس ڏکو پرمانما جي هجي.

(۲) سڀ شاسترن ۽ سنگرن سان اُلي پريم ۽ وشمن ۾ ويراڳ.

(۳) ويدانت شاسترن ۾ وشواس. هنڌهن ايماس مان فارغ ٿيندا هئا ته اڪيلي سر چڪهن آند واري کمتا واپاريندا هئا. جي ڪنهن وقت شش هوندا هئا ته وسشت جي ڪتا پڙهندا هئا. ويدانت جي ادويت سڌانت ۾ جيڙو اڪو ايمو هون لاڙولي انهيءَ موجب رهڻي هئي.

(۴) بولين راست ۽ صحيح جو ڇڪو وقت ايماس ڪري ڏيندا هئا ۽ انهيءَ طرح وري شام جو وقت به انهن گذاريندو هو. بالڪن کي چوندا هئا ته انهن وقتن ۾ انسان کي ڪنها مان ايمر آڻڻ جي ڪوشش نه ڪريو. ڏيان، گيانيءَ کي جيون مکمت جي لاءِ ولڻ ۾ مددگار آهي.

(۵) سڀ وارثا ۾ وقت جي عمر نه رهندي هئي. وقت لسي جي دسونيءَ جو وقت گذري ويو جاءِ دارد. جي لند جو وقت ڪنهن زيو نڌهن ۾ هو اي پرواه.

(۶) ريه ڦ راضي رهڻ. چوندا هئا ته "جيجي پيچي آوي ٿوڌي پيٽي گذري. پنڪ وي من صبر کي هجري." عيواز تي تيمت ۾ تيمت ڏيان ڏيندا هيوا پر جيڪو جوڙ ٿيندو هون سو سوڌائيءَ ۽ سچائيءَ سان. [illegible] هئا ته پرمارٿ سنڌ نڌهن نيندو

ڏٺو ته ”ميهار جيون.“ پڇائينس ته ”ميهار ڪير“. …
جنهن جو نه مينهون. هي مثال سري ڏتورام ٻڌي ڏاڍو خو…
ٿيا ۽ موقع ٻاڻي ”سرو“ ۽ ”ڏون“ جو پڻ سمجهايائون. مٿ…
مثال ٽوري ۾ سندن ڳڻن، ڀريت ۽ ويچار جي ساک ڏين…
ساڌو ڳڙهه ۾ جاپ ۽ ويچار ۾ وقت گذاريائون جتي شري شو ج…
مهراج اسٿي پالتي ۽ ٻوڙه تي اپديش ڏنن. تنهن کان پوءِ گهڻ…
وقت پنجاب ۾ سير ڪيائون. وچ وچ ۾ سنڌ ۾ ايندا هئا …
سنتن مهاتمائن سان گڏبا ۽ روح رهاڻ ڪندا هئا.

سنڌ ۾ اچڻ ۽ ملير ۾ آستان ڪرڻ

اٽڪل ١٩٠٠ ڌاري ٻهرياڻين نوشهري فيروز ۽ رام جهروڪين ۾، پوءِ ملير ۾ به پنهنجو آستان ڪيائون. شروعات ۾ هي گهڻو ڪري شانت ۾ گذاريندا هئا پوءِ آهستي آهستي ملير ۾ شاسترن جو ويچار ڪرڻ ۽ ڪرائڻ لڳا ۽ ٻالڪن کي ويدانتي شاسترن مان واقف ڪندا هئا. وسشٽ جي ڪٿا گهڻو ڪري ٿيندي هئي. سال سال ميلي تي ساريءَ سنڌ مان صادق گڏبا هئا ۽ …اڻ ۾ گڏجي خوشيون ملهائيندا هئا. دربار ۾ عام لاءِ صوفي …اڳ ٿيندو هو ۽ سڀ لاءِ ڀنڊارو هلندو هو. جگياسن کي سچيءَ …رتا جو وياکيان ڪندا هئا ۽ ڪين ويدانت شاسترن مان سکيا …يندا هئا. جگياسن جي سچيءَ رهڻيءَ ۽ ڪهڻيءَ تي گهڻو زور …ندا هئا. جيئن ته وهنوار ۾ سوڌو رهڻ، سچ تي قائم ٿيڻ، …استريءَ کي ماتا ڀيڻ سمان سمجهڻ ۽ رشوت ۽ ڪوڙ جي …ماڻيءَ کان نفرت رکڻ. وڏن ڏينهن تي به جگياسو اچي ملير …دا هئا ۽ سندن سکيا ۽ ڪرپا جو فائدو وٺندا هئا. اهڙيءَ … ملير آشرم آدرشي سکيا ۽ سوڌي وهنوار ۾ هلائڻ لاءِ …ن لاءِ تيرٿ ليکجڻ ۾ آيو.

ڏکيا ۽ سربر جي سڌ نہ ٿي رهي. آخر هڪ کمر ٻنهيءَ هنـ
برابر وارو ڏسي جاپ پڙهايو جو جاپ وٺي سکر موٽيا. سکر ۾
ٿي جاپ ۾ مشغول ٿيا ۽ ياد آئين نہ الهين ڪو هت جو نہ ولـ
جن اسان کي اڳي پيار ڏنو هو. ڏسو سچي برابر جو ٿل.

سوامي دلورام جن جو هٺ وٺڻ ۽ پنجاب جو سير

قسمت کي سوامي دلورام صاحب جو وٽن اچڻ ٿيو ۽ سائين
پنجاب روانا ٿيا. هيئر پهچڻ ستگرن سان بلڪل بيمار هو. اهو
۽ پيا سندن سچائي ۽ سنائيپ جا مثال گلابي گل ۾ سکيا طور
گهڻن هنڌ آندا ويا آهن جي پڙهندڙ انهن بابن ۾ ڏسي سگهندا.
هتي وڃو هڪ مثال نو ڏجي جو سندن اندروني سوجهيءَ جي
ساک نو ڏئي. هڪ دفعي ستگرن فرمايو تہ "مولا لون سرو
آهين". ليکهتي عرض ڪيائون تہ اسرامو "سرو" چا. دلورام
صاحب وري فرمايو تہ "سرو لون" آهي. صاحب وڇار ڪيو
تہ "سرو لون" ۽ "لون سرو" اهو ٿيو چڪر. اليءَ چڪر
مان لڌهن لڳو جڏهن پا نہ "سرو" جي پا "لون" جي
جاڳ پولدي. ساري رات وڃي ائا ڳالهہ اندر ۾ اوريائون نہ.
ستگرن جي اکيان ڪو اهڙو مثال ناهي رکون جو هو هوش لين
سنئون ڏس ڏين. هيءَ ڳالهہ ناهيانون.
"هڪ دفعي ميمڻ اچي ڪمند جي ٻوڪ ۾ ٻيٺون.
هار پريان بيٺو ڏسي تہ ڪاٺي ٻمت پرين نہ ٻوءِ ڪيدان. ايتري
صبح ٿيڻ ٿي آيو ۽ ڪمت جو واڪو اچي لڳو ۽ ميمڻ ڪـي
ي کين ٻڪ ۾ وجهڻ جي رٿ ناهيائين. ميمڻ ڪـي جيئن
ڪمت مان ڪڍيائين نہ سامهون هڪ ماڻهو ڏٺائين ۾ آيس
سنڀالين نہ هي ميمون ڪيئن جون آهن. هن جواب

ويراڳ جو احوال سکر ۾ وڌن لنڊن جي ڏيان لي آيو. هن
وقت سندن عمر اٽڪل ١٨ ورهيه هئي.

بمبئي مدراس ۽ دوارڪا جو سير

الهن ڏينهن ۾ مسٽر لڪشمڻ جوشيءَ سکر جي مختيارڪار
پينشن ورتي هئي ۽ خيال ڪيائين ته ڪو سٺو ماڻهو ڪڏ هلي ته
تيرٿ ياترا ڪجي ۽ سٺ پرشن جو سنگ ڪجي. صاحب جو
ويراڳي حال ڏٺي هن کي ساڻ ڪري پرلي دوالي اپڻ لاءِ
ڏينهن مقرر ڪيائين. پوئينءَ رات جو جڏهن صاحب مٿي نهاريو
ته ڏٺائون ته آڪاش مان چٽڪاين ليلين جڻ هڪ تاري مان
ٿيي گهٽا تارا گلن والڪر ٿي هيٺ پيا ڪرن. سمجهيائون ته
اها ايشور جي ڪرپا آهي جو ديوتائون چٽ ته گلن جي ورکا ٿا
ڪن. اها شيءِ ڳالهه ڏسي وڏي خوشيءَ سان سير لي لڪتا.
لڪشمڻ جوشيءَ سان اديار ٿائين مدراس کناري ۾ ويا ۽ پيا ٻه
ڪي سنت ڏٺائون پر سندن دل ڪٿي نه لڳي. هڪ ڏينهن
کنهن ڪم سان پولي بزار ۾ ويا، ته نظر وجهي هڪ مورت لي
پين، جنهن ۾ هو ته گويا، سري ڪرشن جي پيار ۾ اهڙو گم
هئي جو پار ڪٽي گانءِ جي چنگهه سان بلدو هٿائين ۽ ڏڌل کير
پٽي چولڙي کان ٻاهر ڪريو. الهيءَ ايترو دل ۾ جوش آلدن
جو سڀ سڌ گم ٿي وين ۽ انهيءَ ٻيٺا رهيا. ليمٽ جوشيءَ کولپي
اچي لڏن ۽ سڄاڳ ڪين. پنهنجي ڪوليءَ ۽ هنڌ ۾ منکيٽ ڪڏ
ڪيائون ته جڏهن لند ٿئي. هننجو ايترو جوش ۽ ويراڳ ڏسي جوشيءَ
چاهيو ته کنهن تيرٿ ياترا تي موڪليان ته من ڪو سنت ڪڏجمن
۽ مدد ڏنين. موقع پائي جوشيءَ دوارڪا وڃڻ لاءِ ڪو ماڻهو
گڏي ڏان. هت به سري ڪرشن جي اُلي پيار ڪري مندر ۾
اهڙو پي خبر ٿيا جو ماڻهن جي البوه ۾ هيڏانهن هوڏانهن پئي

ويراڳ جو احوال سڪر ۾ وڏن لنڊن جي ڏيان ۾ آيو. هن وقت سندن عمر اٽڪل ١٨ ورهيه هئي.

بمبئي مدراس ۽ دوارڪا جو سير

الهن ڏينهن ۾ مسٽر لڪشمن جوشيءَ سکر جي مختيارڪار پينشن ورتي هئي ۽ خيال ڪيائين ته ڪو سٺو ماڻهو گڏ هلي ته تيرٿ ياترا ڪجي ۽ سٺ پرشن جو سنگ ڪجي. صاحبن جو ويراڳي حال ڏسي هنن کي ساٿ ڪري ٻولي روالي آپڻ لاءِ ڏينهن مقرر ڪيائين. ٻوئيءَ رات جو جيڏن صاحبن مٿي نهاريو ته ڏٺائون ته آڪاش مان چٽڪاين ليلين جن هڪ تاري مان ڦٽي گهڻا تارا ڪلن وانگر تي هيٺ پيا ڪرن. سمجهيائون ته اها ايشور جي ڪرپا آهي جو ديوتائون چڙ ته ڪلن جي ورڪا ٿا ڪن. اها شبه ڳالهه ڏسي وڏي خوشيءَ سان سير تي لڪتا. لڪشمن جوشيءَ سان اديار تائين مدراس ڪالي ۾ ويا ۽ پيا ٻه ڪي سنت ڏٺائون پر سندن دل ڪٿي نه لڳي. هڪ ڏهي ڪنهن ڪم سان ٻولي بزار ۾ ويا، ته نظر وجي هڪ مورت تي پين، جنهن ۾ هو ته گوڀي، سري ڪرشن جي پيار ۾ اهڙو گم هئي جو ٻار ڪٽي گانءِ جي ڄنگهه سان ٻڌو هٿائين ۽ ڏڌ ڪير ٻئي چولٽري ڪان ٻاهر ڪريو. الهيءَ اپترو دل ۾ جوش آلندن جو سب سڌ گم ٿي وين ۽ اليٽي بيٺا رهيا. ليٺ جوشيءَ ڳولهي اچي لڌن ۽ سڃاڻ ڪين. ٻنهنجي ڪوٺيءَ ۽ هنڌ ۾ منڪهڻ گڏ ڪيائون ته جيٺن لند ڦٽي. هننجو اپترو جوش ۽ ويراڳ ڏسي جوشيءَ چاهيو ته ڪنهن تيرٿ ياترا تي موڪليان ته من ڪو سنت گڏجين ۽ مدد ڏئين. موقع پائي جوشيءَ دوارڪا وڃڻ لاءِ ڪو ماڻهو گڏي ڏنن. هت ته سري ڪرشن جي آلي پيار ڪري مندر ۾ اهڙو اي خبر ٿيا جو ماڻهن جي انبوه ۾ هيڏانهن هوڏانهن پٽي

مختصر جيون چرتر سري گوڪل...

ڄم ۽ ٻالڪ اوسٿا

[illegible]

ٻي اوسٿا

[illegible]

پڙهندڙن کي هي چوڻ ضروري آهي تہ، گھڻا گراهڪ ئي
هن لنڊڙي پستڪ مان لاڀ وٺن ۽ سوڌيءَ هلمس، سهڄيءَ پڪتيءَ
۽ ٻاوري گيان سان، پنهنجو مقصد حاصل ڪن.
هن پستڪ تي "گلابي گل" نالو رکيو ويو آهي. هڪ هڪ
گل کي پنهنجي خوابي آهي. سمس شاسترن ۽ سمس پرشن جي وچنن
سان گڏ پنهنجي سمس گر سري مولارام صاحب جن جي چرنن
مان موافق مثال ڏنا اٿم تہ علم رکڻو خيالي نہ رهي پر عمل ۾ بہ
اچي سگهي. گل حقيقس ۾ اهي آهن، پوٺا جو ڪم منهنجو آهي.
هيءُ لنڊڙو پستڪ منهنجن ڪن پيارن دوستن ۽ سمس
سنگين چمچڻ کان اڳ نظر مان ڪڍيو آهي ۽ دوستيون ڏسيون
آهن جن جي ڪري ڪتاب جي زينس ۽ احوال وڌيڪ دل
پسند ٿيا آهن. مٿيان صاحب پنهنجا نالا ظاهر ڪرڻ نٿا چاهين پر
تڏهن بہ مان سندن شڪرگذاريءَ کان انڪاري ٿي نٿو سگهان.
ڪن پٽسي جي بہ مدد ڪئي آهي انهي لاءِ تہ ستکورن جي
سهڄيءَ سسڪيا جو پرچار ٿئي.

ل. چ. م
ٻمبئي

هنڪان اڳتي قدم آهي پهچڻ ۾ ايشور جي چاڻ. هي ڳوڙها ويچار اپنشدن ۾ ڪيتا ۾ آيل آهن. ڦوهنڊ ڪبي ڪوس ڪيتا ۾ ويچار ساگر، وسشٽ ۾ اپنشدن مان جهڪو ۾ سولو شاعر لکي سو ويچار ڪبي. بالڪل هي قاندي لاءِ مون ڪيئن هند الهن شاسترن مان ٽڪرا ڏنا آهن ۽ هنجي رچي الين ۾ رڏي. مان ڪو خاص مسه متالتر يا عقيدي جو پالبند نه لئو چاهيان، جو اسالجو ذوم آهي ۽ ماڪيءَ جي مڪ والڪر ڪڻا گراهي ليون جو

پڙهندڙن کي هي چوڻ ضروري آهي ته، گهڻ گراهي ٿي هن ننڍڙي پستڪ مان لاڀ وٺن ۽ سوڌيءَ هلس، سچيءَ ڀڳتيءَ ۽ ٻوري گيان سان، پنهنجو مقصد حاصل ڪن.

هن پستڪ جي ”گلابي گل“ نالو رکيو ويو آهي. هڪ هڪ گل کي پنهنجي خوابي آهي. سمع شاسترن ۽ سمع پرشن جي وچنن سان گڏ پنهنجي سمع گر سري مولارام صاحب جن جي چرڻن مان موافق مثال ڏنا اٿم ته علم رڳو خيالي نه رهي پر عمل ۾ به اچي سگهي. گل حقيقت ۾ اهي آهن، ٻوٽڻ جو ڪم منهنجو آهي.

هيءَ ننڍڙو پستڪ منهنجن ڪن پيارن دوستن ۽ سمع سنگين چهچڻ ڪان اڳ، اظر مان ڪڍيو آهي ۽ دوستيون ڏسيون آهن جن جي ڪري ڪتاب جي زينت ۽ احوال وڌيڪ دل پسند ٿيا آهن. مثيان صاحب پنهنجا نالا ظاهر ڪرڻ نٿا چاهين پر ڏهن ۽ مان سڀدن شڪرگذاريءَ کان انڪاري ٿي نٿو سگهان. ڪن ٻئي جي به مدد ڪئي آهي انهي لاءِ ته ستڪورن جي جيءَ سڪيا جو پرچار ٿئي.

د. ج. م
بمبئي

هنڪان اڳتي قدم آهي پنهنجي ۽ ايشور جي ڄاڻ. ٿي گرنٿا ويچار اپنشدن ۽ گيتا ۾ آيل آهن. ٻڌمت کي پرگيه گيتا، ويچار ساگر، وسشٽ ۽ اپنشدن مان جيڪو به سولو شاستر لڳي سو ويچارڻ گهرجي. ياڪن جي فائدي لاءِ سون گهڻن هنڌ انهن شاسترن مان ٽڪرا ڏنا آهن ۽ عنصرن ڏجي انهن ۾ وڏي. مان ڪو خاص مت متالتر يا عقيدي جو ٻالمند نه آهيان، جو اسالڪو ڏوم آهي ته ماڻهوءَ جي مک والڪو ڪي ڪراهي لڳون جو جتي به ڪٿ ڏسون اُتان کڻون.

هن دنيا ۾ اسان جي اکيان "راڳ ۽ دويش" سچي ياسي هلڻ ۾ وڏي انڪ آهي. اسالڪي اِها انڪ لاهڻ گهرجي. اِها لاليسون ته هرهنڌ، هر جاءِ ۾ سچيءَ وستوءَ جو الپو ڪرڻ سولو لڳندو. سچيءَ وستوءَ کي شاستر "پورڻ" يا "پرپورڻ" به چون ٿا. هن سچي حد کي پوريءَ طرح بيان ڪرڻ مشڪل آهي جنهن ڪري شرتي آهي ته:-

"يتو واچا نورتنتي اپراپيه مانسا سه."

(معني) هن برهم کي زبان بيان نٿي ڪري سگهي ۽ من به هن کي ڄاڻي نٿو سگهي. انهيءَ لاءِ ضروري آهي ته سنتن مهاڻماڻن، رشين منين، سالڪن عارفن جيڪي جيڪي پنهن جا آزمودا ۽ بيان ظاهر ڪيا آهن، تن کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪجي. جنهن صاف آرسيءَ ۾ پنهنجو منهن هوبهو ڏسڻ ۾ اچي، تنهن صاف ۽ هڪ جاءِ من ۾ سچي صاحب جو ديدار ٿئي ٿو. هڪڙي اندر آهي سوئي ٻاهر آهي جو جو سڀ وستو وياپڪ آهي. سچل هن پرپورڻ کي هيٺين ريت بيان ڪيو آهي:-

"ذاتي صفاتي هڪالي آهي | پول ۽ وجهين پولي
سوئي اندر سوئي ٻاهر | سوئي لنهنجي ڇولي
... هن پر هرجا | سچ سچو او ٻولي."

پڙهندڙن کي هي چوڻ ضروري آهي تہ، گهڻا گراهڪ تي هن ننڍڙي پستڪ مان لاڀ وٺن ۽ سوديءَ هلت، سچيءَ ڀڳتيءَ ۽ پوري گيان سان، پنهنجو مقصد حاصل ڪن.

هن پستڪ جي "گلابي گل" نالو رکيو ويو آهي. هڪ هڪ گل کي پنهنجي خوبي آهي. سڀ شاسترن ۽ سڀ پرشن جي وچن سان گڏ پنهنجي سڀ گر سري مولارام صاحب جن جي چرڻن مان موافق مثال ڏنا اٿم تہ علم رکڻو خيالي نہ رهي پر عمل ۾ بہ اچي سگهي. گل حقيقت ۾ اهي آهن، پوڻ جو ڪم منهنجو آهي.

هيءَ ننڍڙو پستڪ منهنجن ڪن پيارن دوستن ۽ سڀ سنگتن ڇپجڻ کان اڳ نظر مان ڪڍيو آهي ۽ دوستيون ڏسيون آهن جن جي ڪري ڪتاب جي زينت ۽ احوال وڌيڪ دل پسند ٿيا آهن. مٿيان صاحب پنهنجا نالا ظاهر ڪرڻ نٿا چاهين پر تڏهن بہ مان سندن شڪرگذاريءَ کان انڪاري ٿي نٿو سگهان. ڪن پٽسي جي بہ مدد ڪئي آهي انهي لاءِ تہ ستڪورن جي سچيءَ سڪيا جو پرچار ٿئي.

ل. ڇ. م

بمبئي

هنڪان اڳتي قدم آهي پنهنجي ۽ ايشور جي ڄاڻ. جي گوڙها وچار اپنشدن ۽ گيتا ۾ آيل آهن. ٻڌهندڙ کي ٻگرمه گيتا، وچار ساگر، وسشت ۽ اپنشدن مان جيڪو ٻه سولو شاستر لڳي سو وچارڻ کپي. پالڪن جي فائدي لاءِ مون ڪجهه هند انهن شاسترن مان ٽڪرا ڏنا آهن ته هنن جي دلچسپي وڌي. مان ڪو خاص سمپرادا يا عقيدي جو پابند نه ٿيو آهيان، جو اسانجو ڌرم آهي ته ماکيءَ جي مک والگر گڻ گراهي ليون جو جتي ٻه گڻ ڏسون اتان کڻون.

هن دنيا ۾ اسان جهڙي اڳيان "راڳ ۽ دويش" سڀني ٻاسي هلڻ ۾ وڏي اٽڪ آهي. اسالڪي لعيا الڪ لاڳو کپي. اهڙا لاڪسون ته هرهند، هر جاءِ ۾ سچيءَ وستوءَ جو اليو ڪرڻ سولو ٿيندو. سچيءَ وستوءَ کي شاستر "پورڻ" يا "پرپورڻ" ٻه چون ٿا. هن سي حد کي پوريءَ طرح بيان ڪرڻ مشڪل آهي. جنهن لِء شرتي آهي ته:-

"يتو واچا نورلتي اپراپيه مانسا سه"

(معني) هن پرم کي زبان بيان نٿي ڪري سگهي ۽ من به هن کي ڄاڻي نٿو سگهي. انهيءَ لاءِ ضروري آهي ته سنتن مهاپرشن، رشين منين، سالڪن عارفن جيڪي پنهنجا آزمودا ۽ بيان ظاهر ڪيا آهن، انهن کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريون. جئن صاف آرسيءَ ۾ پنهنجو منهن هوبهو ڏسڻ ۾ اچي، تون نئين صاف ۽ هڪ جاءِ من ۾ سچي صاحب جو ديدار ٿئي ٿو. جيڪي اندر آهي سوئي ٻاهر آهي جو جو سڀ وستو وياپڪ آهي. سچل هن پرلوڪ کي هڪڙي وسع بيان ڪيو آهي:-

"ذاتيه صفاته هڪالي آهي — پول ته وجهن پولي
سوئي اندر سوئي ٻاهر — سوئي تنهنجي چولي
تو ۾، مون ۾، هن ۾، هر جا — سڀ سچو تو پولي."

موڪلاڻي

عمر جو گهڻو حصو جوانن جي ٻاڙهڻ ۾ گذاريو اٿم. جئن هنن کي ٻئي جي علم کان واقف ڪيم، تئن موافق وقت تي سچي صاحب جي چاهه ۽ وڏائيءَ جو احوال به ٻڌي هنن کي ٻڌايم. شاگردن جو سنڌ رهڻي ڪهڻيءَ تي به جوڳو ڌيان ڇڪائيندو هوس ته وڏا ٿي رڳو ٻئي ٻوري پنهنجو مقصد نه سمجهن پر سڀ سان سُلوڪ ۾ رهن ۽ سڀ جا سک داتا ٿين ۽ جيئن فريد چيو آهي :-

"فريدا خالق خلق منجهه   خلق وسي رب ماڻهن
مدا ڪِس نون آکئي   جاس ٻن ڪوئي ناهن"

هن سچي رستي تي هلڻ لاءِ ضروري آهي ته ٻهريائين پنهنجي رهڻي ڪهڻي سچي ۽ سوڌي رکجي. گرو نانڪ صاحب فرمايو آهي ته :-

"ڪرم ڪر هوءِ نِهڪرم تس ويشنو ڪا نرمل ڌرم"

سڀن ۽ بنا ڪامنا ڪرمن ڪرڻ سان من نرمل ٿيندو. اهڙو من جي هڪ سوءِ تي سڀ وارتا جي سمجهڻ جي ڪوشش ڪندو ته هو سولائيءَ سان ڪري سگهندو. هڪ سوءِ ٿيڻ لاءِ، سڀ شاستر لِشت يا سڀ گروءَ جو ڌيان ڌِسن ٿا. ٻئي ٻه هنکي ڇئجي ٿو. هنر ٻه الڳ آهن، هڪ ته پنهنجو اهنپڻو ڪڍجي ۽ ٻيو سنڪور يا سڀ پرش جي شيوا ۾ من لائجي. اوتارن ۽ مهاتمائن جي چرڻن ۽ قولن موجب هلجي. ڌسو ڳوپين سري ڪرشن جي پيار ۾ ڪئن پنهنجو اهنپڻو وڃايو ۽ سک پاتو.

"شيام تن، شيام مَن، شام هي همارو ڌن
آٺو جام، اوڌو همين شام هين سين ڪام هي"

You should remain absolutely unconcerned in the face of greatest sorrows & sufferings, saddest bereavements, greatest ignoring insult and reproach and bear them with fortitude and forbearence (Lord Krishna)

ڪرمن جو قانون انصاف تي ٻڌل آهي. ڪرمن جي ڪس ڀاري آهي ۽ ڪرم يوگ جي ڦل کان ڪير ڪونه ڇٽو. جڏهن دک اچي ستائين تڏهن چوان ”هي مالڪ کو مڙ ڀونئي هٿ ايمان ڪيو اٿم، جنهن جو عيوض ڏيڻو ٿو پوي.“ درحقيقت دک سکن جي سوڙهن آهن، گهوڙيا سک دکن کان. سکن ۾ سائين ڪٿي ياد پوي! دکن ۾ نه ضرور ياد پوي. هڪ سنت جو چوڻ آهي:

” سنسار سارو سگل پسارو، آهي ڪبرمه ڪل
الف منجهان آدم آيو، ٿيو هنگامو هل
هن ڪمل ۾ اچي پيارا، ٿي لون گلابي گل......

آشيرواد

ڀاءِ نارائڻ. سي. آڏواڻي جو هڪ ننڍڙو، هرد لعزيز، سنت شيوي ۽ ڌرمي ڀاءِ ڏاڍيندر نوجوان ڀاءِ آهي ۽ پنهنجي ٽولي ۾، شهر جي جدا جدا سنستائن جي شيوا پنهنجو فرض سمجهي ڪري رهيو آهي تنهن ديا ڀالي جيڏي ڏکمن مضمون واري پستڪ جا پروف واليون جاچي، وڏي تڪليف ولي نظر مان پئي ڪڍيا آهن، تنهن تي شل سنتن مهاتمائن جي آشيرواد ٿيندي رهي ۽ هو پنهنجي لوڪ پرلوڪ سهلي ڪري ۾، ڏينهن ٻه ڏون وڌ وڌائيندو رهي. اها آهي اوداس ايشور جي عمل چرڻن ۾-

مان ڀاڻ کي ڀاڳيوان ٿو سمجهان ته اڄ صديءَ کان اوائل هي آشيرواد ڪندڙ سنت مولارام صاحب جي ڪمل چرڻن ۾ شرڌا جي پشپن چاڙهڻ جو وجهه مليو اٿم. ڊاڪٽر وکومل صاحب جا عين احسان.

سنت گورن جي چرڻن ۾
(داس) جڳت راءِ ايسرداس شوداساڻي

پرنٽيڊ لمٽ
ڪوڙومل سنڌي ساهتيه منڊل، حيدرآباد سنڌ

ڪمل چرڻن ۾ رهي، پنهنجي لوڪ پرلوڪ سهڻي ڪرڻ جو سعيو ڪرڻ چاهيان ٿو." تنهن تي فرمايائون ته، "بابا، تنهنجو پتا ۽ ماتا حيات آهن ۽ انهن جي سيوا ٽهل ڪرڻ، ڪٿي ڪمائي ڪارائڻ ۽ گرهست ڌرم جو پالن ڪرڻ تنهنجو مکيه فرض آهي. تو تي پنهنجي حياتيءَ ۾ وڏيون جوابداريون اچڻيون آهن، جي تو کي ڀڄڻ تي پالڻ ڪرڻيون آهن. دنيا جا ماڻهو، ڪي تنهنجي ساراهه ڪندا، ڪي تنهنجي گلا ڪندا، مگر تون پنهنجو فرض پاليندو رهج.

Some will love thee, some will hate thee,
Trust in God and do the right:
Carry on your life mission in that light.

اڄ شام واري گاڏيءَ ۾ تون موٽي حيدرآباد وڃ ۽ ماتا پتا جي چرڻن ۾ داخل ٿي سندن آسيس وٺ. تنهنجو ڌرم، ڪرم، ارٿ، موڪش چار ئي پدارٿ سڌ ٿيندا، جيڪڏهن تون هن ڪرم کيتر ۾ پنهنجي حياتيءَ جي جنگ، جوڌي جوان جيان ستنترتائيءَ سان جوٽيندو رهندين."

هنن سنت پرشن جي آگيا اکين تي رکي، مان رات جو ٩ بجه ڏاري پيارن ماٽن پيرو ٿيس. سنتن جي مبارڪ زبان مان اڪتل وچن موتي دم به دم ياد پوندا آهن. گذريل ٥٠ سالن ۾، پنهنجي جيونيءَ ۾، مان ڪيترين مشڪلاتن، حياتيءَ جي بلڪل نازڪ حالتن، گهرو جوابدارين ۽ پبلڪ جيونيءَ جي غلط فهمين جو شڪار ٿي، ڪجهه وقت دلگير ٿي ٿيو آهيان، مگر هنن سنت پرشن جي آشيرواد ۽ سري ڪرشن مهراج جي امولڪ وچنن کي ياد ڪري، مان حياتيءَ جو دم پنهنجي تماٽي مولي ۾ سالت ۽ صبر سان گذاري رهيو آهيان. دل ۾ چوان "هيمشن ، سچڻ واهه واهه، هونءَ به سچڻ واهه واهه." آخر سچ، ليڪ سچ، پو آهي ۽ غلط فهميون دور ٿيون آهن ۽ آخر ڪلياڻ ٿيو آهي.

ايترو، ۽ جنهن اعليٰ انسان سڀ سروپ سواءِ ٿولارام صاحب
جي عملي جيولي ۾ سکيا ان پستڪ ۾ ڏنل آهي، سو ٻچ
هڪ ڏڙيل گلابي گل جيان، پنهنجي سندر، من موهيندڙ
دل کي ڪشش ڪندڙ سندر سياءِ سان مهر ۾ گلن جي ورن
ڪندو، پنهنجي عمديءَ جيوليءَ جو هڪ حيرت انگيز مثال
ڇڏي ويو آهي. ويدانتي سکيا آهي نه عمدي ۾ من پاولدي
۽ ان تي عمل ڪرڻ وارا ويدانتي ٿورا ليکيا آهن.
سنت ٿولارام صاحب جو درشن
٥٠ سال کن ليدا جو هي سڀ ٻرش
جي ڪوٺ لسي، ڪراچيءَ مان حيدرآباد ۾ آيو. دولهي واريءَ
گهٽيءَ جي منهن لسي جڏهن گاڏيءَ مان لٿو، تڏهن سندس
مٿي تي جو گلابي گلن جهڙو جت پيل هو، ان سان گڏ سندس
مٺا وارو منهن جو چمڪي رهيو هو، تنهن مون ٻالڪ تي اهڙو
نه اثر ڪيو، جو مان سندس پٺيان ان گهر ۾ ويس، جتي جيڪي
ڏڻ پاءِ ۾ ڪتا ڪپڙن ۽ ڪرتو هو ۽ ٻوڄن ۽ پاٺو هو. گاڏيءَ
ان لهڻ وقت ۾ گاڏيءَ ۾ وڏي چڙهڻ وقت هي سڀ ٻرش
هن پاسي کان پيل پاڙن پيرن تي گلابي گلن جي پنکڙين جي
ڪا ڪندو مهر جي درشني اڇلائيندو ويو. سندس هلڻ چلڻ
من موهيندڙ مڪڙي مون ٻالڪ اوستا واري انسان تي اهڙو نه
ڪيو، جو مان مٺي ماٺن کان موڪلائڻ کان سواءِ، هڪ ني
۽ شادي بليءَ جي اڪمت وٽي سائن گڏ شادي بليءَ
پهتس. مون هڪ مشڪولي ٻالڪ کي پنهنجي پٺيان ايندو
، شادي بليءَ اچڻ جو هن سڀ پڇيو. مون ڪين جواب ڏنو
هن هل هيڪامي واريءَ دليري جماليءَ ۾ اوهان صاحب جي
گل جهڙي ٻولي ۾ سالڪ سلوڪ جي وڻراڳ ورليءَ واريءَ
۽ زمين آسمان جو تفاوت ڏسي، مان اوهان صاحب جي

ٻه اکر

مان پنهنجي جهولي ٻرمنتر راء بهادر رگهومل چتارا
مونواڻي صاحب جو نهايت شڪرگذار آهيان، جو هن صاحب
هي سندر عملي ويدانتي سکيا سان سرو ٻرڪارين پر استڪ
اساڃي منڊل کي ڇپائڻ لاء لکي ڏنو آهي ۽ پنهنجي ستگورن
سوامي مولارام صاحب جي نمت منڊل کي چڱي چوکي
رقم سهانتا طور موڪلي آهي، جنهن ڪري ڪتاب جي قيمت جا
اڄ ڪالهه جي خرچ پکي موجب اڻاٽي ٻلڪ ٽي روپيه ٿيڻ کپندي
هئي، سا ڪچي جلد سان سوا روپيه ۽ پڪي جلد سان هڪ روپيه
ڏهه آنا رکي ويئي آهي، لهه پڙ گهٽا ڄکياسو پائر ۽ پيٽرون آد
خريد ڪري، سوامي مولارام صاحب جهڙي ست پرش جي
ڏجهولي ۽ سکيا مان واقف ٿي لابه پرائين.

ستگور ڀڳتي

ڊاڪٽر رگهومل صاحب جو پنهنجن ستگورن ۾ اٽل وشواس،
شرڌا، صدق ۽ سچي سڪ مها ڪرڻ ٻوکيه آهن، هن ڪلجگ
جي سمي ۾ ڊاڪٽر صاحب جهڙن اعلي تعليم ورتل ۽ هيڏي
اوڄ تي رسيل، شروڻ، منن ۽ ندڌياسن جي ذاڪن مان ٻورن
ريت سان لنگهيدڙن ستگور ڀڳتن جي بلڪل گهٽي اٿهاڻ آهي.
ڊاڪٽر صاحب تي جا ستگورن جي آشيرواد آهي، سا سندس
رهڻي، ڪهڻي، ٻولڻي ۽ چولڻي مان پڌري پرسڌ آهي ۽
هو صاحب حياتي جو سڪيو دم گذاري رهيو آهي.

گلابي گل

هن ڪتاب ۾ گلابي گل جو نالو، اندر لکيل مضمونن
ڪرڻ ۽ چوانڊ ڪلامن سان ٺيڪ طرح ٺهڪي اچي ٿو. ته رکيو

گلابي گل

يا

(سچي روحاني جيوت)

Practical Vedantic Life

رچيندڙ

راءِ بهادر ڊاڪٽر رگھومل چندارام هوتواڻي
ايم. ايس
رٽائرڊ پرنسيپال گرانٽ ميڊيڪل ڪاليج بمبئي.

قيمت- ڪچو جلد ٠-٤-١

پڪو جلد ٠-١٠-١

چاپو پهريون] ١٩٤٦ع [ڪاپيون ١٢٥٠

ڇپائيندڙ

ڪؤڙومل سنڌي ساهتيه منڊل

سدار سيا، ڪاهي رستو، حيدرآباد سنڌ.